UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Fakulta sociálních věd

Institut mezinárodních studií

Katedra západoevropských studií

Rigorózní práce

Francie v době krize 1974-1981:
Období vládnutí Valéry Giscarda d´Estainga

Autor: Mgr. Barbara Jurčíková

Vedoucí rigorózní práce: Doc. Michel Perottino, Ph.D

Datum dokončení práce: únor 2010

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že tuto rigorózní práci jsem zpracovala samostatně a veškerou použitou literaturu a primární prameny uvádím v seznamu literatury.

V Praze, únor 2010

Mgr. Barbara Jurčíková

P o d ě k o v á n í

Děkuji vedoucímu mé rigorózní práce Doc. Micheli Perottinovi, Ph.D za poskytnutí cenných rad při zpracování předložené rigorózní práce a za jeho neskonalou vstřícnost a trpělivost.

Obsah

1.Úvod....1
1.1 Zdůvodnění výběru tématu a cíl práce....1
1.2. Přínos práce....2
1.3. Charakteristika tématu....2
1.4. Časové vymezení práce....3
1.5. Hlavní teze práce....4
1.6. Struktura práce....5
1.7. Kritika a dostupnost pramenů a literatury, rozbor....7
2.Ekonomické překážky reforem....10
2.1. Konec období ekonomického růstu aneb konec „Trente Glorieuses“....10
2.2. Návrhy kabinetu Jacquese Chiraca na ekonomické řešení krize....17
2.3. Návrhy kabinetů Raymonda Barra na ekonomické řešení krize....18
3.Politické překážky reforem....22
3.1. Prezidentské volby roku 1974 aneb Giscardova strastiplná cesta nejen k vítězství 22
3.2. Kabinet Jacquese Chiraca od 27. května 1974 do 25. srpna 1976, demise a následné ustavení Shromáždění pro Republiku (RPR)....31
3.3. Kabinety Raymonda Barra....36
3.3.1. První kabinet Raymonda Barra (od 25. srpna 1976 do 29. března 1977)....36
3.3.1.1. Obecní volby 13. a 20. března 1977....37
3.3.2. Druhý kabinet Raymonda Barra (od 30. března 1977 do 3. dubna 1978)....38
3.3.3. Třetí kabinet Raymonda Barra (od 3. dubna 1978 do 13. května 1981)....39
3.4. Parlamentní volby 12. a 19. března 1978 a vznik Unie pro francouzskou demokracii (UDF)....40
3.5. Volby do Evropského parlamentu 10. června 1979....47
4.Valéry Giscard d´Estaing jako reformátor?....48
4.1. Teoretická východiska reformního programu Giscarda d´Estainga....48
4.2. „Gouverner, c´est réformer“ aneb reformní program....56
4.3. Intenzívní reformní období let 1974-1976....58
4.3.1. Společenské reformy....58
4.3.1.1. Propagace antikoncepce....58
4.3.1.2. „Loi Veil“ aneb dobrovolné přerušení těhotenství....58
4.3.1.3. Státní sekretariát Postavení ženy....66
4.3.1.4. Rozvod po vzájemné dohodě....71
4.3.1.5. Shrnutí společenských reforem....72
4.3.2. Kulturní reformy....73
4.3.2.1. Školská reforma....73
4.3.2.2. Shrnutí kulturní reformy....78
4.3.3. Politické reformy....78
4.3.3.1. Snížení věkové hranice pro účast u voleb....78
4.3.3.2. L´Office de radiodiffusion et de la télévision français (ORTF)....82
4.3.3.3. Statut Paříže....83
4.3.3.4. Aktuální otázky....84
4.3.3.5. Shrnutí politických reforem....85
4.3.4. Sociální reformy....85
4.3.4.1. Sociální reforma aneb ochrana těch nejzranitelnějších....85
4.3.4.1.1. Sociální zabezpečení....86

4.3.4.1.2. Důchodci 87
4.3.4.1.3. Handicapovaní....88
4.3.4.2. Shrnutí sociální reformy 89
4.3.5. Ústavní reformy 90
4.3.5.1. Reformy prezidentských voleb....90
4.3.5.2. Revize ústavy 90
4.3.5.3. Úmrtí kandidáta pro prezidentské volby - Ústavní zákon 18. června 1976 91
4.3.5.4. Omezení počtu kandidátů u prezidentských voleb – Základní zákon 18. června 1976 92
4.3.5.5. Oznámení výsledků prezidentských voleb – Nařízení 4. srpna 1976....92
4.3.5.6. Ústavní reformy, jež se nepodařilo prosadit aneb reforma režimu parlamentního zástupce, zkrácení délky prezidentského mandátu, změna způsobu hlasování v parlamentních volbách a pokus o vyhlášení referenda o článku 11 ústavy....93
4.3.5.7. Shrnutí ústavních reforem 94
4.4. Období oslabení reformního úsilí a důraz na řešení krize 94
4.4.1. Ekonomické reformy....94
4.4.1.1. Zdanění kapitálových zisků 94
4.4.1.2. Reforma podniků 95
4.4.1.3. Shrnutí ekonomických reforem 96
4.5. Analýza vlastního přínosu Valéry Giscarda d´Estainga 97
4.6. Nastínění charakteru francouzské společnosti 70. let a jejich tendencí 98
5.Předvečer prezidentských voleb 1981 a cesta k porážce Valéry Giscarda d´Estainga ...99
5.1. Předvečer prezidentských voleb 1981....100
5.2. Prezidentské volby 1981....101
6.Závěr....109
6.1. Shrnutí jednotlivých kapitol....109
6.2. Hlavní teze práce a hypotézy, které se výzkumem potvrdily 110
6.3. Odpovědi na úvodní otázky....111
7.Résumé 113
8.Literatura....115
8.1. Primární prameny 115
8.2. Sekundární literatura....115
8.3. Video....118
9.Projekt rigorózní práce....119
10. Příloha - Kdo je kdo?....122

1. Úvod

1.1 Zdůvodnění výběru tématu a cíl práce

Téma práce jsem si zvolila na základě svého osobního dlouhodobého zájmu o vnitropolitický vývoj V. Republiky. Zájem o specifické téma reformní vlády Giscarda d´Estainga byl navíc podpořen jeho prozatímním nedostatečným zpracováním, analýzou a jeho opomíjením, jež není z mého hlediska oprávněné. Touto prací bych ráda téma přiblížila širšímu českému publiku, kterému mohlo zůstat skryto, neboť není pokryto do češtiny přeloženou literaturou a ani v angličtině není vyhledávaným tématem pro překlady.

Předložená práce by měla přinést analýzu hlavní teze, a to zda můžeme léta 1974 -1981 považovat za reformní období v ohledech na různé překážky, kterým musel tehdejší prezident čelit. Tyto překážky se snažím v textu identifikovat a osvětlit, ale zejména se zajímám, jestli můžeme Valéry Giscarda d´Estainga vnímat jako reformního politika. Práce by přesto neměla ustrnout pouze na analýze oné stěžejní pasáže, tj. analýze konkrétních reformních opatření, ale měla by se snažit, za použití bohatého rejstříku primárních a sekundárních pramenů, detailně rozpracovat a představit dva základní druhy překážek, se kterými se, dle mého soudu, musela Francie v těchto sedmi letech potýkat. Těmito hlavními dvěma okruhy překážek, které nacházím, jsou politické a ekonomické překážky, které blíže představuji ve dvou rozsáhlých kapitolách, jež jsou dále podrobněji členěny ve snaze nalézt jejich bližší příčiny. Zároveň bych také ráda zdůraznila, že tyto překážky doplněné o demisi Jacquese Chiraca z postu premiéra, nám umožnují vnímat a vnitřně dělit Giscardovo úsilí o reformy na dvě období, a to na léta 1974-1976 a 1976-1981, kdy je již prezident vystaven ostré Chiracově kritice. Ve svém úsudku se ale nechci nechat svazovat pouze těmito dvěma aspekty, ale snažím se zdůraznit i vývoj toho, jak byl sám prezident vnímán veřejným míněním a jak mohl sám přispět ke své neúspěšné kandidatuře v prezidentských volbách roku 1981. Zajímavé je i analyzovat konkrétní reformy s ohledem na francouzské občany a voliče a kterak se mohly odrazit jak na prezidentově popularitě, tak na podpoře v prezidentských volbách 1981.

Celkově by se předložená práce měla soustředit na analýzu historických aspektů vývoje let 1974-1981, přestože její nedílnou součástí je i ekonomická a ropná krize 70. let. Neklade si však za cíl být v ekonomické rovině vyčerpávajícím zdrojem informací a

používá pouze relevantní informace bezprostředně vysvětlující příčiny a dopady ekonomické krize na Francii.

1.2. Přínos práce

Hlavním přínosem předložené rigorózní práce by mělo být bližší osvětlení a vhled do problematiky vnitropolitického vývoje V. Republiky v opomíjených letech mandátu prezidenta Valéry Giscarda d'Estainga, tedy v období let 1974-1981. Analýza hlavních přínosů a omezení těchto sedmi let, z nichž některé přetrvávají. Zajímavým přínosem by navíc mohlo být, nakolik se s reformami dokázali identifikovat jejich hlavní aktéři, oponenti, jak je přijala společnost a jestli některé její složky byly díky konkrétním reformám motivovány změnit své rozhodnutí v prezidentských volbách 1981 oproti roku 1974.

1.3. Charakteristika tématu

Období 70. let představuje na francouzské politické scéně působení dvou prezidentů, Georgese Pompidoua a Valéry Giscarda d'Estainga. Právě neočekávaná smrt jmenovaného postavila celou Francii před otázku, kdo by mohl být nástupcem tohoto velice populárního prezidenta. Politická scéna se stále více polarizovala a štěpení začalo i uvnitř francouzské pravice. Jednalo se o velmi podstatný jev v souvislosti s faktem, že Pompidou nezanechal svého nástupce. Všeobecně se předpokládalo, že by tímto mužem mohl být jeho reformní premiér Jacques Chaban-Delmas. Ale obavy z jeho reformního zápalu vedly k volbě „menšího zla" Giscarda d'Estainga, což jak víme, bylo mylné hodnocení reformních tendencí budoucího prezidenta. Možná, že důvod můžeme hledat právě v oněch předčasných volbách, kdy kandidáti, kteří je nečekali, nestačili dát své předvolební programy ve všeobecnou známost. Hlavní roli v odklonu pravicového gaullistického proudu od možného Pompidouova následníka měl na svědomí Jacques Chirac, mladý, ale odhodlaný politik. Ten tzv. Výzvou 43[1] vytvořil uskupení, jež podporovalo Giscarda d'Estainga a měl tak stěžejní podíl na jeho úspěchu.

Poté, co se Giscard d'Estaing stal prezidentem, zvolil si tohoto mladého politika svým premiérem, aby tak mimo jiné ještě podtrhl svou snahu přinést nové, mladé, reformní

[1] Výzva 43 byla konkrétním příkladem rozporů na pravici. Jacques Chirac ji vytvořil 13. dubna 1974 a sjednotil v ní podporu pro Giscarda d'Estainga proti Chaban-Delmasovi. Důvodem nebyly větší sympatie pro Giscarda d'Estainga, ale chápali jej jako méně nebezpečného principům V. Republiky. Giscard d'Estaing přesto věřil, že tato podpora při přeměně ve vítězství povede k tomu, že se k němu většina přimkne. To se naplnilo pouze z části v tom, že vliv tzv. baronů gaullismu byl umenšen.

období. Tato volba byla do značné míry volbou z rozumu, která měla umožnit, aby prezident nepocházející sice z pravicového politického spektra mohl prosazovat svůj reformní program. Zásadní bylo, že Giscard d´Estaing byl středovým politikem s příklonem k pravici snažícím se vládnout ze středu a vytvořit tak novou formu vlády. Stranou, o kterou se opíral byli Nezávislí republikáni, která se později doplněná o další menší strany, přeměnila v Unii pro francouzskou demokracii (UDF). Giscard d´Estaing byl menšinovým politikem, přestože pocházel z většiny a jeho Nezávislí republikáni jeho vzestup nenásledovali. Hlubší polarizace, která nakonec vedla k demisi Chiraca a dala vzniknout další nové politické straně Shromáždění pro republiku (RPR), vyústila v řadu politických překážek, se kterými se musel prezident potýkat. Proto je v tomto období velmi obtížné identifikovat a oddělovat vliv různých aktérů na politický vývoj.

Není možné opomenout ani fakt, že 70. léta v celé západní Evropě a rovněž Francii byly ve znamení ropných šoků a ekonomické krize, která ještě více vygradovala vnitřní francouzskou ekonomickou krizi spojenou s koncem třiceti let ekonomické prosperity a růstu. Ta byla další příčinou, proč prezident, po odchodu Chiraca, jmenoval svým premiérem uznávaného ekonoma Raymonda Barra a soustředil se na její řešení. Za faktem, že prezidentské volby roku 1981 mu zůstaly upřeny, můžeme vidět nejenom tyto ekonomické a politické problémy, které ho provázely, ale i aféry a nevyjasněná úmrtí, která jsou spjata s konec jeho mandátu.

1.4. Časové vymezení práce

Rigorózní práce je časově vymezena délkou mandátu prezidenta Valéry Giscarda d´Estainga. To znamená, že je ohraničena lety 1974-1981. Těchto sedm let je možno vnitřně rozčlenit na dvě období, každé pod vládou jiného premiéra (Chirac 1974-1976, Barre 1976-1981). Toto členění nám umožňuje identifikovat úspěšnost prezidentovy snahy o reformy zvýrazněním nastupující ekonomické krize a odchodem Jacquese Chiraca z postu premiéra. První dva roky pod vládou Jacquese Chiraca jsou ve znamení intenzívního reformního úsilí, následná vláda Raymonda Barra již není spojena se stěžejními reformami, i přes pokračující zájem prezidenta. Zároveň je toto období třeba chápat v časovém kontextu ropné a ekonomické krize 70. let, která neskonale ovlivnila oněch sedm let.

1.5. Hlavní teze práce

Valéry Giscard d'Estaing chtěl být reformním prezidentem. Odstranění sociální nespravedlnosti bylo nedílnou součástí jeho vize soudržnějšího národa. Neboť kde je méně sociální nerovnosti, tam je méně nespokojenosti. Kde je méně nespokojenosti, tam je i méně sociálních nepokojů. Kde je méně sociálních nepokojů, je i větší ekonomický pokrok. Tam kde ekonomika lépe roste, tam je méně nespokojenosti a také více příležitostí pro národ k potvrzení své pozice ve světě.

Osobní přesvědčení prezidenta bylo silné a vycházelo jak z něho samotného a prostředí, ve kterém se jeho osobnost utvářela, tak ze změn uvnitř francouzské společnosti 70. let. Neodmyslitelnou součástí byly ale aktuální ekonomické změny a politická konstelace, která mi umožní posoudit úspěšnost Giscardových snah.

Při psaní této práce jsem si také kladla několik otázek, na které se budu snažit v textu odpovědět. Byl Valéry Giscard d'Estaing reformním prezidentem? Kde můžeme hledat kořeny jeho reformího přesvědčení? Je reformní program, který za sebou zanechal vyčerpávající? Které reformy pro něj osobně byly stěžejní a které byly stěžejní pro společnost? Byl by jeho refomní přínos větší kdyby mu v cestě nestály překážky? Které překážky byly stěžejní pro jeho reformní program a které byly stěžejní pro jeho pád?

Z hlavní teze vychází i další hypotézy, které se předkládaná práce snaží potvrdit.

- Giscard d'Estaing byl menšinovým politikem pocházejícím z většiny, která mohla a také svými rozhodnutími měnila směr prezidentových reformních záměrů, přestože to byl nakonec prezident, kdo podle znění ústavy V. Republiky rozhodl.
- Můžeme se domnívat, že byl mandát Valéry Giscarda d'Estainga slabší než mandát zakladatele a duchovního otce V. Republiky Charlese de Gaulla?
- Je možno oddělit v tomto období vlastní přínos Giscarda d'Estainga od vlivu ostatních aktérů?
- Strukturální změny, jež ukončily období třiceti let ekonomického růstu a vypuknutí ropných šoků zásadním způsobem ovlivily směřování reformní politiky.
- Úloha médií byla v poslední fázi mandátu, který byl provázen aférami a nevyjasněnými úmrtími, stěžejní.
- V roce 1981 Francouzi nepřivítali levici, ale odmítli pravici.

1.6. Struktura práce

V první části předložené práce se zaměřím na analýzu ekonomických překážek Giscardových reforem, což by mělo umožnit čtenáři lépe pochopit zamýšlené reformy a veškeré následující dění. Při příchodu k moci se Giscarda d´Estaing snažil opřít o své zkušenosti ministra financí. Jeho priorita byla jasná, zastavit růst inflace aniž by narušil ekonomický růst a plnou zaměstnanost. Ale jak toho dosáhnout? Pokud by podporoval ekonomický růst a produktivitu, nemusel by řešit otázku nedostatku pracovních míst, ale narůstal by jeho hlavní nepřítel inflace. Pokud by jednal přesně naopak, zastavil by sice inflaci, ale produktivita by klesla a nezaměstnanost stoupla. Jak najít správné řešení, když ekonomické krize nikdy nejsou přímé a obsahují v sobě několik elementů stěžujících jejich řešení? Pokusím se nastínit jak problematiku doby, která má v sobě nutné politické implikace, tak načrtnout řešení, jež k problému předložili oba Giscardovi premiéři. Budu se také snažit doložit, že volba druhého premiéra Raymonda Barra měla vazbu na váhu, jakou prezident přisuzoval ekonomické krizi.

Druhá část práce je velmi podstatná, neboť se zabývá politickými překážkami, čímž mám na mysli vysvětlení, proč byl Giscard d´Estaing menšinovým prezidentem, přestože pocházel z pravicové většiny a je tudíž také stěžejní pro pochopení kontextu předložené rigorózní práce. Na průřezu stěžejních volebních kláních, jak prezidentského, parlamentního, obecního, départementálního nebo evropského charakteru bych tyto překážky ráda podtrhla a zdůraznila. Zařazuji zde i kapitolu o samotném příchodu Giscarda d´Estainga k moci díky prezidentským volbám roku 1974, neboť právě v této kapitole může vyniknout stěžejnost těchto voleb, jež velice názorně ukazují složitost budoucích vztahů a napětí uvnitř pravicového tábora. Podstatným momentem, který neopomíjím, je i jmenování a následný dobrovolný odchod premiéra Jacquese Chiraca, vznik RPR a UDF jako důkazy postupující polarizace politické scény. Vznik obou nových politických stran lze považovat za důkaz hlubokých rozporů na pravici, které mohly být zpočátku méně patrné, ale přesto byly nezpochybnitelné.

Ve třetí části textu mojí rigorózní práce bych chtěla představit a analyzovat teoretická východiska reformního projektu Valéry Giscarda d´Estainga, která jsou nezbytná k pochopení kořenů jeho motivace. Začínám proto zmínkou o dřívějším politickém působení Giscarda d´Estainga. Snahou nicméně je najít zdroje jeho myšlenek, jejich kořeny a prezentovat konkrétní reformní opatření. Není možné se zaměřit na celý

reformní program, a to jak z hlediska významu reforem, tak omezeného prostoru rigorózní práce. Je tedy nutné použít utřídění reforem podle jejich hlavní orientace. Jako cíl si navrhuji reformy rozdělit na politické, sociální, kulturní, ekonomické, ústavní a společenské a v rámci každé skupiny se pokusit přednést teoretický základ pro pochopení každé z nich a v závěru každého menšího oddílu přinést zhodnocení té, které skupiny reforem.

Je poměrně náročné oddělit, které reformy byly prosazeny za Giscarda d´Estainga a které on sám prosazoval. Víme, že velký osobní zájem měl na řadě ústavních reforem, které se ale bohužel nepodařilo realizovat. Jednalo se o omezení kumulování mandátů, financování poltických stran či změny volebního systému obecních voleb. Intenzívní osobní zájem měl i na ekonomických reformách, které považoval za nezbytné, ale které byly také dosti okleštěny. První dva roky Giscardovy vlády byly ve znamení intenzivního reformního úsilí. Po jejich uplynutí můžeme najít daleko méně reforem, které by byly stejně stěžejní jako ty prosazené mezi prvními. Přestože prezident měl stále dobrou vůli ve svém reformním kurzu pokračovat. Nemohl ale opomíjet politickou realitu, která za ním stála, ani gaullistický politický tábor, který jej ne vždy podpořil. Volbou nového premiéra Raymonda Barra v srpnu 1976 pak zcela otevřeně přiznal, že prioritu vložil na ekonomickou kartu a plánované reformy musely jít chtě nechtě do ústraní. Je veliká škoda, že nemůžeme posoudit, jak by si býval vedl ve svém reformním úsilí, pokud by nepřišla ekonomická krize. Z hlediska faktu, že reformní cítění mu bylo vlastní, bych si dovolila tvrdit, že by uspěl pravděpodobně mnohem více, jeho období vlády by bylo vnímáno jako důležitější ve francouzském i evropském pohledu a byla by mu věnována náležitá pozornost, která mu podle mě zůstala odepřena.

Kapitolu o prezidentských volbách roku 1974 vložím z důvodu jejich podstatných implikací na politický vývoj do části, ve které bych chtěla analyzovat politické překážky reformní snahy Giscarda d´Estainga. V závěru první části pak jen okrajově načrtnu rysy francouzské společnosti 70. let.

Ve čtvrté závěrečné části rigorózní práce analyzuji závěr Giscardova mandátu, který byl poznamenám několika aférami a nevyřešenými úmrtími, které velmi ovlivnily následné volby a jež můžeme kromě výše zmíněných ekonomických a politických překážek vidět za porážkou stávajícího prezidenta. Díky této neblahé konstelaci je

prokázáno, že je příhodnější mluvit o porážce Valéry Giscarda d´Estainga než o vítězství Françoise Mitterranda.

1.7. Kritika a dostupnost pramenů a literatury, rozbor

Literatura k tématu reformního přínosu vlády Giscarda d´Estainga se získávala velmi obtížně. Veškerá literatura, kterou jsem shromáždila, je psaná ve francouzském jazyce. Knihy anglosaských autorů vycházejí opět z textů jejich francouzských kolegů a není jich možné najít velké množství. V americkém centru v Aix-en-Provence jsem našla pouze jedinou od J-R. Frearse *France in the Giscard presidency* vydanou v Londýně v roce 1981, která se odkazovala na francouzské zdroje. Ve Francouzském institutu v Praze stejně jako v CEFRESu bohužel nedisponují dostatečným množstvím použitelné literatury. Několik knih se mi podařilo sehnat v Národní knihovně v Klementinu, ale spíše životopisného charakteru a ani zde se nejedná o dostačující zdroj. Valnou většinu knih jsem získala a přivezla si ze svého studijního pobytu v rámci programu Erasmus na Institut d´Etudes Politiques, Sciences Po d'Aix-en-Provence, Université Paul Cezanne III. Tyto knihy se soustřeďují více či méně podrobně na 70. léta ve Francii a vládu Giscarda d´Estainga. Kvalitní informace o jeho reformním programu se získávaly mnohem obtížněji, přestože jsou z mého pohledu velmi zajímavé. Bohužel jsem se i ve Francii setkala s postojem, že období 70. let zůstává oprávněně skryto, neboť nebylo v porovnání s přechozími a následnými obdobími zdaleka tak důležité.

Pro předloženou práci se staly podstatným zdrojem paměti Valéry Giscarda d´Estainga *Démocratie française* z roku 1976, *L´Etat de la France* vydané v roce 1981 a *Le pouvoir et la vie* z roku 1988, které nejenom zhodnotily již vykonané, ale poskytly vhled do plánů prezidenta a jeho motivace. Vždy si ale prezident vybral a zaměřil se pouze na několik aspektů, které v jednotlivých kapitolách analyzoval. Nepokryl tak například dostatečně otázku žen, pro kterou si přál, že bude v budoucnu vzpomínán. Zajímavé je i podání vzpomínek dvou hlavních žen let 1974-1981, Simone Veil v knize, kterou napsala spolu s Annick Cojean *Les hommes aussi s´en souviennent: discours du 26 novembre 1974* a Françoise Giroud *La Comédie du pouvoir*. První autorka se zaměřila na uveřejnění svých pocitů a vzpomínek na chvíle, kdy stála před poslanci Národního shromáždění a snažila se získat povolení pro památný zákon umožňující provedení potratu. Tato kniha předkládá ucelený text tohoto zákona a formou interview s otázkami novinářky Annick Cojean zjišťuje názory Veil na období její politické angažovanosti. Dá se říci, že pokrývá téma

potratů velmi komplexně. Naopak Françoise Giroud uveřejnila svůj celkový dojem z tehdejší politické scény, její funkčnosti s pohledem i na Ministerstvo pro ženy, které vedla. Ve svém díle zůstává obecná a takový je i výsledný dojem z knihy. Nezaměřuje se konkrétně na žádný aspekt Giscardova vládnutí ani na ministerstvo, které vedla, pouze přibližuje atmosféru tehdejší doby a snaží se jí zlehčit.

Pro zhodnocení Giscardova dojmu z funkčnosti V. Republiky, jejich specifických aspektů a změn, jež jeho vláda přinesla, byl velmi užitečný retrospektivní rozhovor uveřejněný pod názvem *Les 40 ans de la Cinquième République* v Revue du Droit Public et de la Science Politique en France et à l´étranger. Pro celkovou atmosféru bylo přínosné DVD zachycující atmosféru prezidentských voleb 1974 od Raymonda Depardona.

Sekundární literatura, která byla stežejní pro vypracování rigorózní práce se dělí na publikace pojednávající o vládě Giscarda d´Estainga, které zdůrazňují politické či ekonomické aspekty těchto sedmi let a jejich fungování a knihy píšící o konkrétních refomních přínosech jeho vlády.

Mezi základní knihy píšící o vnitropolitické situaci V. Republiky v období let 1974-1981 v obou nastíněných pohledech řadím publikaci *Les années Giscard. Les réformes de la société 1974 – 1981* od Valéry Giscard d'Estainga, Serge Bersteina a Jean-Françoise Sirinelliho a *Les années Giscard. Institutions et pratiques politiques 1974 – 1978* od Valéry Giscard d'Estainga, Serge Bersteina, René Rémoda a Jean-François Sirinelliho. Knihy vznikly za podpory Centre d´histoire de Science Po a Institut pour démocratie en Europe v Paříži. První kniha se zaměřuje jak na refomní úsilí prezidenta, tak na zdroje jeho myšlenek a fungování institucí. Je rozčleněna do čtyř hlavních myšlenkových celků a osmi kapitol pojednávajících o vybraných reformách (modernizace společnosti, politika mládeže, spravedlivější společnost a podpora role ženy). Kniha je přínosná z hlediska její koncepce, kdy první pohled na konkrétní reformu či reformní směr přednáší vědec, právník, historik či vysokoškolský učitel. Následně je dán prostor samotnému autoru reformy či jinému blízkému prezidentovu spolupracovníkovi a v samotném závěru pak představí svůj pohled a kapitolu uzavře Giscard d´Estaing. Drobnou výtkou by mohl být fakt, že kniha se omezuje pouze na několik reforem Giscardovy vlády a opomíjí jiné, které jsou rovněž stěžejní, jako např. reforma statutu ORTF, reforma rozvodu, ústavní reformy jako návrh, kterým mělo dojít k omezení počtu prezidentských kandidátů, délky prezidentova mandátu nebo ekonomické reformy, kterým se nevěnuje ani v náznaku.

Druhá kniha v šesti kapitolách analyzuje prezidentské volby roku 1974, fungování institucí, vztahy mezi prezidentem, jeho vládami a pravicovou většinou a v neposlední řadě i volby roku 1978. Obě díla jsou zásadním přínosem k výzkumu a jsou jedněmi z mála děl přinášejících téměř ucelený pohled na éru Giscarda d´Estainga.

Velmi přínosnou se mi stala i kniha *Crises et alternances 1974-2000* od Jean-Jacques Beckera zřejmě i proto, že autor tématu věnuje více než dvě stě stran, na kterých má prostor velice podrobně rozebrat všechny podstatné aspekty, od smrti Pompidoua a nástupu Giscarda d´Estainga, přes plánované reformy, ekonomickou krizi, politickou krizi, konec mandátu a volby 1981. Na knize *La Ve République 1958-2004: Histoire des institutions et des régimes politiques de la France* od Jean-Jacques Chevalliera, Guy Carcassonna a Oliviera Duhamela je třeba ocenit fakt, že přestože se primárně nezaměřuje na 70. léta, poskytuje tomuto období obdobný rozsah jako jiným obdobím. Řadím ji mezi publikace podstatné pro získání prvních rozsáhlejších vědomostí. Jejím druhým pozitivem je, že ji můžete získat v pražském CEFRESu. Naopak kniha, jež mně velmi zklamala, je publikace *Valéry Giscard d'Estaing 1974-1981* od Arnauda Jacqueta, která vyvolává dojem o svém přínosu, ale poskytuje pouze rámcový, heslovitý přehled historicko-politologického vývoje Francie 70. let. Naznačuje zajímavé a podstatné linie, které ale neprohlubuje.

Konkrétní výčet použitých materiálů je uveden v seznamu primárních pramenů a sekundární literatury.

2. *Ekonomické překážky reforem*

Valéry Giscard d'Estaing se chtěl do povědomí veřejnosti zapsat jako reformní politik. Jeho reformní záměry ale překazila ekonomická krize, která zasáhla celou západní Evropu. Ta byla navíc ve Francii umocněna vnitřní ekonomickou krizí, ke které došlo, neboť předchozí vlády vnímaly pouze ekonomický růst spojený s obdobím *„Trentes Glorieuses"*. Přes veškerou prezidentovu snahu se po odchodu premiéra Chiraca v srpnu 1976 musel již jeho nástupce Raymond Barre soustředit plně na řešení krize. Drobné úspěchy, kterých bylo dosaženo, ale zvrátil druhý ropný šok v roce 1979.

2.1. Konec období ekonomického růstu aneb konec „Trente Glorieuses"

Období Giscarda d'Estainga bylo protknuto ekonomickou krizí, ze které nenašla jeho administrativa východisko, přestože se Giscard snažil s krizí bojovat a vyhlásil řadu ekonomických opatření a také přesto, že ekonomika byla spolu s několika dalšími tématy základem jeho vládnutí. Jejími dvěma hlavními příčinami se stalo měnové kolísání a ropné šoky doplněné o zaostávání v technické inovaci a vyčerpání z překotného růstu. Ani politikové ani ekonomové nepochopili rozměr a dosah této krize. Mnozí se domnívali, že k nápravě postačí přizpůsobit ekonomiku novým cenám energie. První reakcí výrobců na recesi a růst cen ropy bylo zvýšení cen komodit.[2]

Ekonomická krize vycházela najevo postupně od léta 1971, kdy prezident Nixon zastavil 15. srpna 1971 konvertibilitu zlata k dolaru, což ohrožovalo mezinárodní měnový systém a ovlivňovalo ekonomickou nestabilitu. Všeobecným problémem se tak na jaře 1973 stalo kolísání měnových kurzů a samozřejmě i kolísání franku.[3] V průběhu roku 1973 byly zcela destabilizovány ekonomické vztahy mezi jednotlivými zeměmi západní Evropy.[4] Mezinárodní hospodářská krize propukla naplno v letech 1974-1975. Ve Francii došlo poprvé od konce války ke snížení objemu celkové výroby a v roce 1975 nastal 10% pokles průmyslové výroby.[5] Inflace, která dosahovala v letech 1971-1973 20%[6], se pro rok 1974 snížila na 15,2%, v roce 1975 na 12%, v roce 1976 na 9,6%, v roce 1977 na 9%, v

[2] Ceny automobilů vzrostly v letech 1973-1975 o 50%. Zdroj: Ferro Marc: Dějiny Francie, str. 372.
[3] V roce 1958 bylo třeba jeden frank pro zakoupení jedné marky, v roce 1977 byly třeba již dva franky. V době, kdy byl Chirac premiérem ztratil frank 17% ze své hodnoty v porovnání s markou a 10% ve vztahu k dolaru. Zdroj: Giroud Françoise: La comédie du pouvoir, str. 267.
[4] Francie vyvážela 20% své produkce. Zdroj: Prost Antoine: Petite histoire de la France au 20e siècle, str. 113.
[5] Duby Georges: Dějiny Francie od počátků po současnost, str. 678.
[6] Duhamel Éric, Forcade Olivier: Histoire et vie politique en France depuis 1945, str. 89.

roce 1978 na 11,8%, v roce 1980 překročila 13%, aby v roce 1981 dosáhla 14%, a to za cenu zpomalení výroby.[7] V říjnu 1973, v době Jonkippourské války[8], Organizace zemí sdružující největší producenty ropy (OPEC) uvalalila embargo na země, které stály za Izraelem ve snaze, aby svou podporu stáhli a přijala rozhodnutí navýšit ceny barelů s ropou čtyřnásobně.[9] Výsledkem byl tzv. první ropný šok, který ropnou krizi odhalil a posílil. Následován byl stagnací prodeje i nadvýroby a snižováním produkce, zakončen byl obdobím dlouhé stagnace, zánikem mnoha firem a prudkým poklesem investic. V roce 1973 činil podíl ropy, jež Francie dovážela 77,5% veškeré energie používané v zemi.[10] Tato tendence se nadále prohlubovala, zasaženo bylo i využívání energií. Francie neměla jinou možnost, než omezit dovoz ropy do země ke škodě své průmyslové výroby, jež spočívala v 75% v energii produkované z uhlovodíku. Francie také musela stlačit produkci uvnitř země pro zvýšení svého vývozu. Čím dál více se začala přeorientovávat na jadernou energii, která v roce 1972 představovala asi 10% vyprodukované energie a 3% spotřebované energie. V březnu 1974 se definitivně rozhodla pro přijetí jáderné energie, investici 20 miliard franků a výstavbu 16 nových jaderných elektráren do roku 1979, které měly brzy pokrýt 68% národní potřeby.[11] Toto rozhodnutí se stalo od té doby předmětem mnoha zpochybňování.

Zájem o pracovní trh dal Giscard d´Estaing najevo již během předvolební kampaně na jaře 1974, když řekl: „Musíme posílit sociální soudržnost Francie a musíme se přesunout od třídního boje k upevnění sociální příbuznosti mezi Francouzi. Bude třeba zorganizovat usmíření Francouzů s nimi samotnými, a to je ten velký úkol, do kterého se

---

[7] Cantier Jacques, Jalabert Laurent: Chirac, Jospin: 1970 – 2002: Deux vies politiques, str 41.

[8] Války, jež vedly na jedné straně Egypt a Sýrie proti Izraeli a de facto jeho spojencům z důvodu Izraelem okupovaných území získaných roku 1967. 22. října 1973 souhlasil poražený Izrael se zastavením palby. Ale již od 17. října 1973 pod tlakem Organizace arabských zemí vyvážejících ropu zvýšil OPEC o 70% cenu barelu surové ropy a snížil o 5% její měsíční produkci do té doby, než Izrael vrátí okupovaná území. Navíc zavedl ropné embargo proti zemím jednoznačně podporujícím Izrael, např. jižní Afrika, USA, Portugalsko a Nizozemsko. Snahou arabských zemí bylo tlakem přimět západní průmyslové země, aby přinutily Izrael vzdát se okupovaných území. Zdroj: Berstein Serge, Mika Pierre: Histoire de la France au XXe siècle de 1974 à nos jours, str. 16,17.

[9] 16. října 1973 až 23. prosince 1973 první zdvojnásobení ceny, 23. prosince 1973 až červen 1974 druhé zdvojnásobení ceny barelu ropy. V říjnu 1973 bylo možné jeden barel koupit za 3 dolary, o dva měsíce později už za 11 dolarů a za 19 dolarů na otevřeném trhu. Zdroj: Labrune Gérard, Toutain Philippe: L´histoire de France, str. 125.

[10] Politika levné nafty byla zahájen kolem roku 1965 a měla prim až do konce roku 1973. Bohužel vedla k velké závislosti z hlediska zásobování, ale zaručovala Francii jistou míru nezávislosti na poli rafinace a distribuce. V následujících letech ale nebyla udržitelná. Zdroj: Prost Antoine: Petite histoire de la France au 20e siècle, str. 114.

[11] Becker Jean-Jacques: Crises et alternances 1974-2000, str. 87, 88.

hodlám zapojit."[12] Jaké reformy bude nutné přijmout, aby nedošlo k rozvrácení socioekonomického systému, ale naopak k jeho upevnění a zdokonalení? Tato otázka se v souvislosti s narůstající nezaměstnaností stávala klíčovou. Krize nebyla okamžitě zaznamenána, a to díky stálému růstu hrubého domácího produktu, který činil asi 2,5% ročně[13], produktivitě práce a spotřebě. A právě zde můžeme nalézt hlavní zápletku krize, neboť produkce se silně zpomalila, hrubý národní produkt se snížil na 1,5%[14], zatímco produktivita práce se udržovala na rychlém růstu. To dalo vzniknout velkému poškození pracovního trhu[15]. Na počátku 70. let se na nezaměstnanost pohlíželo jako na projev dočasné nerovnováhy mezi poptávkou po práci a její nabídkou. Tehdy se ještě mylně usuzovalo, že se vše podaří udržet v přijatelných mezích. S rokem 1970 bylo evidováno mezi 300 000 až 400 000 nezaměstnanými, tj. 2,5% aktivní populace, o čtyři roky později již 615 000 osob. V roce 1975 902 000 nezaměstnaných, tj. 4,1%, v roce 1977 byla překonána hranice 1 milion osob[16], rok před novými prezidentskými volbami již 1,5 milionů osob, tj. 6,4% a v roce 1981 celé 2 miliony, což je 9% práce schopné populace.[17] Znatelné změny zaznamenal průmysl, kde 514 000 pracovních míst zaniklo a zemědělství, kde jich ubylo přibližně 82 000. Nové pracovní příležitosti naopak vznikaly v období let 1974-1978 ve službách asi 450 000, státní správě, obchodě a bankách.[18] Tato nezaměstnanost byla spojena zejména s východem a jihovýchodem země, zasahovala zejména těžký průmysl a více mladé do 25 let než aktivní obyvatelstvo 38,3% proti 23%.[19] Tak masovou nezaměstnanost si samozřejmě nikdo nemohl přát, ale bylo nutné konstatovat, že se jednalo o vyústění politiky vedené v průběhu 60. let zejména pak změn ve struktuře podniků a firem.

Prezident prostřednictvím vlády přinesl dvojí odpověď na vzrůstající nezaměstnanost. Sociální odpověď cílenou na ty nejzranitelnější a strukturální odpověď ve snaze změnit sociální strukturu Francie. Giscard d´Estaing preferoval mzdy nad zisky

[12] Giscard d'Estaing Valéry, Berstein Serge, Sirinelli Jean-François. Les années Giscard. Les réformes de la société 1974 – 1981, str. 146.

[13] Ludivine Bantigny: Les „XXe siècle" français, La France et les Français de 1914 à nos jours, str. 143.

[14] Becker Jean-Jacques: Histoire politique de la France depuis 1945, str. 171.

[15] Pro odbory spočívalo jedno z řešení nezaměstnanosti ve zkrácení délky pracovní doby.

[16] Podle CGT (Všeobecná konfederace práce) bylo více než milionové nezaměstnanosti dosaženo v lednu 1975, ale naopak podle statistik Institut national de la statistique et des études économiques (INSEE, Národní institut statistiky a ekonomických studií) byla ona hranice překročena v únoru 1977, a to díky plánu ekonomického uvolnění praktikovaného v průběhu roku 1976. Zdroj: Giscard d'Estaing Valéry, Berstein Serge, Sirinelli Jean-François. Les années Giscard. Les réformes de la société 1974 – 1981, str. 146.

[17] Schor Ralph: Histoire de la société Française au XXe siècle, str . 403, 404.

[18] Duby Georges: Dějiny Francie od počátků po současnost, str. 696, 697.

[19] Becker Jean-Jacques: Crises et alternances 1974-2000, str. 68.

podniků a solidaritu proti heslu, že každý se postará sám o sebe, což bylo v rozporu s jeho vizí, ale vycházelo to z naléhavosti situace. Premiér Raymond Barre přišel s myšlenkou snížení sociálních dávek odváděných podniky, tak aby podnítil přijímání nových pracovníků. V roce 1977 pak navrhl dohody o zaměstnávání mládeže spojené s daňovým zvýhodněním podniků. Nezaměstnanost ale i nadále narůstala. 26. dubna 1977 byl uzavřen mezi vládou a odbory CNPF[20] Národní pakt pro pracovní místa a zavedena redistribuce příjmů, jež byla značně financována narůstajícími sociálními dávkami a daněmi, které za období let 1974 až 1981 vzrostly z 37% na 43% HDP.[21] Nezaměstnanost byla způsobena zejména nerovnováhou mezi modernizací technologií a automatizací na jedné straně a nedostatkem kvalifikované pracovní síly, která by nové stroje mohla ovládat na straně druhé. Tato tendence se navíc střetla s příchodem mladých lidí z generace baby boomu, žen a nízko kvalifikovaných pracovníků na pracovní trh a udržováním vysokého počtu zahraničních pracovníků[22].

Mezi další faktory, jež situaci vyhrocovaly můžeme přičíst nárůst populace v produktivním věku, nové uspořádání průmyslové struktury, jež vedlo k propouštění, ekonomické zpomalení, jež ústilo k najímání na dočasné práce a k subdodavatelské činnosti a stlačení cen přemístěním firem a podniků mimo Francii. Všechny tyto faktory vedly nejenom k již zmíněnému enormnímu nárůstu nezaměstnanosti, ale zároveň zpomalovaly všechny plány boje s inflací.

Přestože rozsah krize roku 1973 byl územně menší než rozsah krize roku 1929, jednalo se o mezinárodní ekonomickou krizi, která se od svého vypuknutí vyznačovala svou původností a neznámostí, která vedle sebe položila dva fenomény dříve považované za protichůdné: stagnaci spojenou s velkým poklesem produkce a prudký vzestup inflace cen, jež rostly průměrně o 14% ročně[23]. Fenomén známý jako stagflace. Ve Francii se nacházelo rovnítko mezi stagflací a výrazným zpomalením růstu, který činil v letech 1973-1979 pouhá 3,2% ročně a nárůstem inflace na 10,5% ročně ve stejném období[24]. Z pohledu

[20] Conseil national du patronat français (Národní výbor francouzských zaměstnavatelů) byly odbory založené v prosinci 1945 na žádost francouzské provizorní vlády, jež chtěla vytvořit reprezentativní organizaci všech zaměstnavatelů. Pod vedením Ernesta-Antoina Seillièra se CNPF v roce 1998 přeměnila na Sdružení francouzských společností (MEDEF).

[21] Jacquet Arnaud: Les Présidents de la Ve République: Valéry Giscard d'Estaing 1974-1981, str. 22.

[22] Před rokem 1974 využívalo nelegálních pracovníků na 100 000 francouzských podniků. Zdroj: Ferro Marc: Dějiny Francie, str. 372.

[23] Ceny v letech 1973 až 1984 se ztrojnásobily. Zdroj: Agulhon Maurice, Nouschi André, Schor Ralph: La France de 1940 à nos jours, str. 362.

[24] Barrière Jean-Paul: La France au XXe siècle, str. 118.

růstu HDP nebyla situace, jak již bylo řečeno, tak dramatická, neboť růst pokračoval v hladině asi 2% ročně. Pouze roky 1975 a 1981 byly charakteristické zpomalením či úplným zastavením růstu. Mnoho autorů proto tuto situaci označovalo za „přizpůsobení francouzské ekonomiky novým formám růstu".[25] Na jedné straně tedy Francie trpěla pod zatížením způsobeným řadou ekonomických problémů, na straně druhé desetiletí 1973–1983 znamenalo nárůst počtu domácností vlastnících televizor a rádio, užívání telefonních přístrojů vzrostlo z 5 na 20 milionů[26], nástoupila mikroinformatika, videorekordéry a další vymoženosti.[27] Povznesení přinesl i letecký a raketový průmysl.

Tato krize v sobě spojila několik elementů: pád produkce, růst příjmů a cen. Nominální hodnota platů postupovala rychleji než produktivita práce a přibližně stejně rychle jako ceny, což živilo inflaci a vedlo ke snížení zisků, což způsobovalo konstantní pokles investic. Obchodní rovnováha byla zasažena snížením vývozu, břemenem krize a vykazovala v roce 1973 přebytek 1,9 miliard franků, který přerostl od roku 1976 ve schodek 24,2 miliardy franků.[28] V roce 1978 byla obchodní rovnováha v přebytku, to ale zvrátil druhý ropný šok. Mnoho sektorů výroby, například hutnictví a metalurgie, se nořily do čím dál většího marasmu. Mezi lety 1974 až 1983 zaznamenala průmyslová výroba jen stěží 10% růst.[29] To úzce souviselo s pouze částečným využíváním kapacity francouzských podniků, která v roce 1975 dosahovala pouze jejich 70% potenciálu.[30] Jednalo se o malé a středně velké podniky hůře přizpůsobené podmínkám svobodného trhu, jež představovaly 80% úpadku, což byl nárůst o 1/3 proti roku 1973.[31] Větším podnikům se podařilo vyhnout se vyhlášení úpadku zeštíhlením svých stavů, tj. propouštěním. Díky této řetězové reakci byla Francie krizí zasažena výrazněji než ostatní západoevropské země. Ekonomická krize ale nebyla ani tolik příčinou jako spíše nástrojem, který odhalil skutečný stav francouzského pracovního trhu.

---

[25] Sirinelli Jean-François: Les vingt décisives. Le passé proche de notre avenir 1965-1985, str. 175.

[26] V roce 1972 byla Francie s 9,5 telefonními linkami na sto obyvatel poslední v rámci Evropského společenství. V roce 1974 trvalo připojení do telefonní sítě 16 měsíců a stěží jeden Francouz z deseti vlastnil telefonní přístroj. Změnou byl rok 1975. Na počátku vlády nového prezidenta bylo připojeno 900 000 nových telefonních linek a do čtyř let se tento počet zdvojnásobil. V roce 1976 bylo napočítáno 7 milionů účastníků a v roce 1980 již 15 milionů. Z původních 16 měsíců čekání se postupem času stalo 11 měsíců v roce 1976, šest měsíců v roce 1978 a v roce 1981 se čekalo pouhý měsíc. Tohoto pokroku bylo dosaženo díky značnému růstu úvěrů, které umožnily rychlé rozšiřovnání automatických sítí a elektronické spojování hovorů. Zdroj: Jacquet Arnaud: Les Présidents de la Ve République: Valéry Giscard d'Estaing 1974-1981, str. 68.

[27] Sirinelli Jean-François: Les vingt décisives. Le passé proche de notre avenir 1965-1985, str. 175.

[28] Balmand Pascal: Histoire de la France, str. 357.

[29] Sirinelli Jean-François: La France de 1914 à nos jours., str. 425.

[30] Berstein Serge, Mika Pierre: Histoire de la France au XXe siècle de 1974 à nos jours, str. 19.

[31] Berstein Serge, Winock Michel: La République recommencée. De 1914 à nos jours, str. 504.

Jednalo se tedy o ekonomickou situaci naprosto odlišnou od předchozích ekonomických šoků, jež měla také výrazný sociální aspekt. Pokud se podíváme na ekonomické údaje z let 1973 až 1989, zjistíme, že udávaná roční čísla nebyla kompatibilní s nárůstem nezaměstnanosti. Jednalo se o 11% roční příjem domácností, 11,4% spotřebu domácností a spoření ve výši 7,2%.[32] Vlády, jež musely čelit této ekonomické krizi, byly dědici politiky předchozích vlád, které nevyužily třiceti let ekonomického růstu k transformaci v podnicích či modernizaci strojů a zařízení.

Nemůžeme se divit narůstající nespokojenosti obyvatelstva, stávkám a vzpourám různého charakteru, nespokojenosti vyvolané zejména špatnými podmínkami k životu. Hutnictví, textilní a strojírenský průmysl i další odvětví se nacházely v žalostném stavu. Léta 1974-1977 poznamenala průmysl jako celek, krize měla ale i geografické dopady na území, kde se již hospodářský vývoj zpožďoval ve srovnání s národním průměrem. Na severu Francie v oblasti Nord-Pas-de-Calais a Lotrinska byly zavřeny uhelné a železné doly, vysoké pece, válcovny a drátovny. Krize se nevyhnula ani jižnímu pobřeží Francie, kraj Provence-Alpes-Côte d´Azur byl zasažen poklesem v oblasti loďařství, strojírenství, zemědělství a potravinářského průmyslu, petrochemie a výroby železa. Kraj Midi-Pyrénées byl zasažen recesí v oblasti stavby letadel, stavebních materiálů a potravinářství, regionu Rhône-Alpes se nedařilo v oblastech základní chemické výroby, textilního a oděvního průmyslu a výroby papíru a lepenky. Automobilky Renault a Citroën rušily své závody. Železářský a textilní průmysl, stejně tak jako doly byly přímo zasaženy následky ropného šoku. V letech 1975 a 1982 se snížil počet osob zaměstnávaných v tomto odvětví o 34%.[33] Ústup dělnických profesí v této době lze srovnat se stejným jevem týkajícím se zemědělství během třiceti let ekonomické prosperity. Zemědělci nebyli spokojeni se stlačováním cen svých produktů, malí a střední obchodníci bojovali s konkurencí velkých a mnoho z nich proto zkrachovalo. Často byla vyjadřována nespokojenost s lékařskou péčí, kdy se zvyšily poplatky a omezily se lékařské a nemocniční výdaje, se zablokováním růstu platů, s uzavíráním společností ohrožených úpadkem. Více se rozvíjel terciární sektor, ale ten nebyl schopen vyřešit zcela problém nezaměstnanosti. Z uhelného a textilního průmyslu se Francie přeorientovala na odvětví chemie, elektronický a kosmický průmysl, jež vyžadovaly jistou úroveň automatizace. Vypukla vzpoura proti vyvlastnění území Larzacu, kde byly umístěny vojenské základny. Ve snaze předejít rodícímu se konfliktu byl

[32] Agulhon Maurice, Nouschi André, Schor Ralph: La France de 1940 à nos jours, str. 363.
[33] Prost Antoine: Petite histoire de la France au 20e siècle, str. 118.

jmenován generál Marcel Bigeard do čela státního sekretariátu pro vojenské záležitosti vytvořeného v roce 1975. Stupňovaly se požadavky na nezávislost a autonomii (Bretagne, Korsika). Zmínit můžeme incident na Korsice, při kterém v srpnu 1975 zemřeli dva četníci a jeden příslušník pořádkové policie nebo jiný příklad, kdy na jihu při stávce zemědělců v březnu 1976 zemřel jeden člověk mezi stávkujícími zemědělci a druhý na straně policie. Konkrétním příkladem snahy něco dělat byla dohoda z 24. července 1979 uzavřena mezi zaměstnavateli, odbory a státem, kdy byl výměnou za zrušení 20 000 pracovních míst státem financován předčasný odchod do důchodu. Bez řešení zůstala otázka budoucnosti těchto postižených regionů.[34]

Otázka zaměstnanosti byla na počátku roku 1970 spojena i s politikou najímání pracovní síly z cizích zemí.[35] V roce 1974 vláda přijala politiku, jež zahrnovala dva body. Na první bod, tj. efektivní kontrolu přistěhovalectví kladla důraz pravice a na druhý bod, tj. integraci přistěhovalců se soustřeďovala levice. Politická elita dospěla k závěru, že možností, jak bojovat s nezaměstnaností, je zabránění zahraniční pracovní síle ve vstupu do země. Tato politika pak byla uplatňována od 5. července 1974, kdy ji Paul Dijoud jako státní sekretář pro zahraniční pracovníky zavedl nejdříve na tři měsíce a 19. srpna 1974 byla prodloužena dočasně na neurčito. Zároveň také vypracoval akční plán ve prospěch imigrantů v oblasti bydlení, vzdělávání a práce a prezident v únoru 1975 navštívil chudinsku čtvrť v Marseille, což dříve nikdo jiný neudělal. 29. dubna 1976 vstupil v platnost dekret týkající se podmínek, za kterých mohlo dojít ke spojování rodin a od července 1977 byla zavedena politika odškodnění 10 000 franky za návrat do země původu.[36] Tuto politiku zavedl Lionel Stoléru jako státní sekretář pověřený pracovními podmínkami manuálně pracujících. Navrhl také odchod do důchodu v šedesáti letech pro ty dělníky, kteří pracovali v těžkém průmyslu, snížení pracovní doby na maximálně 52 hodin týdně, zahrnutí manuální výchovy do programu nižších gymnázií, opatření pro ochranu zdraví při práci a zmírnění tradičního opovrhování dělníky. Tato politika vedla k odchodu asi 60 000 převážně Španělů a Portugalců a zároveň k nárůstu xenofobie. Cizinci byli obviňováni, že v době ekonomické krize berou práci Francouzům. V roce 1980 byl přijat návrh zákona Bonnet-Barre posilující pravomoci prefektů v této oblasti a

[34] Rémond René: Histoire de France, le XXe siècle de 1918 à 1995, str. 298.
[35] Při sčítání obyvatelstva v roce 1975 mělo žít ve Francii 1,6 milionu cizinců, což ale bylo považováno za podhodnocený údaj. Správnější měla být cifra 1,9 milionu tj. 8% aktivní populace. Zdroj: Duby Georges: Dějiny Francie od počátků po současnost, str. 671.
[36] Ve svém filmu „Prends 10 000 balles et casse-toi" se tomuto tématu věnoval Mouloud Zemmouri.

neobnovování pobytových karet. Xenofobii přiživovali i sami politici, např. Chirac, který prohlásil, „že problém nezaměstnanosti není neřešitelný v zemi, kde je 1 milion Francouzů bez práce, ale 2 miliony cizinců.“[37] Nebo vznik Národní fronty (FN) v roce 1972, která svou existenci vystavěla na tématu přistěhovalectví. Hlavním tématem a strastí Chiracovy vlády se postupem času stávala ekonomická krize, její rozsah a hloubka. Tuto strast pak přebrala vláda Raymonda Barra. Veškerá pozitivní opatření, kterých bylo dosaženo a jež vedly k tomu, že se některé ekonomické údaje začaly zlepšovat, i když inflace zůstala silná, vymizely s příchodem druhého ropného šoku v květnu 1979, jež překazil veškerý dosavadní boj proti růstu inflace.

To vše bylo spojeno s koncem *„Trente Glorieuses“*[38] a s nástupem *„Trente Piteuses“*[39] nebo také slovy ekonoma Jeana Fourastié *„fin des années faciles“*[40]. Na vládnoucí ekonomickou krizi byly vedeny zcela protichůdné politiky jejího řešení. Zatímco Chirac se stavěl za oživení ekonomiky, prezident a ministr financí Jean-Pierre Fourcade preferovali politiku úsporných opatření. Tato nejednota stanovisek se projevila i v ekonomické politice.

2.2. Návrhy kabinetu Jacquese Chiraca na ekonomické řešení krize

Vláda Jacquese Chiraca se v době svého mandátu soustřeďovala na prosazování expansionistické politiky podle vzoru keynesianských myšlenek, jež vedly až k vytvoření zaopatřovacího státu[41], ale neopomínala ani strukturální změny. Zaopatřovací stát šel sice proti proudu ekonomického ochlazení, byl ale nutný pro zachování jisté sociální rovnováhy[42]. Jedním z cílů chiracovy ekonomické politiky bylo snížit energetickou závislost Francie. Prvními oběťmi krize byly podniky, kterým klesaly drasticky zisky. Poklesla také výroba, produktivita a narůstal rozpočtový schodek, přesto rostly platy, a to zejména ty nižší, které se v období let 1974-1980 zvýšovaly dvakrát rychleji než průměrná mzda.[43] Navíc díky přijetí zákona o zdanění nadhodnoty a zákona o 90% roční podpory pro

[37] Ludivine Bantigny: Les „XXe siècle“ français, La France et les Français de 1914 à nos jours, str. 144

[38] Období třiceti let hospodářského růstu ve Francii 1945-1975. Pojmenováno ekonomem Jeanem Fourastiém.

[39] Období třiceti let hospodářského propadu ve Francii.

[40] „Konec snadných let“. Zdroj: Sirinelli Jean-François: Les vingt décisives. Le passé proche de notre avenir 1965-1985, str. 171.

[41] 4% růst platů v letech 1974 až 1976. Zdroj: Rémond René: Histoire de France, le XXe siècle de 1918 à 1995, str. 261.

[42] Snížení věku pro odchod do důchodu u osob manuálně pracujících, kontrola propouštění, podpora v nezaměstnanosti a rozšíření Sociálního zabezpečení.

[43] Giscard d'Estaing Valéry, Berstein Serge, Sirinelli Jean-François. Les années Giscard. Les réformes de la société 1974 – 1981, str. 149.

nezaměstnané se tento trend sbližování sociálních nůžek potvrzoval. 12. června 1974 představil Chiracův ministr financí Jean-Pierre Fourcade před Ministerskou radou „Plán ochlazení", kterým chtěl ozdravit ekonomiku bojem proti pokračující inflaci, a proto silně omezil možnost investování a hotovost, zejména pak poskytování úvěrů. Chtěl pomoci vývozu zboží a zlepšit finanční situaci podniků, a proto odkládal zatížení jejich zisků daní. Došlo ke zvýšení daní společnostem a velkým poplatníkům, zvýšení úrokové míry spoření a růstu veřejných tarifů. Těmito opatřeními doufal v růst 4 až 5%. Tento plán vyvolal nespokojenost populace, aniž by skutečně řešil problém krize. V této chvíli bylo podle statistik IFOPu spokojeno s vládou prezidenta pouze 48% Francouzů.[44] Na mimořádné schůzi, která proběhla 9. až 12. září 1975, bylo rozhodnuto, v Národním shromáždění 300 hlasy a 176 hlasy v Senátu, o přijetí zákona, jež vložil do ekonomiky 30,5 miliard franků na boj s nezaměstnaností, čímž pokračoval v politice prohlubování deficitu státní pokladny.[45] Tato politika umožnila omezovat následky krize, ale podporovala růst inflace.

Tento plán následoval 4. září 1975 „Plán uvolnění" inspirovaný keynesiánskými myšlenkami, kterému vyjádřil v září 1975 svou podporu i premiér. Ten byl založen na oživení výroby, podpoře soukromých investic snížením úrokové sazby, rozšíření veřejného investování financovaného prohloubením rozpočtového deficitu, zdynamizování spotřeby navýšením sociálních dávek a velkém nárůstu dovozu. Tento plán ale nebyl úspěšný, když vedl k silnému deficitu obchodní a rozpočtové rovnováhy. Přestože jsme tedy mohli v roce 1976 zaznamenat počátek jakéhosi oživení, inflace a znehodnocení franku postupovaly a stávaly se stále nebezpečnějšími.

2.3. Návrhy kabinetů Raymonda Barra na ekonomické řešení krize

Nová vládní politika se soustředila na tři body. Zviditelnění práce na částečný úvazek zaměřené zejména na ženy, rozvoj odborného vzdělávání pro mladé lidi, aby mohli zaměstnavatelé disponovat pracovní silou přizpůsobenou ekonomickým změnám a rozšíření opatření pro snížení počtu zahraničních pracovníků. Jejími hlavními cíli v duch neoliberální deflační politiky bylo obnovení a ozdravení ekonomické rovnováhy, zavedení postupné liberalizace cen prostřednictvím deklarace z jara 1978, zejména pak u ceny chleba, silného franku, narůstání některých daní, omezení růstu platů, ukončení plýtvání, restaurování tržní ekonomiky a obnovení zisků společností, aniž by se v prvních chvílích

[44] Berstein Serge, Mika Pierre: Histoire de la France au XXe siècle de 1974 à nos jours, str. 59.
[45] Becker Jean-Jacques: Crises et alternances 1974-2000, str. 70.

výrazně zabýval problémem nezaměstnanosti. Neboť právě onen návrat k rovnováze měl podle něj umožnit oživení výroby a pomoci v úsilí snížit nezaměstnanost. Podle premiéra bylo také nezbytné přistoupit k modernizaci zařízení v továrnách a podnicích, tak aby bylo konkurenceschopné. Toto vše bylo třeba udělat ještě před parlamentními volbami v roce 1978. Barrův nástup se ale časově shodoval s obdobím ukončení sociálních reforem, narůstáním ekonomické krize a přijímáním úsporných opatření. Proto se jeho úsilí někdy označuje jako *„bataille de la Marne du franc"*.[46] Od roku 1978 byly také aktivity nového premiéra často kritizovány předchozím premiérem Chiracem, stejně tak jako levicovou opozicí a odbory. Nic to ale neměnilo na odhodlání s jakým Raymond Barre svá opatření prosazoval. Znovu uvedl do rovnováhy platební bilanci, zpomalil inflaci, zastavil poskytování finanční podpory neziskovým podnikům, které nebyly schopny existovat bez pomoci státu[47], zatímco zbavil zátěže kontroly cen a omezení úvěru ostatní ziskové podniky a udržoval jistou úroveň ekonomického růstu, a to vše za použití neoliberální politiky.

Po schválení Ministerskou radou spatřil 22. září 1976 světlo světa První Barrův plán "přísnosti", jež byl vytvořen za účelem zotavení ekonomické situace, jehož cílem bylo přizpůsobit francouzskou ekonomiku podmínkám světového trhu a restaurování podmínek tržní ekonomiky při zachování konkurenceschopnosti, jež mělo vést k rozvoji vývozu a v souvislosti s tím k plné zaměstnanosti. Tento návrat k hospodářské rovnováze, a to jak na úrovni státního rozpočtu, tak na úrovni zahraničního obchodu byl spojen se třemi hlavními prioritami: zastavením inflace, obnovením rovnováhy zahraničního obchodu a měny a snížením rozpočtového schodku. Dále měl přinést usnadnění investování, omezení úvěrů díky vzrůstající úrokové míře, obnovení konkurenceschopnosti malých a středních podniků díky půjčkám a zároveň snížení státní pomoci pro nerentabilní podniky a finálně vytvoření energetických úspor omezením dovozu. Politika úsporných opatření byla charakteristická především zablokováním cen a veřejných tarifů na jejich úrovni z 15. září 1976, a to po dobu tří měsíců až do dubna 1977, omezením růstu cen na 6,5%, vyrovnaným rozpočtem pro rok 1977, snížením proplácení a zvýšením členských poplatků pro nastolení rovnováhy Sociálního zabezpečení, zmrazením růstu nejnižších a nejvyšších platů, zatímco zcela nejvyšší příjmy byly zatíženy výjimečným zvýšením daní s cílem udržet kupní sílu. Stejně tak byly zvýšeny některé daně, zejména pak daně ze zaplacení automobilu. Vzrostla cena

[46] Bitva na Marně.
[47] Pro takové podniky používal Raymond Barre označení „canards boiteux", tj. chromé kachny.

benzínu, ekonomika byla stimulována pomocí investování, omezováním úvěrů a kontrolou směny devizových prostředků. Jednalo se tedy o podporu investic na úkor spotřeby. K tomu prezident poznamenal: „Francie žije nad své možnosti. Příjmy rostou po dobu několika posledních let rychleji, než výroba." Naopak Mitterrand plán označil jako „moc přísný pro některé skupiny a příliš slabý pro jiné, v každém případě krátkozraký."[48] Stejně tak se plán nelíbil odborům. Sám premiér, který musel k prosazení tohoto plánu použít článek 49.3, svá opatření komentoval 7. října 1976 takto: „Neočekávejte z mé strany ústupky v hlavních bodech. Čelím krizi po svém. Vláda nestanovuje svou politiku na základě délky průvodů."[49] První výsledky této politiky byly veskrze pozitivní, frank se znovu stal stabilní měnou, což umožnilo Francii stát se v roce 1979 součástí Evropského měnového systému a zároveň se země vrátila k možnosti vyvážet. Celkově se ale jednalo pouze o drobná zlepšení. V dubnu 1977 byl představen Druhý Barrův plán, jehož cílem bylo nejen bojovat s inflací, ale také vytvořit pracovní místa. Vedl ale k nárůstu nezaměstnanosti a bylo nutno konstatovat, že více než 1,5 milionu osob[50] bylo v červenci 1977 evidováno jako nezaměstnaných a inflace dosahovala v roce 1980 13,6%[51]. Nezaměstnanost pro příště již nebyla pouze problém ekonomický, ale i problém politický. Ukazovalo se tedy, že opatření přijatá během tohoto období by bylo třeba renovovat.

Oživení postřehnutelné během roku 1978 a ekonomická opatření přijatá Raymondem Barrem utrpěly druhým ropným šokem, jež v květnu 1979 zmařil snahy na snížení inflace, zamezení růstu nezaměstnanosti a zastavení vzrůstání zadlužení státu.[52] Na rozdíl od prvního ropného šoku, ten druhý nebyl způsoben napětím mezi růstem poptávky po ropě a relativní stagnací kapacity produkce. Právě naopak nárůst produkce v oblastech jako Severní moře, Mexiko nebo v socialistických zemích a stabilizace spotřeby snižovalo napětí na ropném trhu. Druhý ropný šok bývá vysvětlován panikou ze strachu před možným přerušením zásobování a spekulativním uskladňováním ropy organizací OPEC, jež vedl ke zvyšování cen. Politické změny v Íránu spojené s příchodem ajatolláha Chomejního k moci v únoru 1979 připravily mezinárodní trh o 6 milionů barelů ropy

[48] Amson Daniel: La vie politique sous la Ve République, str. 87.
[49] Chevallier Jean-Jacques, Carcassonne Guy, Duhamel Olivier: La Ve République 1958-2004: Histoire des institutions et des régimes politiques de la France, str. 249, 250.
[50] Ludivine Bantigny: Les „XXe siècle" français, La France et les Français de 1914 à nos jours, str. 144.
[51] Balmand Pascal: Histoire de la France, str. 360.
[52] Mezi prosincem 1978 a prosincem 1979 došlo ke zdvojnásobení cen ropy. Zdroj: Prost Antoine: Petite histoire de la France au 20e siècle, str. 114.

denně. OPEC[53] pak nechal závratně vystoupat ceny ropy.[54] Francie tak v roce 1979 zaplatila za dovoz ropy 83 miliard franků, o tři roky později již celých 178 miliard franků, což nebylo způsobeno pouze růstem cen barelu ropy, ale rovněž zvýšením hodnoty dolaru.[55]

Přesto byla 10. ledna 1979 vyhlášena ministrem financí René Monorym úplná liberalizace cen. Prezident v květnu 1980 prohlásil, že „je třeba vzít na vědomí, že ceny ropy se již nikdy nesníží"[56] a v červenci 1980 premiér oznámil na televizních obrazovkách „náročná léta"[57] pro Francii. Třetí Barrův plán byl vytvořen pro období let 1980 až 1984 a po předchozích zkušenostech nestanovoval žádnou růstovou míru francouzské ekonomiky. Snahou bylo dosáhnout vyváženého růstu založeného na rovnováze mezi zahraničním obchodem a několika dalšími prioritními oblastmi[58]. Těmito oblastmi byly výzkum a vývoj technologií, které by učinily francouzský průmysl konkurenceschopný, a to snížením energetické závislosti, zvýšení potenciálu v potravinářství a zemědělství, osvobození některých regionů z izolace, podniknutí některých specifických kroků v otázce zaměstnanosti, zlepšení sociální ochrany Francouzů, jejich domovů a prostředí, ve kterém žijí, zvýšení francouzské přítomnosti ve světě, v oblasti umění a techniky a nakonec podniknutí kroků k rozvoji francouzských zámořských departmentů[59] a francouzských zámořských území[60]. Od státu se proto očekávalo, že bude investovat nezanedbatelné částky a aktivně bude zasahovat do některých odvětví francouzského průmyslu. Valéry Giscard d´Estaing také podstatně zvýšil finanční výpomoc podnikům, umožňoval jim existenci zadáváním veřejných zakázek, dokonce je přímo zachraňoval, např. plánem na záchranu hutnictví z let 1978-1979.

Upevnění ekonomické situace přišlo roku 1981 v souvislosti s akcelerací civilního jaderného programu, který ale vyvolával námitky, i přes svůj ekonomický přínos. Francie k němu přistoupila proto, aby snížila svou závislost na ropě a tím omezila svou možnou

[53] Konkrétně Irák, Írán, Libye a Alžírsko nechaly vystoupat ceny i přes snahu Saudské Arábie, aby se tak nestalo.
[54] Cena barelu v roce 1978 byla asi 13 dolarů. Ta v prosinci 1979 stoupla na 24 dolarů a finálně na 32 dolarů v prosinci 1980. Na volném trhu cena hraničila se 40 dolary za barel. Za pouhé dva roky se ceny ztrojnásobily a od roku 1973 šlo o desetinásobek nárůstu ceny. Z pohledu francouzského franku se jednalo o nárůst ze 4 na 10 franků v období let 1980 až 1985. Zdroj: Berstein Serge, Mika Pierre: Histoire de la France au XXe siècle de 1974 à nos jours, str. 24, 26.
[55] Berstein Serge, Mika Pierre: Histoire de la France au XXe siècle de 1974 à nos jours, str. 26.
[56] Sirinelli Jean-François: La France de 1914 à nos jours, str. 431.
[57] Sirinelli Jean-François: Les vingt décisives. Le passé proche de notre avenir 1965-1985, str. 171.
[58] Programmes d´actions prioritaires (PAP).
[59] DOM, Département d´outre-mer.
[60] TOM, Territoires d´outre-mer.

zranitelnost. V letech 1975 až 1981 bylo vystavěno 41 jaderných elektráren a zároveň se snížila spotřeba ropy ze 126 milionů tun v roce 1973 na 100 miliónů tun v roce 1980.[61] Francie tak byla na ropě závislá pouze z poloviny své produkce. Nicméně politika úsporných opatření, sociální konflikty a zhoršování situace nezaměstnaných vedly k nepopularitě premiéra a prezidenta, který byl ohrožován narůstající nespokojeností a snahami o politickou změnu.

3. *Politické překážky reforem*

Valéry Giscard d´Estaing byl, v době své vlády, označován pojmem „menšinový politik pocházející z většiny". Zvolen byl v prezidentských volbách roku 1974 zejména proto, že z pohledu gaullistického tábora představoval menší zlo, než jeho hlavní rival Chaban-Delmas podporovaný barony gaullismu. Giscardovy vize byly více liberální, proevropské a pohybovaly se v centru politického spektra. Aby tento rozdíl zamaskoval, vybral si Jacquese Chiraca na post premiéra. Vzájemné spory ale časem převládly.

3.1. Prezidentské volby roku 1974 aneb Giscardova strastiplná cesta nejen k vítězství

Francouzský prezident Georges Pompidou 3. dubna 1974 náhle zemřel a nechal tak politickou scénu bez vůdce. Po smrti prezidenta se musely konat předčasné volby, což nebyl velký šok, neboť o prezidentově nemoci se všeobecně vědělo[62] a protože Francie již takové volby zažila v roce 1969, tehdy ze svobodné vůle de Gaulla. Rozdíl zde ale byl a vyjevil se jako velmi palčivý. Pompidou po sobě nezanechal někoho, koho bychom mohli považovat za jeho nástupce, tak jak tomu bylo v případě Pompidoua po odchodu de Gaulla. Ani mezi gaullistickou většinou nebyl jeden konkrétní nezpochybnitelný kandidát. Od 3. dubna 1974 se tedy provizorně, již podruhé za své působení na postu předsedy Senátu, ujal funkce prezidenta Alain Poher, aniž by měl znovu ambice kandidovat na prezidentský post. V následujícím rychlém období přípravy kampaně tak spatřilo světlo světa čtrnáct kandidatur na nejvyšší post v rámci země.[63] Jacques Chaban-Delmas těžil ze své velké popularity a podle průzkumu IFOPu publikovaného 4. dubna 1974 jej považovalo 45%

[61] Prost Antoine: Petite histoire de la France au 20e siècle, str. 114.
[62] I když jen málokterý občan byl schopen přesně říct, jaká nemoc prezidenta trápí a jak rychle by mohla postoupit až ke smrtelnému konci.
[63] Edgar Faure, Pierre Messmer a Christian Fouchet své kandidatury brzy stáhli.

respondentů za nejlepšího kandidáta, 23% se vyslovilo pro Valéry Giscarda d´Estainga a 17% pro tehdejšího premiéra Pierra Messmera.[64]

Politickou scénu ale neovlivnila pouze smrt prezidenta, ale i řada nepokojů uvnitř společnosti. V roce 1971 začal spor o rozšiřování vojenského prostoru v Larzacu, který trval deset let. Společností zmítaly stávky, protesty, nespokojenost, kterou byly zasaženy snad všechny skupiny obyvatelstva, dělníci, studenti, ženy, úředníci, zemědělci, zaměstnanci bank, malí obchodníci a další. Potažmo ti všichni se samozřejmou podporou zejména tří odborových centrál[65] posilovali a upevňovali jednotu Unie levice. Pravici v této rozbouřené situaci a navíc před volbami nezbývalo, než se snažit urychleně najít odpověď na otázku, co dělat, abychom zabránili narůstající nespokojenosti a tím i příchodu levice k moci. I na pravici vládly rozpory, jaká by měla být ta správná odpověď. Možné byly dvě odpovědi. První od Chaban-Delmase odvolávající se na sociální logiku gaullismu mířící k propojení kapitálu a práce, druhá od Giscarda d´Estainga, jež preferoval pokračovat v naplňování již započaté strategie předchozí vlády a vytvoření Unie pravice jako v jeho očích jediného prostředku, jak zastavit postup levice.

V období mezi 4. až 18. dubnem 1974[66] se francouzská politická scéna nacházela ve fázi, kterou bylo možno označit z pohledu pravice za *„ballet des candidatures"*[67], což bylo dáno faktem kumulace možných kandidátů pravicové orientace na prezidenta a rozpolcením většiny, kdy část kráčela ve stopách tradičního gaullismu a zbytek byl přitahován gaullismem upraveným prezidentem Pompidouem. 5. dubna 1974 vláda oznámila, že se první kolo voleb bude konat o měsíc později. Jednalo se tedy o snahu danou lhůtu, co nejvíce posunout, což balo interpretováno jako snaha najít jiného kandidáta než Chaban-Delmase.

O funkci hlavy státu neusiloval pouze Valéry Giscard d´Estaing, zástupce liberální ne-gaullistické pravice, ale i Jacques Chaban-Delmas, podporovaný jednohlasně od 7. dubna 1974 gaullistickou stranou UDR, jež byl oficiálně vybrán na sněmu v Nantes v roce 1973, Edgar Faure, předseda Národního shromáždění, který do boje vstoupil 5. dubna 1974

[64] Amson Daniel: La vie politique sous la Ve République, str. 83.

[65] CGT, CFDT a FEN. CGT (La Confédération générale du travail, Všeobecná konfederace práce) byla založenena v roce 1895 v Limoges. Byla první z pohledu členské základny. CFDT (La Confédération Française Démocratique du Travail, Francouzská demokratická konfederace práce) byla založena roku 1964.

[66] V tomto období, 11. dubna 1974, se konala první Giscardova tisková konference v pozici kandidáta na prezidenta.

[67] „Balet kandidatur"; termín, která měl zvýraznit mnoho kandidátů na pravici a zejména silnou konkurenci mezi dvěma hlavními kandidáty Valéry Giscardem d´Estaingem a Jacquesem Chaban-Delmasem. Zdroj: Duhamel Éric, Forcade Olivier: Histoire et vie politique en France depuis 1945, str. 89.

stejně jako Christian Fouchet, jež ale kandidaturu 15. dubna 1974 stáhl. Pierre Messmer, někdejší ministerský předseda, který kandidaturu ohlásil 9. dubna 1974, vydal velmi zvláštní výzvu, že je ochoten předložit svou kandidaturu, pokud kandidáti, kteří tak již učinili (Chaban-Delmas, Giscard d´Estaing a Faure) se stáhnou z boje. Reakcí bylo ale odstoupení pouze Edgara Faura, a tak se Messmer rozhodl ještě téhož dne, 9. dubna 1974, se voleb neúčastnit. Dalšími kandidáty byli Jean Royer, který svou kandidaturu ohlásil 11. dubna 1974 a další, z dnešního pohledu, méně významní pravicoví kandidáti.

Nakonec zůstali ve hře pouze tři muži vzešlí z pravice: Jacques Chaban-Delmas, Valéry Giscard d´Estaing a Jean Royer, z nichž pouze první dva jmenovaní měli reálnou šanci zvítězit. Chaban-Delmas v porovnání s Giscardem d´Estaingem mohl nabídnout více zkušeností, neboť byl v očích veřejnosti spojen již s dobou osvobození, jeho konkurent ale ukázal rovněž velký zápal pro svou vlast, když ve svých osmnácti letech v roce 1944 bojoval za svou zemi. Byl to ale především styl, zápal, tón hlasu a způsob mluvy, který vynikl při vzájemných střetech a který začal dva velké rivaly odlišovat. Nemůžeme ale opomenout i věk a téma změny, jež hrály pro Giscarda d´Estainga. Za hlavní chybu ale můžeme označit fakt, kdy Chaban-Delmas nevyčkal a svou kandidaturu oznámil příliš brzy, a to 4. dubna 1974 ještě před církevním obřadem v chrámu Notre-Dame, který uctil památku nedávno zemřelého prezidenta Georgese Pompidoua.[68] Přestože v první chvíli se mohl starosta Bordeaux cítit spokojený, neboť se zdálo, že dosáhl svého cíle a získal podporu UDR a Centra demokracie a pokroku, v očích potenciálních voličů se mohlo toto gesto jevit jako ukvapené a naopak mohli být osloveni kandidaturou Giscarda d´Estainga, který jí ohlásil jen o čtyři dny později z radnice v Chamalières, 8. dubna 1974, ale již po zmiňované zádušní mši. Hlavním heslem Giscardovy prezidentské kampaně bylo „Změna bez rizika", jež bylo převzato ze sloganu Michela Poniatowskiho „Změna bez revoluce"[69] a které mělo vyjadřovat snahu vyhrát v boji s Unií levice, aniž by to znamenalo výrazné připoutání do ohraničeného systému aliančního spojení s pravicovou většinou.

Klima, které vládlo mezi stoupenci levicových myšlenek bylo o poznání odlišné. Levice (PS, PCF, levicoví radikálové, PSU a odborové organizace) totiž dala přednost být zastoupena jediným mužem a nerozdvojovat tak možnou podporu pro svého kandidáta.

[68] V tomto se řídil vzorem zemřelého prezidenta, který svou kandidaturu ohlásil do 24 hodin po demisi ohlášené de Gaullem v roce 1969 a svou kandidaturu ohlásil méně než 48 hodin předem. Zdroj: Rémond René: Histoire de France, le XXe siècle de 1918 à 1995, str. 643.

[69] Giscard d'Estaing Valéry, Berstein Serge, Rémond René, Sirinelli Jean-François. Les années Giscard. Institutions et pratiques politiques 1974 – 1978, str. 16.

Tímto mužem byl François Mitterrand, tajemník Socialistické strany, kterého delegovali 5. dubna 1974, s čímž souhlasily jak odbory, tak 7. dubna 1974 Rocardova PSU. Tuto strategii můžeme označit pojmem *„candidat unique mais commun"*[70], což bylo pojmenování opravdu trefné. Mitterrand jako prezidentský kandidát nebyl navržen žádnou politickou stranou, byl to on, kdo svou kandidaturu oznámil a teprve poté byl podpořen levicově orientovanými stranami. On sám ale preferoval, aby strana byla zastoupena dvěma kandidáty a měla tak širší záběr. Jeho politický program byl situován kolem pěti hlavních bodů, pro ekonomickou oblast stanovil styčné body v šestém a osmnáctém měsíci své vlády a následně v pátém roce, minimální mzda měla dosáhnout 1200 franků, odchod do důchodu v šedesáti letech a pátý týden dovolené měl být placený.[71]

Za extremní levici kandidovali Alain Krivine za Frontu revolučních komunistů a jako první žena Arlette Laguiller za Dělnický boj, kteří neohrožovali postavení Mitterranda. Dalších šest kandidátů, kteří získali požadovanou podporu 100 osobností politického života, se mohlo voleb účastnit. Mezi nimi jmenujme Jean-Marie Le Pena za extremní pravici, Émila Mullera jako bývalého socialistu, Bertranda Renouvina reprezentující royalisty a vůdce Nové francouzské akce, René Dumonta jako prvního kandidáta zdůrazňujícího ekologické poselství a nakonec Guy Hérauda a Jean-Claude Sebaga, kteří hájili odlišnými způsoby myšlenku federalismu.

Zajímavý byl také fakt, že mezi prezidentskými kandidáty nebyl oficiálně zastoupen kandidát centristů. Dělo se tak pouze prostřednictvím Émila Mullera, jež kandidoval za Sdružení sociálních demokratů, které sdružovalo část bývalých členů SFIO[72]. Svaz středových demokratů Jeana Lecanueta, Jean-Jacquese Servan-Schreiber a CDP[73] nejevili o účast zájem.

Marie-France Garaud a Pierre Juillet se v začátcích snažili odvrátit pozornost od Chaban-Delmase, neboť se jim v porovnání s Giscardem d´Estaingem zdál modernisticky založený a tudíž hůře akceptovatelný pro tradiční voličskou základnu. Poté, co se pokusili

[70] „Jediný ale společný kandidát"; strategie levice (Komunistů, Socialistů, PSU, Levicových radikálů a odborových organizací-CGT, CFDT, FEN) najít ve svých řadách a následně podporovat jediného muže. Strategie vedená v rámci Společného programu PS a PCF uzavřeného 27. června 1972 vycházela z dřívějšího kongresu v Épinay v červnu 1971. Až do roku 1976 PCF zůstala loajální vůči Unii levice, poté přišlo období rozporů, které vrcholilo 23. září 1977 rozpadem Unie z iniciativy Komunistů. Po parlamentních volbách v březnu 1978 byla jejich vzájemné spolupráce již pouhou vzpomínkou. Zdroj: Duhamel Éric, Forcade Olivier: Histoire et vie politique en France depuis 1945, str. 89.

[71] Massot Jean: Alternance et cohabitation sous la Ve République, str. 53.

[72] Vznikla v roce 1969 jako nástupce Francouzské sekce dělnické internacionály (Section Française de l´Internationale Ouvrière).

[73] Centre démocratie et progrès vedené Jacquesem Duhamelem.

podpořit ostatní kandidatury, zejména kandidaturu Edgara Faura a Pierra Messmera, se tito poradci přidali zjevně na stranu Giscarda d´Estainga, aby zredukovali počet hlasů pro Chaban-Delmase. Hříčkou osudu bylo, že právě Giscard bude provádět onu modernistickou politiku, na kterou by pravděpodobně Chaban-Delmas nikdy nepřistoupil. Proti Chaban-Delmasovi, i přes podporu tzv. baronů gaullismu[74], ale hraly dvě věci. Část pravicového voličstva odrazoval právě jeho modernizační reformismus a jistý počet stoupenců gaullistické linie sledoval linii mladého ministra zemědělství v Pompidouově vládě, Jacquese Chiraca a ti vyjádřili podporu jeho soupeři, Giscardu d´Estaingovi. Jacques Chirac sehrál ve vnitřním stranickém souboji mezi Chaban-Delmasem a Giscardem d´Estaingem významnou roli. Zprvu podpořil kandidaturu Pierra Messmera jako jediného kandidáta pravice, když jej představil jako přirozeného dědice odkazu zemřelého prezidenta Pompidoua. Když tato strategie neuspěla, zkusil přesvědčit argumenty, že Chaban-Delmas tváří v tvář Mitterrandovi nemá šanci vyhrát.

Na pravici bylo tedy možno vysledovat „souboj" mezi stoupenci linie gaullismu a linie post-gaullistické. Konkrétním příkladem nejednoty či rozporů byl *„l´appel des 43"*[75], který vznikl 13. dubna 1974 a jehož autorem byl pod vedením dvou bývalých Pompidouových poradců Jacques Chirac. Tento dokument vyslovil jednotu 43 členů pravicové politické většiny: 39 poslanců z toho 33 z UDR spolu se čtyřmi gaullistickými ministry Messmerovy vlády Jacquesem Chiracem, Jean-Philippem Lecatem, Jean Taittingerem, Olivierem Sternem, kteří vyjádřili 29. dubna 1974 podporu Giscardu d´Estaingovi proti Chaban-Delmasovi. Tento čin považovali stoupenci Chaban-Delmase za zradu. Důvodem nebyly větší sympatie pro Giscarda d´Estainga, ale chápali jej jako méně nebezpečného principům V. Republiky. Giscard d´Estaing přesto věřil, že tato podpora při přeměně ve vítězství povede k tomu, že se k němu většina přimkne. To se naplnilo pouze z části v tom, že vliv tzv. baronů gaullismu byl umenšen.

Průzkumy publikované mezi 9. dubnem až 5. květnem 1974 jak SOFRESem, tak IFOPem ukazovaly následující vývoj popularity. Podle prvních průzkumů veřejného mínění si oba hlavní kandidáti pravice stáli přibližně stejně, ale již třetí týden v dubnu 1974 ukázal, že na rozdíl od dřívějších prognóz se voliči pravice rozhodují pro ministra financí Pompidouovy vlády.[76] Pouze Giscard d´Estaing byl považován za kandidáta, jež byl

[74] Veteráni vzešlí z odboje.
[75] „Výzva 43" Zdroj: Duhamel Éric, Forcade Olivier: Histoire et vie politique en France depuis 1945, str. 89.
[76] Sondáže mapovaly období od 9. dubna do 3. května 1974, ale první výrazný rozdíl ukázaly 22.-25. dubna 1974. Zdroj: Giscard d'Estaing Valéry, Berstein Serge, Rémond René, Sirinelli Jean-François. Les années

schopný porazit Mitterranda ve druhém kole. Průzkumy veřejného mínění byly ovlivněny tím, jak obratným způsobem vedl Giscard d´Estaing svou kampaň a zároveň spekulacemi, jež se množily kolem jeho hlavního soupeře. Podle průzkumů IFOPu podpora pro Mitterranda mírně vzrůstala ze 40% na 45%, pro Giscarda d´Estainga rovněž stoupala z 27% na 31% a pro Chaban-Delmase znatelně klesala z 29% na 15%. Takto slabý výsledek dával stoupencům Giscarda d´Estainga příležitost k velmi ostré kritice Chaban-Delmase. Tato kritika zazněla například z úst Michela Poniatowskiho a Françoise Giroudové a dala najevo, že 15% znamená „být mimo hru"[77]. Podle jiného průzkumu uskutečněného 21. dubna byla podpora ve prospěch Giscarda d´Estainga 31%, tj. stejná, ale pro Chaban-Delmase o něco vyšší 18%.[78] Stejnou tendenci potvrzovaly průzkumy SOFRESu. Mitterrand dosáhl z 30% na 42%, Giscard d´Estaing stoupal mnohem výrazněji z 21% na 45%, zatímco Chaban-Delmas výrazně klesal a jeho podpora se vytrácela a rozdrobovala z 39% na 13%.[79] V následujících dnech podpora pro budoucího prezidenta slábla a 3. května 1974 dosáhla 30%, pro jeho pravicového soupeře 15% a pro Mitterranda 45%.[80] Průzkumy odrážejí i praxi v rámci strany. Zatímco Giscard d´Estaing byl podporován liberální pravicí, ale také částí frakce UDR stojící za Jacquesem Chiracem a Svazem středových demokratů Jeana Lecanueta, Chaban-Delmas nemohl počítat s větší podporou, než která mu byla poskytována jeho vlastní stranou UDR. Zvolil si strategii druhého kola, kde by již bez svého pravicového soupeře mohl nabídnout svůj sociální program a získat podporu i části levicového spektra, jež zůstala věrná generálu de Gaullovi. Pokud by se jim tedy jevil věrohodněji než Mitterrand, což nebylo až tak jisté. Mezi skupinami, které tradičně podporovaly pravicovou většinu[81] naznačovaly průzkumy jasný odklon od Chaban-Delmase a příklon ke Giscardu d´Estaingovi. Mitterrand se naopak snažil získat maximum hlasů komunistických voličů, aniž by působil jako závislý na jejich hlasech.

18. dubna 1974 ukončila Ústavní rada vedená Rogerem Freyem možnost předložit kandidaturu a prezentovala oficiální seznam kandidátů.

První kolo prezidentských voleb se konalo 5. května 1974 a skutečnými protivníky mezi, kterými se rozhodovalo byli François Mitterrand a Valéry Giscard d´Estaing.

Giscard. Institutions et pratiques politiques 1974 – 1978, str. 19.

[77] Chevallier Jean-Jacques, Carcassonne Guy, Duhamel Olivier: La Ve République 1958-2004: Histoire des institutions et des régimes politiques de la France, str. 219.

[78] Amson Daniel: La vie politique sous la Ve République, str. 84.

[79] Duhamel Éric, Forcade Olivier: Histoire et vie politique en France depuis 1945, str. 89, 90.

[80] Becker Jean-Jacques: Histoire politique de la France depuis 1945, str. 166.

[81] Ženy, starší lidé a venkovské obyvatelstvo.

Vítězem po prvním kole byl Mitterrand se 43,24% hlasů[82], druhé místo a postup do druhého kola si zajistil Giscarda d´Estainga s 32,60%[83]. Na třetím místě byl Chaban-Delmas s 15,10%[84], což byl velký neúspěch pro tu část gaullistů, která jej podporovala. Giscard nebyl v této chvíli ještě vítěz absolutní, ale potvrdil svou dominanci na pravici tak, jak naznačovaly průzkumy veřejného mínění. Žádný z dalších kandidátů nepřesáhl hranici 5% hlasů, ale přesto jako celek představovali téměř 6 miliónů hlasů.[85] Následující místa byla obsazena v tomto pořadí: Jean Royer 3,17%, Arlette Laguiller 2,33%, René Dumont 1,32%, Jean-Marie Le Pen 0,74%, Émile Muller 0,69%, Alain Krivine 0,36%, Bertrand Renouvin 0,17%, Jean-Claude Sebag 0,16% a Guy Héraud 0,07%. Účast u voleb byla velmi silná 83,46% a pouze 15,77% francouzských občanů se rozhodlo voleb se neúčastnit a 0,77% vhodilo bílý hlasovací lístek.[86] Rozdílný byl pouze fakt, že i přes rostoucí podporu levice, by nebyla levice schopna shromáždit více než 47% hlasů, zatímco pravice by spolu s možnou podporou centristů mohla dosáhnout na téměř 53%.[87]

Nepostradatelným faktorem těchto voleb a volební kampaně byla účast televize a prostřednictvím ní i televizních diváků a role průzkumů veřejného mínění. Těch se dívalo přibližně 30 milionů[88], ve chvíli kdy 10. května 1974 probíhala první televizní debata mezi prvními dvěma vyzyvateli a mezi dvěma naprosto odlišnými ideologiemi, lišícími se především v ekonomické oblasti. V průběhu této debaty označil Giscard svého soupeře termínem „muž minulosti" a zazněla i památná věta *„Monsieur Mitterrand, Vous n´avez pas le monopole du cœur"*[89], kterou pronesl Giscard d´Estaing tváří v tvář Mitterrandovi, který předložil výčet ekonomické a sociální situace v zemi a která je považována za onu památnou větu, jež stála na začátku Giscardova vítězství v prezidentských volbách. V této

[82] Skvělý výsledek tak, jak předvídaly průzkumy. Uspěl v 77 z 95 departementů a z toho v 11 s absolutní většinou. Z pohledu Mitterranda ale chyběla dvě procenta, aby měl jistotu, že vyhraje i v 2. kole. Zároveň se jednalo o nižší výsledek než dokázala získat levice v parlamentních volbách roku 1973. Naději mu ale vrátil zisk Arlette Laguiller a Alaina Krivina, dohromady 2,7% hlasů, které mohly vyrovnat jeho ztrátu. Zdroj: Rémond René: Histoire de France, le XXe siècle de 1918 à 1995, str. 646.

[83] V Paříži překonal 50% práh ve třech obvodech: 7. obvodě s 53,7%, v 8. obvodě s 55,95% a v 16. obvodě s 58,9% hlasů. Na periferii se mu to podařilo v Neulily-sur-Seine s 59,4%, ve Vésinet s 56% a v Enghien s 51,05%. Navíc Mitterranda překonal v 18 departementech: Paříži, Centrálním masívu (např. Puy-de-Dôme), na západě (např. Finistère, Loire-Atlantique), v Alsasku (Bas et Haut-Rhin) a v Savojsku. Zdroj: Giscard d'Estaing Valéry, Berstein Serge, Rémond René, Sirinelli Jean-François. Les années Giscard. Institutions et pratiques politiques 1974 – 1978, str. 27.

[84] Nevyhrál ani v jednom departementu, ani v Gironde, kde byl téměř třicet let starostou. Ale získal na svou stranu ty, kteří zůstali nejvíce věrni myšlenkám gaullismu.

[85] Rémond René: Histoire de France, le XXe siècle de 1918 à 1995, str. 647.

[86] Sirinelli Jean-François: La France de 1914 à nos jours, str. 422.

[87] Becker Jean-Jacques: Histoire politique de la France depuis 1945, str. 167.

[88] Amson Daniel: La vie politique sous la Ve République, str. 84.

[89] „Nemáte monopol na duše." Zdroj: Julaud Jean-Joseph: L´histoire de France pour les nuls, str. 621.

debatě svého protivníka jednoznačně porazil mimo jiné tím, že zmínil nutnost rozpuštění Národního shromáždění po případném vítězství Mitterranda a zmatky, jež by tento krok přinesl. Tato vidina, ale zůstala druhořadá, neboť jako větší hrozba se jevil příchod k moci vlády, ve které by zasedli i komunističtí poslanci. Mitterrand se naopak snažil získat si na svou stranu podporu některých významných gaullistů.

14. května 1974 Antoine Pinay podal demisi na svou funkci veřejného ochrance práv občanů, aby mohl ve druhém kole podpořit Valéry Giscarda d´Estainga, kterému podporu vyjádřili ještě Jean Royer, Jean-Marie Le Pen, Émile Muller, Edgar Faure, Jacques Duhamel, Jean-Jacques Servan-Schreiber, Jean Lecanuet a strana UDR. 13. května 1974 se dalo dočíst v deníku Sud-Ouest o jasném příklonu Chaban-Delmase pro Giscarda d´Estainga ve snaze „zahrazení cesty pro Mitterrranda".[90] Tzv. baroni gaullismu, kteří Giscardovi nezapomněli de Gaullův neúspěch v roce 1969, vyzvali k hlasu pro levicového kandidáta, většina gaullistů ale přesto zůstala svým smýšlením a volbou na pravici. Naopak pro Françoise Mitterranda se rozhodli René Dumont, Alain Krivine a Arlette Laguiller. Vůdce Komunistické strany Georges Marchais osobně více preferoval gaullisty než stoupence Giscarda d´Estainga, navíc vznikl dojem, že SSSR by raději gratulovala Giscardovi než Mitterrandovi. Jean-Claude Sebag a Guy Héraud nedali svým voličům přesný pokyn, jak hlasovat. Bertrand Renouvin vyzval své stoupence k neúčasti nebo k vhození bílého hlasovacího lístku.

17. května 1974 se prozatímní prezident a předseda Senátu, Alain Poher, vyslovil proto, aby po oficiálním ukončení volební kampaně, nebyly publikovány žádné průzkumy veřejného mínění. IFOP a France soir, jež mohly publikovat poslední sondáže, toto přání respektovaly. Pro druhé kolo dávaly průzkumy oběma kandidátů téměř stejné šance na úspěch. Podle IFOPu a SOFRESu 13. a 14. května 1974 měli oba po 50% hlasů a průzkum Publimétrie[91] 14. a 15. května je rozlišil jen o dvě procenta: 51% pro Giscarda d´Estainga a 49% pro Mitterranda.[92] Giscard d´Estaing ztratil 1 460 000 hlasů, a to zejména díky hlasům gaullistických voličů, kteří se buď vůbec druhého kola nezúčastnili, vhodili bílé hlasovací lístky nebo hlasovali pro levici. Celkově se jednalo o pokles asi 750 000 až 800 000 hlasů, tj. 2% hlasů pro budoucího prezidenta ve druhém kole.[93] Spočítat můžeme i 280 000

[90] Agulhon Maurice, Nouschi André, Schor Ralph: La France de 1940 à nos jours, str. 273.
[91] Společnost specializující se na průzkum trhu.
[92] Chevallier Jean-Jacques, Carcassonne Guy, Duhamel Olivier: La Ve République 1958-2004: Histoire des institutions et des régimes politiques de la France, str. 220.
[93] Becker Jean-Jacques: Histoire politique de la France depuis 1945, str. 168.

voličů, jež v prvním kole volili Giscarda d´Estainga, ale pro druhé kolo se rozhodli pro Mitterranda a asi 500 000 hlasujících orientovaných levicově, kteří volili nejdříve Alaina Krivina, Arlette Laguiller či René Dumonta, ale ve druhém kole nepodpořili Mitterranda, ale jeho soupeře.[94] Ti, kteří v prvním kole voleb nehlasovali, se v 60% pro kolo druhé rozhodli volit pro Giscarda d´Estainga. To znamenalo přínos asi 200 000 hlasů. Mitterrand ztratil 772 000 hlasů voličů, kteří se druhého kola neúčastnili a nebo hlasovali pro jeho soupeře. Hlasy pěti menších kandidátů (Le Pen, Muller, Renouvin, Sebag a Héraud) se rozdělily mezi Mitterranda a Giscarda poměrem 116 755 ku 322 475. Po započtení všech přesunů měl pro druhé kolo menší výhodu Mitterrand, který o ni přišel, díky mobilizaci voličstva a obavě z komunismu. Dvě třetiny nových voličů hlasovalo pro Giscarda a jedna třetina pro Mitterranda, což byl ten nepatrný náskok, se kterým Giscard vyhrál. Giscarda d´Estainga podpořily dvě třetiny zemědělců, zaměstnanců v zemědělství nebo průmyslu, obchodníků, vedoucích pracovníků a řemeslníků, Mitterranda podpořily dvě třetiny dělníků. Vyrovnaně se rozhodovali zaměstnanci, středně postavení pracovníci a neaktivní obyvatelstvo. 57% voličů Mitterranda byli zaměstnanci, celkově byli jeho voliči spíše mladší, bez vyznání. Giscardovo voličstvo bylo spíše katolického vyznání s výrazným ženským prvkem.[95]

Nakonec to byl Giscard d´Estaing, který se stal novým francouzským prezidentem[96] pro příštích 7 let ve druhém kole prezidentských voleb 19. května 1974, a to s náskokem pouhých 424 000 hlasů z celkových 30 milionů zaregistrovaných voličů, tj. 1,62%.[97] Stačilo by, aby méně než 230 000 voličů změnilo svůj hlas a výsledek by byl opačný.[98] Dosáhl tedy vítězství s do té doby nejnižší podporou v rámci V. Republiky, jež André Malraux označil „skrytou nezákonností“[99]. Valéry Giscard d´Estaing dostal dohromady 13 396 203 hlasů, tj. 50,81%, pro Françoise Mitterranda bylo odevzdáno přesně 12 971 204 hlasů, tj. 49,19%. Voleb se zúčastnilo 87% obyvatel, neúčast byla pouhých 12,7%, vůbec nejnižší v historii voleb V. Republiky a 1,2% Francouzů odevzdalo bílý hlasovací kupón.[100] 27. května 1974 se Giscard d´Estaing ujal své funkce a jmenoval svého

[94] Chevallier Jean-Jacques, Carcassonne Guy, Duhamel Olivier: La Ve République 1958-2004: Histoire des institutions et des régimes politiques de la France, str. 225.
[95] Becker Jean-Jacques: Crises et alternances 1974-2000, str. 31, 32.
[96] Třetím v rámci V. Republiky a dvacátým v historii francouzských republik.
[97] Massot Jean: Alternance et cohabitation sous la Ve République, str. 31.
[98] Rémond René: Histoire de France, le XXe siècle de 1918 à 1995, str. 648.
[99] Chevallier Jean-Jacques, Carcassonne Guy, Duhamel Olivier: La Ve République 1958-2004: Histoire des institutions et des régimes politiques de la France, str. 223.
[100] Duhamel Éric, Forcade Olivier: Histoire et vie politique en France depuis 1945, str. 90, 91.

ministerského předsedu Jacquese Chiraca. Stejně jako jmenoval všechny ministry a své spolupracovníky. Poražený Mitterrand prohlásil: "Cítil jsem se připravený vést Francii, myslím, že bych byl dobrým prezidentem. Nezoufejte, levice brzy zvítězí. Ale nebudu to já, kdo ji povede k moci, nýbrž vy..."[101] Vítězství Giscarda d'Estainga ve volbách roku 1974 se nadto jevilo jako úspěšné vyvrcholení osobní a týmové logiky, uzavření gaullistické epochy a završení procesu sbližování pěti politických proudů, z nichž každý si zachovával svou identitu. Jednalo se o křesťanské demokraty, radikály, středové reformátory, umírněné liberály a gaullisty.

Nikdy za V. Republiky nebyla účast u voleb tak silná a rozdíl mezi pravicí a levicí tak malý. Giscard d'Estaing zaznamenal dvě velká vítězství. Jedno velké v prvním kole nad Chaban-Delmasem a druhé těsné[102] ve druhém kole nad předsedou Socialistické strany. Navíc výsledky jak prvního, tak druhého kola ukázaly na velmi silnou bipolarizaci francouzské společnosti. Toto rozdělení korespondovalo se sociologickým rozvržením společnosti.[103] Valéry Giscard d'Estaing, Jacques Chaban-Delmas a François Mitterrand získali dohromady v prvním kole prezidentských voleb 1974 91% voličské podpory.[104]

3.2. Kabinet Jacquese Chiraca od 27. května 1974 do 25. srpna 1976, demise a následné ustavení Shromáždění pro Republiku (RPR)

Vláda Jacquese Chiraca byla sestavena Giscardem d'Estaingem, který jí také 28. května 1974 představil veřejnosti, což odhalilo relativní složitost nových vztahů.[105] Vládu oficiálně vedl Jacques Chirac, který do ní obsadil jak politiky spjaté s UDR, tak muže, kteří oplývali přímo nepřátelskými postoji ke gaullistickým idejím. Těmi byli například Michel Poniatowski, nezávislý republikán na postu ministra vnitra, jež byl blízkým spolupracovníkem nového prezidenta a jeho role byla blízká té vicepremiérské, Jean Lecanuet, centrista jako ministr spravedlnosti, Jean-Jacques Servan-Schreiber, ministr pro reformy nebo Pierre Abelin ministr spolupráce, z nichž někteří záhy opustili své posty na protest proti atomovému programu, který přijala vláda, jejíž byli součástí. Na dalších významných postech můžeme zmínit René Habyho jako ministra školství, Michela d

[101] Becker Jean-Jacques: Crises et alternances 1974-2000, str. 28.
[102] Po celou dobu dávaly předvolební studie oběma kandidátům téměř stejné výsledky kolem 50%. Zdroj: Giscard d'Estaing Valéry, Berstein Serge, Rémond René, Sirinelli Jean-François. Les années Giscard. Institutions et pratiques politiques 1974 – 1978, str. 21.
[103] PCF dělníci, PS střední třída, UDF buržoazie a RPR byla více klasická.
[104] Sirinelli Jean-François: La France de 1914 à nos jours, str. 423.
[105] Přestože mohl prezident rozhodnout o svých spolupracovnících a ministrech, jmenování Chiraca premiérem bylo spíše výsledkem nutnosti.

´Ornana jako ministra průmyslu, Raymonda Barra na pozici ministra pro zahraniční obchod, Jean-Pierre Fourcada na postu ministra financí a Jeana Sauvagnarguese jako ministra zahraničí. V šestnáctičlenné vládě[106] tedy zasedlo pět členů UDR[107], tři nezávislí republikáni[108], čtyři centristé[109] a čtyři technokrati[110]. Významné bylo také obsazení šesti žen v nové vládě: nejvýznamnější Simone Veil, ministryně zdravotnictví a Françoise Giroud, ministryně postavení ženy, jež během předvolební kampaně ironicky komentovala rozhádanost gaullistů. S výjimkou Simone Veil, se kterou premiér souhlasil okamžitě, k prosazení zbylých pěti jmen bylo třeba většího prezidentova úsilí. 29. května 1974 představil sám prezident složení vlády na televizních obrazovkách a 5. června 1974 zformuloval Chirac vládní politiku a v závěru krásně shrnul zamýšlené reformní úsilí: „změny si Francie přeje, prezident je definuje a vláda v rámci svých možností a vůle dosahuje.“[111]

Prezident snížil počet ministerských postů, proto vznikly nové sekretariáty a 8. června 1974 byla vláda doplněna o 21 státních sekretářů pro různé oblasti, např. pro vězeňské podmínky[112], předškolní vzdělávání, sociální záležitosti, zahraniční pracovníky[113] a finálně pro postavení ženy. Ministerstvo pro reformy existovalo jen do 9. června 1974, neboť poté, co se Jean-Jacques Servan-Schreiber veřejně opětovně vyslovil proti jaderné energii, byl ještě téhož večera odvolán. Toto ministerstvo bylo pak nahrazeno v červenci 1974 Sekretariátem postavení ženy, do jehož čela se postavila Françoise Giroud. 11. ledna 1976 provedl prezident změny ve vládě, kam vstoupil Raymond Barre na nově vzniklé ministerstvo zahraničního obchodu, Jean Lecanuet byl povýšen mezi státní ministry po bok

---

[106] Třináct jmen vzešlo z Ministerstva financí. Prezident se tedy znatelně spoléhal na své bývalé spolupracovníky, s některými z nich byl v kontaktu opravdu dlouho. Zdroj: Giscard d'Estaing Valéry, Berstein Serge, Rémond René, Sirinelli Jean-François. Les années Giscard. Institutions et pratiques politiques 1974 – 1978, str. 92.

[107] Jejich jména historie příliš nepřipomíná. Jacques Soufflet ministr obrany, Vincent Ansquer ministr obchodu, André Jarrot ministr kvality života, Robert Galley ministr vybavenosti a Jacques Duhamel ministr kultury.

[108] Michel d´Ornano ministr průmyslu, Michel Poniatowski ministr vnitra a vicepremiér a Christian Bonnet ministr zemědělství.

[109] Jean Lecanuet ministr spravedlnosti, Pierre Abelin ministr spolupráce, Michel Durafour ministr práce a Jean-Jacques Servan-Schreiber ministr pro reformy.

[110] Byli vybráni prezidentem. René Haby ministr školství, Jean Sauvagnargues ministr zahraničí, Jean-Pierre Fourcad ministr financí a Simone Veil ministryně zdravotnictví.

[111] Giscard d'Estaing Valéry, Berstein Serge, Rémond René, Sirinelli Jean-François. Les années Giscard. Institutions et pratiques politiques 1974 – 1978, str. 120.

[112] To bylo svěřeno Hélène Dorlhac de Borne a snažilo se zlepšit jak podmínky zaměstnanců, tak zajistit sociální ochranu a jistá práva zadržovaným, např. svobodu informací nebo rytmus návštěv.

[113] Tady se prezident snažil jak o zbrždění přistěhovalecké vlny, tak o posílení integrace například vzděláváním.

Michela Poniatowskiho nebo Lionela Stoléru, tj. lidí, jež byli svými myšlenkami vzdáleni gaullismu.

14. prosince 1974 podal demisi Alexandre Sanguinetti, generální tajemník UDR, jež v prezidentských volbách roku 1974 podporoval Jacques Chaban-Delmase a podpořil i Michela Debrého a Olivier Guicharda, kteří nově zamýšleli postavit se do čela sekretariátu UDR. Tím se zároveň otevřela cesta Chiracovi, který se představil jako kandidát na předsedu této strany, a to i přes protesty tzv. baronů gaullismu, jež preferovali Guicharda a vyhrožovali tím, že opustí stranu. Ve volbách Chirac uspěl se ziskem 60% podpory.[114] Vztahy mezi prezidentem a jeho premiérem se začaly zhoršovat poté, co Chirac obvinil Giscarda z praktikování plíživého socialismu a poté, co se Chirac postavil do čela politické většiny UDR, přestože tato strana touto změnou již nepředstavovala pro prezidenta přímou hrozbu. Na jedné straně byl Chirac stále pravou rukou Giscarda, který s ním počítal, na druhé straně ale musel hlídat své postavení předsedy UDR a tak některá rozhodnutí Elysejského paláce odmítal. De facto tak vznikla situace střetu zájmů a otázka mocenské rovnováhy nebyla vyřešena. Giscard d´Estaing musel se Chiracem jednat obezřetně a mírně, neboť na něm ležela soudržnost většiny, tj. UDR. První spory se začaly objevovat kolem prosazování reforem, kdy Chirac 12. ledna 1975 prohlásil: „Gaullistické hnutí nepřipustí prosazování politiky odlišné od optiky základů gaullismu.“[115] Jejich vzájemný vztah by mohlo vystihnout přirovnání, že „není místo pro dva krokodýly ve stejné bažině.“[116] Vše vyřešila až Chiracova demise 26. července 1976[117] a nastoupení Raymonda Barra[118], pro mnoho Francouzů nepříliš známého profesora ekonomie a bývalého evropského komisaře. Chirac opustil svou funkci s lepší bilancí v očích Francouzů, než se to podařilo jeho nástupci. Nejvyšší popularity 47% podle průzkumů IFOPu dosáhl od května do října 1975, nejméně populární byl podle téhož výzkumu v červnu 1974 34%.[119]

Pod tlakem narůstajících ekonomických problémů se tak nevyhnutelně zhoršil obraz vlády. Zejména pak díky prohlubující se nezaměstnanosti. V kantonálních volbách 7. a 14. března 1976, s nejvyšší voličskou účastí za existenci V. Republiky, a to 65% hlasů,

[114] V červnu 1975 přenechal Chirac tento post svému věrnému stoupenci André Bordovi a sám se spokojil s funkcí čestného generálního tajemníka UDR. Zdroj: Cantier Jacques, Jalabert Laurent: Chirac, Jospin: 1970 – 2002: Deux vies politique, str. 46.

[115] Becker Jean-Jacques: Crises et alternances 1974-2000, str. 106.

[116] Chevallier Jean-Jacques, Carcassonne Guy, Duhamel Olivier: La Ve République 1958-2004: Histoire des institutions et des régimes politiques de la France, str. 241.

[117] Stalo se tak poprvé v historii V. Republiky, že premiér odstoupil sám a nebyl odvolán prezidentem.

[118] Podle Valéry Giscarda d´Estainga nejlepší francouzský ekonom.

[119] Jacquet Arnaud: Les Présidents de la Ve République: Valéry Giscard d'Estaing 1974-1981, str. 85.

pro sebe levice získala v prvním kole absolutní většinu, tj. 52% až 56,5%, tj. 15 předsednictví v okresní radě departementu, naopak pravice pouhých 43,61%.[120] Tento výsledek byl předpovězen i průzkumy veřejného mínění, jež dávaly levici 52% až 53% hlasů, z čehož 28% až 30% patřilo Socialistické straně a 22,8% Komunistické straně.[121] Ve druhém kole se tento náskok jen potvrdil. Neúčast byla pouhých 32%. Z 1863 míst získala Socialistická strana 520 křesel, Komunistická strana 249 míst a ostatní levicoví spojenci shromáždili 192 vítězství. Z 95 departementů jich levice získala 40 a připsala si i o 13 předsednictví v okresní radě departementu více.[122] Pravice naopak velmi ztratila, z 69 předsednictví departementů poklesla na 26.[123] Levice si polepšila všude. Mezi departementy průmyslovými i venkovskými.

Pohled Chiraca se neshodoval s názory prezidenta v mnoha oblastech a otázkách. V publikování těchto rozdílností podporovali Chiraca bývalí Pompidouovi poradci Pierre Juillet a Marie-France Garaud. Vnitřní napětí dosáhlo maxima po vítězství levice v kantonálních volbách v březnu 1976, kdy Chirac pod tíhou směsice všech problémů navrhl prezidentovi konání předčasných parlamentních voleb, které by měly rychle ukončit postup opozice a povýšily by Chiracovo postavení z pouhého koordinátora politické většiny. Narazil ale na odmítavé stanovisko prezidenta, který měl obavy z možné aliance mezi jeho stoupenci a Socialisty, odmítal se vzdát svého reformního projektu, respektoval délku mandátu parlamentu a navíc tehdejší situace v Národním shromáždění mu do jisté míry vyhovovala, neboť oslabovala Chiraca, což vyústilo v premiérovu demisi. Ta byla oficiálně podána již 26. července 1976[124], ale zveřejněna byla na žádost prezidenta až 25. srpna 1976. Oznámil ji na televizních obrazovkách se slovy: „Jste nejspíše překvapeni, že opouštím funkci premiéra. Dlužím Vám vysvětlení. Před 24 měsíci jsem, proti názoru většiny mých přátel, podpořil Giscarda d´Estainga, neboť pouze on byl schopen zabránit vítězství Komunistů. V průběhu těchto dvou let jsem mu sloužil věrně a loajálně. Opakovaně jsem ale žádal prostředky nezbytné ke zvládnutí situace, jež jsem považoval za obtížnou. Trvám na tom, že podle ústavy by měl premiér disponovat autoritou nad ministry a jistou autonomií. Nedisponoval jsem prostředky a svobodou, které považuji za nezbytné

[120] Balmand Pascal: Histoire de la France, str. 358.
[121] Berstein Serge: Chef de l´Etat: l´histoire vivante des 22 présidents à l´épreuve du pouvoir, str. 207.
[122] Chapsal Jacques: La vie politique sous la V. République: 1974 – 1987, str. 61.
[123] Becker Jean-Jacques: Crises et alternances 1974-2000, str. 110.
[124] Její podání odložil na 3. srpen 1976, neboť nechtěl přijít o cestu do Japonska.

pro efektivní vykonávání mojí funkce premiéra."[125] Tato demise, jediná v dějinách V. Republiky, jež se udála z vůle premiéra, potvrdila zaběhnutou praxi dominantní role prezidenta, která se nezměnila ani během Giscardova mandátu. Prezident střídání v Matignonském paláci okomentoval tak, že si opět přečetl de Gaullovy vzpomínky a komentáře uvedené v jeho pamětech a že ani on nepřipustil, aby došlo k přesunu pravomocí určených prezidentu na premiéra.

13. září 1976, necelé tři týdny po opuštění postu premiéra vyzval Chirac k reorganizaci UDR, ze které plánoval vytvořit efektivní nástroj politického boje pod heslem „sjednocení Francouzů pro zahrazení cesty levici".[126] V říjnu 1976 ve svém projevu v Égletons, jež se nápadně podobal de Gaullovu před založením RPF v duchu „obrany základních hodnot gaullismu"[127], svůj tah dovršil. Využil i své znovuzvolení poslancem za Corrèze 14. listopadu 1976 v doplňovacích volbách a 5. prosince 1976 založil novou stranu, pokračovatelku UDR, *Rassemblement pour la République* (Shromáždění pro Republiku, RPR), která se orientovala na střední vrstvy a zemědělce a její pojmenování bylo zjevnou narážkou na de Gaullovu RPF. Zároveň se postavil do jejího čela s podporou 96,56% hlasů.[128] Jeho zástupcem se stal Jérôme Monod jako generální tajemník. Byl to ale Chirac, který rozhodoval o všech nominacích, tj. generálního tajemníka, národních tajemníků shromážděných do výkonné komise a nepřímo i federálních sekretářů. Nová strana se dožadovala gaullistických myšlenek a silného státu. Od počátku se z ní Chirac snažil vytvořit hlavní politickou sílu v zemi s ohledem na její zavedení v zemi a voličstvo, která měla působit jako náhradní strana zdůrazňující rozdílnost mezi gaullismem a giscardismem a prosazovat Chiracovy prezidentské ambice. Chirac touto stranou a vizí společnosti vůle oponoval prezidentově vizi liberální, moderní a pluralistické společnosti, jež Giscard d´Estaing nastínil ve své knize *Démocratie française*. Pouze solidarita zabránila RPR se spojit s opozicí a svrhnout Barrovu vládu, ale rivalita mezi oběma proudy pravice byla nezpochybnitelná. Po vytvoření RPR a po souboji o post starosty Paříže svolal prezident na 17. ledna 1977 tiskovou konferenci, na které označil pravici novým termínem, a to „pluralistická většina".[129]

---

[125] Catsiapis Jean: Le guide de la Ve République, str. 41.
[126] Berstein Serge, Winock Michel: La République recommencée. De 1914 à nos jours, str. 622.
[127] Becker Jean-Jacques: Histoire politique de la France depuis 1945, str. 175.
[128] Portelli Hugues: La vie politique en France sous la V République, str. 213.
[129] Giscard d'Estaing Valéry, Berstein Serge, Rémond René, Sirinelli Jean-François. Les années Giscard. Institutions et pratiques politiques 1974 – 1978, str. 200.

3.3. Kabinety Raymonda Barra

Novou vládu zformoval Raymond Barre a vedl ji celkem třikrát v období od 25. srpna 1976 do 29. března 1977 a poté plynule do 3. dubna 1978 a následně až do 13. května 1981, kdy podal demisi. Volba ekonoma a nikoliv politika do této funkce ukázala, že prioritou byla pro prezidenta ekonomika. Zároveň prezident nechal svému novému premiérovi více svobody v jednání než u jeho předchůdce. Premiér byl pověřen ekonomikou, kdy konstatoval, že „Francie se bude muset přizpůsobit nové situaci“[130] a prezident si pro sebe rezervoval zahraniční politiku. Jean d´Ormesson 2. září 1976 v Le Figaro prohlásil, že „se jednalo o nejlepší možnou volbu.“[131] Barre v sobě dokázal spojit kvality velmi často nespojitelné. Byl přijatelný pro všechny složky pravicové většiny, pro centristy, neboť byl proevropské orientace, pro stoupence prezidenta, protože byl liberál, pro gaullisty, neboť sloužil ve službách de Gaulla a pro radikály, protože nepříslušel k žádnému proudu a pěstoval vazby se všemi. Zároveň volba Raymonda Barra[132], jež se neobával nepopularity[133] a tak se necítil být ve svém konání omezován, ukázala na posun. Až do tohoto momentu bylo prezidentovo vládnutí spojeno s gaullisty, až se mohlo zdá, že byl ve své podstatě jejich vězněm. Volba muže, jehož politické názory nebyly známy, byla částečně riskantní. Onen risk ale tlumila garance kvalit a schopností, které mohl Barre nabídnout a obavy z možného vítězství levice.

3.3.1. První kabinet Raymonda Barra (od 25. srpna 1976 do 29. března 1977)

Nový první ministr Raymond Barre vytvořil patnáctičlennou téměř identickou vládu, ale na rozdíl od vlády předchozí, se zredukovanou přítomností zástupců gaullistické linie, která byla zastoupena Olivierem Guichardem, ministrem spravedlnosti, Robertem Galleyem na postu ministra pro spolupráci a Antoinem Rufenachtem, státním tajemníkem premiéra. Navíc byl Barre obklopen třemi muži, kteří mu měli poskytovat pomoc či radu tak, jak si to prezident přál. Každý z nich zastával funkci státního ministra. Byli jimi Olivier Guichard z UDR, ministr spravedlnosti, Michel Poniatowski za Nezávislé republikány jako ministr vnitra a Jean Lecanuet zastupující centristy na postu ministra pro

[130] Rémond René: Histoire de France, le XXe siècle de 1918 à 1995, str. 684.
[131] Chevallier Jean-Jacques, Carcassonne Guy, Duhamel Olivier: La Ve République 1958-2004: Histoire des institutions et des régimes politiques de la France, str. 248.
[132] S odstupem se ukázalo, že byl již při svém nástupu do funkce považován za jednoho z nejméně populárních premiérů V. Republiky, což jemu osobně nevadilo a prezidenta to naopak chránilo. Zdroj: Berstein Serge: Chef de l´Etat: l´histoire vivante des 22 présidents à l´épreuve du pouvoir, 209.
[133] Jeho nepopularita se udržovala trvale kolem 60%. Zdroj: Rémond René: Histoire de France, le XXe siècle de 1918 à 1995, str. 251.

územní plánování. Ministrem financí byl sám předseda vlády, kterému pomáhal delegovaný ministr financí Michel Durafour. Ministrem zahraničí se stal Louis de Guiringaud. Ve vládě zasedaly tři ženy, z nichž Simone Veil zůstávala ministryní zdravotnictví. Členové vlády byli vybráni prezidentem a vláda byla 5. října 1976 představena Národnímu shromáždění.

Podle průzkumu veřejného mínění našel prezident v lednu 1976 podporu u 57% obyvatel, zatímco 39% se necítilo spokojeno. V závislosti na ekonomických opatřeních a po kantonálních volbách se v průběhu prosince 1976 prezidentova popularita propadla na 39%, když 47% Francouzů se cítilo být nespokojeno. Co se týče Raymonda Barra jeho popularita byla žalostně nízká 25%, proti 50% nespokojených.[134] V září 1976 se premiérova popularita propadla až na 18%, jeho nejhorší výsledek. Nejpopulárnější byl naopak v rozmezí února až dubna 1978, kdy se prezidentova popularita vrátila na 56% spokojených Francouzů a 30% nespokojených.[135] To vše podle výzkumu IFOP.[136]

Politika úsporných opatření a ekonomické přísnosti, následné oznámení kandidatury Jacquese Chiraca na post starosty Paříže a jeho vítězství, vznik Sdružení pro republiku (RPR) 5. prosince 1976, jehož cílem bylo znovu spojit gaullistické voliče v celek a finálně prohra pravice v obecních volbách roku 1977 měly za následek rozdělení prezidentovy většiny.

3.3.1.1. Obecní volby 13. a 20. března 1977

Boj v obecních volbách se odehrával jak mezi Unií levice a pravicovou většinou, tak uvnitř většiny. Ve 26 městech z celkových 221 s počtem obyvatel nad 30 000 odmítli Socialisté spojenectví s centristy, se kterými vládli v obcích, naopak velmi často uzavírali společné kandidátky s Komunisty.[137] V prvním kole 13. března 1977 levice odebrala pravici 32 měst s více než 30 000 obyvateli a vyhrála celkově v 55 městech[138] z 221 možných a získala 50,8%. Pravice obdržela 45,5% hlasů.[139] Ve druhém kole 20. března 1977 vítězství levice pouze a jen narostlo, neboť Unie levice zpravovala 156 měst, tj

[134] Becker Jean-Jacques: Histoire politique de la France depuis 1945, str. 174.
[135] Berstein Serge, Winock Michel: La République recommencée. De 1914 à nos jours, str. 523.
[136] Jacquet Arnaud: Les Présidents de la Ve République: Valéry Giscard d'Estaing 1974-1981, 85.
[137] Chevallier Jean-Jacques, Carcassonne Guy, Duhamel Olivier: La Ve République 1958-2004: Histoire des institutions et des régimes politiques de la France, str. 251.
[138] Není zde zahrnuta Paříž a pařížský region, neboť tady byl boj jednoznačně zpolitizovaný.
[139] Toto číslo ukázalo, že potencionální voliči pravice, centristi se přiklonili k Socialistické straně či k malým stranám jako např. ekologická strana nebo strana odvolávající se na Michela Joberta.

71%[140]. Konkrétně Socialistická strana 81 měst a Komunistická strana 72. Pouze sedm z třiceti kandidátů bylo poraženo.[141] Výrazný úspěch levice celkově, zejména socialistické, plus vítězství ve městech jak nad tak pod 30 000 obyvatel, byl znát geograficky na západě země, např. v Angers, Angoulême, Chartres, Cherbourg, Le Mans, La Roche-sur-Yon, Rennes, Nantes, Poitiers a Brestu, ve středu země, např. v Saint-Étienne, Saint-Chamond, Aurillac a Mâcon, na severu země, např. v Tourcoingu, na jihozápadě země, např. v Montpellier a Pau, na jihovýchodě země, např. v Cannes, Grasse, Hyères, Valence a na východě země, např. v Remis a Épinal. Ředitel Le Monde 22. března 1977 uveřejnil komentář na konané volby ve znění, „... že vítězství levice je geograficky a sociologicky příliš rozsáhle, aby nevyjadřovalo hlubokou vůli po změně."[142] Výrazný postup levice byl vysvětlitelný příklonem voličů, kteří v roce 1974 hlasovali pro Giscarda d´Estainga, jež byli nespokojeni s výsledky boje proti následkům ekonomické krize. Navíc toto výrazné vítězství levice vedlo k úvahám, že v parlamentních volbách roku 1978 levice vyhraje rovněž. Podle průzkumů veřejného mínění si toto po kantonálních volbách 1976 myslelo pouze šest Francouzů z deseti, po obecních volbách 1977 to bylo již osm Francouzů z deseti, z toho 92% sympatizantů Komunistické strany, 91% příznivců Socialistické strany, 79% stoupenců Ústředí sociálních demokratů, 60% příznivců Nezávislých republikánů a 63% stoupenců RPR.[143] Obecní volby v Paříži byly velmi zpolitizované a daly občanům možnost vyjádřit svou vůli ve vztahu k blížícím se volbám starosty, kde byla levice téměř bez šancí na úspěch. Byl to nejenom politický neúspěch, ale i ekonomická situace, co rozdělovalo politickou většinu a dráždilo opozici a odbory.[144]

3.3.2. Druhý kabinet Raymonda Barra (od 30. března 1977 do 3. dubna 1978)

30. března 1977 vytvořil Barre svůj druhý čtrnáctičlenný kabinet, ve kterém byl zrušen triumvirát tří státních ministrů. Christian Bonnet nahradil na postu ministra vnitra Michela Poniatowskiho, kterého strana vinila z neúspěchu v komunálních volbách a Alain Peyrefitte vystřídal Oliviera Guicharda jako ministr spravedlnosti. Barre zůstal stále přímo zodpovědný za ministerstvo financí tentokrát s pomocí Roberta Boulina na postu delegovaného ministra pro tuto oblast. Ministrem zahraničí zůstal Louis de Guiringaud.

[140] Před březnem 1977 měla levice méně než ½, tj. 98 měst a po březnu 1977 disponovala ¾. Zdroj: Chevallier Jean-Jacques, Carcassonne Guy, Duhamel Olivier: La Ve République 1958-2004: Histoire des institutions et des régimes politiques de la France, str. 251.
[141] Catsiapis Jean: Le guide de la Ve République, str. 42, 43.
[142] Becker Jean-Jacques: Histoire politique de la France depuis 1945, str. 175.
[143] Becker Jean-Jacques: Crises et alternances 1974-2000, str. 126.
[144] Stávky v období října až listopadu 1976.

I nadále premiér zastával politiku úsporných opatření a nikoliv uvolnění k velké škodě RPR. Napětí, jež nadále přetrvávalo v prezidentově většině, vyšlo na povrch na konci dubna 1977 při debatě nad důvěrou vládě. Předseda RPR Claude Labbé prohlásil na adresu premiéra: „Náš souhlas neznamená schválení Vaší ekonomické politiky jako celku", na což premiér odpověděl: „Jak pak chcete dosáhnout toho, aby vláda zastávala svou funkci a řídila zemi, pokud důvěra, kterou jste ji vyslovili, je vámi dopředu nakrájená na kolečka... S vyslovenou důvěrou se nekupčí; důvěra se buď vysloví nebo zamítne?" Dohoda mezi předáky stran byla nakonec uzavřena 19. července 1977, zatímco 14. září byla Unie levice zlomena Robertem Fabrem, který byl „proti vývoji francouzské společnosti směrem k byrokratickému socialismu."[145] V březnu 1978 došlo ke změně ve složení vlády, když jí opustili Jean Lecanuet, Michel Poniatowski a Olivier Guichard a tím se Raymond Barre zbavil dozoru, který nad sebou měl.

3.3.3. Třetí kabinet Raymonda Barra (od 3. dubna 1978 do 13. května 1981)

V předvečer parlamentních voleb byl Raymondem Barrem sestaven jeho poslední devatenáctičlenný kabinet. Na postech klíčových ministrů, tj. ministra spravedlnosti, vnitra, zahraničních věcí, zdraví a sociálního zabezpečení nedošlo k personálním změnám oproti předchozí vládě. V této vládě došlo daleko více ke strukturálním proměnám, než k výměnám osob. Premiér se vzdal svého přímého působení na řízení ekonomiky a na post ministra financí nastoupil René Monory spolu s Mauricem Paponem pověřeným rozpočtem, na postu ministra školství byl René Haby nahrazen Christianem Beullacem. Bylo vytvořeno Ministerstvo životního prostředí a rámce života svěřeného Michelu d´Ornanovi. Počet žen ve vládě klesl ze šesti na čtyři: Simone Veil zůstala ministryní zdravotnictví, Alice Saunier-Seïté ministryní univerzit, Monique Pelletier státní sekretářkou ministra spravedlnosti a Nicole Pasquier státní sekretářkou na ministerstvu práce. Valéry Giscard d´Estaing znovu významně zasahoval do všech oblastí, publikoval veřejné směrnice adresované vládě a 4. září pověřil Roberta Fabra misí týkající se pracovních míst. 12. října 1978 se prezident v dopise obrátil na premiéra a oznámil mu cíle, kterých by vláda měla v příštích šesti měsících dosáhnout.

V rozmezí konce roku 1978 a počátku 1979 vedlo Sdružení pro republiku Jacquese Chiraca spořádanou ofenzívu proti prezidentovi a jeho prvnímu ministrovi. Trhlina mezi stoupenci prezidenta Giscarda d´Estainga a gaullisty se rozevřela ještě více poté, co

[145] Amson Daniel: La vie politique sous la Ve République, str. 88.

Jacques Chirac s pomocí Pierra Juilleta oznámil „Výzvou z Cochin“[146] 6. prosince 1978 vypovězení Parti de l´étranger ztělesněné vládcem Elysejského paláce, jež byl shledán až příliš proevropský. Chirac tak narážel na snahu členských států Evropského hospodářského společenství rozšířit pravomoci Evropského parlamentu, k čemuž Giscard d´Estaing 21. listopadu 1978 dodal: „Přeji si, aby organizace Evropy byla organizací konfederální... Pokud bude Evropa federací, bude podřízena vlivu Spojených států amerických.“ Zároveň také bývalý premiér, který se snažil uchovat suverenitu a velikost Francie, odpovídal na kritiku liberálů sdružených v UDF. Čím dál častěji[147] se musel Barre uchylovat před Národním shromážděním k užívání procedury blokovaného hlasování článku 49, odstavce 3 ústavy.[148] 18. a 25. března 1979 se konaly kantonální volby, ve kterých byl zaznamenán postup Socialistů a UDF předstihla RPR. Nicméně politika úsporných opatření, sociální konflikty a zhoršování situace nezaměstnaných vedly k nepopularitě premiéra a prezidenta, který byl ohrožován narůstající nespokojeností a snahami o politickou změnu.

3.4. Parlamentní volby 12. a 19. března 1978 a vznik Unie pro francouzskou demokracii (UDF)

Tyto volby byly velkou nadějí pro Socialistickou stranu, neboť nárůst v doplňovacích volbách v září 1974, kantonálních volbách v roce 1976 a následně ve volbách místních roku 1977 dával této straně velký předpoklad svůj úspěch zopakovat a levice tak měla poprvé v dějinách V. Republiky šanci být většinovou stranou. Stejně tak předvolební průzkumy připisovaly vítězství levici.[149] Socialisté se stále drželi své ověřené strategie jednotné strany sdružené kolem jediného muže Françoise Mitterranda, ale již bez účasti Komunistů na Unii levice.[150] Vzestup Socialistické strany totiž způsoboval rozbroje uvnitř Unie levice. Zároveň i dvě hlavní složky pravice UDF a RPR působily rozhádaně. 19. července 1977 se zástupci jednotlivých pravicových stran dohodli na uzavření společného paktu, ve kterém stanovili, že část kandidátů do voleb budou jednotní kandidáti

[146] Z nemocnice Cochin, kde byl ošetřován po autonehodě 26. listopadu 1978.
[147] Tuto proceduru použil Raymond Barre 26krát.
[148] Článek 49.3 ústavy říká, že text je přijat bez hlasování, jestliže není navrženo hlasování o vyslovení nedůvěry vládě nebo jestliže je toto hlasování smeteno ze stolu. Z toho plyne, že pokud takový návrh není, text je přijat, aniž byl předmětem diskuze. Zdroj: Amson Daniel: La vie politique sous la Ve République, str. 89.
[149] Podle výsledků z ledna 1978 měla levice získat 51%, pravicová většina 44% a zelení 4%. Zdroj: Berstein Serge, Mika Pierre: Histoire de la France au XXe siècle de 1974 à nos jours, str. 75.
[150] PCF se nelíbilo, že PS profitovala na její úkor ze společné Unie, proto se v roce 1974 začala sbližovat s PSU Michela Rocarda a odbory.

a část vzejde z primárek[151]. Následně 5. září 1977 uzavřeli společné prohlášení „dostatečně vágní v otázce cílů, což ale umožnilo většině prezentovat se jednotně tváří v tvář čím dál více rozdělené levici.“[152] Vzájemným sporům se přesto nevyhnuli, zejména po ostré reakci RPR na založení UDF a tyto vzájemné spory vedly prezidenta k použití hrozby možného rozpuštění Národního shromáždění a premiéra k použití článku 49.3, aby tak dosáhl schválení předkládaných textů. Levice, která získala většinu křesel v prvním kole se pro druhé kolo nedokázala stmelit a byla proto poražena. Tato nejednota na levici byla tedy zásadnější než rivalita na pravici.

22. dubna 1976 u příležitosti tiskové konference naznačil prezident ve své odpovědi, že otázka parlamentních voleb v roce 1978 je ještě daleko. Na počátku roku 1977 již ale prezident předložil hlavní linie své volební taktiky a ve Washingtonu 18. května 1977 odpověděl na dotaz jednoho amerického novináře, že zůstane ve funkci, ať budou výsledky parlamentních voleb jakékoliv. Tento svůj postoj potvrdil 16. června 1978, když řekl: „Byl jsem zvolen na sedm let, je tedy normální, že vykonávám svou funkci v tomto období.“[153] I 8. července 1977 v projevu v Carpentras svůj přístup nezměnil a navíc jej doplnil o zmínku své averze vůči dezerci či opuštění své funkce. Svou pozici prezident dále zpřesnil 27. ledna 1978 při návštěvě ve Verdun-sur-le-Doubs, kde ve svém projevu prohlásil: „Mezi mou zodpovědnost patří hlídat občany před vším, co by komplikovalo řízení záležitostí Francie... O společném programu levice jsem mluvil již v roce 1974 při své prezidentské kampani a vy jste se mnou souhlasili. Můj názor se nezměnil a nemá to nic společného s blížícími se volbami... Máte možnost si vybrat uplatňování společného programu levice. To je vaše právo. Ale pokud si ho vyberete, bude také uplatňován. Nevěřte tomu, že prezident republiky by měl prostředky dané ústavou, jak jeho aplikaci zabránit.“[154] Jinými slovy řekl, že pokud by při parlamentních volbách dali občané přednost levici, on jako prezident nebude mít prostředky, jak levici zabránit v uplatňování jejího společného programu, ale ujistil, že by setrval ve své funkci, ať by se stalo cokoliv. Jistě měl obavy z možnosti, že by se voliči rozhodli hlasovat pro levici zejména na protest proti tehdejší vládě. Doufal ale, že svým projevem tento krok eliminoval a zároveň tak zaujal velmi dobrou strategickou pozici. Snažil se tak předejít naplnění své obavy, kdy by

[151] Určeno bylo 118 jednotných kandidátů a 373 vzešlých z primárek. Zdroj: Becker Jean-Jacques: Crises et alternances 1974-2000, str. 147.
[152] Tamtéž, str. 146.
[153] Massot Jean: Alternance et cohabitation sous la Ve République, str. 36.
[154] Amson Daniel: La vie politique sous la Ve République, str. 88.

vítězství levice zřejmě vyvolalo krizi režimu, a to kvůli obtížnému smíření liberálních názorů prezidenta s programem levice. Premiér Raymond Barre souhlasil s obsahem prezidentova projevu, až na onu centrální větu, ta ale přesto nebyla vypuštěna. V tomto velmi důležitém a bezesporu nejdůležitějším proslovu v historii sedmi let svého mandátu nazvaném *„bon choix pour la France"*[155] také prezident nastínil vidinu Francie rozdělené na čtyři tábory s dvěma stranami u moci a s dvěma v opozici.[156] On sám svůj projev považoval za podstatný a onou centrální větou zmíněnou výše zaujímal a prezentoval i své stanovisko. Tento projev také zároveň poskytl odpovědi na mnoho otázek spojených s možnou budoucí kohabitací a přestože se nakonec Giscard d´Estaing nestal prezidentem, jež by vládl spolu s opačně orientovaným parlamentem, stal se prvním, který připustil tuto eventualitu a přispěl tak spolu s kampaní premiéra Raymonda Barra pod heslem *„Barre confiance"*[157] a s aktivní kampaní RPR k vítězství pravice v parlamentních volbách v březnu 1978. Aktivní kampaň RPR spočívala v tom, že vůdce RPR Chirac v dubnu 1977 prohlásil, že v případě vítězství levice by se vytvořilo uskupení, jež by neumožnilo Giscardovi setrvat u moci: „Vždy jsem si myslel, že pokud prohrajeme, Valéry Giscard d´Estaing bude posledním prezidentem V. Republiky."[158]

Je nutno ale doplnit, že i přes strategii prezidenta zůstat u moci, respektovat vůli voličů a nedovolit, aby se stát ponořil do krize režimu, se Giscard d´Estaing v případě vítězstvé levice plánoval stáhnout do Rambouillet a do Paříže přijíždět pouze za naplňováním úkolů mu svěřených protokolem při vyčkávání podle něj neodvratného neúspěchu politiky levice, jež by mu poskytl možnost rozpustit Národní shromáždění, vyhlásit nové volby a vzít opět situaci do svých rukou. Michel Debré se nevyjadřoval zdaleka tak radikálně s tím, že v případě vítězství levice, by prezident mohl setrvat ve svém úřadě s novou většinou. Levice měla také svoji vizi, že buď by se v případě jejího vítězství prezident podřídil, nebo odstoupil. Mitterrand se ale nechtěl vyjádřit konkrétně a spadnout tak do nastražené pasti. Pouze v reakci na obvinění Raymonda Barra ze zpochybnění institucí V. Republiky 2. února 1978 odpověděl v tom smyslu, „že nezpochybňoval schopnost Giscarda d´Estainga vládnout spolu s levicovou většinou a více

[155] „Správný výběr pro Francii". Zdroj: Giscard d'Estaing Valéry: Le pouvoir et la vie, str. 352.
[156] Z těchto čtyř táborů žádný nemohl doufat, že by získal více než 30% hlasů. Navíc zatímco voliči levice byli buď voliči PS, nebo PCF, na pravici neexistovalo tak výrazné štěpení mezi voličem RPR a UDF. Zajímavé jsou ukazatele voličů PS. 38% bylo pro jednotnou vládu s PCF, 26% pro samostatnou vládu PS a 27% preferovalo vládu PS s pravicovou většinou. Důvodem mohlo být i to, že 61% voličů PS vnímalo tuto stranu jako středově-levicovou. Zdroj: Becker Jean-Jacques: Crises et alternances 1974-2000, str. 149.
[157] „Barre důvěra".
[158] Massot Jean: Alternance et cohabitation sous la Ve République, str. 37.

se nechce nechat zatáhnout do spekulací a provokací. Podle něj by k překonání ústavního zádrhelu měla posloužit důvěra v moudrost a politickou odpovědnost."[159]

V návaznosti na projev ve Verdun-sur-le-Doubs byla 1. února 1978 založena *Union pour la démocratie française* (Unie pro francouzskou demokracii, UDF)[160], a to jako protiváha RPR ve snaze ustavit vládu středu. Do jejího čela se na počátku března 1978 postavil Jean Lecanuet, předseda Ústředí sociálních demokratů a třemi vicepředsedy se stali Françoise Giroud za Radikální stranu, Jean-Pierre Fourcade za klub Perspectives et Réalités a Jacques Blanc za Republikánskou stranu. UDF byla založena jako centristická strana, která vznikla jako federace mezi Republikánskou stranou[161] založenou v roce 1977 Giscardem d'Estaingem jako strana klasické pravice, Radikální stranou[162] a Ústředím sociálních demokratů (CDS)[163]. Její základnou byla místní elita. Můžeme ji označit jako stranu vedoucích pracovníků, která sdružovala konzervativně smýšlející jedince, demokraty a humanisty s volnou strukturou, kdy si každá ze zúčastněných stran zachovávala svou vnitřní organizaci. Volili ji zejména ženy, starší lidé a zámožní občané. Kromě těchto tří stran mohl prezident počítat s podporou klubu Perspectives et réalités a Hnutí sociálních demokratů Francie sdružující bývalé socialisty, kteří odmítli spojení s Komunisty pod vedením senátora Maxe Lejeuna.

Průzkumy veřejného mínění v prvních měsících roku 1978 dávaly levici 50% až 51% hlasů, pravici pouhých 45% a ostatním zejména ekologicky orientovaným uskupením 4%.[164] Před volbami Unie pro francouzskou demokracii spolu s celou pravicí vyzvala k

---

[159] Giscard d'Estaing Valéry, Berstein Serge, Rémond René, Sirinelli Jean-François. Les années Giscard. Institutions et pratiques politiques 1974 – 1978, str. 158.

[160] Název této strany byl přímo inspirován titulem Giscardovy knihy publikované o rok dříve Démocratie française, kde představil svou vizi budoucnosti. Při svém vzniku uváděla UDF 245 000 členů: 142 000 z Republikánské strany, 30 000 z Ústředí sociálních demokratů, 28 000 z klubu Perspectives et Réalités, 20 000 z Radikální strany, 4700 z Hnutí sociálních demokratů Francie (MDSF) a 20 000 přímých členů. Zdroj: Becker Jean-Jacques: Crises et alternances 1974-2000, str. 176.

[161] Strana, která byla založena 19. května 1977 v Fréjus na základě Nezávislých republikánů a jež byla myšlenkovou dědičkou Národní federace nezávislých republikánů Antoina Pinaye založené v červnu 1966. Byla stranou významných, bohatých a konzervativně laděných osobností vzešlých z klasické pravice. Do čela Republikánské strany se postavil Jean-Pierre Soisson. V období po roce 1974 se generální sekretáři Nezávislých republikánů střídali. 8. března 1974 se jím stal Michel d'Ornano, 25. června 1974 byl nahrazen Rogerem Chinaudem a finálně na tento post k 1. únoru 1975 nastoupil Jacques Dominati, zatímco Michel Poniatowski se stal prezidentem Nezávislých republikánů.

[162] Radikální strana J.–J. Servan-Schreibera nebo přesněji řečeno její pravicová frakce poté, co se bývalá Radikální strana pod zkratkou MRG rozdělila, neboť právě její pravicová část odmítla uzavřít alianci s Komunistickou stranou.

[163] Strana, jež byla dědičkou Křesťanské demokracie a vznikla 23. května 1976 sloučením Demokratického centra Jeana Lecanueta a Centra demokracie a pokroku Jacquese Duhamela.

[164] Chevallier Jean-Jacques, Carcassonne Guy, Duhamel Olivier: La Ve République 1958-2004: Histoire des institutions et des régimes politiques de la France, str. 257.

mobilizaci voličů s cílem překazit vítězství společného programu Unie levice. Levice se naopak touto cestou snažila otevřít dveře změnám. Voleb se zúčastnilo 81,63% voličů[165], 16,75% Francouzů se rozhodlo voleb neúčastnit a 1,62% hodilo bílý hlasovací lístek. Budoucí prezident Mitterrand v této souvislosti prohlásil: „Jestliže věříte, že v roce 1978 se vyhnete problémům mezi prezidentem a Národním shromážděním a jen z tohoto důvodu máte v úmyslu nedat svůj hlas levici, říkám Vám, že jednoho dne Vás francouzské instituce odsoudí."[166]

Počty kandidatur do voleb narostly na více než 4000, tj. v průměru devět na jeden volební obvod.[167] Jejich vysoký počet vysvětloval fakt, že jen asi 68 jich bylo rozděleno v prvním kole a o zbytku křesel se mělo rozhodnout ve druhém kole.[168] Nejvíce byli zastoupeni Socialisté, celkem ve 451 obvodech z celkových 491. Pravice měla celkově 1097 kandidátů, ale asi jen stovku[169] kandidatur, kterým předcházely primárky.[170] Socialistická strana spojila své kandidátky se svým novým partnerem Levicovými radikály (MRG), na extrémní levici se to stejné dělo mezi Dělnickým bojem a Komunistickou ligou a na extrémní pravici se sdružily Národní fronta a Strana nových sil.

Volby byly charakteristické silnou bipolarizací, kdy 45,6% hlasů bylo odevzdáno pro levici, extrémní levici a zelené a 46,2% voličské podpory šlo do vládního pravicového tábora. Pokud připočteme menší strany dostaneme celkově 49,8% pro levici, 48% pro pravici a zbytek pro ekologickou stranu.[171] V prvním kole si UDF pro sebe zajistila zisk 23,89% hlasů[172], tj. 63 křesel, RPR 22,84%, PS 24,9% hlasů[173] a PCF 20,61%[174].[175] Levice

[165] Tj. 800 000 zapsaných voličů. Jednalo se tedy o nejvyšší účast v parlamentních volbách od počátku IV. Republiky. Zdroj: Sirinelli Jean-François: La France de 1914 à nos jours, str. 429.
[166] Massot Jean: Alternance et cohabitation sous la Ve République, str. 56.
[167] O pět let dříve, v roce 1973, to bylo průměrně šest kandidatur na jeden správní obvod. Jednalo se o 1/4 nárůst oproti předchozím volbám. Zdroj: Chapsal Jacques: La vie politique sous la V. République: 1974 – 1987, str. 103.
[168] Rémond René: Histoire de France, le XXe siècle de 1918 à 1995, str. 678.
[169] Přesně jen 118 společných kandidatur, neboť dalších 373 bylo v rámci primárek předmětem sporů mezi RPR a UDF. Zdroj: Berstein Serge, Mika Pierre: Histoire de la France au XXe siècle de 1974 à nos jours, str. 76.
[170] Chevallier Jean-Jacques, Carcassonne Guy, Duhamel Olivier: La Ve République 1958-2004: Histoire des institutions et des régimes politiques de la France, str. 257.
[171] Sirinelli Jean-François: La France de 1914 à nos jours, str. 429.
[172] 21,4% získala UDF a s výsledky pro prezidentovu většinu téměř 24% hlasů. Zdroj: Becker Jean-Jacques: Crises et alternances 1974-2000, str. 152.
[173] 22% získala PS jako strana, téměř 25% pak spolu se Stranou levicových radikálů (MRG). Zdroj: Histoire de France, le XXe siècle de 1918 à 1995, str. 678.
[174] Generální tajemník stany neopatrně stanovil u příležitosti Národní konference jako minimální práh úspěchu 21% hlasů s tím, že dobrý výsledek by se měl pohybovat kolem 25%. Zdroj: Rémond René: Histoire de France, le XXe siècle de 1918 à 1995, str. 678.
[175] Agulhon Maurice, Nouschi André, Schor Ralph: La France de 1940 à nos jours., str. 285.

získala o něco méně, než jí dávaly průzkumy, pravice o něco málo více. Titulek Le Mondu hlásal: „Síla levice v prvním kole nebyla dostatečná, aby mohla garantovat změnu 19. března".[176] Mezi oběma koly došla levice 13. března 1978, rozdělená od září 1977 vnitřními spory, k dohodě o společné spolupráci, kde Komunisté požadovali účast v příští vládě. Tato dohoda ale nepůsobila vzhledem k předchozí nejednotě a obviněním Komunistů pronesená na adresu členů Socialistické strany příliš věrohodně.[177] Po oznámení výsledků prvního kola kolem 22:30 hodin večer vystoupili na televizních obrazovkách Georges Marchais spolu s členy své strany. Všichni drželi cibule a měli mrzutý výraz. Tím chtěli zasít semínko obav z vítězství Socialistické strany, ale zároveň sami působili jako byro SSSR. Ve druhém kole, kde se rozhodovalo ve 410 volebních obvodech, nebylo téměř obvodů, kde by bylo více než dva kandidáti.[178] Účast byla rekordních 85% a neúčast 15,3%.[179] Levice obdržela 200 křesel: PS 104 křesel[180], tj. 24,9%, PCF 86 míst[181], tj. 20,6% s pocitem, že některé hlasy ztratila ve prospěch Socialistů a Hnutí levicových radikálů (MRG) 10 křesel. Michel Rocard, významná postava Socialistické strany, chápal prohru v těchto volbách „jako ztrátu nového potkání se s historií"[182], odmítl fatalitu prohry a spíše ji chápal jako motivaci mluvit otevřeně, přestože to nemuselo všem činit potěšení. Touto reakcí si také připravoval půdu pro svou prezidentskou kandidaturu v roce 1981. Pravice si rozdělila zbylých 291 míst takto: 154 pro RPR, tj. 22,4% hlasů a 137 pro UDF, tj. 21,4%.[183] Poprvé tak RPR nebyla

[176] Chapsal Jacques: La vie politique sous la V. République: 1974 – 1987, str. 105.

[177] Zejména se objevily obavy, aby útoky Komunistické strany proti Socialistické straně, v duchu hesla „lepší prohra než vítězství", neměly fatální následky. Zároveň si Socialisté byli vědomi faktu, že bez voličské podpory pro komunistické kandidáty nemohou dojít vítězství, a proto na tyto výpady nereagovali a snažili se působit tak, že oni zůstali myšlence Unie levice věrni.

[178] Podle pravidel uplatňovaných u parlamentních voleb uspěje v 1. kole kandidát, který obdrží absolutní většinu hlasů při alespoň 25% účasti registrovaných voličů. Pokud není takto zvolen žádný kandidát, následuje po týdnu 2. kolo volby s účastí těch kandidátů, jež získají alespoň 12,5% hlasů registrovaných voličů. Pokud pouze jeden nebo dokonce žádný kandidát nezíská 12,5%, postupují do 2. kola dva nejsilnější kandidáti. Možná je i účast tří či čtyř kandidátů, kdy budou pravděpodobně utvořeny koalice. Pro vítězství v 2. kole stačí relativní většina. Pokud by se opět nerozhodlo, zvítězí kandidát, který je starší. Zdroj: Becker Jean-Jacques: Histoire politique de la France depuis 1945, str. 179.

[179] Amson Daniel: La vie politique sous la Ve République, str. 88.

[180] Socialistická strana zaznamenala jemný postup o 4,24%, tj. 11 křesel, ale znatelně méně než předpovídaly průzkumy 27% či 28%. Zdroj: Chapsal Jacques: La vie politique sous la V. République: 1974 – 1987, str. 107.

[181] Komunistická strana přišla o první místo na levici. Oproti volbám roku 1973 ztratila velmi málo jen asi 0,79% hlasů, ale celkově byla až čtvrtá a narostla o 13 křesel, a to byl už značný ústup. Zdroj: Becker Jean-Jacques: Histoire politique de la France depuis 1945, str. 178.

[182] Sirinelli Jean-François: La France de 1914 à nos jours, str. 429, 430.

[183] RPR ztratila 29 míst, UDF si o asi 10 křesel polepšila. Přesto si RPR udržela jemnou převahu. Zdroj: Cantier Jacques, Jalabert Laurent: Chirac, Jospin: 1970 – 2002: Deux vies politiques, str. 48.

rozhodujícím elementem voleb. Pro nezařazené zůstalo k dispozici 6 křesel.[184] Raymond Barre naopak vítězství pravice chápal „jako úspěch zdravého rozumu".[185] Přestože si všechny tábory až na UDF[186] pohoršily, volby skončily výsledkem 50,5% pro pravici a 49,4% pro levici.[187] Jestliže byl rozdíl pouhé jedno procento hlasů, v počtu křesel byl již rozdíl markantnější, a to 80 míst.[188]

Tradiční podpory dosáhla pravice na západě, východě a jihovýchodě Francie. Jak ale bylo možné, že od výsledků prvního kola spíše nahrávajících levici, se dostaneme po druhém kole k těsnému vítězství pravice? Odpovědí byla zřejmě silná mobilizace voličů, to jak volili sympatizanti obou extrémních pólů a ekologické strany a velká disciplinovanost pravicových voličů. Naopak na levici tam, kde zůstal v boji socialistický kandidát byly výsledky dobré, ale tam, kde zůstal ve hře komunistický kandidát, pro něj nevolila část socialistického voličstva. Je snadné určit poražené těchto voleb, jediným vítězem byl ale podle Jacquese Fauveta z Le Monde prezident sám.

Kampaň před parlamentními volbami byla jen odpočinkem v „boji" mezi prezidentem a bývalým premiérem. Neuplynul den, kdy by Komunisté nezaútočili na Socialisty a neupozorňovali, že jistě brzy přejdou k pravici, stejně tak neustávaly spory ani na pravici. Po prezidentských volbách 1974, kdy byla Francie rozdělena na dva tábory, nastal od roku 1978 posun této vize k bipolární čtverilce[189] mezi RPR, UDF, PS a PCF. Jednalo se zejména o střety mezi PS a budoucí RPR, jež probíhaly po celou dobu třiceti let ekonomického růstu na poli stát-národ a sporyí mezi PS a budoucí UDF v evropských otázkách. Oba dva tábory disponovaly stejnou asi 49% podporou, zbylá 2% byla určena pro ekologicky orientovanou stranu, jež se odmítla přiklonit doleva či doprava. Uvnitř bloků PS s MRG disponovaly 25%, PCF 21%, RPR 23% a UDF 21%.[190] Spory se obnovili kolem volby předsedy Národního shromáždění. Tzv. baroni gaullismu spolu s prezidentem podporovali Chaban-Delmase, Chirac vyjadřoval podporu právě odstupujícímu předsedovi, vzešlému z UDF, ale občas se přiklánějícímu k RPR, Edgaru Faurovi. U RPR měl Faure

[184] Duhamel Éric, Forcade Olivier: Histoire et vie politique en France depuis 1945, str. 94.
[185] Sirinelli Jean-François: La France de 1914 à nos jours, str. 429.
[186] UDF jako jediná dala dohromady více, než byly schopny dříve dosáhnout tři strany, které ji tvořily.
[187] Chevallier Jean-Jacques, Carcassonne Guy, Duhamel Olivier: La Ve République 1958-2004: Histoire des institutions et des régimes politiques de la France, str. 258.
[188] Rémond René: Histoire de France, le XXe siècle de 1918 à 1995, str. 679.
[189] „Quadrille bipolaire" autorem tohoto pojmu je Maurice Duverger. Zdroj: Sirinelli Jean-François: Les vingt décisives. Le passé proche de notre avenir 1965-1985, str. 214.
[190] Chevallier Jean-Jacques, Carcassonne Guy, Duhamel Olivier: La Ve République 1958-2004: Histoire des institutions et des régimes politiques de la France, str. 258.

70% podporu[191], vítězem se ale nestal a byl poražen Chaban-Delmasem, jež preferoval vést svou kampaň individuálně[192].

Po těchto volbách přišlo první období politického uvolnění, kdy Giscard d´ Estaing zahájil recepce s vůdci hlavních politických stran v opozici s cílem „vytvořit z Francie pokojnou a promyšlenou demokracii“[193] a ukončit klima „občanské války mezi většinou a opozicí.“[194]

3.5. Volby do Evropského parlamentu 10. června 1979

Za Giscarda d´Estainga stoupal význam evropských záležitostí. Zákon z července 1975 zavedl přímé volby do Evropského parlamentu sídlícího ve Štrasburku a 30. června 1977 Rada evropských společenství rozhodla, že zástupce Shromáždění členských států Společenství budou volit občané jednotlivých členských států v přímých všeobecných volbách. Tento zákon byl prosazen za použití článku 49.3. Dalším zákonem[195] ze 7. července 1977 bylo stanoveno, že tyto volby se budou konat na základě proporčního volebního systému s jedním správním obvodem, ve kterém bude rozděleno 81 míst, kdy bude třeba pro vstup do EP překročit 5% práh. Prezident se o připravovaných volbách 2. ledna 1979 vyjádřil v tom smyslu, že si přeje, aby tyto volby byly „příležitostí určit, jak bude Francie reprezentována navenek a nikoliv jakým způsobem bude rozdělena vnitřně.“[196]

Vůbec první přímé volby do EP se uskutečnily 10. června 1979 s nízkou volební účastí, která dosáhla 55,49%. Neúčast činila celých 39,19% a vhozené bílé hlasovací lístky dosáhly 5,32%. Žádné z uskupení nemohlo čekat zisk větší než 30% hlasů.[197] Čtyři hlavní listiny shromáždily ve svůj prospěch 88% hlasů, menší a méně organizovaná uskupení si rozdělila 12%[198], ekologové 5% práh se ziskem 4,39% hlasů nepřekročili.[199] Celkový

[191] Chevallier Jean-Jacques, Carcassonne Guy, Duhamel Olivier: La Ve République 1958-2004: Histoire des institutions et des régimes politiques de la France, str. 260.
[192] Edgar Faure získal jen 136 hlasů a z hlasováni odstoupil. Jeho rival zvítězil se ziskem 153 hlasů. Zdroj: Rémond René: Histoire de France, le XXe siècle de 1918 à 1995, str. 240.
[193] Duhamel Éric, Forcade Olivier: Histoire et vie politique en France depuis 1945, str. 94.
[194] Becker Jean-Jacques: Crises et alternances 1974-2000, str. 157.
[195] Pro tento zákon hlasovalo 474 poslanců, jen dva byli proti a 256 senátorů, kde se jich dvacet zdrželo. Zdroj: Chapsal Jacques: La vie politique sous la V. République: 1974 – 1987, str. 121.
[196] Chapsal Jacques: La vie politique sous la V. République: 1974 – 1987, str. 122.
[197] Tamtéž, str. 123.
[198] Spojenectví vytvořili na levici Dělnický boj a Revoluční komunistická liga pod vedením Arlette Laguiller a Alaina Krivina, svoji listinu vytvořila strana PSU, středová pravice nebo Strana nových sil, ustaven byl Region Evropa, Ekologická Evropa nebo Listina Práce, rovnost, Evropa pod vedením J.-J. Servan-Schreibera.
[199] Rémond René: Histoire de France, le XXe siècle de 1918 à 1995, str. 683.

poměr mírně favorizoval levici se 44% podpory, pravice jeden procentní bod ztrácela.[200] Na levici byly potvrzeny výsledky předchozích parlamentních voleb z roku 1978, na pravici se poměr sil obrátil. Listina Veil – Unie pro Francii v Evropě (UDF) dosáhla na vítězství s 27,39%, tj. 25 křesly, následována Socialistickou stranou s 23,73%, tj. 22 křesly[201], Komunistickou stranou s 20,59%, tj. 19 křesly[202], Sdružením pro republiku (RPR) – Listina obrany zájmů Francie v Evropě vedená Jacquesem Chiracem a Michelem Debré s 16,09%, tj. 15 křesly a menšími stranami, jež nedokázaly překročit požadovaných 5% odevzdaných hlasů.[203] Velký neúspěch RPR byl způsoben chirakovskou kritikou uvnitř strany a vedl Jacques Chiraca ke změně chování.[204] Odvrátil se od bývalých poradců prezidenta Pompidoua Marie-France Garaud a Pierra Juilleta, jež směřovali jeho názory od roku 1974 a kteří byli pravděpodobnými autory výzvy z Cochin a vybral si na post generálního sekretáře Bernarda Ponse spolu, s nímž umírnil své postoje. 17. července 1979 byla Simone Veil jmenována předsedkyní Evropského parlamentu.

4. *Valéry Giscard d´Estaing jako reformátor?*

Valéry Giscard d´Estaing se stal ve svých čtyřicetiosmi letech nejmladším prezidentem V. Republiky. Usiloval především o omlazení politické scény, uvolnění a změnu při zachování stávající kontinuity, kdy se z pozice liberála snažil najít třetí cestu mezi pravicí a levicí a vládnout jako centrista. Přišel s celou řadou reforem a to zejména proto, že cítil, že společnost si změny žádá a je na ně připravena. Při prosazování reforem se nemohl opřít o svou stranu Nezávislých republikánů, neboť ta jeho vzestup nenásledovala. Byl tak odsouzen k získávání podpory mezi gaullisty a na levici.

4.1. Teoretická východiska reformního programu Giscarda d´Estainga

Politický a sociální projekt, který předložil voličům, vytvářel Valéry Giscard d ´Estaing při nejrůznějších příležitostech v průběhu oněch deseti let, které volbám

[200] Agulhon Maurice: La République: Nouveaux drames et nouveaux espoirs (1932 à nos jours), str. 405.
[201] Poprvé od roku 1973 stagnovala a nepodařilo se jí získat nové voliče. Zdroj: Chapsal Jacques: La vie politique sous la V. République: 1974 – 1987, str. 128.
[202] Stěží získala jednoho voliče z pěti, uspěla ve venkovských oblastech, ale ztratila v průmyslových zónách. Zdroj: Tamtéž, str. 128.
[203] Éric Duhamel, Olivier Forcade: Histoire et vie politique en France depuis 1945, str. 95.
[204] Jeho nepřátelství vůči prezidentovi dosáhlo takové úrovně, že před volbami do EP Chirac navrhl, aby prezident odstoupil pokud listina UDF získá méně než 50% hlasů, což bylo při účasti celkem devíti uskupení nevyhnutelné.

předcházely. Zejména pak v rámci klubu Perspectives et Réalités[205] založeného roku 1966 poté, co opustil svůj post ministra financí v Pompidouově vládě. V „Liberálních návrzích pro budoucnost", kde napsal budoucí prezident předmluvu a které vydal tento klub, mluvil Giscard d´Estaing o základní roli prezidenta, kterou podle něj je příprava a řízení reforem. V roce 1967 vyslovil přání, že pod jeho vládou „Francie konečně pozná režim organizované politiky a liberálnější fungování institucí."[206] V průběhu předvolební kampaně trval Giscard na pojmu změny, a to spíše politické než sociální. V rozhovoru pro Le Monde 3. května 1974 myšlenku upřesnil: „Změna, o které mluvím, je především změna politická, změna fungování našeho politického života."[207] Odmítl rovněž uvažovat o možném duelu s Mitterrandem v druhém kole prezidentských voleb jako o střetu mezi pravicí a levicí nebo řádu a pohybu, ale jako o alternativě mezi reformou a rizikem revoluce. Rok 1974 z tohoto pohledu představuje ve francouzské historii nedoceněný obrat. Prezident požadoval jistý druh ústavní modernity soustředěné kolem právního státu a zároveň kladl důraz na nezbytnost opětovného zhodnocení parlamentních institucí, na dialog a respekt k opozici a vzetí v potaz možnost alternace. Pro přesné specifikování svých reformních záměrů neměl kýžený čas, neboť nečekané úmrtí Pompidoua na počátku dubna 1974 uspíšilo nové prezidentské volby a nebyl tak prostor zpřesňovat teoretický reformní rámec. K tomu se přistoupilo až po volbách a zejména v období od jara 1975 do podzimu 1976.

Fakt, že se Valéry Giscard d´Estaing stal prezidentem byl spíše překvapením, a to ze dvou důvodů. Za prvé proto, že v prvním kole předstihl Chaban-Delmase, který byl kandidátem gaullistické pravice a také proto, že v druhém kole jen těsně porazil Mitterranda. Tyto volby znamenaly a předznamenaly v dějinách V. Republiky mnoho změn. Moci se sice ujal pravicově orientovaný prezident, kterého ale nemůžeme považovat za následovníka gaullistické linie. Spíše ho politicky můžeme zařadit jako liberála, který chtěl vládnout jako centrista, což znamenalo, že se snažil najít třetí cestu mezi pravicí a

[205] Giscard d´Estaing se v průběhu 60. let opíral o politickou síť vytvořenou z umírněných a liberálně smýšlejících politiků. Před prezidentskými volbami 1965 vznikla z vůle osob blízkých Giscardovi, jako byl Poniatowski nebo d´Ornano základna, o kterou se mohl opřít, např. klub Perspectives et Réalités a Národní federace nezávislých republikánů (Fédération nationale des républicains indépendants, FNRI). Bohužel tato základna nenásledovala vzestup svého představitele, a proto nechal Národní shromáždění ve složení zvoleném roku 1973. Od počátku roku 1970 se k oné základně připojily ještě další strany, jež finálně vytvořily UDF.

[206] Frears J.R.: France in the Giscard presidency, str. 160.

[207] Giscard d'Estaing Valéry, Berstein Serge, Sirinelli Jean-François. Les années Giscard. Les réformes de la société 1974 – 1981, str. 14.

levicí, jak řekl ve svém projevu v Charentonu v říjnu 1972. Byl prvním prezidentem, který se nemohl opřít o jednoznačnou většinu v Národním shromáždění, neboť prezidentská většina se v jeho případě nerovnala většině parlamentní.[208] Giscard d´Estaing se přesto nerozhodl rozpustit Národní shromáždění a ponechal jeho složení z voleb roku 1973[209]. Důvod byl prostý, nepřál si tehdy ani později, aby se k ekonomické krizi přidala i krize politická. Navíc viditelný postup pro levicové strany činil tento krok riskantní. Přesvědčení prezidenta mu velelo respektovat délku parlamentního mandátu a fungování institucí. Jistě doufal, že tak na svou stranu získá i gaullisty. Proto bylo nejjistější zachovat stávající stav a přistoupit k vyjednávání ve snaze dosáhnout společných stanovisek schůdných pro obě strany. Tehdy stejně jako i později se řídil svým pravidlem: „Za prvé obdivuji ostatní, za druhé jsem liberál a pokud má někdo jiný názor než já, tak to respektuji a za třetí nemám rád zneužívání práva."[210] V průběhu let tento fakt vyvolával konflikty, ale nikdy nevedl k zásadní změně politického uspořádání.

Tato nová epocha uzavřela nesmírně podstatné a bezesporu základní období francouzských dějin, epochu gaullistické V. Republiky prezidenta Charlese de Gaulla a jeho pokračovatele Georgese Pompidoua. Sám nový prezident Valéry Giscard d´Estaing o ní tehdy ve svém prvním prezidentském proslovu 27. května 1974 prohlásil: „Budete překvapeni rozsahem a rychlostí změn,"[211] k čemuž později dodal „tento den zahajuje novou éru francouzské politiky, éru omlazení a změny Francie. Jsem to já, kdo povede změnu. Ale nebudu ji řídit sám, ale ve shodě s francouzským lidem."[212] Podle prezidenta bylo nezbytné „změnit společnost, aby mohla přežít."[213] 30. května 1974 se obrátil na Národní shromáždění a Senát a řekl: „Ve spolupráci s vámi budu provádět reformy, neboť vy zastupujete zemi a byli jste zvoleni. Bude to tedy právě s vámi, s kým si přeji změny

[208] V duchu hesla „podpora bez účasti", se kterou přišel v květnu 1974 Alain Peyrefitte, nebo názor Alexandra Sanguinettiho „ano, ale...", který převzal od Giscarda d´Estainga. Zdroj: Giscard d'Estaing Valéry, Berstein Serge, Rémond René, Sirinelli Jean-François. Les années Giscard. Institutions et pratiques politiques 1974 - 1978, str. 195.

[209] Volby 4. a 11. března 1973, kdy UDR disponovala 183 poslanci, Nezávislí republikáni 55 zástupci, Sociálně-demokratičtí reformátoři 34 mandáty a Centristická unie 30 křesly. Dohromady zaujímala pravicová většina více než 300 míst z 490 členného shromáždění. Prezident si nepřál tehdy ani později, aby se k ekonomické krizi přidala i krize politická. Zdroj: Tamtéž, str. 116.

[210] Blaquer Jean-Michel, Camby Jean-Pierre, Guetlier Christophe, Robert Xavier: Les 40 ans de la Cinquième République. Numéro spécial. Revue du Droit Public et de la Science Politique en France et à l´étranger, str. 1268.

[211] Berstein Serge: Chef de l´Etat: l´histoire vivante des 22 présidents à l´épreuve du pouvoir, str. 206.

[212] Éric Duhamel, Olivier Forcade: Histoire et vie politique en France depuis 1945, str. 91.

[213] Jacquet Arnaud: Les Présidents de la Ve République: Valéry Giscard d'Estaing 1974-1981, str. 16.

realizovat."[214] Již v průběhu předvolební kampaně Giscardovy myšlenky potvrdil i předseda gaullistického uskupení Claude Labbé, který řekl: „...(tyto prezidentské volby) nevyberou pouze hlavu státu, ale zvolí i společnost jako takovou..."[215] Edgar Faure prohlásil, že Giscard d´Estaing „není konzervativec, který by byl reformátorem, ale reformátor, o němž si myslíme, že je konzervativního smýšlení. Má globální pohled na svět stejně jako de Gaulle nebo Pierre Mendès-France."[216] Mělo se jednat „o změnu při zachování kontinuity"[217], bez rizika, charakteristickou uvolněním a omlazením. Prezident také upřesnil, že dal premiérovi týden na to, aby před lid předstoupil, představil perspektivy vládní politiky a vyžádal si k nim souhlas. Během svého prvního oficiálního proslovu ve funkci prezidenta se ani slovem nezmínil o svých dvou předchůdcích, de Gaullovi a Pompidouovi, čímž dal najevo, že na ně nehodlá navazovat.

Na první výročí svého příchodu do Elysejského paláce naplánoval představení bilance svého ročního působení včetně obtíží, jež se staly nevyhnutelnými při rychlém prosazování reformních snah[218] a rozšíření nového konceptu liberální pokrokové společnosti. Ta byla novou možností stojící mezi ryzím liberalismem a státními zásahy. Spočívala v prohlubování svobod a rovnosti šancí při zachování liberální společnosti. Giscard d´Estaing odmítal rovnostářský typ společnosti[219], neboť ji vnímal jako společnost totalitní a komunistickou. To ale neznamenalo, že by nepodporoval rovnost šancí například ve vzdělávání či práci. Důkazem byla skutečnost, že 9. července 1975 zaslal premiérovi dopis, ve kterém stanovoval priority pro příštích šest měsíců. Jednalo se o boj proti nerovnosti ve výši mezd, obranu rodiny a kvality života, reformu obchodních společností a zdanění nadhodnoty.

Po odstoupení Chiraca z postu premiéra 25. srpna 1976 a po prohraných kantonálních volbách zpřesnil prezident myšlenky svou knihou *Démocratie française*. Prezidentovo reformní úsilí se celkově od podzimu 1976 výrazně snížilo a tato pauza se prodloužila až do prezidentské kampaně roku 1981. První dva roky intenzivních

---

[214] Giscard d'Estaing Valéry, Berstein Serge, Rémond René, Sirinelli Jean-François. Les années Giscard. Institutions et pratiques politiques 1974 – 1978, str. 63.
[215] Depardon, Raymond: 1974, une partie de campagne. Paris, Arte Vidéo, 2004.
[216] Giroud Françoise: La comédie du pouvoir, str. 56.
[217] Giscard d'Estaing Valéry: Le pouvoir et la vie, str. 62.
[218] Vláda předkládala více návrhů zákona, než parlament schválil. Podle výzkumů veřejného mínění nebyly reformy hodnoceny ani jako ukvapené, ani jako radikální, a proto Yves Cannac navrhl zintenzivnit práci parlamentu s větším zapojením všech ministrů, neboť i parlament má svůj čas vymezený konáním pravidelných voleb.
[219] Beztřídní společnost.

reformních změn byly následovány snahou o řešení ekonomické krize s politickými dopady na veřejné mínění. Pro novou Barrovu vládu vyhlásil tři body, které by měla naplnit, a to boj s inflací, bezpečnost Francie ve světě a zlepšení životních podmínek starších osob a rodin. Nebyla to pouze ekonomická situace, jež měnila profil Giscardova prezidentství, který se snažil v době, kdy vrcholila politická bipolarizace překonat rozštěpení pravice/levice.

Prezident se nevyhýbal ani zapojení myšlenek demokratické levice do svých vizí, neboť mezi nimi nacházel pozitivní prvky, kterými se nechal inspirovat, jak vyjevil v rozhovoru poskytnutém v květnu 1975.[220] V základu ale zůstával zastáncem konzervativních myšlenek obohacených o snahu francouzskou společnost proměnit od základů.[221] O své vizi uspořádání V. Republiky prohlásil: „Moje interpretace je interpretace prezidentského systému ve fungování našich institucí, samozřejmě v rámci existujících zvyklostí.“[222] Pod pojmem prezidentský systém si prezident představoval to, že bude jmenovat premiéra, ministry a státní sekretáře. Bude premiérovi zasílat před zraky médií a národa direktivy, ve kterých ho bude závazně informovat o agendě na nadcházejících šest měsíců a bude také upřesňovat detaily opatření, jež budou přijata. Stal se jediným prezidentem V. Republiky, který pravidelně mediálně zveřejňoval direktivy směřované vládě a premiérovi. Jednalo se jak o direktivy všeobecné[223], tak specifické[224] adresované buď premiérovi, nebo resortnímu ministrovi. Znatelně formoval práci ministrů, povyšoval zejména osoby mu blízké a ovlivňoval architektonické a urbanistické vyznění Paříže, tak jako všichni preidenti a nejenom ve Francii. Prezident byl v tomto období tím, kolem kterého se scházeli ministři a vysocí funkcionáři a byl to Elysejský palác, kde byla

[220] Giscard d'Estaing Valéry, Berstein Serge, Sirinelli Jean-François. Les années Giscard. Les réformes de la société 1974 – 1981, str. 14.

[221] V duchu otázky, kterou si kladl André Laurens v Le Monde 19. dubna 1980. Jak najít soulad mezi liberální tradicí a republikánskou monarchií. Zdroj: Giscard d'Estaing Valéry, Berstein Serge, Rémond René, Sirinelli Jean-François. Les années Giscard. Institutions et pratiques politiques 1974 – 1978, str. 60.

[222] Chevallier Jean-Jacques, Carcassonne Guy, Duhamel Olivier: La Ve République 1958-2004: Histoire des institutions et des régimes politiques de la France, str. 233.

[223] Těch vzniklo deset a pokrývaly období od 2. ledna 1975 do 13. listopadu 1980. Tři byly určeny Chiracově vládě, sedm pak Barrově vládě. Mezi lednem 1976 a rokem 1978 nebyla vydána a zveřejněna žádná. Na všech se dá vypozorovat podobnost s jakou byly napsány, prezident se v nich vyjadřoval k politické situaci a nazbytným vládním opatřením. Zároveň fixoval priority a kalendář. Zdroj: Giscard d'Estaing Valéry, Berstein Serge, Rémond René, Sirinelli Jean-François. Les années Giscard. Institutions et pratiques politiques 1974 – 1978, str. 124.

[224] Těch napočítáme dvacet dva a vznikly v období od 27. července 1974 do 29. února 1980. Ve většině byly určeny premiérovi, v pěti případech resortním ministrům kultury, obrany a bývalých bojovníků. Pokaždé prezident shrnul bilanci a vytýčil nové kroky. Někdy se jednalo o dlouhodobé záměry, jindy pouze o dílčí. Většina těchto direktiv byla orientována na politiku upravení měst, regionů, Korsiky nebo například vybavení Grand Palais. Zdroj: Tamtéž, str. 126.

přijímána ministerská rozhodnutí, která se podle zvyklostí V. Republiky a její ústavy běžně přijímaly v Matignonském paláci. Podle Clauda Emeriho se jednalo o tzv. zracionalizovaný prezidentský systém[225], jež se projevuje v několika nástrojích.[226] Naopak například Michel Debré v roce 1974 zdůrazňoval, že „naše demokracie stejně jako všechny demokracie musí založit svou moc na parlamentní většině, jež je trvalá, zodpovědná a koherentní."[227]

Text 5. článku ústavy V. Republiky říká: „Prezident republiky určuje hlavní linie národní politiky a dohlíží nad jejím uváděním do praxe... Premiér řídí aplikaci této politiky a zodpovídá se před prezidentem a Národním shromážděním", podle 20. článku ústavy „vláda určuje a řídí národní politiku" a na základě 21. článku „premiér řídí vládní politiku". Praxe za Valéry Giscarda d´Estainga byla jiná. Podle Giscarda d´Estainga to byl prezident, kdo po konzultaci s premiérem určí národní politiku, kterou poté řídí vláda, jež je zodpovědná jak prezidentovi, tak Národnímu shromáždění. V oblasti zahraniční a obranné politiky pak veškeré pravomoci náleží prezidentovi. Valéry Giscard d´Estaing definoval již na své první tiskové konferenci pojem prezidentský režim jako „režim, v němž prezidentské pravomoci týkající se směřování politické linie jsou pravomoci velmi podstatné".[228] Zatímco prezidentova legitimita se opírala o historii a národ, premiérova byla spíše delegovaná a vycházející z momentálního rozložení sil v Národním shromáždění. Bylo jasné, že toto pojetí ústavy se daleko více opíralo o dědictví po generálu de Gaullovi, než o striktní interpretaci ústavy V. Republiky. Premiér Chirac ale s tímto pojetím neměl problém, neboť nikdy nevyužil ústavy, aby podložil, že on jako premiér smí více. 16. června 1975 na televizních obrazovkách prohlásil: „Většina má pouze jediného a přirozeného vůdce a tím je prezident. Jestliže prezident z jakéhokoliv důvodu ztratí část své důvěry v premiéra, je na premiérovi, aby opustil svou funkci. Ne proto, že mu to říká

[225] Kdy prvky zracionalizovaného parlamentarismu neslouží k vyhnutí se rozpadnutí parlamentní většiny, ale k potvrzení výjimečného postavení prezidentových rozhodnutí.

[226] V blokovaném hlasování a angažování zodpovědnosti nad textem. Blokovaným hlasováním exekutiva zabraňovala legislativě doplnit a pozměnit návrahy. Toto opatření bylo použito za vlády Giscarda d´Estainga 32krát. Oba nástoje sloužily k utvrzení v přednostní volbě prezidenta. Článek 49.3 ústavy byl použitý 10krát a zavazoval poslance, aby byli zdrženliví v přijímání návrhů tak, aby nedošlo ke svržení vlády. V roce 1980 se Raymond Barre uchylil 23krát k blokovanému hlasování a mezi lety 1976 až 1980 využil 7krát článek 49.3 ústavy. Zdroj: Chagnollaud Dominique, Quermonne Jean-Louis: La Ve République, I. Le régime politique. II., str. 34.

[227] Chevallier Jean-Jacques, Carcassonne Guy, Duhamel Olivier: La Ve République 1958-2004: Histoire des institutions et des régimes politiques de la France, str. 234.

[228] Chagnollaud Dominique, Quermonne Jean-Louis: La Ve République, I. Le régime politique. II., str. 33.

ústava, ale protože to tak cítí. Toto bych já sám udělal".[229] A také to skutečně o rok později uskutečnil.

Prezident měl tendenci obklopovat se lidmi přibližně svého věku, kteří stejně jako on absolvovali Státní školu pro veřejnou správu a nebyli politicky silně angažovaní.[230] Přesto se nedalo říci, že by se názory svých poradců na generálním sekretariátu nechal ovládat. Generální sekretariát fungoval velmi umírněně a byl pro prezidenta formou, jak získávat informace, rady a názory prostřednictvím lidí, kterým věřil, neboť s nimi již někdy v minulosti spolupracoval. Byl to ale Giscard d'Estaing, kdo prováděl rozhodnutí. Preferoval, aby ho informovali prostřednictvím krátkých psaných zpráv, na které byl zvyklý již z ministerstva financí, kde je zavedl. Jednalo se o tzv. *„notes pour les urgences"*[231].

Prezident se ve svém konání zaměřoval na střední vrstvy, ale zároveň se snažil být prezidentem moderním, jež je blízko všem Francouzům, jejich útrapám a strastem. Usiloval, aby se reagovalo na vývoj a změny ve společnosti, neboť politika na řadu již daných společenských změn neměla přijatu reakci. Giscard d'Estaing chtěl nastartovat nový styl, jednodušší a demokratičtější, obracející se v jisté rovině na styl bývalého premiéra Messmera a nenechající se natolik svazovat protokolárními záležitostmi jako za prezidenta de Gaulla. Na snídani do Elysejského paláce pozval 25. prosince 1974 popeláře pracující ve čtvrti kolem jeho sídla, mluvil s přistěhovalci v severní čtvrti Marseille a navštívil vězení v Lyonu. Oznámil před novináři, že je ochoten přijmout nabídky francouzských rodin a povečeřet s nimi. 22. ledna 1975 začala první série večeří prezidenta ve francouzských rodinách, které se opakovaly v měsíčních intervalech. Reakce na tyto kroky byly rozpolcené, od pobouření až po pobavení. Prezident se nebránil ani zavedení parlamentních zasedání, kdy mají poslanci právo požadovat po členech vlády vysvětlení a pokládat jim otázky vztahující se k aktuálním tématům. Na rozdíl od běžných tiskových konferencí, poskytoval vyjádření ze svého domova či přímo z Elysejského paláce nebránil se ani živým radiovým vysíláním.[232] Na počátku svého mandátu se profiloval spíše v

[229] Giscard d'Estaing Valéry, Berstein Serge, Rémond René, Sirinelli Jean-François. Les années Giscard. Institutions et pratiques politiques 1974 – 1978, str. 121.

[230] Mezi takové patřili Jean Serisé, Claude-Pierre Brossolette, Yves Cannac, Lionel Stoléru, Michel Poniatowski nebo Jacques Chirac.

[231] „Krátké zprávy o naléhavých tématech". Zdroj: Giscard d'Estaing Valéry, Berstein Serge, Rémond René, Sirinelli Jean-François. Les années Giscard. Institutions et pratiques politiques 1974 – 1978, str. 94.

[232] Do roku 1976 nechal prezident uspořádat pouze čtyři konference, stačil se patnáctkrát přímo obrátit na Francouze přes televizní obrazovku a poskytl bezpočet rozhovorů. Zdroj: Becker Jean-Jacques: Crises et alternances 1974-2000, str. 102.

americkém duchu, když se nechal vyfotit v saku a ne v žaketu, sám řídil svůj automobil, vyšel si do města či do divadla s rodinou, prošel se pěšky po Champs-Élysées, kde uctil památku neznámého vojáka, vrátil svátek dobytí Bastilly 14. července jeho původnímu významu tím, že se vojenská přehlídka znovu konala v lidových čtvrtí a nechal změnit rytmus národní hymny. Těmito kroky se odlišoval od stylu předchozích prezidentů. Nejenom prezident ale i pravice se profilovala zároveň jako konzervativní[233] v americkém duchu i jako liberální[234] ve francouzském pojetí.

Do svého úřadu chtěl prezident vtělit myšlenky liberalismu a svůj politický styl v duchu jednoduchosti sám nazýval *„décrispation"*, tj. politické uvolnění spojené s konsenzem, které vyhlásil 30. června 1975. Přál si zmírnit napětí a střety ve francouzské společnosti a s využitím *„décrispation"* dosáhnout mírumilovné a promyšlené demokracie. Jeho cílem byla *„société libérale avancée"*, tj. liberální pokroková společnost vyznačující se demokratičností, liberálními hodnotami, moderností a pluralitou. Nechtěl ale pracovat jen na ekonomických změnách. Chtěl se stát koncepčním prezidentem na rozdíl od prezidenta-dobrodruha spojeného s počátky V. Republiky.[235] Jeho vítězství přineslo zcela novou politickou konfiguraci, neboť poprvé od roku 1958 prezident nebyl zároveň i vůdcem parlamentní většiny a byl tedy prvním prezidentem *„minoritaire dans sa majorité"*[236], který byl ve svém reformním úsilí velmi často „vězněm svého politického tábora", což dokázal dovedně maskovat, až do odchodu Jacquese Chiraca z postu premiéra. Nebylo ale nikdy dopředu jisté, zda-li budou všichni gaullističtí poslanci jednotně stát za prezidentem, který pocházel z pravice, ale negaullisticky orientované.[237] Tím spíše že pravověrní stoupenci linie gaullismu, tzv. baroni gaullismu, nezapomněli na Giscardovo účinkování během referenda v roce 1969, které de Gaulle spojil se svým odchodem v případě, že své myšlenky neprosadí a kdy Giscard d´Estaing prosazoval „ne". Byl navíc prvním prezidentem zvoleným v přímé volbě, který dokončil svůj mandát a zvolen byl jen

[233] Konzervativní, neboť se přimkla k hodnotám jako je pořádek, vlastnictví, autorita, úcta k náboženství a zachovávání již ustaveného ekonomického a právního systému.
[234] Liberální díky své otevřenosti k proměně mravů a přimknutí ke svobodám.
[235] Giscard d'Estaing Valéry, Berstein Serge, Rémond René, Sirinelli Jean-François. Les années Giscard. Institutions et pratiques politiques 1974 – 1978, str. 63.
[236] Prezident „menšinový ve své většině". Budoucí UDF představovala jen 1/9 Národního shromáždění. Ve volbách roku 1974 ho tento fakt ještě nehandicapoval, o sedm let později, kdy stále UDF nebyla „prezidentovou velkou stranou" to pocítil. Jinými slovy bez podpory UDR za prezidentem nestála parlamentní většina, což bylo v dějinách V. Republiky fenomén zcela neznámý. Zdroj: Duhamel Olivier: Le pouvoir politique en France, str. 38.
[237] Složení Parlamentu po parlamentních volbách 1973 bylo 183 křesel pro UDR a pouze 55 míst pro Nezávislé republikány, stranu Valéry Giscarda d´Estainga.

s nepatrným náskokem nad svým rivalem, což jeho postavení nejen v očích veřejnosti oslabovalo. Toto období bylo tedy ve znamení oslabení parlamentní podpory prezidentu, které nutilo vládu uchýlit se k využití pravidel zracionalizovaného parlamentarizmu[238], a to zejména po odchodu Chiraca z postu premiéra. Prostým řešením by tehdy bylo konání předčasných voleb, které by mohly zajistit vítězství pro Nezávislé republikány a jejich spojence centristy. O důvodech, proč tento krok nepodnikl, jsem se zmiňovala již výše. Jistým produktem dohody z rozumu, která vznikla, bylo jmenování Jacquese Chiraca premiérem. V té době se prezidentovi jevil jako mu nejnakloněnější z linie gaullismu, navíc prezident nezpochybňoval Chiracovy schopnosti pro tento post a po jeho demisi prohlásil: „Když odešel, tak jsem musel hodně hledat. Výběr nebyl příliš rozsáhlý."[239] Můžeme ale spekulovat i o jiných důvodech. Chirac byl členem nejsilnějšího gaullistického hnutí a prezident se tak mohl pokoušet měnit UDR k obrazu svému. Navíc byl ve svých čtyřicetidvou letech mladší než prezident, což podtrhovalo image politické změny. Podle Jean-Pierra Duboise byl i premiér *„minoritaire dans sa majorité"*, přestože pocházel z dominantního tábora RPR.[240] Vzájemný vztah mezi prezidentem a premiérem popsal Jacques Fauvet 8. června 1976 v Le Monde těmito slovy: „Premiér je především mužem činu, který ale postrádá vlastní nápady, prezident jich má naopak občas až příliš, ale není zdaleka tak schopný v jejich realizaci, ve vztahu k administrativě a své většině."[241]

4.2. „Gouverner, c´est réformer"[242] aneb reformní program

Valéry Giscard d´Estaing zahájil své funkční období v duchu svého politického cíle, „pokrokové liberální společnosti". Tento cíl byl naprostým rozchodem s gaullismem v jeho striktním významu a mnohdy byl prosazen proti vůli politické většiny UDR. Nicméně svou koncepcí institucí zachoval prezident kontinuitu s předchozími vládami. Během předvolební kampaně uvažoval o zkrácení volebního mandátu prezidenta a změny způsobu jeho volby. 30. května 1974 se ve své inaugurační řeči věnoval kromě jiných témat i zamýšleným reformám a 25. září 1974 prohlásil, že „se Francie musí stát rozsáhlým

[238] Zákonodárná moc byla značně omezená, naproti tomu v exekutivě došlo k posílení hlavy státu.
[239] Blaquer Jean-Michel, Camby Jean-Pierre, Guetlier Christophe, Robert Xavier: Les 40 ans de la Cinquième République. Numéro spécial. Revue du Droit Public et de la Science Politique en France et à l´étranger, str. 1269.
[240] Giscard d'Estaing Valéry, Berstein Serge, Rémond René, Sirinelli Jean-François. Les années Giscard. Institutions et pratiques politiques 1974 – 1978, str. 67.
[241] Chevallier Jean-Jacques, Carcassonne Guy, Duhamel Olivier: La Ve République 1958-2004: Histoire des institutions et des régimes politiques de la France, str. 245.
[242] „Vládnou znamená dělat změny." Zdroj: Duhamel Éric, Forcade Olivier: Histoire et vie politique en France depuis 1945, str. 91.

reformním staveništěm."[243] Je třeba reformovat naši sociální legislativu, zaútočit na zlozvyky, aniž bychom se dotkli získaných práv. Francie není zemí reforem, je to země novinek. Francouzi mají rádi či spíše preferují novinky. Považují to, co neznají za lepší, než to, co znají."[244] Jednalo se o patnáct rozhodnutí do roka počínaje rokem 1975, které byly učiněny.[245] Předmětem mého zkoumání ale nebude kvantitativní změna, ale její kvalitativní rovina. Reformy, na které se nový prezident zaměřil, se mnohem více dotýkaly mravů než sociální struktury a nezasahovaly výrazně nejkonzervativnější řady. Ve své reformní aktivitě naslouchal a reagoval na požadavky přicházející z francouzské společnosti. Ve svých pamětech k tomu napsal: „Jsem hlubokého přesvědčení, že možnosti, které jsme nabídli Francii, byly pro ni dobré. Píši toto bez váhání poté, co jsem studoval její historii, pozoroval její politiku a hledal řešení pro konkrétní problémy."[246] Jeho reformní nadšení vycházelo z hlubokého a dlouhodobého přesvědčení, nebylo motivováno pouhou volební taktikou a snahou zalíbit se voličům. K tomuto tématu pronesl: „Realita Francie je realita společnosti, která se sjednocuje ruku v ruce se zvyšováním kvality života, vzděláním a informovaností"[247] a „spravedlnost zahrnuje snížení chudoby, odstranění výsad a boj proti diskriminaci."[248] Jádro výtek, jež se snášely na reformní úsilí nového prezidenta, se dotýkalo právě onoho zaměření na reformy, které se týkaly mravů a nedostatečného řešení problémů nerovnosti a nespravedlnosti. Při pohledu na jeho nejvýznamnější reformy zůstává otázkou, zda byly tyto výtky oprávněné. Nicméně osud reforem byl vždy nejistý, a to kvůli faktu, že nebylo nikdy dopředu jasné, jestli se proti nim nepostaví pravice či levice, veřejné mínění nebo Národní shromáždění. Nejproblematičtějšími reformami bylo z tohoto pohledu prosazení ekonomických novinek a depenalizování potratu. Po neúspěchu RPR ve volbách do Evropského parlamentu v roce 1979 zablokovala tato strana některé reformy, např. reformu týkající se kumulování mandátů, návrh zákona o financování politických stran a proporčního zastoupení pro velká města, tedy reformy, které byly přijaty později. Na scénu se ale čím dál silněji probíjela ekonomická krize, před kterou nešlo zavírat oči a jež způsobila, že původní prvořadost

[243] Chapsal Jacques: La vie politique sous la V. République: 1974 – 1987, str. 36.
[244] Giscard d'Estaing Valéry: Le pouvoir et la vie, str. 214.
[245] Kvantitativní změna byla značná v porovnání s celými patnácti lety od vzniku V. Republiky, kdy bylo učiněno jen devět rozhodnutí. Zdroj: Chevallier Jean-Jacques, Carcassonne Guy, Duhamel Olivier: La Ve République 1958-2004: Histoire des institutions et des régimes politiques de la France, str. 231.
[246] Giscard d'Estaing Valéry: Démocratie française, str. 20, 21.
[247] Giscard d'Estaing Valéry: L´Etat de la France, str. 148.
[248] Giscard d'Estaing Valéry: Démocratie française, str. 58.

zamýšlených reforem se chtě, nechtě, přesunula do druhé linie. Od roku 1976 začala pro V. Republiku těžká léta. Společensko-hospodářský sektor, jako je rozdělení vlastnictví a ekonomické moci, role státu, pracovní místa, postavení zaměstnanců, systém distribuování sociální pomoci, sociální ochrana a v neposlední řadě financování důchodů začínaly reformnímu prezidentovu úsilí dominovat. Prezident si velmi přál, „aby Francie nebyla pouhou zemí svobod, ale zcela liberální zemí."[249] Přestože se některé zamýšlené projekty vůbec nezrealizovaly a jiné byly staženy, umožnilo sedm let Giscardovy vlády posun v oblasti veřejných svobod i sociální ochrany, transformovalo francouzskou společnost a přivedlo Francii v tomto ohledu mezi západní demokracie. I z tohoto důvodu si za ně ve svém pravicovém táboře vysloužil nařknutí z prosazování plíživého socialismu.

4.3. Intenzívní reformní období let 1974-1976

Léta 1974-1976 jsou z celého funkčního období prezidenta Giscarda d´Estainga ty nejintenzívnější, kdy bylo předloženo a následně schváleno nejvíce reforem. Tyto reformy se týkaly mnoha sfér života společnosti. Pro lepší přehlednost jsem je vnitřně rozčlenila na skupiny reforem společenských, kulturních, politických, sociálních a ústavních. Ty by pak měly vytvářet ucelený přehled toho nejdůležitějšího, co prezident zanechal jako své dědictví.

4.3.1. Společenské reformy

4.3.1.1. Propagace antikoncepce

Parlament zrušil novým Neuwirthovým zákonem ze 4. prosince 1974 zákaz propagace antikoncepčních prostředků obsaženém v zákoníku veřejného zdraví, umožnil jejich prodej v lékárnách a následné proplácení zdravotní pojišťovnou, a to i mladistvým bez souhlasu rodičů. V roce 1971 12,6% žen používalo antikoncepční pilulky nebo jiné formy zabránění těhotenství. Poté, co došlo k pokroku také v právní oblasti, zvýšilo se toto číslo na 36,8% v roce 1978 a pouhá 3,7% žen se ocitla v situaci, kdy byly těhotné, aniž by si to přály.[250]

4.3.1.2. „Loi Veil" aneb dobrovolné přerušení těhotenství

Až do roku 1920 bylo zakázáno propagovat antikoncepci a zároveň bylo do roku 1923 podstoupení a vykonání potratu považováno za trestný čin. Poté již jako pouhý

[249] Giscard d'Estaing Valéry: L´Etat de la France, str. 157.
[250] Prost Antoine: Petite histoire de la France au 20e siècle, str. 122.

přestupek. Přerušení těhotenství bylo přísně regulováno až do konce 40. let. Následně se toto téma stalo na dlouhou dobu tabu, které samozřejmě nevymizelo. Byla to právě ona ilegálnost, se kterou byly potraty prováděny, která otevírala veřejnou debatu. Po válce neměla Francie dořešeny čtyři problémy v této oblasti. Otázku početí, kdy nebylo povoleno ani užívání antikoncepce, ani podstoupení potratu[251]. Otázku věku, kdy až do 21 let věku mladého člověka byla jeho sexualita v rozhodovací pravomoci rodičů. Otázku heterosexuality, kdy homosexualita byla odmítána a její diskriminace byla stále obsažena v legislativě. A konečně otázku násilí a znásilnění, kdy pokud k němu došlo, tak to bylo chápáno daleko více jako poškození dobré pověsti rodiny, než jako poškození oběti. Na konci 50. let bylo více než 80% potratů provedeno neodborníky, ale i lékařské prostředí za nejvyššího utajení ženám pomáhalo.[252] První etapou na cestě k právu ženy disponovat svým tělem byl zákon prosazený poslancem Lucienem Neuwirthem, tzv. Neuwirthův zákon, který v roce 1967 uznal právo na užívání chemické antikoncepce[253] a její prodej v lékárnách. Antikoncepce dala ženám nezávislost a možnost řídit své početí. Simone Veil s odstupem hodnotila prosazení této změny jako zásadnější, než přijetí loi Veil, díky jejímu historickému a filosofickému významu, přestože se jí nedostalo stejné symbolické váhy. S příchodem 70. let se začala odvíjet nová etapa v této oblasti práva, kterou zahájila již vláda Georgese Pompidoua, ale výjimečně ji ovlivnilo prezidentství Valéry Giscarda d´Estainga a působení jeho ministryně zdravotnictví Simone Veil.

Francouzské feministky a ženy všeobecně požadovaly právo na užívání antikoncepce[254] a zbavení trestní odpovědnosti za to, že podstoupí interrupci. V roce 1970 se spojily do Hnutí za osvobození žen (MLF),[255] což bylo neformální a feministické hnutí, jež spojovalo ženy intelektuálky. 5. dubna 1971 publikoval Nouvel Observateur „Manifest 343", což byly podpisy zejména významných a známých žen francouzského politického a kulturního života[256], které se veřejně doznaly k tomu, že potrat podstoupily a které tak otevřely etapu veřejného diskutování tohoto tématu ve prospěch „práva řídit svůj život". Následujícího dne Le Monde tento manifest na svých stránkách označil za „mezník ve vývoji mravů."[257] V říjnu 1972 se odehrál přelomový soudní proces Bobigny, ve kterém

[251] Potrat byl v období Vichy trestán trestem smrti.
[252] Veil Simone, Cojean Annick: Les hommes aussi s´en souviennent: discours du 26 novembre 1974, str. 57.
[253] Pilulka byla vynálezem doktora Pincuse v roce 1964.
[254] Antikoncepce byla ve Francii zakázána zákonem z roku 1920 s jasným motivem navýšit po ničivé válce populaci. Povolena byla v prosinci 1967.
[255] Mouvement de libération des femmes.
[256] Simone de Beauvoir, Catherine Deneuve, Jeanne Moreau, Françoise Sagan a další.
[257] Veil Simone, Cojean Annick: Les hommes aussi s´en souviennent: discours du 26 novembre 1974, str. 59.

byla mladá sedmnáctiletá dívka Marie-Claire, jež byla znásilněna a následně podstoupila interrupci, spolu se svou matkou Michèle Chevalier, jako komplicem, za onen skutek souzena, ale nakonec osvobozena.[258] Zastupovala je Gisèle Halimi, která byla zároveň zakladatelkou hnutí Výběru. Ve snaze vyhnout se dalšímu medializovanému případu se Ministerstvo spravedlnosti rozhodlo zalarmovat státní zastupitelství dříve, než by došlo k dalšímu trestnímu stíhání v této oblasti. Od roku 1973 se právě propaganda stala nejúčinnějším prostředkem stoupenců potratů. Hnutí za uvolnění potratů a antikoncepce (MLAC)[259] vzniklé roku 1973 organizovalo cesty na anglické a holandské kliniky a postoupení pomoci do center plánovaného rodičovství. V únoru 1973 se 330 lékařů přiznalo k praktikování potratů. Byla cítit podpora levicových politických stran a levicových odborů.

Tlak veřejnosti přinutil vládu Pierra Messmera a konkrétně ministra spravedlnosti Jeana Taittingera předložit první projekt velmi ohraničeného zákona, který potrat připouštěl v případě znásilnění, smilstva, vady plodu či nebezpečí pro fyzické a psychické zdraví matky. Tento návrh byl ale poslanci v prosinci 1973 zamítnut. Bylo sice vidět, že společnost byla připravená udělat další krok kupředu a prolomit tuto bariéru. Kdo se ale ještě nezdál být připravený byli politici, kteří raději přivírali oči před realitou, než aby ji čelili.

V průběhu volební kampaně se Giscard d´Estaing v otázce potratů odkázal na čtyři principy: respekt k životu, snaha umožnit matce vychovávat své dítě v co nejlepších podmínkách, nechat každému včetně lékařů svobodné uvědomění a podporovat ženy ohrožené fyzicky nebo psychicky, jež odmítaly ilegální praktiky. Poté, co byl zvolen prezidentem, došla tato otázka řešení a 23. července 1974 na tiskové konferenci prohlásil, že „si přeje, aby parlament rozřešil tuto otázku liberálně a nerepresivně“[260] a zároveň „ukončil tuto situaci plnou zmatků a nespravedlnosti a přinesl vhodné a lidské řešení na jeden z nejsložitějších problémů té doby“.[261] K této problematice se vrátil i ve svých pamětech, kdy napsal: „Řešit tuto otázku pro mě bylo osobně velmi náročné. Vzděláním a přesvědčením katolík, neznalý lékařských a sociologických údajů, jsem se účastnil narůstání problému na intenzitě. Některé ženy mohly využít liberální legislativy ostatních

[258] Fakt, že byl vykonán potrat měl údajně oznámit otec dítěte.
[259] Mouvement pour la libération de l´avortement et de la contraception.
[260] Giscard d'Estaing Valéry, Berstein Serge, Sirinelli Jean-François. Les années Giscard. Les réformes de la société 1974 – 1981, str. 243.
[261] Veil Simone, Cojean Annick: Les hommes aussi s´en souviennent: discours du 26 novembre 1974, str. 10.

zemí, ale ten zbytek byl nucen se uchylovat k ilegálním praktikám a způsobům, které je degradovaly jako ženy, často je ohrožovaly na životě a nechávaly jim doživotní vzpomínky. Nebylo možno takto pokračovat. Bylo třeba učinit zákon kompatibilní se stavem společnosti. Nešlo o to říci ano potratu a odsouhlasit jej, ale převést odpovědnost na jednotlivce. Každý pak bude respektovat sám svou víru nebo vědomí, a bude se již rozhodovat sám za sebe."[262]

Simone Veil, ministryně zdravotnictví, se postavila před Národní shromáždění se stejným cílem. Chtěla, aby to byly ženy, kdo se bude rozhodovat ve svém vědomí a svědomí o vykonání potratu, ne jako dříve komise, která konkrétní žádost posoudila a rozhodla. Nechtěla, aby se pokračovalo v zavírání očí, protože „aktuální situace je špatná, žalostná a dramatická."[263] Bojovala tedy za legalizaci dobrovolného přerušení těhotenství[264] a předložila před Parlament návrh zákona umožňujícího provést potrat v průběhu prvních deseti týdnů těhotenství[265] lékařem ve veřejné nebo soukromé nemocnici. Pro nezletilé byl nutný souhlas rodičů. V duchu hesla „Mít dítě, jestliže chci, kdy chci a jak chci".[266] V tomto úsilí ji podpořil Michel Poniatowski, který jí řekl: „Je třeba přijmout zákon, jinak riskujete, že budete jednoho rána svědkem potratu provedeného přímo ve Vaší kanceláři." Sama Simone Veil ale netušila, „že tímto svým jednáním dokáži vyprovokovat tak velkou zášť, ohavnost urážek, kterým jsem byla ze strany zákonodárců vystavena."[267] Ze všech projektů v tomto duchu byl právě výsledek tohoto, za celou dobu V. Republiky, nejméně jistý. Pravice byla ve svém názoru rozdělená, přímo nepřátelská a zdůrazňovala nadřazenost morálky a sociálních zájmů. Bylo jí umožněno hlasovat podle svého svědomí a nikoliv podle odsouhlaseného stanoviska strany.[268] Levice byla naopak hlavním stoupencem změn.

Simone Veil si proto musela dát velký pozor na způsob, jakým téma předloží. Soustředila se daleko více na formu, kterou své poselství předá, než na samotný obsah. Musela se vyhnout tomu, aby působila se svými názory příliš radikálně a tak byl její projev

[262] Giscard d'Estaing Valéry, Berstein Serge, Sirinelli Jean-François. Les années Giscard. Les réformes de la société 1974 – 1981, str. 243.
[263] Veil Simone, Cojean Annick: Les hommes aussi s´en souviennent: discours du 26 novembre 1974, str. 12.
[264] „La légalisation de l´interruption volontaire de grossesse" IVG, 1975. Zdroj: Duhamel Éric, Forcade Olivier: Histoire et vie politique en France depuis 1945, str. 91.
[265] Britské ženy mohly těhotenství přerušit až do 18. týdne těhotenství.
[266] Rioux Jean-Pierre, Sirinelli Jean-François: La France d´un siècle à l´autre: 1914-2000, str. 620.
[267] Veil Simone, Cojean Annick: Les hommes aussi s´en souviennent: discours du 26 novembre 1974, str. 63, 71.
[268] Problém pravice vycházel z její linie politiky, neboť od roku 1920 hájila duchovní politiku vzrůstající porodnosti.

spíše založen na nevyřčeném. Obezřetnost Simone Veil nás ale nesmí zmást, opravdu se jednalo o snahu o modernizaci, která byla strategicky maskována kvůli postojům poslanců. Návrh zákona tedy předložila jako otázku veřejného zdraví, nikoliv jako záležitost žen. A slovní spojení „právo žen disponovat svým tělem" vůbec nepoužila. V jejím projevu můžeme vystopovat tři základní části. Před samotným rozborem předkládaného zákona, kterému se věnovala až v poslední třetí části, se dlouze v úvodu zaměřila na rozbor souvislostí svého textu s textem předchozí vlády, což se nezakládalo na pravdě. Dále zdůrazňovala velkou osobní zainteresovanost prezidenta republiky a vlády, což v prvním případě pravda byla, ale v druhém daleko menší. Neopoměla zdůraznit, že přijetí legislativy týkající se potratů bylo za jistých podmínek nezbytné, neboť zde neexistovalo jiné východisko. Stát nemohl zavírat oči před svou zodpovědností a musel ji přijmout. Rovněž nechtěla, aby byl návrh zákona vnímán jako snaha zajímat se a naplňovat pouze zájmy žen a zdůrazňovala, že v potaz bere i společenskou rovinu. Simone Veil, která se stavěla do ponížené pozice jako pouhá interpretka a vykonavatelka myšlenky prezidenta, trvala na oprávnění ženy takovéto rozhodnutí přijmout proti odpůrcům, kteří zpochybňovali odpovědnost žen. Zdůrazňovala také, že nepřítomnost zákona ženy směřovala do roviny nezákonnosti a situací nebezpečných pro jejich život.[269] Bylo tedy nezbytné ženy ochránit, neboť asi 300 000 žen[270] každý rok se rozhodlo přerušit své těhotenství ilegálně a ani formy postihu je neodradily. Simone Veil ujišťovala poslance, že potrat by byla poslední možnost v situacích, které nemají řešení a že důsledkem zákona jistě potratů ubude. Rozhodně nechtěla, aby se stal potrat další z možností antikoncepce, spíše chtěla, aby začal být vnímán jako poslední možnost pro ženu v tíživé situaci. Nemyslela si ani, že by tento zákon přispěl ke snížení porodnosti. Zákon měl ženy nejenom chránit, ale měl být i aplikovatelný a dostatečně odstrašující. Použila tedy strategii, ve které nemluvila o svobodě ženy, ale o zrazení žen od této praktiky právě tím, že bude existovat zákon, který tuto oblast bude regulovat. Odradit ženy měl rozhovor s psychologem, věnování knihy předkládající celou škálu sociální pomoci při mateřství a zejména osmidenní lhůta mezi rozhovorem a lékařským výkonem, která měla sloužit k přemýšlení.

V návrhu pro Ministerskou radu z 27. června 1974 Veil předložila čtyři opatření: zlepšení informovanosti, zrušení písemného souhlasu rodičů, proplácení antikoncepčních

[269] Asi 300 žen ročně po tomto zákroku zemřelo. Zdroj: Veil Simone, Cojean Annick: Les hommes aussi s´en souviennent: discours du 26 novembre 1974, str. 55.

[270] 300 000 žen je údaj přibližný. Zdroj: Compagnon Olivier, Gourdon Vincent, Le Naour Jean-Yves: Histoire politique de la France depuis 1940, str. 108.

pilulek pojišťovnou a zahrnutí antikoncepce do praxe centra plánovaného rodičovství. Jiný článek zákona týkající se mladých mluvil o centrech plánovaného rodičovství, které mohou zdarma poskytovat léky, antikoncepci pro mladistvé, jež by nechtěli informovat rodiče nebo pro osoby bez zdravotního pojištění, stejně jako vyšetření. Byla snaha pomoci i matkám samoživitelkám s vytvořením center pro jejich děti a zvýšením mateřské. To byla opatření, která měla doprovázet legalizaci dobrovolného přerušení těhotenství. V archívech můžeme najít celou škálu návrhů, poslední s datem 7. října 1974, který navrhoval pro přerušení těhotenství maximálně 12. týden těhotenství a jeho proplácení pojišťovnou.

13. listopadu 1974 byl zákon přijat Ministerskou radou. Po bouřlivé debatě, která byla jako celek přenášená televizí, přestože ORTF stávkovala, trvající od 26. do 28. listopadu 1974 to byly francouzské ženy, které slavily vítězství, neboť považovaly zákon za potvrzení svých práv. Pro Veil byla ale podstatnější hodnota zodpovědnosti každého jedince. Z tohoto období pochází také fotka, na které měla Veil v době schůze propuknout v pláč, sama toto později vysvětlovala následovně: „Ale ne, nevzpomínám si, že bych plakala. Byly tři hodiny ráno, moje gesto značilo pouze únavu.“[271] Mezi veřejností bylo 65% občanů rovněž pro schválení možnosti potratu.[272] Potrat byl v tomto zákonu vnímán jako lékařský zákrok, ale v návrhu zákona nebylo zahrnuto proplácení tohoto výkonu pojišťovnami z důvodu, že potrat není léčba. O výjimce se podle Simone Veil neuvažovalo, neboť „byla snaha zdůraznit závažnost tohoto zákroku, ke kterému mělo docházet pouze ve specifických situacích. Zároveň ale existovala možnost lékařské pomoci pro ty nejchudší, aby finanční situace ženám, které se k potratu rozhodly, nezabránila se mu podrobit.“[273] Bylo možné jej provést v průběhu prvních deseti týdnů těhotenství lékařem ve veřejné nebo soukromé nemocnici. Pro nezletilé byl nutný souhlas rodičů. Otázka deseti týdnů byla čistě lékařským doporučením, ke kterému Veil řekla: „Neměla jsem svůj vlastní názor na tuto lékařskou otázku, radila jsem se s odborníky a bylo vhodné se řídit doporučením lékařů, pokud jsme chtěli dosáhnout, aby i oni respektovali zákon. Samozřejmě, že text obsahoval garance klauzule svědomí pro lékaře a pomocný personál, kteří potrat provést z přesvědčení nemohli nebo nechtěli.“[274] Naopak zamítnutí proplácení zákroku bylo čistě politickým rozhodnutím ve snaze přesvědčit váhající poslance hlasovat

[271] Veil Simone, Cojean Annick: Les hommes aussi s´en souviennent: discours du 26 novembre 1974, str. 77.
[272] Becker Jean-Jacques: Crises et alternances 1974-2000, str. 41.
[273] Veil Simone, Cojean Annick: Les hommes aussi s´en souviennent: discours du 26 novembre 1974, str. 36.
[274] Giscard d'Estaing Valéry, Berstein Serge, Sirinelli Jean-François. Les années Giscard. Les réformes de la société 1974 – 1981, str. 246.

pro. Poslanci vytvořili čtyři protiargumenty: první jednoznačný v duchu, že je třeba respektovat život, neboť bychom se kromě embryí mohli z pohledu poslanců začít zbavovat všech, jež by nám nevyhovovali, např. dětí, handicapovaných nebo starých lidí. Druhý argument mluvil o nezřízenosti mravů, třetí o zastavení poklesu porodnosti a obav z vysoké porodnosti přistěhovalců[275] a čtvrtý o banalizování potratu a o snadném nahrazení antikoncepce potratem. Církev nebyla tak silným oponentem tohoto návrhu zákona, jak by se mohlo očekávat. Možná cítila nevyhnutelnost této změny a soustředila se na prosazení svých zájmů do zákona. Objevily se ale i argumenty mnohem brutálnějšího charakteru. Jednalo se o například o nahrávku bušení srdce lidského plodu, argumenty, že se jedná o legální genocidu, nebo přirovnávání s genocidou Židů. Asi nejhorším útokem byl podle Veil dotaz jednoho polsance, „jestli by házela mrtvá lidská embrya do kremační pece?“[276]

Zákon byl schválen 19. prosince 1974 také proto, že byl platný pouze na přechodnou dobu pěti let, což mělo přesvědčit váhající poslance hlasovat pro. Byl odsouhlasen 284 hlasy[277] proti 189 hlasům pocházejícím výhradně a jen z tábora pravicové většiny ze 479 možných.[278] Ale byly to zejména hlasy levice, díky kterým byl zákon přijat, neboť pro něj zvedlo ruku 181 levicových poslanců[279], ale pouhá třetina pravicových poslanců udělala to samé, stejně jako čtvrtina Nezávislých republikánů a polovina Reformistů.[280] Podle Edgara Faura byl zákon přijat pouze „ideovou většinou“.[281] 15. ledna 1975 prohlásila Ústavní rada na žádost 77 poslanců o tomto zákoně, že není v rozporu s ústavou,[282] přesto část konzervativně laděných voličů, převážně katolíků, nikdy prezidentovi ani jeho ministryni nedopustila prosazení této změny do zákona. 17. ledna 1975 byl tento zákon vyhlášen publikováním v Úředním listě. Po jeho vyhlášení Simone Veil prohlásila, že „pociťovala velké zadostiučinění, protože se jednalo o věc pro ženy důležitou, na které ona sama lpěla již dlouho.“[283] Jacques Chirac se obával a předvídal

[275] To byl například argument Michela Debrého.
[276] Veil Simone, Cojean Annick: Les hommes aussi s´en souviennent: discours du 26 novembre 1974, str. 73.
[277] 181 hlasů opozice proti 99 hlasům většiny. Konkrétně 105 Socialistů a Levicových radikálů z 106 možných hlasů, všech 74 Komunistů, 55 členů UDR ze 174, 26 Reformistů a Centristů z 52, 17 Nezávislých republikánů ze 65 a 7 nezávislých z 19. Zdroj: Giscard d'Estaing Valéry, Berstein Serge, Sirinelli Jean-François. Les années Giscard. Les réformes de la société 1974 – 1981, str. 247.
[278] Rémond René: Histoire de France, le XXe siècle de 1918 à 1995, str. 659.
[279] PS mluvila o osvobození žen a PCF zdůrazňovala odpovědnost vlády, která podle nich nedělala nic, aby zabránila potratu ze sociálních a ekonomických příčin.
[280] Ti, kteří byli proti ilegálním potratům. Zdroj: Labrune Gérard, Toutain Philippe: L´histoire de France, str. 127.
[281] Chapsal Jacques: La vie politique sous la V. République: 1974 – 1987, str. 40.
[282] Rémond René: Histoire de France, le XXe siècle de 1918 à 1995, str. 659.
[283] Veil Simone, Cojean Annick: Les hommes aussi s´en souviennent: discours du 26 novembre 1974, str. 81.

opětovnou nejednotu pravice při hlasování o definitivní platnosti zákona 31. prosince 1979 a po celou dobu se raději držel v pozadí, aby nakonec hlasoval proti definitivnímu potvrzení zákona.[284] Zákon byl nakonec definitivně schválen 271 hlasy proti 201, když pro něj hlasovalo jen 70 pravicových a středových poslanců.[285] Tomu předcházelo opětovné předložení zákona Monique Pelletier, stejné argumenty i protiargumenty jako v roce 1974. Zákon byl 1. ledna 1980 publikován ve Sbírce zákonů.

Mezi oběma texty z let 1974 a 1979 bylo několik rozdílů. Finální verze chtěla zastavit uchylování se k potratu jako k poslední možnosti tím, že lékař ženu informoval o vážnosti zákroku a dal ji složku s informacemi o organizacích, které by jí mohly poskytnout jak morální, tak finanční pomoc. Jiná přijatá opatření měla zákrok usnadnit, např. souhlas rodičů se zákrokem u mladistvých byl předkládán dříve, aby tak nebyl na mladou maminku vyvíjen nátlak až do posledního okamžiku. Lékař mohl odmítnout provést zákrok i v lékařských zařízeních k tomu určených. I tak před francouzskými ženami stálo mnoho dalších překážek. Některé antikoncepční pilulky nebyly propláceny pojišťovnou, pouhých deset týdnů na životní rozhodnutí, na které pojišťovna nepřispívala, cizinky žijící ve Francii měly na interrupci nárok jen, pokud prokázaly pobyt. I nadále existovaly asociace proti dobrovolnému přerušení těhotenství, které pod hesly „Nechte je žít" pořádaly útoky proti klinikám, které potraty prováděly. Počet žen, které se potratu podrobily výrazně neklesl a udržoval se na 200 000 případech za rok.[286] Až v roce 1982 zákonem Yvette Roudy začalo být umělé přerušení těhotenství považováno za právo, které bylo hrazeno pojišťovnou. Zákon z 6. července 2001 pak posunul hranici pro přerušení těhotenství z 10. na 12. týden od početí a u mladistvých se nevyžadoval souhlas rodičů. I přesto všechno byly první snahy prezidenta Valéry Giscard d´Estainga a jeho ministryně Simone Veil památné a prezident je komentoval slovy: „... přestože emancipace žen není zcela završena, Francie v uplynulých dvou letech překonala etapu, která ji staví na čelo světového vývoje v této oblasti."[287]

[284] Při prvním hlasování se nakonec přiklonil pro, ale ne ze svého přesvědčení, ale z povinnosti.
[285] RPR 24 pro, 116 proti, UDF 45 pro, 73 proti, PS 114 pro a PCF 86 pro. Zdroj: Frears J.R.: France in the Giscard presidency, str. 152.
[286] 35% bylo vykonáno na soukromých klinikách. Zdroj: Prost Antoine: Petite histoire de la France au 20e siècle, str. 122.
[287] Giscard d'Estaing Valéry: Démocratie française, str. 31.

4.3.1.3. Státní sekretariát Postavení ženy

Byl prvním svého druhu, i když existoval jen v relativně krátkém období od 17. července 1974 do 27. srpna 1976. Do jeho čela byla 16. července 1974 jmenována Françoise Giroud.[288] Původně bylo toto místo nabídnuto Marie-France Garaud, která jej ale odmítla. Dalo by se říci, že tento prezidentův krok byl odpovědí na hlasy starších žen, žen v domácnosti a na venkově, které ve volbách roku 1974 daly přednost pravici. Nebyla to ale úplná pravda. Prezident jednoduše podporoval jako celek reformy, jež přinesly přeskupení sil mezi pohlavími. K tomu řekl: „Hlavní diskriminací je v mých očích postavení žen. Skutečná demokracie má za úkol bojovat za omezování diskriminace ve všech oblastech rodinného, profesionálního a politického života. Jsem přesvědčen, že jejich schopnosti a způsoby mají schopnost přinést vývoji naší společnosti podstatný přínos. Odstranění diskriminace není pouze záležitostí spravedlnosti, ale je rozhodujícím znakem vývoje. Proto završení zařazení žen do politického i společenského života představuje základní cíl naší společnosti.“[289] Dodal: „To, co je činěno ve prospěch žen, považuji za stěžejní ve vývoji současné společnosti. Vždy se mi v tomto ohledu zdálo, že Francie může být vzorem, neboť je to z mnoha důvodů země, která sdružuje nejvíce příhodných podmínek pro harmonický vývoj vztahu mezi muži a ženami směrem k rovnosti.“[290] Samotný fakt, že v nové vládě zasedlo oproti dřívějšku více žen, devět, tj. 9,5% ovlivňoval situaci.[291] V očích politoložky Mariette Sineau „moderní ve formě, zůstal Giscard d´Estaing tradicionalistický v základu a dbal na pradávnou dělbu práce mezi pohlavími.[292]

Proč byla vybrána Françoise Giroud? Přestože jí levice vyčítala její kotrmelec a náhlý příklon k pravici, stále ztělesňovala moderní ženu. Veřejnost na ni oceňovala její angažovanost, přímost, svobodu, uvolněnost a vtip.[293] Je otázkou, jestli její nominaci navrhl prezident nebo Michel Poniatowski, jak se často uvádělo. Podle premiéra ale Giroud na nabídku odpověděla, že ji přijme, pokud bude moci zároveň psát do L´Expressu a mít

[288] Na konci května 1974 řekl J.-J. Servan Schreiber F.Giroud, že by jí chtěl prezident svěřit státní sekretariát. Tato představa jí připadala zvláštní a jak sama řekla: „Žádná ctižádost jí nebyl více cizí a neměla ani touhu po projevech úcty.“ Zdroj: Giroud Françoise: La comédie du pouvoir, str. 60.
[289] Giscard d'Estaing Valéry: Démocratie française, str. 62, 63.
[290] Giroud Françoise: La comédie du pouvoir, str. 61.
[291] V Pompidouově vládě to byly 3% žen.
[292] Giscard d'Estaing Valéry, Berstein Serge, Sirinelli Jean-François. Les années Giscard. Les réformes de la société 1974 – 1981, str. 205.
[293] Již před rokem 1974 37% Francouzů znalo její jméno. Zdroj: Giroud Françoise: La comédie du pouvoir, str. 120.

dva dny v týdnu volné. Nominace ale nebyla dobře přijata asi padesáti poslanci, kteří oznámili, že v takovém případě vystoupí z parlamentu. Prezident jí proto se slovy: „Nejsem spokojen se způsobem, jak věci probíhají. Mám zájem na vzniku sekretariátu pro ženy“[294] navrhl, že jí post dá v průběhu parlamentních prázdnin. Rázem se ale stala jednou z nejpopulárnějších osobností nové vlády a začala pro ní „úžasná reportáž“.[295] Z pohledu Françoise Giroud měla politika ve prospěch žen zahrnovat čtyři body, jež vytvořila na základě průzkumů veřejného mínění, ekonomických a demografických studií. Jednalo se o ekonomickou prognózu pro oblast zaměstnanosti a porodnosti, politickou nutnost reagovat na ženské potřeby a podíl žen na přijímání rozhodnutí. Její „100 opatření pro ženy“[296] měly povzbudit zařazení žen do francouzské společnosti a byly prezentovány jako odpověď na aktuální tužby žen.

Pracovala na pracovních podmínkách žen, jejich platech, právech, občanské a odborné zodpovědnosti. Platy žen přesto stále zůstávaly přibližně o 30% nižší než platy mužů.[297] Celkově pracovalo 53% žen v aktivním věku, jejich platy jakkoliv zůstávaly nízké, byly ale stále vyšší než zvýšení platu, kterého mohl muž dosáhnout.[298] V obecném kontextu se toto úsilí dalo prezentovat jako vývoj způsobu myšlení, které bylo zejména podporováno ženským hnutím a kterému se nedostávalo zasloužené pozornosti z Evropy ani od OSN, i přes to, že rok 1975 byl vyhlášen Mezinárodním rokem žen. Podle průzkumu L´Expressu z roku 1975 bylo 80% žen pro vytvoření Sekretariátu postavení ženy, ale jen 55% mužů a 79% žen považovalo výběr Françoise Giroud za dobrý, ale pouze 55,5% mužů.[299] Její nadšení se ale poměrně rychle vyčerpalo, s čímž se svěřila i prezidentovi a což vyšlo později najevo. Její sekretariát neměl vlastní rozpočet, měl jen velmi omezené nástroje a zaměstnance, kteří byli ve svých rozhodnutím omezováni.

Po prvních opatřeních odsouhlasených bez větších problémů 1. a 2. října 1974 a 5. února 1975, přišly 26. května 1976 na program Ministerské rady „100 opatření pro ženy“

[294] Giroud Françoise: La comédie du pouvoir, str. 68.
[295] Giscard d'Estaing Valéry, Berstein Serge, Sirinelli Jean-François. Les années Giscard. Les réformes de la société 1974 – 1981, str. 207.
[296] Jejich podrobnější průzkum ve francouzské dokumentaci odhalil, že se jednalo o očíslování od 1 po 102, kde bylo vynecháno číslo 4, 30, 41, 48, 77 a 88. Jednalo se tedy o 96 opatření pro ženy. Originál uschovaný v Národním archívu zahrnuje 111 opatření, kde naopak chyběla čísla v rozmezí 96 až 111. Zdroj: Tamtéž, str. 209, 210.
[297] Zajímavý je i údaj, že 64% žen vydělávalo méně než 2000 franků měsíčně, ale mezi muži se stejný problém týkal jen 35% mužů. Zdroj: Giroud Françoise: La comédie du pouvoir, str. 318.
[298] Tamtéž, str. 322.
[299] Giscard d'Estaing Valéry, Berstein Serge, Sirinelli Jean-François. Les années Giscard. Les réformes de la société 1974 – 1981, str. 209.

podstatně problematičtější. Ještě před 26. květnem je posuzovali premiérovi techničtí poradci a Elysejský palác. „100 opatření" bylo rozvrženo podle věku ženy od děvčátka až po ženu starší 65 let, které ale postrádalo hierarchizaci. Toto rozvržení bylo zrušeno roku 1977. Základem nového se stala kategorie 19-34 let a její profesní a rodinné potřeby. Z celkového počtu se 34 opatření soustřeďovalo na práci, 15 na vzdělávání a 12 na zdraví. První list s 80 opatřeními se ministerstva zavázaly zrealizovat v co nejvýhodnějším termínu, ale v každém případě před rokem 1981, druhý list zahrnoval 11 nejdůležitějších opatření[300] a poslední třetí list pak pět opatření realizovaných Ministerstvem zemědělství. Předmětem silného odmítnutí z politických důvodů a z důvodů velkých vydání bylo 40 opatření z celkového počtu.[301]

V otázce pracovního trhu a žen pracovala Françoise Giroud již od roku 1974 na změnách zákoníku práce v ohledu zaměstnávání žen. Byla v opozici proti ochranářské legislativě a byla pro to, aby ženy mohly pracovat i na noční směny v délce čtyř hodin. Doufala v podporu sociálních partnerů, ale její návrh byl vládou zamítnut. Byla také pro odstranění diskriminace mezi pohlavími z hlediska přístupu k práci jak ve veřejném sektoru zákonem z 10. července 1975, který ženám otevřel přístup k dvacetisedmi do té doby nepřístupným povoláním, tak v soukromém sektoru zákonem z 11. července 1975.[302] Podle Giroud „společnosti rády zaměstnávaly ženy, neboť je považovaly za svědomitou, disciplinovanou a levnou pracovní sílu."[303] Bylo ale třeba pokračovat a prosadit zaměstnávání žen na částečný úvazek, neboť to bylo v zájmu dítěte. Jako celek byla tato politika pravým opakem myšlení části pravicového spektra, které preferovalo ženu v domácnosti obhospodařující velkou rodinu. Ve snaze dosáhnout smíru mezi touto tradiční představou a pracující ženou, musely ženy stíhat obojí a odpracovat 77 hodin týdně. Z tohoto důvodu začaly feministky požadovat zpochybnění tradiční dělby rolí a starosti o dítě. Hlídání dítěte bylo skutečně komplikované, neboť polovina žen ve věku 25 až 34 let pracovala. Françoise Giroud proto navrhla mateřskou dávku, jež byla brzy interpretována spíše jako plat ženy v domácnosti, která se starala o dítě 6-18 měsíců staré, což ale bylo

[300] Stipendium, půjčky na studium, sexuální výchovu, službu výpomoci v domácnosti, pojištění života a domova nebo zákon proti diskriminaci.
[301] 100% proplácení výloh v nemoci v průběhu těhotenství, rozšíření bezplatného sociálního pojištění pro vdovy a rozvedené ženy z jednoho na dva roky, osvobození matky tří dětí od placení starobního pojištění, příspěvek pro rozvedené a vdovy a další.
[302] Již 4. pracovní plán z roku 1960 doporučoval zaměstnávání žen.
[303] Giroud Françoise: La comédie du pouvoir, str. 136.

nesmírně drahé.[304] „Byla jsem přesvědčená," prohlásila Giroud, „že by se společnost měla snažit ulehčit ženám, ve věku, kdy mají malé děti a ne z nich v 55 letech udělat nezaměstnané nebo také důchodkyně. Jedná se jak o národní zájem, tak o jejich osobní tužbu."[305] Nutné bylo provést i revizi rodinných dávek a zamyslet se nad faktem, že toto opatření spíše povzbuzovalo ženy zůstat v domácnosti. Premiér Jacques Chirac byl pro, ženské hnutí proti. Françoise Giroud tuto mateřskou dávku ve výši 500 franků měsíčně podporovala.[306] Vláda ale nakonec v červnu 1977 dala přednost „rodinnému doplňku", který nahrazoval jak příspěvek na výdaje za hlídání dětí, tak příspěvek na jednotnou mzdu. Byl ve svém základě přínosný, ale celkově velmi nákladný a nedostačující k pokrytí potřeb. Giroud byla i pro zvýšení otcovské role ve výchově dětí. Navrhla proto zavést kvótu pro vychovatele v mateřských školách nebo otcovskou dovolenou, což ale vláda nepodpořila. Celkově se snažila hájit striktní rovnost mezi pohlavími. V otázce důchodů odmítala rozlišování s výjimkou pro ženy pracující u pásu, hájila možnost postupně snižovat pracovní dobu pro muže a ženy ve věku 60-65 let. Prezident to v základu kvitoval, přeto byl ale vstřícnější k variantě, kdy ženy odcházejí do důchodu v 60 letech, což bylo schváleno i v zákoně z 17. července 1977. Nezapomínala ani na vdovy, rozvedené a samotné ženy či starší ženy, kterým se snažila zajistit, co nejlepší přístup k podpoře na bydlení, zvýšení důchodových rent a usnadnění setrvání ve své domácnosti.

Snažila se prosadit i změny do volebního zákona, aby žádná strana, která kandiduje v obecních volbách neměla více než 2/3 kandidátů stejného pohlaví. Návrh vycházel z pracovní skupiny vedené Claude du Granrut na požádání Françoise Giroud. Prezident se s touto myšlenkou ztotožňoval, ale přesto při revizi návrhu kvótu změnil na 15%.[307] Byly obavy, že kvóty budou více svazovat pravici, než opozici a sám Chirac je interpretoval spíše jako doporučení stranám, než jako povinnost. Giroud to akceptovala a Ministerská rada potvrdila. Pouze dvě strany, Nezávislí republikáni a Komunistická strana, neměly s nařízením problém, když pro obecní volby roku 1977 měly 25% resp. 30% zastoupení žen.

---

[304] 12,3 miliard franků pro 850 000 žen. Zdroj: Giscard d'Estaing Valéry, Berstein Serge, Sirinelli Jean-François. Les années Giscard. Les réformes de la société 1974 – 1981, str. 213.

[305] Giroud Françoise: La comédie du pouvoir, str. 116.

[306] Giscard d'Estaing Valéry, Berstein Serge, Sirinelli Jean-François. Les années Giscard. Les réformes de la société 1974 – 1981, str. 214.

[307] V návrzích kvót předkládaných státními tajemníky pro záležitosti žen se i nadále pokračovalo. V roce 1980 byla kvóta stanovena na 20% pro obecní volby a v roce 1981 byla posunuta až na 25%. V průběhu 80. let nebylo dosaženo žádných konkrétních výsledků. Za úspěch je možno považovat jen skutečnost, že otázka kvót postupně ustupovala před novým požadavkem parity. Zdroj: Duby Georges: Dějiny Francie od počátků po současnost, str. 818.

Rovněž průzkumy veřejného mínění podporovaly snahy po rovném zastoupení, například průzkum IFOP[308] z 17. prosince 1976 potvrdil, že 69% Francouzů považovalo zastoupení žen za nedostatečné, 39% by rádo, aby každá strana zahrnovala polovinu žen a 36% alespoň 1/3 žen. Vůle politiků byla jiná. Pro rok 1979 vláda předložila návrh zákona s 20% kvótou a v roce 1980 o něm hlasovalo Národní shromáždění.[309] Bojovala i za návrh zákona proti sexuální diskriminaci a prosadila ji jako trestný čin do Trestního zákoníku. V této době jsme ale ještě daleko pravému zákonu tohoto charakteru, jehož obdoba proti rasové diskriminaci byla schválena 1. července 1972.

První verze „Sta opatření" byla předložena premiérovi 13. února 1976, na počátku května 1976 pak byla předložena modifikovanější úprava, kdy zejména nákladná opatření neměla být realizována okamžitě. 26. května 1976 Ministerská rada schválila „Sto opatření". Giroud byla přítomna schvalování a nabyla dojmu, že nikdo nemá zájem přijatá opatření upřesňovat.

Po kantonálních volbách v roce 1976, kde uspěla opozice, se Françoise Giroud obrátila dopisem na prezidenta a žádala jej, aby jí z funkce uvolnil, „neboť moje mise byla v rámci prostředků, které jsem měla k dispozici, dokončena."[310] I přesto, že novou vládu sestavil Raymond Barre, se kterým vycházela lépe, než s Chiracem a bylo jí nabídnuto místo státní sekretářky na Ministerstvu kultury, po kterém toužila. Ve své knize *La Comédie du pouvoir*, kterou dokončila v říjnu 1977, přinesla trpké vzpomínky na své působení ve vládě a k jeho vykreslení použila slova jako „ztracený čas", „zklamané naděje" nebo snaha pro vládu, která „neměla většinu k prosazení své politiky".[311] Nebyla tak úspěšná jako Simone Veil při prosazování změn, neboť její opatření byla příliš drahá, politicky nepopulární a byla dávána do protikladu k rodinným opatřením prováděným ministryní zdravotnictví. Po odchodu Françoise Giroud na post 15. října 1976 nastoupila Nicole Pasquier, aby pokračovala v naplňování schválených opatření. Nejednalo se už ale o státní sekretariát, ale prostou delegaci, která se rozhodla zůstat v Lyonu a soustředila se na tři body: mladé dívky, práci a kvalitu bydlení. Na počátku roku 1977 odhlasovala, že

[308] Institut français d'opinion publique (IFOP) je francouzský institut veřejného mínění, který je mezinárodní markentingovou společností. Založen byl 1. prosince 1938 Jeanem Stoetzelem, bývalým profesorem Sorbonny. Výkonným ředitelem je Laurence Parisot.

[309] Mitterrand navrhoval 30% kvótu. Všechny jeho snahy ale v roce 1982 zmařilo zneplatnění odsouhlaseného zákona Ústavní radou ve jménu rovných šancí všech občanů před zákonem. Zdroj: Giscard d'Estaing Valéry, Berstein Serge, Sirinelli Jean-François. Les années Giscard. Les réformes de la société 1974 – 1981, str. 215.

[310] Giroud Françoise: La comédie du pouvoir, str. 228.

[311] Tamtéž, str. 13, 75.

65% opatření bylo již aplikováno nebo se tomu blíží.[312] Pasquier se brzy stala státní sekretářkou pověřenou zaměstnáváním žen a nahradila jí Jacqueline Nonon, která ale velice brzy, 15. července 1978, odstoupila, neboť nedisponovala nástroji k prosazení svých úkolů. Monique Pelletier se funkce ujala 11. září 1978.

Prezident ve své knize *Démocratie française* napsal, že jej těšilo, že Francie patřila mezi hlavní země, které se o ženskou problematiku zajímaly a přál si, aby toto úsilí pokračovalo, až k úplnému začlenění žen do života společnosti. Politiku Françoise Giroud považoval „za koncepční, což bylo třeba, ale nemuselo se to líbit určitým místům."[313] Jeho slova potvrdily i výzkumy konané v průběhu jeho vlády. Anketa SOFRESu[314] z ledna 1978 potvrdila, že mezi politiky, kteří rozumí nejlépe ženským problémům jsou Simone Veil 42%, Valéry Giscard d´Estaing 29%, François Mitterrand 10%, Georges Marchais 10% a Jacques Chirac 6%.[315] Jeden průzkum ze dvou potvrzoval, že vláda činila hodně ve prospěch žen. Ze stejných průzkumů pak vycházely ještě další závěry. 67% žen považovalo za nejpodstatnější dovolenou po opětovném začlenění, 35% svobodu užívání antikoncepce, 32% přístup žen ke všem povoláním, 30% prodloužení mateřské, 22% legalizaci potratu, 20% zvýšení rodinných dávek, 19% reformu rozvodu a adopce a 17% vytvoření rodinného doplňku. Rovněž se potvrdilo, že ženy spíše preferují bezpečí a muži změny[316]. Mezi voličkami zůstal Giscard d´Estaing tím, kterého volilo 51% z nich v roce 1981, i když si pohoršil o 3% oproti roku 1974.[317] Díky úsilí prezidenta Giscarda d ´Estainga a Françoise Giroud se podařilo dosáhnout změny, kterou Giroud popsala následovně: „Jestliže ženy nejsou stále ještě tím, čím budou nebo by chtěly být, nebudou již nikdy tím, čím byly."[318]

4.3.1.4. Rozvod po vzájemné dohodě

Předchozí reforma v této oblasti byla z roku 1884 a jednalo se o zákon pojmenovaný podle senátora Vaucluse Alfreda Naqueta. Cílem nové reformy bylo

[312] Giscard d'Estaing Valéry, Berstein Serge, Sirinelli Jean-François. Les années Giscard. Les réformes de la société 1974 – 1981, str. 221.
[313] Giroud Françoise: La comédie du pouvoir, str. 146.
[314] Taylor Nelson Sofres je třetí největší společnost specializující se na průzkum trhu. Hlavní ústředí má v Londyně a byla založena v roce 1997. Společnost zaměstnává 15 000 zaměstnanců ve více než 80 zemích světa.
[315] Giscard d'Estaing Valéry, Berstein Serge, Sirinelli Jean-François. Les années Giscard. Les réformes de la société 1974 – 1981, str. 223.
[316] Bezpečí preferuje 67% žen, ale jen 55% mužů a změnu upřednostňuje 37% mužů, avšak jen 25% žen.
[317] Giscard d'Estaing Valéry, Berstein Serge, Sirinelli Jean-François. Les années Giscard. Les réformes de la société 1974 – 1981, str. 224.
[318] Giroud Françoise: La comédie du pouvoir, str. 327.

nedramatizovat rozvod nahrazením zmínky o neúspěchu zmínkou o chybě. Jednalo se o tři možné modality rozvodu. Jednak rozvod po vzájemné dohodě, rozvod na základě přerušení společného soužití v důsledku faktického rozchodu vyjádřeného například separací na déle než šest let a tradiční forma rozvodu pro chybu, tj. pro „porušení věrnosti". Tato zamýšlená reforma nevzbuzovala tolik nevole jako některé dřívější. Ministr spravedlnosti Jean Lecanuet se vyslovil proti rozvodu, jež je výsledkem vzájemné separace. Opozice byla naopak pro.

28. května 1975 byla zahájena debata a ukončena byla hlasováním o návrhu zákona 4. června 1975, kdy se 381 poslanců vyslovilo pro reformu, 34 zůstalo proti a 42 vůbec nehlasovalo. Jednalo se o poslance většiny, kteří zákon podpořili[319], ne jako dříve zástupce opozice.[320] Byl přijat zákon, který umožňoval snazší formu rozvodu, pokud se manželé na ukončení svazku vzájemně dohodnou a vezmou na své bedra i vše, co s jejich odloučením souvisí, např. výchova dětí, rozdělení majetku atd. Soudce v tomto případě pouze dohlížel na to, zda je úmluva spravedlivá ke všem stranám.

4.3.1.5. Shrnutí společenských reforem

Giscard si vždy přál, jak prohlásil roku 1977, aby „na deseti nebo dvanácti řádcích, které budou věnovány jeho vládě v budoucích učebnicích historie, jeden nebo dva byly zasvěceny jeho snaze zlepšit postavení žen."[321] To se mu myslím podařilo dosáhnout. Přestože by se na první pohled mohlo zdát, že nový prezident jako katolík z dobré rodiny bude zavírat oči před prvním aspektem společnosti zde zmiňovaným, potratem, musím konstatovat, že zcela opačně se Giscard d´Estaing postavil k těmto otázkám čelem. Důvodem byl samozřejmě fakt, že nebylo možné přehlížet, že ženy se stejně snaží tuto oblast ovlivňovat a nekončí to pro ně vždy nejlépe. Musel také reagovat na to, že společnost jako celek byla na reformu tohoto charakteru připravená. Z politického pohledu bylo ale její prosazení jedno z nejobtížnějších, což dokládala jak diskuze nad reformami, tak jejich následné schválení. O to více obdivu si tato změna zaslouží. Druhou velkou skupinou jsou reformy Françoise Giroud, jež byla rovněž velmi oblíbená a její reformy, se mi zdá, výborně doplňovaly reformy Simone Veil. Přestože i společnost vykazovala připravenost akceptovat ženu, která se aktivně zapojila do pracovního trhu, byli to opět

[319] Pouze 48 zástupců UDR se postavilo proti.
[320] Becker Jean-Jacques: Crises et alternances 1974-2000, str. 43.
[321] Giscard d'Estaing Valéry, Berstein Serge, Sirinelli Jean-François. Les années Giscard. Les réformes de la société 1974 – 1981, str. 248.

politikové, kteří reformu značně okleštili a nakonec celý sekretariát zrušili. Bylo ale třeba reagovat na proměnu společnosti. Stejně tak u reformy, která zjednodušovala proceduru rozvodu. Prezident tehdy prohlásil: „Není nic šokujícího, že v otevřeném a svobodném společenství koexistují muži a ženy, přestože jejich pohledy na život jsou rozdílné. Není třeba se znepokojovat, jestliže to, co ještě včera bylo samozřejmé, je dnes zpochybňováno."[322] Nic to nemění na faktu, že Giscard d´Estaing, který „byl během svého mandátu zamilován do 17 milionů Francouzek"[323], byl tím reformátorem, jenom nemohl vyhrát bitvu proti všem mu nenakloněným politikům.

4.3.2. Kulturní reformy

4.3.2.1. Školská reforma

Ze sociologických výzkumů plynulo, že nejzákladnější forma nerovnosti pochází ze socio-kulturní nerovnosti, proto bylo třeba začít již u dětí. Školská politika vedená již od roku 1959 se snažila o demokratizaci vytvořením nižších gymnázií se všeobecným vzděláváním a nižších gymnázií středoškolského typu. V roce 1968 Francii rozbouřili gymnazisté a vysokoškoláci a znovu pak v březnu a dubnu 1973, kdy protestovali proti vojenské službě. 27. března 1974 předložil Joseph Fontanet Výboru ministrů návrh zákona omezeného na druhý cyklus středoškolského vzdělávacího systému, jež byl schválen vládou. Byl ale odmítnut jak studenty, tak učiteli a nakonec smeten ze stolu smrtí prezidenta Pompidoua. Obecná snaha po reformě ale neustávala.

25. července 1974 se Giscard d´Estaing na své tiskové konferenci zmínil o nezbytnosti základních vědomostí a učinil z nich jednu ze svých priorit, která měla pokračovat ve vývoji až do konce 20. století. Z prezidentova pohledu se nejednalo ani tak o změnu struktury školství, jako obsahu vědomostí, jejich sjednocení a „získání znalostí, zvýšení kulturní úrovně a vědomostí".[324] V potaz bral i rovnost šancí, neboť znal studie, které mluvili o formální demokratizaci, což ale neznamenalo skutečnou demokratizaci a rovnost na poli vzdělávání. Podle prezidenta „ze všech forem diskriminace byla tou nejméně přijatelnou", neboť „rovnost se měla stát pravidlem, kdy vzdělání dá každému nejlepší vybavení pro jeho život ve společnosti. Vzdělání mělo rozvíjet nejen intelekt, ale

[322] Giscard d'Estaing Valéry: Démocratie française, str. 138.
[323] Giscard d'Estaing Valéry: Le pouvoir et la vie, str. 279.
[324] Giscard d'Estaing Valéry, Berstein Serge, Sirinelli Jean-François. Les années Giscard. Les réformes de la société 1974 – 1981, str. 107.

také představivost, zručnost a schopnost abstrakce. S ohledem na individualitu jedince se mělo, co nejlépe přizpůsobit osobnosti a schopnostem každého žáka."[325]

Zákon, jež byl prosazován ministrem školství René Habym se v žádném ohledu netýkal vysokého školství. Naopak se pustil do reformy vzdělávacího systému začínajícího školkou a končícího maturitou. Tyto záměry vzbuzovaly protesty opozice, odborů, učitelů a rodičů žáků. Důvodem byla zejména nedůvěra, že ve výsledku bude nakonec jedna skupina vzdělávána spíše k rychlému vstupu do zaměstnání. V rozhovoru pro L´Aurore 2. července 1974 Haby potvrdil své záměry, že by rád zachoval hlavní linie reformy předchozí vlády a zrušil specializace. Bylo ale třeba mít na mysli, že některé děti jsou více nadané, jiné méně, a proto by bylo vhodné vytvořit školu středovou se společným základem trvající dva roky a až pak přistoupit ke specializacím. Po zásahu prezidenta se příprava projektu prodloužila, neboť se z Giscardova pohledu nemělo jednat o pouhé rozšíření dříve navrhované reformy Fontanel. Vzdělání se z pohledu prezidenta „mělo otevřít skutečnému světu dneška a zítřka."[326] Z tohoto důvodu se o něm nestihlo hlasovat již na podzim 1974, ale až v červnu 1975. V říjnu 1974 byly na meziministerských jednáních předloženy tři návrhy zákonů. Ty pojednávaly o systému a struktuře vzdělávání od mateřské školy až po univerzitu. Jednalo se o velmi ambiciózní snahu Annie Lesur, která navrhla k již fungujícímu principu, kdy navštěvování mateřských školek začínalo od dvou let věku dítěte s volností učitele v obsahu „výuky" a rozdělení si dětí, zřídit vychovatelskou pomoc, která by učitelkám pomáhala. Na úrovni základních škol bylo vytvořeno nové oddělení, CP intermédiaire, které následovalo před plným začleněním na základní školu a po opuštění školky. Žáci, kteří by tuto potřebu neměli, by mohli rovnou nastoupit do pětiletého cyklu základní školy. Na nižších gymnáziích se vytvořily dvě úrovně. První bez rozdílu a společná v pátém a šestém ročníku a druhá rozlišená v posledních dvou letech, která by umožnila dobrovolnou přípravu na další studium. Jistá část studia by ale byla společná. Na konci povinné školní docházky v 16 letech by student obdržel jeden diplom a nekonala by se jedna zkouška ověřující znalosti, což byla nepovinná změna. Školní hodina trvala 45 minut. Byla vytvořena jedna další kategorie diplomovaného vzdělávání udělená po dvou letech studia a jedné praktické stáži rok po absolvování gymnázia. Na gymnáziu byl zaveden předmět všeobecná kultura vyučovaná dva roky, kde byl žák připravován buď na následující studium, nebo na přechod do

[325] Giscard d'Estaing Valéry: Démocratie française, str. 66, 81, 82.
[326] Giscard d'Estaing Valéry: L´Etat de la France, str. 108.

praktického života, a to v průběhu posledního, nepovinného ročníku. Maturita byla složena ze dvou částí skládaných v průběhu posledních dvou ročníků školy.

Prezident v době, kdy vládla obecná shoda nad základy reformy a řešily se jen detaily zdůraznil, že jeho záměry se nezměnily: „Po dobu prvních dvou let nižšího gymnázia budou všichni žáci vzděláváni stejně. Cílem je dát všem Francouzům základní společný rámec znalostí, který bude zahrnovat výuku francouzštiny, cizího jazyka, matematiky, přírodních věd, společenských věd, řemesla, kultury a fyziky.“[327] Reakce na takovou reformu byly u veřejnosti negativní. Ozývaly se obavy ze snížení úrovně výuky a selekci. Ministr byl na takovou situaci připraven a předložil celou komunikační strategii, která umožnila udělat změny přesně tam, kde byly nejžádanější[328]. Byla zavedena jak možnost znalosti prohlubovat, tak zajistit podporu při zameškání. V úvahu se bralo i soukromé vzdělávání a rodiče byli zahrnuti do fungování školy.

Návrh zákona byl schválen 4. června 1975 Ministerskou radou a při diskuzi v parlamentu v období od 17. do 30. června 1975 se upevnil charakter spíše společného než jednotného studia. Finální zákon vyhlášený 11. července 1975 pojednával o zřízení jednotného veřejného nižšího gymnázia[329], které by dalo všem rovné šance, a to až do konce prvního cyklu a tím posílilo demokratizační proces díky tomu, že nahradilo dřívější sekce nižšího gymnázia rozdělené podle úrovně žáka. Zároveň byly zavedeny učebnice zadarmo a společný učební základ. Každý rok se měla předkládat zpráva o funkčnosti zákona a dekrety diskutované Komisí pro kulturní záležitosti. Práce na zákoně tedy nekončila jeho samotným schválením. Na říjen 1975 byl svolán výbor, který měl trojí poslání-reflexi, informování a koordinaci a měl prověřit strukturu, program vzdělávání a vyučující.

Zákon byl stejně tak předmětem debat i mezi prezidentem a jeho ministrem. Prezident „chtěl rovnost pro všechny děti tak, aby v budoucnu měli kulturu a znalosti zahrnující stejný stupeň vzdělání, jak jen to bude možné.“[330] Naopak Haby si představoval širší a důkladnější reformu základního školství, kde navrhoval vytvoření tří cyklů, u

[327] Giscard d'Estaing Valéry, Berstein Serge, Sirinelli Jean-François. Les années Giscard. Les réformes de la société 1974 – 1981, str. 111.

[328] Zrušeny byly například návrhy na zahájení školní docházky od pěti let nebo úvod do studia filosofie.

[329] Jedná se o první stupeň francouzského vzdělávacího systému tzv. collège, kdy všichni žáci vstupují do primy na stejném typu školního zařízení. Na konci tercie se pak žáci rozhodovali, jestli budou navštěvovat klasická nebo odborná lycea. Reforma ale nezměnila nic na rámci školního systému, který má dvě složky (státní a soukromé školy).

[330] Giscard d'Estaing Valéry: L´Etat de la France, str. 109.

kterých by se již progresivita dětí mohla lišit. Na nižších gymnáziích byla sjednocena výuka společenských věd (historie, zeměpisu, ekonomie a občanské výchovy) a zavedeno vyučování předmětu technická a manuální výchova. Zrušena byla také jakákoliv hierarchie mezi předměty, v čemž viděl ministr největší přínos. Na gymnáziích se redukoval společný základ ve prospěch volitelných předmětů (matematiky, fyziky a ekonomie). Metody teoretického vytváření školních programů a plánů byly ovlivňovány denní praxí. Cílem bylo dosáhnout celkového globálního rozhledu žáka, neuvažovalo se tedy o každém vyučovaném předmětu osamoceně, ale v kontextu. Žák měl získat nejen znalosti, ale i schopnost myslet, analyzovat a dosáhnout nejen intelektuálního, ale i manuálního a sociálního chování.

Prezident a jeho poradci navrhli také řadu modifikací, které nešlo opomenout. U nižších gymnázií navrhoval prezident jen dílčí změny, aby se vyhnul provádění jak změny programů, tak změny rozvrhů hodin zároveň. Nakonec to byl samozřejmě prezident, kdo vyřkl rozhodnutí. Rozhodl se z původních záměrů reformy celého pedagogického systému ustoupit a vrátit se zpět k tomu, co měl být základní bod. Jak sám řekl: „Specifičností této reformy je nižší gymnázium pro všechny Francouze. To je to jediné skutečně společné všem, minimální stupeň znalostí.“[331] Pro příště měl Haby pracovat pouze na definování společných znalostí na úrovni nižšího gymnázia, jak se rozhodlo a oznámilo 15. června 1976. Školní programy byly připraveny, společný základ byl publikován až 2. března 1977 a Ministerské radě byla předložena brožura „Znalosti a dovednosti na konci povinné školní docházky“[332]. Haby samozřejmě vyhověl prezidentově prosbě. Myšlenka parlamentu na vytvoření skupin, jež by prohlubovaly znalosti, byla naopak nahrazena návrhem na skupiny, které by pomáhaly žákovi dohnat neznalosti a Haby proto navrhl prohlubování znalostí jako dobrovolné kurzy. Dalším bodem byly učitelské sbory, kdy vznikl sbor diplomovaných profesorů a sbor vychovatelů. V roce 1977 byla reforma spuštěna do praxe spolu se začátkem školního roku. 3. dubna 1978 byl René Haby nahrazen na svém postu Christianem Beullacem, který pracoval na reformě dál až do roku 1981. Ten zachoval udělování výučních listů po třech letech po opuštění nižšího gymnázia, prosazoval sbližování škol a podniků a renovaci vzdělávání učitelů.

[331] Giscard d'Estaing Valéry, Berstein Serge, Sirinelli Jean-François. Les années Giscard. Les réformes de la société 1974 – 1981, str. 115.

[332] Brožura mluvila o společném základu vzdělání, kterého mohlo být eventuálně dosaženo odlišnými vzdělávacími metodami, ale s tím, že všichni žáci projdou všemi cykly povinné školní docházky. Mluvila tedy daleko více o metodách pedagogiky, než o obsahu.

Během Giscardova prezidentství se tato reforma dotkla 3 700 000 dětí.[333] Přístup ke vzdělání mělo 91,7% mládeže mladší 15 let[334] a 85% žáků ve věku 16 let ve svých studiích pokračovalo, z nichž 15% zahájilo přípravu na své zaměstnání v učňovských školách. Pro další studia v rámci druhého cyklu, tj. lycea byla v roce 1973 zavedena praxe tzv. procédures d´orientation, kdy byla žákům poskytnuta rada, které profesní směřování by jim mělo nejlépe vyhovovat. Toto doporučení nemusel žák povinně následovat, ale většinou tak činil, což vedlo k tomu, že jistá skupina nenastoupila do prvního ročníku veřejného gymnázia, ale soukromého lycea[335]. Soukromé školy se tak staly atraktivní a nebyly již vybírány z náboženských důvodů. Maturitní zkoušku zde složilo 37% žáků. V celkovém pohledu ale soukromé školy jak prvního, tak druhého cyklu přitáhly v tomto období jen 24% žáků.

V celkových číslech navštěvovalo státní a soukromé školy druhého stupně 5 milionů dětí oproti 737 000 v roce 1945 a vysoké školy 751 000 studentů v porovnání se 126 000 v roce 1951. Započatá tendence zaznamenávala strmý růst. Narůstal počet maturantů a tedy i studentů univerzit. Zvyšovaly se i investice do školství.[336] Počet studentů na univerzitách se mezi lety 1975 a 1980 zvýší z 749 000 na 799 200.[337] Ekonomická krize a nezaměstnanost učinila ze vzdělání nejenom artikl, po kterém byla sháňka, ale i imperativ, bez kterého se dalo na trhu práce jen stěží uplatnit. V atmosféře modernizace průmyslové struktury se začal klást důraz na vzdělanou pracovní sílu oproti dřívější poptávce po pracovní síle, jež by vykonávala manuální nekvalifikované práce.

V oblasti vysokoškolského vzdělávacího systému nebyla uskutečněna zásadní reforma. V roce 1973 byla provedena reforma prvního cyklu zavedením univerzitního diplomu DEUG[338]. Snaha po reformě druhého cyklu vysokoškolského studia navrženého státním sekretářem pro univerzity Jean-Pierrem Soissonem a převzatého od ledna 1976 jeho nástupkyní Alice Saunier-Séïté vyvolal vzpouru vysokoškolských studentů z obav, že se budou univerzity profesionalizovat a že by tudíž přizpůsobily počty přijatých studentů reálným potřebám a poptávce. Tyto stávky trvaly od března do května 1976.

---

[333] Pro porovnání: v roce 1945 737 000 dětí. Zdroj: Ludivine Bantigny: Les „XXe siècle" français, La France et les Français de 1914 à nos jours, str. 142.
[334] V roce 1958 to bylo jen 53% dětí.
[335] Legální statut získaly soukromé školy nejdříve Debréovým zákonem z roku 1959 a poté Guermeuerovým zákonem v roce 1977. Levice chtěla s dualitou státní vs. soukromé školy skončit.
[336] Duby Georges: Dějiny Francie od počátků po současnost, str. 837, 838.
[337] Prost Antoine: Petite histoire de la France au 20e siècle, str. 120.
[338] Diplôme d´études universitaires générales (Diplom všeobecných vysokoškolských studií).

4.3.2.2. Shrnutí kulturní reformy

Reforma velmi složitého francouzského vzdělávacího systému byla náročnou záležitostí, která neměla problém získat podporu politických kruhů. To, že byla reforma váhavě přijímána obyvatelstvem, vycházelo z její povahy. Nepanoval pocit jistoty, že prezidentův hlavní zájem stejného stupně vzdělání pro všechny nepovede i tak k směřování nadanější skupiny k dalšímu vzdělávání a těch zbylých k brzkému vstupu do zaměstnání. Původní záměry reformy byly širší a měly se snažit odstraňovat rozdíly už v předškolním věku, pro jejich složitost se reforma zredukovala na nižší gymnázium. Vzdělání bylo doplněno o různé formy pomoci žákům, kteří měli problém látku zvládat. Když pomyslíme na fakt, že Giscard d´Estaing měl skvělé rodinné zázemí a vynikající vzdělání, musíme uznat, že byl skutečným humanistou, když se snažil poskytnout všem, co nejlepší vzdělání. Možná při tom myslel i na ekonomickou situaci a restrukturalizaci podniků, která potřebovala rovněž vzdělanější zaměstnance schopné ovládat nejrůznější stroje a přístroje. Reformu můžeme považovat za úspěšný začátek, který bylo ale nutné dále rozvíjet do dalších sfér vzdělání.

4.3.3. Politické reformy

4.3.3.1. Snížení věkové hranice pro účast u voleb

Občanská zletilost byla stanovena zákonem z 20. září 1792 na 21 let a od té doby nebyla měněna. Naopak politická zletilost byla upravována několikrát. V roce 1814 byla stanovena na 30 let, ústavou 1791 a následnou Chartou z roku 1830 na 25 let a ústavou 1848 na 21 let. Až po druhé světové válce v době odboje a osvobození začala být tato otázka velmi silně brána v potaz. Plně vstoupila do debaty Komise pro státní reformu a gaullisté jí byli velmi nakloněni. Až postoj Komunistické strany k této reformě a obavy z vlivu na jistou část mladého voličstva vedly gaullisty k náhlému obratu. Komunistická strana přesto o této otázce nepřestávala uvažovat. První návrh ústavy IV. Republiky, jež navrhoval politickou zletilost od 20 let, byl v referendu 5. května 1946 odmítnut. V letech 1947-1951 předložili Komunisté několik návrhů zákona před výbor Národního shromáždění. Až gaullistický poslanec Robert-André Vivien předložil v letech 1964-1968 několik návrhů s věkem 19 let, získal podporu Unie mladých pro pokrok[339], ale mezi gaullisty zůstával osamocen. Rok 1968 tuto reformu legislativně uspíšil, během června 1968 bylo Národnímu shromáždění předloženo osm návrhů zákona různými politickými

[339] Union des jeunes pour le progrès.

skupinami. Zákonem z 9. července 1970 bylo přiznáno volební právo těm, kteří prošli vojenskou službou. Komise zákonů 28. listopadu 1972 schválila princip snížení politické a občanské způsobilosti na 18 let, ale nebylo o tom nikdy hlasováno Národním shromážděním. Premiér Pierre Messmer se ve svém projevu z Provins 3. října 1972 vyslovil pro věk 19 let. Společný program levice pro parlamentní volby 1973 obsahoval věk 18 let. Reforma se vznášela ve vzduchu, 21. června 1973 Senát projednával dva návrhy zákona, jeden od Jeana Lecanueta a druhý od Jacqua Duclose. V prezidentské kampani před volbami roku 1974 navrhovali všichni kandidáti snížení věku pro účast ve volbách buď na 18, nebo 19 let.

Vládní návrh zákona byl jasný, stručný, neboť obsahoval pouze dva články a zabýval se pouze politickou způsobilostí. Schválená verze byla nakonec rozšířena na třicet článků a zahrnovala i občanskou způsobilost. První vládní návrh počítal s věkem 19 let, což komplikovalo situaci, neboť by nebyl harmonizován věk politické způsobilosti s věkem pro trestní odpovědnost. Navrhována byla tedy celková změna zvýšení věku na 19 let, a to jak v oblasti civilní, trestní, tak politické odpovědnosti. Nakonec se ale zákonodárci shodli, že věk 18 let usnadní situaci ve všech oblastech. Jak parlament, tak Komise zákonů Národního shromáždění považovala schválení změny věku u politické i občanské zodpovědnosti za logické a opak by pouze odporoval zdravému rozumu. Pouze Státní rada zastávala opačný názor a to, že obě způsobilosti nemusí být nutně spojovány.

Reformu, která byla nakonec prosazena pod vládou Giscarda d´Estainga, nebylo možné přisuzovat jen novému prezidentovi, ale celkovému vyústění všech předchozích snah. Přesto mu zůstává připisovaná. Mnoho komentátorů ale neopomnělo zdůraznit rychlost s jakou byla reforma schválená v návaznosti na prezidentské volby. Stálá komise Státní rady doporučovala vypracování studie následků zákona dříve, než bude schválen, což se nestalo. 10. června 1974 Ministerská rada schválila projekt zákona, který umožňoval účastnit se voleb již v 18 letech a ne jako dříve po dosažení 21 let. Ke snížení věku došlo u politické i občanské zletilosti. 13. června 1974 byl návrh zákona předložen výboru Národního shromáždění, 25. června byl pak tento zákon přijat Národním shromážděním a o tři dny později, 28. června Senátem s podporou celého politického spektra. Zákon byl pak veřejně vyhlášen 5. července 1974. I rychlost s jakou byl celý legislativní proces proveden, ukazovala péči a význam, jaký mu byl přikládán.

Přesto v určitých kruzích přetrvávala obava, aby reforma nevedla ke zpochybnění rodičovské autority. Pro okruh asi 450 000 školou povinných osmnáctiletých žáků stále na základě oběžníku ministra školství Habyho platilo, že rodiče byli hlavními partnery ředitele školy, neboť žák nebyl vždy a ve všem automaticky zodpovědný. Postoj Ministerstva školství byl prostě takový: „Pokud budeme zákon uplatňovat striktně, riskujeme narušení rodiny. Odcházením zákona upřednostňujeme rodinné vazby a udržení harmonie v rodině."[340] Tato opatrnost vyvolávala nesouhlas mezi stoupenci přijatého zákona, tj. jak žáky, tak jejich rodiči a učiteli. A mnohé organizace, Národní unie akčního výboru gymnázií[341], klubu „Rudý"[342], Mladí křesťanští studenti[343] označili oběžník za nezákonný.

Z pohledu trestního práva nebylo již s mladistvými, jež dosáhli věku 18 let zacházeno stejně jako dříve, kdy tím, že nabyli zletilosti začali spadat do stejné kategorie trestního práva jako kdokoliv starší, ale tresty pro ně byly voleny mírnější. Nový zákon jasně limitoval pravomoci soudce, pokud jde o vzdělávání pod dohledem. Přestaly tedy existovat nástroje ochrany, asistence a výchovy typické dřívější jurisdikci pro mladistvé. To nemohlo vést k ničemu jinému, než zvýšení počtu krátkých odnětí svobody. Dekret z 18. února 1975 pojednávající o soudní ochraně zletilých mladých lidí řekl, že do věku 21 let mohou požádat soudce o soudní ochranu pokud prokáží velký problém se sociálním začleněním. Tím se komplikovala i role soudců, jež se stali v procesu těmi, kteří vyřknou, kdo bude spadat do nové kategorie mezi mladistvými a plnoletými. Zákon přinesl i změny v otázce prostituce, kuplířství a pornografické literatury, kde nezletilost byla základním kamenem trestného činu a zpřísnil trety pro osoby mladší 21 let užívající drogy.

Podle průzkumů měla být tímto zákonem posílena voličská základna levice, jež měla získat 53% nových voličů z 2 400 000 proti 26% pro pravicovou většinu.[344] Bylo třeba relativizovat tuto myšlenku, neboť nebylo možné tvrdit, že se jednalo o jednotný příklon. Je samozřejmě možné, že mladí více tíhnuli k levici, ale jejich rozhodnutí ovlivňoval sociální původ, pohlaví, náboženství a je nutné i zdůraznit, že mladí, kteří se angažovali na levici, byli více vidět a slyšet než jejich pravicoví kolegové. Podle výzkumu Le Nouvel Observateur mladí preferovali PSU a extrémní levici, podle ankety SOFRESu z

[340] Giscard d'Estaing Valéry, Berstein Serge, Sirinelli Jean-François. Les années Giscard. Les réformes de la société 1974 – 1981, str. 85.
[341] Union nationale des comités d´action lycéens (UNCAL).
[342] Cercle Rouge blízký Revoluční komunistické frontě.
[343] Jeunesse étudiante chrétienne.
[344] Jacquet Arnaud: Les Présidents de la Ve République: Valéry Giscard d'Estaing 1974-1981, str. 90.

21. června 1974 59% mladých mezi 18 a 21 lety hlasovalo pro Mitterranda a 41% pro Giscarda d´Estainga.

Argumentem pro reformu byla větší vyspělost nové generace, než jejich rodičů. Vliv na to mělo mít i prodloužení povinné školní docházky, snadnější přístup na vysoké školy a k informacím v médiích, změna vztahu rodič-dítě atd. Protiargumentem ale bylo, že právě ono prodloužení studia spíše prodlužuje ekonomickou závislost dítěte na rodičích a zpožďuje jeho vstup do aktivního života. Z tohoto důvodu navrhovaly odbory a mládežnické organizace finanční podporu při studiu. Zároveň to byla vysoká nezaměstnanost, která blokovala aktivní vstup do života. V září 1974 bylo evidováno 237 300 žadatelů o práci pod 25 let, v květnu 1975 již 268 000. Podle ankety SOFRESu z října 1974 39% tázaných ve věku mezi 16 a 25 let požadovalo rezervovat pracovní místa ve firmách pro mladé, kteří nastupili do svého prvního zaměstnání.[345] Ruku v ruce šla i větší vyspělost biologická, kdy i puberta nastupovala dříve. Fakt, že na jednu stranu byli mladí schopni efektivně působit v mládežnických organizacích a odborech a na druhou stranu museli čekat na politickou a občanskou způsobilost někteří považovali za nejlepší důkaz neuspořádaného nebo zablokovaného charakteru francouzské společnosti.

Tato reforma se netýkala jen Francie, ale probíhala v dalších zemích. Dokonce Výbor ministrů Evropské rady 19. září 1972 vyzval státy k provedení této reformy. Jean Lecanuet před poslanci a senátory bránil reformu takto: „Mnohé zahraniční zkušenosti ukazují, že vstup mladých na politickou scénu je znakem dynamismu, podmínkou pro lepší vyrovnanost celého voličského tělesa, nerozrušuje politický život a nezpůsobuje chaos. Je to naopak nejlepší prostředek, jak se vyhnout revoluci.“ 13. února 1978 k tomuto zákonu Giscard d´Estaing řekl: „Chtěl jsem, aby bylo právo volit sníženo od 18 let, což nebylo vítáno v politických kruzích, ale v mých očích to bylo nevyhnutelné pro zajištění plné účasti mladých na životě národa. Vy (mladí) učiníte Francii tolerantní a uvolněnou.“ Zčásti se jednalo jen o politický tah, který měl ale svůj aspekt sociální a kulturní. Zákon povzbudil změnu pohledu na věk a vztah mezi generacemi a logicky musel přinést i proměnu vnímání práv mladistvých. Jean Lecanuet tuto reformu označil za historický mezník, „jež bude mít velký psychologický a sociologický dopad.“[346] Prezident

[345] Giscard d'Estaing Valéry, Berstein Serge, Sirinelli Jean-François. Les années Giscard. Les réformes de la société 1974 – 1981, str. 78, 88.
[346] Tamtéž, str. 75, 76, 81.

neopomenul zdůraznit, „že žádná z předchozích generací nedisponovala stejnými možnostmi výběru.“[347]

4.3.3.2. L´Office de radiodiffusion et de la télévision français (ORTF)

Zamýšlená reforma se neměla týkat novin, neboť nezávisely na veřejné moci, ale televizního a radiového vysílání. 23. března 1945 byl nařízením vytvořen státní monopol dohledu nad televizním a radiovým vysíláním svěřený RDF (*Radiodiffusion française*), jež se v roce 1949 změnila na RTF (*Radiotélévision française*). Měly statut státní služby. Význam zmíněných médií byl posílen vynálezem tranzistoru roku 1948, kterých se již v roce 1961 používalo více než 2 miliony kusů a v letech 1973-1983 se počty rádií dokonce zdvojnásobily na 50 milionů kusů.[348] Rovněž počty televizních přijímačů stoupaly z pouhých 297 kusů v roce 1950 na téměř 13 milionů v roce 1974 a v letech 1973-1983 dosáhly celkového nárůstu ze 78% na 93%.[349] Bylo ale třeba vyčkat nařízení ze 4. února 1959, kdy se RTF stala veřejným zařízením průmyslového a komerčního charakteru a následně byla zákonem z 27. června 1964 přeměněna na ORTF[350]. Mělo být dohlíženo na objektivitu a přesnost přednášených informací, ale ve skutečnosti ani ORTF neměla vlastní, skutečnou autonomii. Monopol způsoboval nejen problémy organizační, ale zapříčinil i komplikace ve financování a samozřejmě v kontrole informování. Problém to byl citlivý již v době IV. Republiky, ale jeho aktuálnost utlumovaly různé politické koalice. Tehdy se ministr pro informace Alain Peyrefitte trefně vyjádřil o roli médií ve společnosti: „RTF, to je vláda přítomná v jídelně každého Francouze.“[351] Prezident Pompidou se k věci vyjádřil v roce 1972, kdy řekl, že „ať se to někomu líbí nebo ne, televizní novinář není jako jiní novináři, neboť na televizi se pohlíží jako na hlas Francie.“[352] Přestože v oblasti rádií existovaly další stanice, například RTL nebo Europe 1, které mohla vláda zakázat, byla to televize, co ji zajímalo. Jisté uvolnění přišlo za Jacqua Chaban-Delmase, ale reforma statutu ORTF z července 1972 neuspěla.

Původně prezident Giscard d´Estaing zvažoval privatizaci audiovizuálního průmyslu, kterou později zavrhnul. Spokojil se se zavedením pravidel konkurenceschopnosti a výnosnosti a rozložením ORTF na sedm veřejných společností

[347] Giscard d'Estaing Valéry: Démocratie française, str. 31.
[348] Becker Jean-Jacques: Crises et alternances 1974-2000, str. 44.
[349] Sirinelli Jean-François: Les vingt décisives. Le passé proche de notre avenir 1965-1985, str. 175.
[350] L´Office de radiodiffusion et de la télévision français.
[351] Becker Jean-Jacques: Crises et alternances 1974-2000, str. 44.
[352] Frears J.R.: France in the Giscard presidency, str. 189.

včetně tří televizních kanálů a čtyř rádií[353]. V bouřlivé debatě proti zákonu vystupovala jak pravice, tak levice, která jej obviňovala, že se snaží média zprivatizovat. O zákonu se hlasovalo 7. srpna 1974, kdy bylo 290 poslanců pro a 183 proti.[354] Součástí zákona bylo i zřízení dohlížecí parlamentní delegace pro rádio a televizi, kontrolního mechanismu nad financováním a pravomoci jmenovat řídící výbory a jejich předsedy. K 1. lednu 1975 měla reforma nabýt účinnosti. Objevily se ale nové dva problémy, a to jak rozdělit zaměstnance ORTF a vytvořit nová vedení. Konec léta a podzim 1974 byly ve znamení mnoha stávek zaměstnanců způsobených jejich nejistotou. Celkově reforma nepůsobila jako převratná změna na půdě liberalizace právě kvůli rozporům, které ji provázely a faktu, že média stále zůstávala úzce propojena s politickou mocí. Jejím prosazením ale Giscard d´Estaing ujistil, že „televize není hlasem Francie a mezi novináři neexistují rozdíly"[355], což zastával i Mitterrand.

4.3.3.3. Statut Paříže

Zákonem z 31. prosince 1975 byl změněn výjimečný statut Paříže platící od roku 1800, jež se stala obcí a departementem. Rada Paříže se stala zároveň obecní a okresní radou, jež od nynějška volila svého starostu, tak jako ostatní města, který byl pověřen řešením komunálních záležitostí a prefekta, jež se staral o záležitosti departementu.[356]

Tato reforma byla jakousi druhou rovinou spojenou s obecními volbami v roce 1978, které byly velmi zpolitizované a dávaly tak možnost vyjádřit vůli občanů ve vztahu k blížícím se volbám starosty. Prezident reformu statutu Paříže považoval za podstatnou a důvodem byl zřejmě fakt, kdy bylo z prezidentova pohledu žádoucí, aby v případě nutnosti bylo místo pařížského starosty obsazeno silnou osobností nakloněnou vládě a prezidentovi. Paříž byla totiž již dlouho pod vládou gaullistů a prezident by rád tuto dominanci ukončil. To byl také důvod, proč 12. listopadu 1976 Giscard d´Estaing navrhl na post pařížského starosty svého muže Michela d´Ornana. Proti tomu o dva měsíce později, 19. ledna 1977, podal svou kandidaturu Chirac. V následné volbě starosty 25. března 1977 se při

[353] 7 společností: Télévision Française 1, Antenne 2, France-Régions 3, Radio France, Société française de production et de création audiovisuelle (SFP) pro realizaci velkých vysílání, Télédiffusion de France (TDF) pro udržování technické infrastruktury, Institut national de l´audiovisuel (INA) pro výzkum a vzdělávání zaměstnanců.

[354] Becker Jean-Jacques: Crises et alternances 1974-2000, str. 47.

[355] Frears J.R.: France in the Giscard presidency, str. 189.

[356] Až do roku 1977 neměla Paříž starostu. Vedl ji předseda Městské rady v roce 1964 nahrazený prezidentem Rady Paříže. Až zákon z 31. prosince 1975 učinil z Paříže zároveň obec a departement a ustavil funkci pařížského starosty voleného radou o 109 členech, kterému vypomáhá v oblasti policie policejní prefekt.

výsledcích 26,2% hlasů pro Chiraca a 22% pro d´Ornana starostou metropole stal Jacques Chirac s podporou své strany Sdružení pro republiku (RPR).[357] Toto vítězství zanechalo své stopy a bylo ještě zvýrazněno způsobem hlasování, kdy se pro Chiraca vyslovilo 50 radních ze 109 proti 15.[358] Opozice získala 40 míst radních.[359] Porážka byla pro prezidenta pokořující, naopak gaullistům se podařilo zachovat si tvář.

K této reformě prezident v Thann v květnu 1979 prohlásil: „Včera, volení zástupci rozptýlení mnoha aktivitami, nuceni řídit záležitosti Paříže; zítra, starostové placeni na plný úvazek, obklopeni kvalitními spolupracovníky a jednajícími pouze v rámci departementu.“[360]

4.3.3.4. Aktuální otázky

Tradice otázek byla zavedena v době III. Republiky, mezi roky 1909-1910 se pak ujaly zejména písemné otázky. V ústavě V. Republiky byly zahrnuty pod článkem 48 ústavy a Michel Debré je dokonce označil za „základní zbraň parlamentní kontroly“.[361] Jednalo se jak o otázky písemné, tak o otázky ústní s debatou i bez ní. Zejména ústní otázky následované rozpravou byly špatně přijímány opozicí, od roku 1978 přestaly být užívány a v roce 1994 z vnitřních předpisů vymizely zcela. Naopak ústní otázky bez debaty dávaly prostor pro neúčast poslanců, proto se Národní shromáždění snažilo nahradit stávající páteční odpolední jednání schůzí odehrávající se celý čtvrtek jak dopoledne, tak odpoledne. Zde zakročila Ústavní rada říkající, že ze zákona plyne možnost jediné schůze týdně.[362] V roce 1968 Chaban-Delmas navrhl reformu vnitřních předpisů Národního shromáždění vytvořením formy urgentních otázek později přejmenovaných na aktuální otázky vtělených do článku 138 ústavy z 23. října 1969 trvajících hodinu týdně. Ustavení instituce aktuální otázky, po vzoru Velké Británie, umožnilo paritu prostoru, jež měla většina a opozice k dispozici během pravidelných týdenních zasedání. Giscard d´Estaing je pak ve svém projevu k parlamentu 30. května 1974 navrhl nahradit otázkami vládě hodinu každé středeční odpoledne. Od 28. října 1981 byly vysílány veřejně a čas nebyl striktně dělen mezi vládu a opozici. Vláda na otázku vybrala jednoho ze svých členů, který ji

[357] Berstein Serge, Winock Michel: La République recommencée. De 1914 à nos jours, str. 522.
[358] Portelli Hugues: La vie politique en France sous la Ve République, str. 214.
[359] Becker Jean-Jacques: Crises et alternances 1974-2000, str. 124.
[360] Giscard d'Estaing Valéry: L´Etat de la France, str. 177.
[361] Giscard d'Estaing Valéry, Berstein Serge, Sirinelli Jean-François. Les années Giscard. Les réformes de la société 1974 – 1981, str. 53.
[362] Teprve v roce 1993 se tento typ otázek posunul na čtvrteční ráno a o tři roky později na středeční ráno. Od roku 1995 fungovaly dvě hodinová zasedání v úterý a středu odpoledne.

zodpověděl a autor otázky po jejím zodpovězení neměl možnost reagovat. Interpelace před zraky veřejnosti sloužily jako znovuzhodnocení funkčnosti politické kontroly shromáždění.

4.3.3.5. Shrnutí politických reforem

Politické reformy, které jsem si vybrala jako reprezentativní vzorek nedosahují všechny stejného významu, ale míří všechny na roli občana ve společnosti. I zde se při prvních volbách pařížského starosty ukázala nejednota pravice a nesporně byly dalším z Chiracových kroků, jak ztížit postavení prezidenta. Reforma snížení politické a občanské způsobilosti na 18 let byla prosazena poměrně rychle po květnu 1974, a to se silnou politickou podporou. Může to být udivující, když vezmeme v potaz, že velká většina těchto nových mladých voličů měla smýšlet spíše doleva a ani rodiče nebyli touto změnou potěšeni. Bylo ale třeba reagovat na proměnu společnosti. Pokud chtěl Giscard d´Estaing vypadat jako novátor, nemohl ani souhlasit se zastaralým způsobem kontoly médií. Velmi důležitou reformou se tak stala změna charakteru televizního vysílání, kdy se i přes nedůvěru z obou politických uskupení podařilo reformu přijmout a média alespoň do jisté míry osvobodit.

4.3.4. Sociální reformy

4.3.4.1. Sociální reforma aneb ochrana těch nejzranitelnějších

V sociální oblasti pokračoval nový prezident v politice započaté Chaban-Delmasem a zavedl redistribuci příjmů, jež byla značně financována narůstajícími sociálními dávkami a daněmi, které za období let 1974 až 1981 vzrostly z 37% na 43% HDP.[363] Dva zákony z let 1974 a 1975 byly přijaty proto, aby zabránily dopadu krize na ty nejvíce zranitelné. Princip byl jednoduchý, všichni bez ohledu na jejich profesní statut měli nárok být chráněni proti rizikům. Týkalo se to handicapovaných, vdov, námezdních dělníků a důchodců. Prezidenta v jeho snaze motivoval, jak napsal ve svých pamětech, fakt „že ve Francii té doby zůstávaly ohromné sociální rozdíly, větší než v porovnatelných zemích jako byly Spojené státy americké nebo Německo. Pokud by společnost byla skutečně liberální ve svých politických strukturách, vytvářela by silný tlak na jednotlivce."[364] Výsledkem bylo zevšeobecnění a rozšíření služby sociálního zabezpečení zákonem z 24. prosince 1974 a 5. července 1975, odsouhlasení výhod pro handicapované 30. června 1975, zkrácení pracovní doby a snížení věku pro odchod do důchodu pro manuálně pracující

[363] Berstein Serge, Winock Michel: La République recommencée. De 1914 à nos jours, str. 497.
[364] Giscard d'Estaing Valéry: Démocratie française, str. 26.

Francouze zákonem z 30. prosince 1975, zvýšení minima pro staré lidi a rodinných příspěvků, definování statutu a politiky pro zahraniční pracovníky a garantování 90% výše čistého přijmu na období jednoho roku pro nezaměstnané propuštěné z ekonomických důvodů.[365] To vše zajišťovalo podle prezidenta „pokrok společnosti."[366] Tato reforma, prosazená Chiracem 15. října 1974, byla vítězstvím jak pro něj samotného, tak pro odbory, jež získaly garance pro zaměstnavatele, kteří dostali pomoc státu pro financování mezd.

Právním předpisem z 3. ledna 1975 bylo upraveno hromadné propouštění z ekonomických důvodů a zároveň povinnost úředního souhlasu s výpovědí a 26. dubna 1977 byl Národním shromážděním odsouhlasen Barrův národní plán zaměstnanosti. Jeho cílem bylo posilovat sociální pomoc znevýhodněným osobám, zastavit narůstání fenoménu nezaměstnanosti a podporovat nezaměstnané v hledání práce. Rodinné příspěvky byly zvýšeny o 10%, valorizováno bylo i finanční minimum a důchody. Odlehčení bylo poskytnuto podnikům, které zaměstnávaly a byla nabídnuta pomoc imigrantům pro návrat do zemí jejich původu. Náklady na tento plán byly 8,3 miliard franků.[367] Rokem 1971 přesáhl rozsah výdajů v sociální oblasti výši státního rozpočtu, v červenci 1979 zavedená mimořádná 1% dávka nemocenského pojištění umožnila vyrovnat tento deficit. Tato dávka byla zrušena v únoru 1981 v souvislosti s plánovanými prezidentskými volbami, po vítězství levice byla v listopadu 1981 opět obnovena.

4.3.4.1.1. Sociální zabezpečení

Na začátků prezidentství Giscarda d´Estainga byl proces zevšeobecnění sociálního zabezpečení pokrývající aktivní obyvatelstvo téměř dokončen. Existovaly ale kategorie zahraničních pracovníků, jejichž problematika stále nebyla řešena. Její zahrnutí do systému byla tedy posledním krokem k završení celého procesu. Tento krok byl spojen s procesem harmonizace, tj. spojením se všeobecným režimem a finanční kompenzací, které byly vyžadovány nátlakovými skupinami hájícími zájmy profesí v průmyslu, obchodu a řemesle již od roku 1972. Jedině jejich kombinace zajistila uživatelům dávky a příspěvky totožné jako ve všeobecném systému. Zákon z 22. prosince 1974 upřesnil detaily harmonizace povinného, zákonného a základního pojištění vytvořením systému všeobecné sociální ochrany ve třech kategoriích: pojištění nemoci-mateřství, stáří a rodinné dávky, a to nejpozději k 1. lednu 1978. Zákon ze 4. července 1975 zrušil podmínku profesionální

[365] Jacquet Arnaud: Les Présidents de la Ve République: Valéry Giscard d'Estaing 1974-1981, str. 91.
[366] Giscard d'Estaing Valéry: Démocratie française, str. 76.
[367] Jacquet Arnaud: Les Présidents de la Ve République: Valéry Giscard d'Estaing 1974-1981, str. 95.

aktivity pro získání rodinné dávky, rozšířil povinné pojištění ve stáří na všechny pracující osoby, rozšířil pole působnosti sociálního zabezpečení v oblasti pojištění nemoci-mateřství například na mladé hledající si své první zaměstnání a další kategorie čítající dohromady 1,2 milionu osob. Další zákon z 2. ledna 1978 se snažil završit proces rozšiřování a harmonizování, když říkal, že „sociální zabezpečení je založeno na principu národní solidarity a garantoval zaměstnancům a jejich rodinám její zajištění. Zajišťoval všem pobývajícím na francouzském území pokrytí pojištění v nemoci, v mateřství a rodinné dávky".[368] Změněno bylo dobrovolné pojištění na osobní pojištění a toto nepovinné pojištění neposkytovalo žádné jistoty. Tento druh pojištění přestal existovat v roce 2000 v souvislosti se završením rozšiřování sociálního zabezpečení a vytvořením Univerzálního zabezpečení v nemoci[369].

4.3.4.1.2. Důchodci

Od počátku 60. let až po 70. léta byla upřednostňována asistenční péče o staré lidi a péče v domácnosti byla cílena na ty nejméně majetné. Od roku 1975 a zejména od roku 1980 se s vzrůstajícím počtem důchodců naopak výrazně upřednostňovala domácí péče s cílem omezit výdaje na péči a pobyty v nemocnicích, zlepšit podmínky života starých lidí tím, že jim bude umožněno žít, co možná nejdéle v prostředí, na které jsou zvyklí. Zákonem z 30. června 1975 byly zavedeny kompenzační příspěvky pro osoby z 80% neschopné se o sebe postarat.[370] Celkově byl preferován pobyt starých osob v jejich prostředí, rozlišování mezi jejich prostředím a hospitalizacemi v nemocnicích a prevence závislosti. Až do realizace 6. plánu v letech 1970-1974, příchodu Giscarda d´Estainga a jeho 7. plánu na období let 1975-1979 zůstávaly veškeré snahy nenaplněny.[371]

Cílem bylo „dát všem Francouzům a Francouzkám jistotu renty, která umožní prožití důstojného stáří dostupného všem. V krátkosti řečeno se jednalo o snahu zbavit Francouze strachu ze stáří bez finančních zdrojů."[372] Konkrétní opatření ve prospěch starších občanů byla v Giscardově pojetí dvojí. První byla klasická důchodová politika, která doprovázela tuto demografickou evoluci a druhá přinášela změny v podobě politiky

[368] Giscard d'Estaing Valéry, Berstein Serge, Sirinelli Jean-François. Les années Giscard. Les réformes de la société 1974 – 1981, str. 183.
[369] Couverture maladie universelle.
[370] Giscard d'Estaing Valéry, Berstein Serge, Sirinelli Jean-François. Les années Giscard. Les réformes de la société 1974 – 1981, str. 186.
[371] 7. plán měl úžeji propojit ekonomiku a sociální oblast. Podstatně se ale neodchyloval od předchozích plánů. Nejdůležitější bylo usilovat o hospodářský rozvoj a nový rozvoj investování.
[372] Giscard d'Estaing Valéry: Démocratie française, str. 59, 60.

ubytování a pomoci v domácnosti. V první oblasti bylo podstatné zvýšení důchodového minima ve snaze zlepšit jejich životní podmínky. Tím se zabýval již loi Boulin z 31. prosince 1971, který urychlil přijetí opatření i ve prospěch jiných kategorií[373]. Pracující ženy mohly jít do důchodu již v 60 letech, na místo dřívějších 65 let a dostávat 50% svého předchozího platu jako důchodcovskou rentu. Tento zákon byl přijat 12. července 1977 a výrazně souvisel se zaměstnáváním žen v náročných mužských profesích, což bylo v jistých historických obdobích z ekonomických důvodů nezbytností. Nejednalo se o morální nebo sociální, ale ekonomické důvody, jež motivovaly tento zákon, neboť předčasné propuštění žen by bylo morálně komplikované. Pro muže se jednalo o stejný věk 60 let odchodu do důchodu, ale zvýšení důchodu na 70% mzdy bez podmínky ukončení pracovní aktivity.[374] V druhé oblasti upravoval zákon z 30. června 1975 vznik sociálních zařízení pro starší a podmínek jejich ubytovávání při výrazném rozlišování mezi sociálním a zdravotním typem takového zařízení, kdy byly například v nemocnicích zřizovány jednotky pro dlouhodobý pobyt pro osoby, které si již nebyly schopny zajistit vše potřebné samy. Nabídka se ale velmi různila a kromě těchto jednotek lékařského typu pro dlouhodobý pobyt existovaly i jednotky sociální nebo kombinace těchto dvou možností[375].

4.3.4.1.3. Handicapovaní

První zákon z 14. července 1905 zahrnoval jak tělesně, tak mentálně postižené děti nevyléčitelně nemocné a staré lidi bez ohledu na jejich věk nebo stupeň samostatnosti. Až první světová válka, kde bylo mnoho mužů nevyléčitelně zraněno, přinutila vládu přijmout opatření, například prioritní přístup k zaměstnání ve veřejném sektoru, poté v soukromých firmách s více než deseti zaměstnanci, vznik Národní služby válečných invalidů a osob propuštěných z vojenské služby pověřený profesionální rehabilitací zúčastněných[376] a válečná penze podle stupně invalidity. Po druhé světové válce pak byla přijata opatření pro pracovní začlenění slepců a osob invalidních z 80%.[377] Reforma sociální péče z roku 1953 znovu přidala důchodce do skupiny handicapovaných a začala rozlišovat uživatele na dospělé, mladistvé, postižené, velmi postižené a slepce. Těm také vyměřovala rozdílné

[373] Manuálně pracující, matky pracující jako dělnice a pracující ženy jako takové.
[374] Giscard d'Estaing Valéry, Berstein Serge, Sirinelli Jean-François. Les années Giscard. Les réformes de la société 1974 – 1981, str. 186.
[375] Domovy důchodců, hospice, léčebny dlouhodobě nemocných, péče o staršího člověka v jeho domácnosti. Poslední možnost vznikla kolem roku 1975, ale poptávka po ní narůstala od roku 1980.
[376] Office national des mutilés et réformés de guerre chargé de la rééducation professionnelle des intéressés.
[377] Giscard d'Estaing Valéry, Berstein Serge, Sirinelli Jean-François. Les années Giscard. Les réformes de la société 1974 – 1981, str. 189.

dávky. Vznikla také celá řada organizací a struktur, jako například Sociální pomoc, Sociální zabezpečení, Veteráni atd. V roce 1970 byl vytvořen Meziministerský výbor v otázce handicapů a nepřizpůsobení[378], jehož generálním sekretářem se stal René Lenoir.

Politika pomoci handicapovaným byla zakotvena v zákoně z 30. června 1975, který byl jednohlasně přijat[379] a ukotvoval tak velmi novátorskou politiku, jež byla obecně přijímána velmi pozitivně. Francie tak získala jeden z nejpokrokovějších systémů na podporu handicapovaných na světě. Systém pro ty, kterým chyběly finanční zdroje ve snaze je znovu začlenit do aktivního života. Prezident zákon okomentoval slovy, že „pro něj bylo velkou ctí věřit, že naše země se zařadila k předvoji jednoho z nejtěžších, nejvíce vyčerpávajících a nejospravedlnivších bojů."[380] Tento zákon se také snažil vnést řád do tématiky velmi stratifikované a dříve nejednotné. Cílem bylo tyto osoby zahrnout do sociálních struktur a zcela běžného života, zajistit jim vzdělání, péči, práci, příjem, sociální integraci, přístup ke sportovnímu i volnočasovému vyžití. Giscard d'Estaing si přál, „aby jedinci, kteří mají pocit, že patří do jiného světa, rozpoznali svou sounáležitost s komunitou."[381] Všechny státní i nestátní instituce měly zajišťovat handicapovanému maximum autonomie a samostatnosti. 11. února 2005 pak byla v novém zákoně odhlasována snaha vyhnout se vyloučení jedné skupiny ze společnosti, snaha zajistit handicapovaným rovné šance, stejná práva a možnost plného zapojení do života.

4.3.4.2. Shrnutí sociální reformy

Nutnost sociálních reforem se posílila zejména poté, kdy prezident přisoudil ekonomické krizi stěžejní místo v životě francouzské společnosti. Kladem byl fakt, že nemyslel pouze a jen na lidi, kteří v důsledku krize přišli o práci, ale byl schopen hlubší úvahy, že krize zasáhne celé rodiny a v důsledky stárnutí populace a nutnosti pečlivě si zaměstnance vybírat i lidi důchodového věku. Velkou novinkou byla péče i o handicapované občany. Je tedy možno říci, že Giscard d'Estaing nevylučoval ze sociální pomoci nikoho a pod pojem ochrana nejzranitelnějších zahrnoval skutečně všechny potřebné.

---

[378] Comité interministériel en matière de handicaps et d'inadaptation.

[379] Pro hlasovala UDR, Nezávislí republikáni a Centristé, opozice z nepochopitelných důvodů nehlasovala. Zdroj: Giscard d'Estaing Valéry: Le pouvoir et la vie, str. 333.

[380] Tamtéž, str. 334.

[381] Giscard d'Estaing Valéry: Démocratie française, str. 53, 54.

4.3.5. Ústavní reformy

4.3.5.1. Reformy prezidentských voleb

25. května 1974 Ústavní rada vydala deklaraci, ve které se zminila o problémech, jež by měly být vyřešeny před konáním příštích prezidentských voleb. Mezi těmito tématy najdeme problematiku množství kandidátů ucházejících se o prezidentskou funkci, způsob jakým mohou předložit svou kandidaturu, lhůtu pro vyhlášení výsledků prvního kola prezidentských voleb, náhlé úmrtí jednoho z kandidátů a dopad průzkumů veřejného mínění. Podle nového prezidenta Giscarda d´Estainga bylo třeba v této oblasti jednat, a proto mezi lety 1976 a 1977 řada textů doplnila a modifikovala stávající legislativu a nařízení. Bylo třeba ale začít reformou ústavy jako takové.

4.3.5.2. Revize ústavy

Prezident přebral iniciativu v tom, co již dříve slibovala levice a přistoupil k revizi ústavy reformou, kterou ohlásil ve svém projevu k parlamentu 30. května 1974[382]. Zamýšlená reforma měla umožnit opozici v parlamentu obrátit se na Ústavní radu, aby ověřila nejenom shodu zákonů s ústavou, ale rovněž jejich shodu s Deklarací práv člověka a občana z roku 1789 a s preambulí ústavy z roku 1946. Reforma tedy cílila na potvrzení a upevnění ochrany práv a svobod a zároveň na uvolnění napětí mezi většinou a opozicí, které takto dávala nástroj k jednání a podle slov premiéra i „možnost naplňovat jejich činnost lépe.“[383] Giscardu d´Estaingovi přišlo přirozené, že „pokud vznikne nějaký ústavní problém, není žádný důvod, proč by rozhodnutí mohlo činit jenom několik osob. Opozice by měla mít stejné právo jako prezident Národního shromáždění nebo Senátu…“[384]

21. srpna 1974 byl návrh přijat Ministerskou radou a následně 27. září 1974 byl předložen prezidentem k posouzení Národnímu shromáždění. Návrh rovněž počítal s tzv. samoobrácením se na Ústavní radu v případě zákonů, jež by mohly poškodit svobody garantované ústavou. S výjimkou levice se značná část pravice postavila k této myšlence negativně s argumentem, že tím získá Ústavní rada právo veta a dílčí návrh byl opuštěn. Jiný návrh na rozšíření pravomoci pro některé členy parlamentu obrátit se na Ústavní radu byl přijat daleko lépe. Do této doby se na Ústavní radu mohl obrátit pouze prezident,

[382] Myšlenku mu měl vnuknout Roger Frey, který se v únoru 1974 stal předsedou Ústavní rady.
[383] Frears J.R.: France in the Giscard presidency, str. 163.
[384] Blaquer Jean-Michel, Camby Jean-Pierre, Guetlier Christophe, Robert Xavier: Les 40 ans de la Cinquième République. Numéro spécial. Revue du Droit Public et de la Science Politique en France et à l´étranger, str. 1270.

premiér nebo jeden z předsedů obou komor parlamentu. Diskuze se opět strhla nad počtem členů parlamentu, kteří se již na Ústavní radu mohou obrátit. Návrh předkládal 1/5 z jedné či druhé komory parlamentu, což tehdy znamenalo 98 poslanců nebo 57 senátorů. Národní shromáždění ve svém prvním čtení upřednostňovalo 1/10 členů parlamentu, tj. 78 poslanců či senátorů, jež se mohli i smísit, což naopak jasně odmítl Senát a vrátil se k původní vládní předloze. Ve druhém čtení Národní shromáždění a konkrétně jeho poslanec Charles Bignon navrhl kompromis blízký jak 1/5 senátorů, tak 1/10 poslanců, a to 60 poslanců nebo 60 senátorů.[385] Tuto variantu pak obě komory ve druhém čtení schválily a 21. října 1974 se Parlament shromáždil v Kongres ve Versailles, aby odsouhlasil 3/5 hlasů modifikaci článku 61 ústavy. Pravice pro něj hlasovala více méně s nezájmem, pro levici jako opozici byl zárukou, že se může postavit proti rozhodnutí většiny a byl jí proto nadšeně podporován. Zákon byl přijat 488 hlasy proti 273 a třem absencím.[386] 29. října 1974 byl zákon veřejně vyhlášen a celý proces byl završen 26. prosince 1974 základním zákonem.

Bylo to také poprvé po jedenácti letech, kdy byla ústavní reforma přijata hlasem parlamentu. Tato reforma se s odstupem času jeví jako hlavní, jež posílila charakter francouzského státu jako právního státu, neboť se vzdálila gaullistické praxi absolutní moci prezidenta, proti které zavedla jisté formy protiváhy (např. parlament, média nebo Ústavní radu). Dalším příkladem může být právě zákon Simone Veil o přerušení těhotenství za jistých podmínek. Užívání tohoto zákona se stalo velmi frekventovaným.[387]

4.3.5.3. Úmrtí kandidáta pro prezidentské volby - Ústavní zákon 18. června 1976

18. června 1976 se Parlament shromážděný v podobě Kongresu vyslovil k otázce možného úmrtí kandidáta nebo jeho zaneprázdnění v průběhu prezidentské kampaně. Odpověď byla vtělena do ústavy jako článek 7C v podobě ústavního zákona. Pokud by kandidát zemřel sedm dnů, jež předcházely datu, kdy měly být odevzdány kandidatury, bylo ponecháno zcela na Ústavní radě, zda by se vyslovila pro odklad konání voleb či nikoliv. Pokud by ale jeden z kandidátů zemřel v mezidobí mezi datem vymezeným pro

[385] Tj. asi 12% tehdejšího a něco málo více než 10% současného stavu Národního shromáždění a 18% dobového počtu Senátu. Zdroj: Frears J.R.: France in the Giscard presidency, str. 163.
[386] Chapsal Jacques: La vie politique sous la V. République: 1974 – 1987, str. 37.
[387] Mezi léty 1959-1974 se takto rozhodovalo pouze devětkrát. Ale od konce roku 1974 do roku 1987 již 129krát a dokonce 328krát v období let 1974 až 1998. Mezi roky 1999 a 2005 se užití opět snížilo na 95 rozhodnutí. Průměrně ročně se tedy jednalo o nárůst z 0,6% před rokem 1974, na 9,92% mezi léty 1974 až 1987, na 18,09% v letech 1988-1998 a pokles na 13,57% od roku 1999. Zdroj: Giscard d'Estaing Valéry, Berstein Serge, Sirinelli Jean-François. Les années Giscard. Les réformes de la société 1974 – 1981, str. 52.

odevzdání kandidatur a prvním kolem, byla by Ústavní rada povinna odložit konání voleb. Pokud by jeden z kandidátů zemřel mezi prvním a druhým kolem voleb, Ústavní rada by byla povinna přistoupit znovu k opakování celé procedury.

4.3.5.4. Omezení počtu kandidátů u prezidentských voleb – Základní zákon 18. června 1976

Druhým problémem, jež se ve své plné síle objevil ve volbách roku 1965 a 1974, byl velký počet kandidátů, což vyvolalo praktický problém, jak zajistit všem rovný přístup k informačním zdrojům a dát jim stejný prostor v médiích. Obavy z možného nárůstu této tendence spojené i s předkládáním kandidatur osobami, jež tak činili spíše z důvodu se zviditelnit, vedly k obavám z nenapravitelné diskreditace institucí. K této otázce se prezident sám vyjádřil 30. května 1974 ve svém projevu k parlamentu. Tuto možnou komplikaci řešila Ústavní rada a Národní kontrolní komise prostým základním zákonem, jež musel stačit. Ministerská rada jej schválila v září 1975 a vyhlášen byl 18. června 1976. Autoři tohoto zákona věřili, že zvýšením počtu nutných podpisů osobností politického života ze stávajících sto na pět set, které musely pocházet, ne jako dříve z deseti různých departementů či zámořských území, ale nejméně z třiceti aniž by více než jedna desetina pocházela ze stejného departementu nebo zámořského území, by problém vyřešilo. Tento seznam začal být také zveřejňován. Bylo také přesně specifikováno, kdo může být onou osobností, jež může kandidáta podpořit. Jednalo se čistě a jen o osoby zvolené ve volbách a nikoliv i členy Ekonomické a sociální rady. V současné době jsou mezi tyto osobnosti zahrnuti i členové Regionálních rad, Rady Paříže, Národního shromáždění Korsiky a zámořských území, stejně tak jako volení členové Rady Francouzů v zahraničí.

4.3.5.5. Oznámení výsledků prezidentských voleb – Nařízení 4. srpna 1976

Toto nařízení ze 4. srpna 1976 modifikovalo předchozí ze 14. března 1964 a reagovalo na žádost, aby bylo s oznámením výsledků prvního kola voleb posečkáno na středeční osmou hodinu večer na místo předchozího úterního večera za předpokladu, že žádný z kandidátů nedosáhl absolutní většiny. Dva další zákony doplnily legislativu upravující prezidentské volby. Zákon z 31. prosince 1975 zrušil možnost volit korespondenčně a zavedl volbu na základě plné moci.[388] Zákon z 31. ledna 1975 doplněný základním zákonem 21. července 1977 se zabýval způsobem voleb pro Francouze usazené mimo území Francie.

[388] Tato praxe se nevztahuje pouze na prezidentské volby, ale na volby jako takové.

4.3.5.6. Ústavní reformy, jež se nepodařilo prosadit aneb reforma režimu parlamentního zástupce, zkrácení délky prezidentského mandátu, změna způsobu hlasování v parlamentních volbách a pokus o vyhlášení referenda o článku 11 ústavy

Myšlenka byla taková, aby se ministři mohli vrátit ke svým křeslům v parlamentu po uplynutí šesti měsíců od jejich odchodu z vlády. Tento návrh reformy článku 25 ústavy projednávaný 21. října 1974 byl i přes podporu obou komor parlamentu nakonec raději opuštěn, neboť panovala oprávněná obava, že by díky nepřátelskému postoji významných členů UDR návrh nezískal podporu 3/5 Kongresu. Nový pokus opět z vůle parlamentu narazil v roce 1977 u Ústavní rady.

Myšlenku na zkrácení délky prezidentského mandátu ze sedmi na pět let přednesl již Georges Pompidou, ale na podzim 1973 se od ní upustilo z obav, že by nemusela získat 3/5 podporu Kongresu. Giscard d'Estaing o stejné záležitosti uvažoval již ve své předvolební kampani a pak na své tiskové konferenci 25. července 1974. V jednom z rozhovorů, které později poskytl řekl, „že prezidentský mandát byl zjevně dlouhý, což vycházelo z historické touhy zakladatelů III. republiky, kteří takto připravovali návrat monarchie. Délka mandátu nepředstavovala problém až do roku 1958, poté se vše změnilo. Jednalo se o anomálii, jež bylo nutné odstranit."[389] Rovněž ji nezrealizoval, a to kvůli vnitřním rozbrojům uvnitř většiny a tento fakt oznámil ve svém projevu 14. července 1978. Finálně byl projekt, navržený prezidentem Chiracem a jeho premiérem Jospinem, přijat jako ústavní zákon 2. října 2000. Politicky vycházel z Giscardovy vize.

Již v průběhu předvolební kampaně navrhl budoucí prezident zahrnout do způsobu volby v Národním shromáždění rovněž i dávku proporčního hlasování. Po období váhání, jaký model zvolit zůstali nakonec poslanci voleni většinovým způsobem ve dvoukolovém volebním systému. K jedné změně přesto došlo. 19. července 1976 byl prosazen zákon, jež posílil většinový systém a stanovil, že kandidát politické strany, který ve volbách obdrží 12,5% hlasů[390] při alespoň 25% účasti, postupuje z kola prvního do kola druhého. Realita voleb V. Republiky vedla k tomu, že se jedná zejména o duely, ve kterých se menší strany musí spojit a spolupracovat, aby měli alespoň teoretickou šanci do 2. kola postoupit.

---

[389] Blaquer Jean-Michel, Camby Jean-Pierre, Guetlier Christophe, Robert Xavier: Les 40 ans de la Cinquième République. Numéro spécial. Revue du Droit Public et de la Science Politique en France et à l'étranger, str. 1266.

[390] V počátcích se ministr vnitra snažil přesvědčit premiéra, aby se práh zvedl z 10% na 15%. Později se poslanci shodli, kvůli nesouhlasu Centristů, na 12,5%. V roce 1958 byl tento práh 5%, v roce 1966 10%. Zdroj: Chapsal Jacques: La vie politique sous la V. République: 1974 – 1987, str. 52.

Prezident Giscard d'Estaing vystoupil 7. listopadu 1977 před Ústavní radou, která zamítla jeho požadavek, aby se konalo referendum o článku 11 ústavy, a to s odůvodněním, že tohoto kroku nebylo potřeba ve chvíli, kdy o stejné záležitosti mohlo být rozhodnuto na úrovni Národního shromáždění a Senátu.

4.3.5.7. Shrnutí ústavních reforem

Provést reformu ústavy, sepsanou pod bedlivým dohledem generála de Gaulla, byla záležitost, které našla podporu spíše na levici než u gaullisticky orientované většiny. Důvodem reformy byla Giscardova snaha po posílení právního státu a po možnosti pečlivěji ohlídat demokratičnost navrhovaných a přijímaných opatření. Bylo třeba ale provést úpravy ústavy nejen z hlediska institucí, ale i z hlediska prezidentských voleb, aby se udržela reprezentativnost úřadu prezidenta. Z těchto si naši pozornost zaslouží zvýšení počtu podpisů nutných k účasti u voleb a snaha dosáhnout zkrácení mandátu prezidenta s cílem učinit mandát stejně dlouhý jako mandát Národního shromáždění. Tato úprava nebyla schválena v 70. letech, ale o třicet let později došla svého naplnění a potvrdila svou důležitost.

4.4. Období oslabení reformního úsilí a důraz na řešení krize

V srpnu 1976 dobrovolně opustil premiérský post Jacques Chirac a nahradil jej Raymond Barre. S touto změnou na vůdčích místech přišla i změna v politické orientaci. Období intenzívních reformích změn skončilo a důraz začal být kladen na řešení palčivé ekonomické situace. Prezident měl i nadále zájem prosazovat reformy, podporu ale hledal ještě obtížněji než dříve. Celková atmosféra jako by naznačovala, že je třeba se soustředit na skutečné problémy, proto byly řešeny ekonomické záležitosti.

4.4.1. Ekonomické reformy

4.4.1.1. Zdanění kapitálových zisků

První podstatnější ekonomickou reformou bylo zdanění kapitálových zisků. Myšlenka byla prostá a Giscard d'Estaing ji prosazoval od roku 1962 ve snaze zastavit spekulace s majetkem. Zdanit se měly zisky z prodeje movitého i nemovitého majetku, deviz, zlata nebo uměleckých předmětů, se kterými mělo být nakládáno jako s příjmem. Iniciativa z července 1974, jež byla navržena prezidentem s cílem zavést daňový systém, měla být rozpracována Monguilanovou komisí. Bylo třeba téměř jednoho roku na

převedení závěrů komise do podoby návrhu zákona, přestože princip reformy byl snadný, jeho realizace po technické stránce byla komplexní.

Rada ministrů se v dubnu 1976 rozhodla zavést zdanění kapitálových zisků. Diskuze nad reformou začala v Národním shromáždění 1. června 1976 a ukázala téměř jednomyslný nesouhlas. Jak UDR, tak levice byly proti, neboť zákon považovali celkově za špatný, sociálně nespravedlivý a obávali se i o hlasy svých voličů. Edgar Faure o něm prohlásil, že „je to špatný zákon. Neškodí všem, ale všichni se proti němu staví."[391] Využita byla i možnost odvolání se ke Speciální komisi, prověření návrhu Ekonomickým a sociálním výborem, odložení návrhu zákona, dvacet schůzí v plénu a 600 pozměňovacích návrhů. Ministr financí Fourcade byl pouze shovívavě podporován premiérem Chiracem. Diskuze nad projektem trvala celý červen 1976, po složité debatě se o něm 23. června 1976 hlasovalo v Národním shromáždění, kdy se 256 poslanců vyslovilo pro a 197 proti.[392] Vyslovili se pro již řádně okleštěný návrh zákona.[393] V dubnu 1977 byla jeho platnost odložena až do června 1979.

4.4.1.2. Reforma podniků

Reforma podniků, jež byla výsledkem zprávy publikované komisí vedenou Pierrem Sudreauem 7. února 1975, předvídala zásadní změnu vztahů uvnitř obchodní společnosti, tj. mezi zaměstnavateli a zaměstnanci. Zpráva předložila 75 reformních návrhů, ve kterých se snažila vyřešit otázku pracovních podmínek, zvýšení bezpečnosti práce, práv společností a akcionářů. Snahou bylo zapojit zaměstnance do výborů zajišťujících dohled ve firmách a do administrativních výborů společností. Prezident o zamýšlené reformě uveřejnil: „Zpráva Sudreau navrhovala rozumnou modernizaci pravidel aplikovatelných na společnosti. Zabývala se nejméně pěti oblastmi: každodenním životem společností, zhodnocením situace akcionářů, prevencí obtíží společností, aktualizováním procedur řešení pracovních konfliktů a úpravou práv společností. Její první přijetí bylo příznivé. Pierre Sudreau byl obratný v jednání s tiskem a přesvědčivý vůči profesionálním organizacím. Ale velmi rychle se zvedl odpor."[394] Zaměstnavatelé odmítali tuto formu spoluúčasti na řízení ne z důvodu reformy jako takové, ale z důvodu ne dobře zvoleného okamžiku, kdy byla projednávána. Stejně jako odbory. V červenci 1975 Meziministerská

[391] Becker Jean-Jacques: Crises et alternances 1974-2000, str. 58.
[392] Giroud Françoise: La comédie du pouvoir, str. 221.
[393] Chirac tyto ekonomické reformy nepodpořil, ale jeho záporné stanovisko zůstalo nezveřejněno.
[394] Giscard d'Estaing Valéry: Le pouvoir et la vie, str. 220.

rada přistoupila k prvním změnám v reformě. V době, kdy prezident stále ještě doufal, že se parlament k věci bude moci vyslovit již na podzim 1976. Nezmohl ale více, než v dopise premiérovi sdělit, že právě tato reforma spadá mezi tři hlavní, které by měly být uskutečněny v roce 1976. Giscard d´Estaing ve svých pamětech napsal, že „účast zástupců zaměstnanců na životě společnosti odpovídá na jejich tužbu podílet se na rozhodnutích, které se jich dotýkaly."[395] Premiér Chirac pak ke stejné problematice zdůrazňoval nutnost této reformy, „neboť se jedná o vytvoření podmínek umožňujících vývoj společností v otázce prevence nehod při zaměstnání. Snahou není zpochybnit autoritu ředitele společnosti."[396] Národní shromáždění svou diskuzi zahájilo 11. května 1976. Bod o spoludohledu u společností s více než 2000 zaměstnanci se stal velmi problematický. Opozice k němu z části zůstala lhostejná, z části byla zcela proti. Stěžejní byla reakce pravice, která se zachovala velmi rezervovaně a našla ve svých řadách jen 70 poslanců pro.[397] Diskuze byla velmi složitá a po nástupu nového premiéra se Raymond Barre mezi řádky vyslovil v tom smyslu, že není chvíle na to přidávat problémy a je třeba řešit ekonomické problémy. Proto byla reforma nakonec zcela opuštěna. Místo podniků v rámci společnosti zůstalo ale nezpochybněno.

4.4.1.3. Shrnutí ekonomických reforem

Prosazení ekonomických reforem se ukázalo býti velmi složité a v těchto konkrétních dvou případech neúspěšné. Přestože prezident kladl důraz na reformy spíše společenského charakteru, považoval ekonomické změny za velmi podstatnou osu své vlády zvláště v době tak ekonomicky nepříznivé. Návrhy těchto reforem předložil on sám. Složitost reforem ukazoval i fakt, jak dlouho trvalo, než byl opakovaně vypracován návrh zákona, který by mohl být přijatelný pro všechny strany. U reformy podniků by se dala pochopit nevstřícnost zaměstnavatelů zmocňovat v době hromadných propouštění, své zaměstnance, aby se tomuto a dalším dopadům ekonomické krize mohli účinněji bránit. Nevstřícnost opozice se dá vysvětlit obavou z privatizace podniků. Pravice se naopak obávala reakce svých voličů, neboť ji volili zejména lépe postavení a placení, než manuálně pracující a nebyla pro přijímání reforem, které by stejně nijak nesnížily inflaci a nezaměstnanost.

[395] Giscard d'Estaing Valéry: Démocratie française, str. 89.
[396] Giroud Françoise: La comédie du pouvoir, str. 184, 185.
[397] Becker Jean-Jacques: Crises et alternances 1974-2000, str. 61.

4.5. Analýza vlastního přínosu Valéry Giscarda d´Estainga

Je poměrně náročné oddělit, které reformy byly pouze prosazeny během vlády Giscarda d´Estainga a které on sám prosazoval. Stejně obtížné je oddělovat vliv prezidenta od vlivu ostatních aktérů. Směrodatnou a podstatnou informací, ze které musíme vycházet, je skutečnost, že je to prezident, který je v systému V. Republiky jejím rozhodujícím článkem. Tudíž jednoduše řečeno, žádná záležitost se nemůže stát součástí francouzské ústavy bez souhlasu a podpisu prezidenta. Pokud by tedy zpočátku prezident s návrhem nesouhlasil, musel by svůj postoj zásadně přehodnotit, pokud návrh zákona ve finále podepsal. Z opačného pohledu má ale prezident, jenž se nemůže opřít, v pravém slova smyslu, o svůj politický tábor, zásadní problém, pokud nenachází podporu pro své návrhy. Tato pomyslná mince má tedy dvě strany a jeji analýza je tak navýsost obtížná. Můžeme se ale na základě informací obsažených v dostupné literatuře o ni pokusit.

Víme, že velký osobní zájem měl prezident na řadě ústavních reforem, které se ale bohužel nepodařilo realizovat. Jednalo se o omezení kumulování mandátů, financování politických stran či změny volebního systému obecních voleb. Intenzívní osobní zájem měl i na ekonomických reformách, které považoval za nezbytné, ale které byly také dosti okleštěny. Zdanění kapitálových zisků nenašlo podporu ani na pravici, ani na levici, neboť se politici neztotožňovali s podstatou zákona a rozpory na pravici začaly po proběhlých kantonálních volbách a úmyslu Chiraca opustit premiérský post gradovat. Reforma podniků vyzněla i přes intenzívní prezidentův zájem do ztracena, a to jen kvůli ne příliš dobře zvolenému období, kdy byla předložena. První dva roky Giscardovy vlády byly ve znamení intenzivního reformního úsilí v mnoha oblastech. V oblasti ústavních změn kladl prezident důraz na vyřešení náležitostí spojených s prezidentskými volbami. Jednalo se o problematiku množství kandidátů ucházejících se o prezidentskou funkci, způsob jakým mohou předložit svou kandidaturu, lhůtu pro vyhlášení výsledků prvního kola prezidentských voleb, náhlé úmrtí jednoho z kandidátů a dopad průzkumů veřejného mínění. Tyto změny byly po zkušenosti s volbami roku 1974 všeobecně akceptovány. Revize ústavy pak byla pravicí spíše ignorována, neboť jí nepřinášela nic nového, naopak levice kvitovala tuto změnu se značným zájmem. Naopak zamýšlené reformy v sociální oblasti politiky příliš nepotěšily. Pravicová většina se velmi ostře stavěla proti zákonu Veil, přijat byl tedy zejména díky hlasům opozice. Sám prezident chtěl tuto reformu zavést, neboť si uvědomoval, že zavíráním očí před problémy je nevyřeší a cítil, že společnost je k

novému kroku připravena. Navíc prezident podporoval jako celek reformy ve prospěch žen, které by umožnily jejich plné začlenění do společnosti například v práci, politice, odstranění sexuální diskriminace nebo zrovnoprávnění péče o děti. To jej osobně uspokojovalo, ale politici zejména na pravici se stavěli proti. Reforma vzdělávání v podobě reformy nižšího gymnázia pro něj byla důležitá, neboť on sám měl velmi dobré vzdělání a věděl, že právě to ovlivní budoucí život nejvíce. Skeptičtí k jeho snaze byli rodiče, neboť nevěřili, že se bude jednat o skutečnou změnu. Snížení věkové hranice pro účast u voleb byla reforma, kterou navrhovali všichni kandidáti voleb roku 1974, takže by s velkou pravděpodobností byla schválena i pod vládou někoho jiného. Opět byla odpovědí na aktuální společenskou situaci a jako taková byla chápána. Odmítaly ji jen konzervativní osoby. Reforma ORTF nebyla ještě zcela kompletní, ale podstatné bylo, že se média stala svobodnějšími, což odmítal dříve i Pompidou, později jak pravice, tak levice. Veškeré prezidentovo reformní snažení provázela snaha odstraňovat společenské rozdíly a v řadě reforem navazoval na předchozí úsilí. To platilo i u opatření pro handicapované, pro staré lidi, pro rodiny, pro zahraniční pracovníky a pro nezaměstnané propuštěné z ekonomických důvodů.

Po uplynutí těchto dvou let můžeme najít daleko méně reforem, které by byly stejně stěžejní jako ty prosazené mezi prvními. Přestože prezident měl stále dobrou vůli ve svém reformním kurzu pokračovat. Nemohl ale opomíjet politickou realitu, která za ním stála, ani gaullistický politický tábor, který jej ne vždy podpořil. Volbou nového premiéra Raymonda Barra v srpnu 1976 pak zcela otevřeně přiznal, že prioritu vložil na ekonomickou kartu a plánované reformy musely chtě nechtě do ústraní.

4.6. Nastínění charakteru francouzské společnosti 70. let a jejich tendencí

Euforie třiceti let francouzské prosperity postoupila místo nespokojenosti, kterou ilustrovalo i zhoršení demografické situace. Pod tíhou krize a pokračováním změny započaté ve druhé polovině 60. let se francouzské demografické chování označovalo jako fenomén *„baby krach"* v protikladu k termínu *„baby boom"*. Generace *baby-boomu* dosáhla věku, kdy mohla uzavřít sňatek. Věk, kdy Francouzi a Francouzsky vstupovali do manželství se stále prodlužoval. U žen na počátku 70. let na 22 let a o desetiletí později na 23 let. Zároveň se zkracovala doba, po kterou spolu manželé ve svazku setrvávali. Na konci 60. let se rozvádělo přibližně 11% dvojic, na počátku 70. let již 25%. Narůstal také počet dětí narozených mimo manželství, ale při zachování linie, která preferovala počít dítě

v manželském legitimním svazku. Celkově se ale rodilo stále méně dětí. Jestliže téměř 35% dvojic mělo v roce 1962 v manželství tři a více dětí, o 20 let později bylo těchto dvojic jen 24,5%. Na jednu ženu připadalo v roce 1974 2,1 dítěte, ale jen 1,8 dítěte o pět let později.[398] Porodnost poklesla od roku 1974 o 100 000 narozených dětí v porovnání s obdobím let 1960-1974 a dostala se pod hranici 750 000 dětí narozených ročně.[399] To byl důsledek zvýšení životní a kulturní úrovně, vyšší míry urbanizace, kariéry žen, užívání antikoncepce, nedostatečného počtu jeslí a bytů pro mladé a nedostatků v sociální a rodinné politice. Jednalo se o období, kdy se růst populace neustále snižoval, při současném nárůstání počtu lidí důchodového věku, prodloužila se střední délka života a poklesla úmrtnost, a to i mezi kojenci. Přesto se stále dalo mluvit o přirozením přebytku obyvatelstva. Celková bilance ale špatné ekonomické situaci moc nepomohla. 70. léta byla také léta, kdy na politickou scénu vstoupila celá řada hnutí prosazující ženská práva, autonomii a nezávislost, ekologii, pacifismus a menšiny, kdy se uvolňovaly mravy a lidé byli shovívavějšími zejména v oblasti sexuálního chování, což bylo vnímáno jako výraz modernizace, ale konzervativnějšími vrstvami také jako úpadek. Ve společnosti narůstaly rozličné formy občanské neposlušnosti.[400] Bylo by velmi snadné a zjednodušující obviňovat ze všech problémů ekonomickou krizi, nezaměstnanost a potažmo přímo vládu. Způsob, jak upozornit na tíživost situace a na pokles morálky ve společnosti se již neodehrával tradiční cestou, za kterou bychom mohli považovat petice, manifestace nebo stávky, ale formou mnohem brutálnější a spektakulárnější.[401]

5. *Předvečer prezidentských voleb 1981 a cesta k porážce Valéry Giscarda d´Estainga*

Atmosféra, jež předcházela konání prezidentských voleb roku 1981, nebyla prezidentovi příznivá. Přesto stále věřil, že je schopen obhájit svůj post i na dalších sedm let. Kritika gaullistické pravice, neuspokojivá ekonomická situace, řada skandálů a nevyřešených úmrtí nakonec vedly k tomu, že voliči pravice buď k volbám nepřišli vůbec, a nebo volili levici. Vítězství Françoise Mitterranda bylo tedy spíše odmítnutím Valéry Giscarda d´Estainga a nad to zejména vítězstvím vytrvalosti.

---

[398] Balmand Pascal: Histoire de la France, str. 360.
[399] Duby Georges: Dějiny Francie od počátků po současnost, str. 673.
[400] Vandalismus, kriminalita, užívání drog, xenofobie a mnohé další.
[401] Okupace tiskárny Parisien Libéré nebo kostela Saint-Nicolas du Chardonnet, zabarikádování cest a vyloupení zahraničních kamionů.

5.1. Předvečer prezidentských voleb 1981

Ekonomická situace nebyla jediným důvodem, proč Giscardova popularita v letech 1978 až 1981 poklesla. Kromě zmíněných nedodržených ekonomických slibů a změny stylu vedení země, byl prezidentův mandát poznamenán několika skandály. Jako příklad problematického přátelství můžeme zmínit blízký vztah k panovníkovi Středoafrické republiky Jean-Bedel Bokassovi I.[402], následnou nabídku diamantů v hodnotě jednoho milionu franků, která byla Giscardovi právě tímto mužem v roce 1973 učiněna a kterou odhalil Le Canard enchaîné[403] 10. října 1979. Tento skandál zůstal aktuální, i bez soudní dohry, až do dalších prezidentských voleb v roce 1981 a můžeme jej bezpochyby označit za další památný okamžik, který vedl k Giscardovu pádu.[404] A to přesto, že se 27. listopadu 1979 na televizních obrazovkách prezident k celé záležitosti vyjádřil a obvinění satirického týdeníku rázně odmítl. Dalšími problematickými body byla neobasněná úmrtí a vraždy politicky činých osob. Ministr práce Robert Boulin spáchal 30. října 1979 sebevraždu[405] po aféře spojené s nemovitostmi v Ramatuelle, nalezen byl mrtvý v jezírku Rambouillet, okolnosti tohoto úmrtí zůstávají nevyjasněné. Bývalý ministr Joseph Fontanel byl na začátku února 1980 zastřelen a bývalý poslanec a ministr Jean de Broglie, u kterého vyšetřování odhalilo podezřelé finanční operace a kontakty, byl 23. prosince 1976 zavražděn. Ministr vnitra Poniatowski přislíbil rychlé vyšetření jeho vraždy, což se zcela nepodařilo.

Jako potvrzení, že společnost byla těmito otřesy velmi zasažena, můžeme uvést průzkumy pro L´Express ze 17. listopadu 1979, kdy 74% Francouzů považovalo zmíněná úmrtí za závažná, ne-li velmi závažná a 54% voličů také uvedlo, že aféra typu nabídky diamantů oslabila autoritu a důvěryhodnost prezidenta republiky.[406] I přesto by byl podle výzkumů veřejného mínění v roce 1980 Giscard d´Estaing schopen porazit v prezidentských volbách jak Mitterranda, tak Rocarda.[407] Premiérova popularita v tomto

[402] Giscard d´Estaing, jež byl velkým milovníkem sportu, lovu, safari a Rovníkové Afriky, nechal ve jménu svého přátelství s Bokassou, aby francouzská státní pokladna zaplatila poplatky za korunovaci tohoto nenáviděného krutovládce a tyrana na císaře. Poté, co jeho krutost přesáhla jisté hranic i v očích francouzského prezidenta, jej nechal sesadit ve státním převratu 20. září 1979. Poté již z exilu pomáhal Bokassa aféru přiživovat. V tomto meziobdobí přijímal prezident dary.

[403] Je francouzský satirický týdeník vycházející každou středu. Byl založen 10. září 1915 Mauricem Maréchalem, Jeannem Maréchalem a Henri-Paulem Deyvaux-Gassierem.

[404] Aféra si získala pozornost i u zahraničního tisku, např. belgický Le Soir mluvil o „francouzském Watergate".

[405] Jeho vražda nebyla zcela vyloučena.

[406] Duhamel Éric, Forcade Olivier: Histoire et vie politique en France depuis 1945, str. 95.

[407] Becker Jean-Jacques: Histoire politique de la France depuis 1945, str. 184.

období však klesla. V září 1979 mu podle průzkumů IFOPu vyjádřilo důvěru 26% občanů, zatímco 57% se cítilo být nespokojeno[408], o něco později v lednu 1981 ho podpořilo jen 31% Francouzů.[409] Nejpopulárnější byl prezident a nejvyšší podpory 59% se mu dostalo, podle výzkumů IFOPu, v období od května 1975 do dubna 1978.[410] Následně klesl v roce 1979 na 47% a o rok později na 45%.[411] Ztráta popularity prezidenta byla výsledkem jeho skandálů a afér, jež nebyly došetřeny a antisemitskou reakcí jeho ministerského předsedy na atentát na synagogu v Koperníkově ulici 3. října 1980, jež po sobě zanechala čtyři mrtvé a dvacet zraněných. Tohoto činu využili prezidentovi rivalové k vyvolání podezření u francouzské židovské komunity, že existovala spojitost mezi atentátem a prezidentovou cestou na Střední východ v dubnu 1980 a setkání s Brežněvem ve Varšavě krátce před invazí do Afghánistánu. Navíc vypukly 7. října početné manifestace. Jednalo se o celou škálu prostředků, jak v období od jara 1980 do jara 1981 očernit prezidenta. Naopak premiér trpěl v průzkumech nespokojeností veřejnosti s ekonomickou situací, ropnými šoky a opatřeními vlády. Podle Érica Duhamela můžeme V. Republiku označit za „sondážní demokracii", kde účast průzkumů a anket u Francouzů měla vzrůstající tendenci.[412]

5.2. Prezidentské volby 1981

Tyto volby ukončily období politické kontinuity, nejdelšího období jaké Francie poznala od roku 1789. Jednalo se o čtvrté volby v historii V. Republiky, ale první, jež se konaly v řádném termínu. Zároveň poprvé v historii francouzské politiky prezident zvolený všeobecným hlasovacím právem naléhavě žádal podporu Francouzů, aby se vyhnul kohabitaci.[413] Díky nedisciplinovanosti pravicové většiny a jednotě levice nebyly jeho prosby vyslyšeny. Navíc se v roce 1981 ukázalo, že Francie byla rozdělena na čtyři tábory přibližně stejné síly: gaullisty v RPR, liberály v UDF, Socialisty v PS a Komunisty v PCF schopné vytvořit spojenectví jdoucí proti přirozenosti těchto stran.

---

[408] Premiér byl tehdy rekordně nepopulární, neboť žádný premiér V. Republiky nedosáhl tak špatných výsledků. Během léta tisk intenzívně psal o jeho nahrazení, to se nakonec nekonalo, když byl hospitalizován a v říjnu 1980 jej 58% Francouzů hodnotilo jako velmi dobrého či dobrého premiéra. Zdroj: Becker Jean-Jacques: Crises et alternances 1974-2000, str. 164.

[409] Sirinelli Jean-François: La France de 1914 à nos moura, str. 431.

[410] Jacquet Arnaud: Les Présidents de la Ve République: Valéry Giscard d'Estaing 1974-1981, str. 85.

[411] Becker Jean-Jacques: Crises et alternances 1974-2000, str. 184.

[412] Duhamel Éric, Forcade Olivier: Histoire et vie politique en France depuis 1945, str. 95.

[413] Situace, kdy premiér a prezident pocházejí z odlišných křídel politického spektra.

První kolo prezidentské volby bylo 2. března 1981 určeno na 26. dubna 1981. V něm bylo zastoupeno nevídané množství deseti kandidátů[414], sedmi mužů a tří žen, kteří získali podporu pěti set osobností politického života. Pravici reprezentovali čtyři zástupci. Kandidatura Giscarda d'Estainga, navržená 2. března 1981 jako kandidatura „občana-kandidáta"[415], byla zpochybněna v jeho vlastním táboře kandidaturou Michela Debrého vyhlášenou 11. června 1980, Marie-France Garaud oznámenou 23. října 1980 a Jacquese Chiraca prezentovanou 3. února 1981. Chirac opírající se o podporu 97% členů RPR[416], byl k sedmiletému Giscardovu působení značně kritický[417] a vedl svou kampaň dynamicky až do té míry, že jej tisk začal označovat termínem *"homme trop pressé"*[418]. Všichni pravicoví kandidáti vědomí si ekonomické situace stavěli svůj volební program na ekonomických opatřeních a vytváření nových pracovních míst.

Socialistická strana stále zůstávala věrná své jednotně v nominaci oficiálního kandidáta a nabízela Mitterranda, který oznámil kandidaturu 8. listopadu 1980. Za Hnutí levicových radikálů (MRG) podal 7. až 8. června 1980 kandidaturu Michel Crépeau, Georges Marchaise, předseda Komunistů (PCF) se 11. až 12. října 1980 představil jako „kandidát změny", jež se snažil zastavit postup PS[419] a dalším levicový kandidátem byla Huguette Bouchardeau za PSU, Arlette Laguiller za Dělnický boj 25. dubna 1980 a Brice Lalonde za Stranu zelených 14. června 1980. Kandidatura Michela Rocarda předložena za Socialistickou stranu „jako kandidatura na kandidátství"[420] 19. října 1980, byla uvnitř strany výzvou pro Jean-Pierra Chevènementa, ale byla 24. listopadu 1980 po rozporech mezi PS a PCF stažena, stejně jako kandidatura Chevènementa, kdy již tyto dvě strany nepředstavovaly svůj Společný program.[421] Kandidatura, která byla mezi francouzskými stoupenci hodnocena v období října 1979 až listopadu 1980 jako nejlepší a nejvíc

[414] V roce 1980 byla oznámena řada kandidatur na post prezidenta, např. 11. června Alain Krivine atd.

[415] Catsiapis Jean: Le guide de la Ve République, str. 50.

[416] Cantier Jacques, Jalabert Laurent: Chirac, Jospin: 1970 – 2002: Deux vies politiques, str. 63.

[417] Vytýkal mu jak jeho ekonomickou a daňovou politiku, tak jeho zahraniční politiku, kde odmítal prezidentovu evropskou politiku a žádal návrat k politice národní svrchovanosti.

[418] „Velmi zaneprázdněný muž" Zdroj: Cantier Jacques, Jalabert Laurent: Chirac, Jospin: 1970 – 2002: Deux vies politiques, str. 63.

[419] Přestože se Marchais navíc prezentoval jako „kandidát proti Giscardovi", jeho kandidatura odstupujícímu prezidentovi prospěla a posloužila. Zdroj: Berstein Serge, Mika Pierre: Histoire de la France au XXe siècle de 1974 à nos jours, str. 88.

[420] Tamtéž, str. 88.

[421] Toto období bylo velkou hrozbou pro Komunistickou stranu Francie, neboť po rozchodu se Socialistickou stranou před ní stála hrozba nejnižší podpory voličů a možného velkého poklesu většího, než zažila tato strana ve volbách roku 1958. Navíc vyhroceného o fakt, že po neúspěchu Georgese Marchaise v prezidentských volbách 1981, PCF podpořila pro druhé kolo Mitterranda a ráda by obsadila několik křesel po jeho možném vítězství.

oceňovaná. Například v lednu 1980 si podle výzkumu SOFRESu 50% Francouzů myslelo, že Rocard by byl tím nejlepším kandidátem a jen 20% se vyslovilo pro Mitterranda.[422] Socialistická strana svého oficiálního kandidáta představila 24. ledna 1981 během mimořádného kongresu v Créteil.[423] Zde byl také změněn kurz Mitterrandovy kampaně z hesla *„110 propositions"* na *„force tranquille"* navržené publicistou Jacquesem Séguélou.[424] Mitterrand byl jako prezidentský kandidát znevýhodněn svým věkem[425], opakovanými neúspěchy v prezidentských volbách a rozpory uvnitř strany.

Humorné bylo, že francouzský komik Coluche 30. října 1980 a několik dalších intelektuálů jako Pierre Bourdieu, Jean-Luc Godard a Gilles Deleuze prohlásili, že i oni se chtějí ucházet o prezidentskou funkci, a to jako kandidáti menšiny[426]. Se svou výzvou „volte pro imbecila" dokázal Coluche seskupit značnou podporu.[427] Podle průzkumů byl v listopadu 1980 podporován 12% Francouzů.[428] Své kandidatury všichni zmínění oficiálně stáhli na počátku dubna 1981, když se jim nepodařilo shromáždit téměř žádný z požadovaných pěti set podpisů.

V prezidentské volbě měli tedy Francouzi možnost volby mezi mnoha kandidaturami, které jim byly předloženy. Nutné proto bylo přistoupit k opatření, které by množství kandidátů, kteří svou kandidaturu předloží, omezil. Pro tyto a všechny následující prezidentské volby bylo zákonem z 18. června 1976 stanoveno pravidlo, kdy dotyčný musel získat podporu pěti set osobností politického života pocházejících z třiceti různých departementů.[429]

Kampaň pro první kolo byla rozpolcená na čtyři tradiční póly, kterou Le Pen označil pojmem *„bande des quatre"*[430]. François Mitterrand použil proti Giscardovi d´Estaingovi v souvislosti s jeho setkáním s Brežněvem ve Varšavě v květnu 1980 antikomunistický argument, odmítl potencionální účast komunistických ministrů ve své

[422] Massot Jean: Alternance et cohabitation sous la Ve République, str. 56.
[423] Byl jím Mitterrand s podporou 83,5%. Zdroj: Rémond René: Histoire de France, le XXe siècle de 1918 à 1995, str. 250.
[424] Duhamel Éric, Forcade Olivier: Histoire et vie politique en France depuis 1945, str. 97.
[425] Byl ročník 1916.
[426] Tj. mladých, homosexuálů, prostitutek, bláznů, chodců, starců. Celkově všech ze společnosti vyloučených.
[427] Chevallier Jean-Jacques, Carcassonne Guy, Duhamel Olivier: La Ve République 1958-2004: Histoire des institutions et des régimes politiques de la France, str. 267.
[428] Zejména univerzitní profesoři a stoupenci tradiční levice. Zdroj: Ludivine Bantigny: Les „XXe siècle" français, La France et les Français de 1914 à nos jours, str. 146.
[429] Toto pravidlo značně zkomplikovalo situaci pro Jean-Marie Le Pena a Alaina Krivina, kteří postrádali tak rozsáhlou veřejnou podporu osob činných v politickém životě.
[430] „Banda čtyř", tj. UDF, RPR, PS a PCF. Zdroj: Massot Jean: Alternance et cohabitation sous la Ve République, str. 57.

vládě i dialog s Komunistickou stranou mezi dvěma koly parlamentních voleb. Sám Giscard d´Estaing později v Le Monde 10. května 2001 napsal: „Až do začátku února 1981 jsem byl přesvědčen, že vyhraji, neboť i průzkumy veřejného mínění to potvrzovaly. Do té doby jsem měl šesti procentní náskok nad Mitterrandem.“[431] Skutečně, prezident podle výzkumu IFOP by ještě v prosinci 1980 při případném duelu s Mitterrandem zvítězil se 60% hlasů a proti Rocardovi s 55%.[432] Nicméně stěžejním tématem zůstávala ekonomická situace a nezaměstnanost. Předvolební průzkumy ukazovaly téměř po celý rok 1980 náskok pro Giscarda d´Estainga nad Mitterrandem v poměru 36% k 18%, zásadní změna přišla v prosinci 1980, kdy podpora pro prezidenta začala klesat z 34% na 26,5% v dubnu 1981, naopak podpora pro jeho soupeře stoupala z 21% na 23,5%, se 17% za oběma sice zaostával Chirac, ale stejně pro něj podpora značně narostla. Stejné skóre 17% zaznamenal i Marchais.[433]

První kolo prezidentských voleb se uskutečnilo 26. dubna 1981, svůj hlas v něm odevzdalo asi 80% francouzských voličů a celých 18,91% raději vůbec volit nepřišlo. Vyhrál v něm s náskokem necelých tří procent Giscard d´Estaing s 28,32%[434] hlasů před Mitterrandem, který za ním zaostal s 25,85%[435]. Třetí a čtvrté místo si rozebrali Chirac s 18% hlasů[436] a Marchais s 15,35%[437]. Ostatní kandidáti nedosáhli ani pěti procent odevzdaných hlasů. Nejvýše mezi nimi se umístil zástupce Zelených Brice Lalonde s 3,88%, následovaný Arlette Laguiller s 2,3%, Michelem Crépeauem s 2,21%, Michelem Debrém s 1,66%, Marie-France Garaud s 1,33% a výčet poražených uzavírala Huguette Bouchardeau s 1,11% hlasů.[438] Z výsledků, tj. 49% hlasů pro pravici a 47% pro levici, můžeme vyvodit, že z hlediska disciplíny byli pravicoví voliči svědomití.[439] Přesto bylo skóre, kterého prezident dosáhl nepříliš uspokojivé a pro něj smutné a naznačovalo

[431] Chevallier Jean-Jacques, Carcassonne Guy, Duhamel Olivier: La Ve République 1958-2004: Histoire des institutions et des régimes politiques de la France, str. 269.
[432] Becker Jean-Jacques: Crises et alternances 1974-2000, str. 184.
[433] Tamtéž, str. 232, 233.
[434] Průměrný výsledek o 4% nižší, než před sedmi lety zejména kvůli zásluhnému úspěch Chiraca. Chirac triumfoval u tradičních voličů pravice, Giscardovi tak zůstali věrni ve většině zejména starší lidé. První kolo volby vyhrál, ale s výsledkem horším v porovnání s prvním kolem roku 1974. Zdroj: Rémond René: Histoire de France, le XXe siècle de 1918 à 1995, str. 256.
[435] Mitterrand tímto skóre zaznamenal nejlepší výsledek pro PS. Nehlasovali pro něj jen socialističtí voliči, ale i ¼ komunistických voličů, voliči extrémní levice, levicových radikálů a zelených. Zdroj: Tamtéž, str. 255.
[436] Lednové sondáže veřejného mínění mu dávaly jen 7% hlasů. Zdroj: Cantier Jacques, Jalabert Laurent: Chirac, Jospin: 1970 – 2002: Deux vies politiques, str. 63.
[437] Pro Komunistickou stranu nejhorší výsledek od 2. světové války, neboť do té doby byla zvyklá na 20% až 25% podporu. Zdroj: Agulhon Maurice: La République: Nouveaux drames et nouveaux espoirs (1932 à nos jours), str. 406.
[438] Duhamel Éric, Forcade Olivier: Histoire et vie politique en France depuis 1945, str. 97.

demobilizaci pravicových voličů. To samé můžeme konstatovat u kandidáta PCF Marchaise a kandidáta RPR Chiraca, kteří nezmobilizovali dostatečně své potenciální spojence[440].

Poněkud zmateně také mohly působit výzvy poražených kandidátů, které měly sloužit jako doporučení pro druhé kolo. Marie-France Garaud doporučovala vhodit do volební urny bílé, nevyplněné hlasovací lístky. 5. května 1981 se vyslovil Michel Debré, jež se postavil jednoznačně za Giscarda d´Estainga stejně jako Chaban-Delmas. Nejzmatenější poselství vyslal Jacques Chirac, když doporučil každému volit podle svého nejlepšího vědomí a svědomí s tím, že „on nemůže jinak než volit pro Giscarda d´Estainga"[441]. Chirac se tedy za Sdružení pro novou republiku spokojil ve své „výzvě Francouzům" s podporou proti nebezpečí vítězství levice[442], kterou vydal 6. května 1981 a nevyzval tedy explicitně k volbě odstupujícího prezidenta. Někteří toto jednání mohli chápat jako zradu, Chirac ale svým chováním hodně riskoval, neboť v případě prohry levice by byl jeho vliv marginalizován. 28. dubna 1981 oznámil Centrální výbor komunistické strany, že pro druhé kolo voleb podpoří kandidáta Socialistické strany Mitterranda, což voliči této strany následovali. Předseda Komunistů učinil nátlak, když řekl, „že je vyloučeno, aby PCF podpořila vládu, ve které by nezasedli Komunisté."[443] Pravdou ale zůstává, že tajně pohlíželi s nadějí na znovuzvolení stávajícího prezidenta.[444] Michel Crépeau a Huguette Bouchardeau vyzvali své voliče také k podpoře Mitterranda, Arlette Laguiller učila stejný krok, ale méně očekávaný a její voliči ho následovali jen částečně. Brice Lalonde zůstal jako stoupenec hnutí Zelených bez výrazného příklonu k levici či pravici, jen podle náznaků bylo možné poznat, že Mitterrand odpovídal jeho představám lépe. Celá levice včetně krajní levice a odborových svazů FEN a CFDT doporučila svým voličům Mitterranda.

Kampaň pro druhé kolo voleb byla útočnější a jejím hlavním výstupem byla televizní debata, která se konala 5. května 1981 a jež byla tentokrát hodnocena spíše ve

[439] Chevallier Jean-Jacques, Carcassonne Guy, Duhamel Olivier: La Ve République 1958-2004: Histoire des institutions et des régimes politiques de la France, str. 270.
[440] Důvodem nízké podpory pro Marchaise byly hlasy pro Mitterranda jako kandidáta neodmítajícího změnu a zároveň obava z možného duelu Giscard-Chirac ve druhém kole a jen 11% podpora u mladých voličů. Zdroj: Rémond René: Histoire de France, le XXe siècle de 1918 à 1995, str. 255.
[441] Amson Daniel: La vie politique sous la Ve République, str. 92.
[442] V rámci hesla „Zablokujte cestu Mittarrandovi". Zdroj: Cantier Jacques, Jalabert Laurent: Chirac, Jospin: 1970 – 2002: Deux vies politiques, str. 64.
[443] Chevallier Jean-Jacques, Carcassonne Guy, Duhamel Olivier: La Ve République 1958-2004: Histoire des institutions et des régimes politiques de la France, str. 270.
[444] Berstein Serge, Winock Michel: La République recommencée. De 1914 à nos jours, str. 534.

prospěch socialistického kandidáta, kterého stávající prezident označil „za muže minulosti", ale který i tak působil jistěji a klidněji. Z této debaty vyšel naopak stávající prezident s označením „pasivní muž"[445]. I zde se diskutovalo rozpuštění Národního shromáždění. Toto téma bylo ale obohaceno o sporný argument, že pokud by k rozpuštění došlo, nebyla by vláda schopná vyřizovat jiné než běžné záležitosti, neboť by čekala na potvrzení své pozice v parlamentních volbách. Opět se objevil strašák komunistických ministrů v socialistické vládě. K tomu Valéry Giscard d´Estaing vykreslil situaci, kdy by v parlamentních volbách po rozpuštění Národního shromáždění opět vyhrála pravice, což by podle něj mělo vést k demisi Mitterranda. Na to Mitterrand zareagoval takto: „Zůstanu tam, kde budu ve snaze bdít nad zájmy Francie, tak nejlépe, jak budu schopen."[446] Tentokrát se ale tyto argumenty nejevily jako překážka pro střídání a novou vládu. Debatu sledoval každý druhý Francouz, ale nebyla zásadní pro jeho rozhodování. To potvrzovaly i průzkumy veřejného mínění v předvečer druhého kola, ty nemohly být samozřejmě zveřejněny, ale přisuzovaly vítězství Mitterrandovi, přestože ve společnosti stále visel nad jeho možným vítězstvím otazník.

Ve druhém kole 10. května 1981 byly výsledky obdobně těsné jako před sedmi lety v roce 1974. Tentokrát po dvacetitřech letech socialistické opozice se ale z vítězství mohl těšit François Mitterrand, který získal 51,76% hlasů, tj. 15 708 262 francouzských občanů shledalo jeho kandidaturu přínosnější[447]. Valéry Giscard d´Estaing získal 48,24%, tj. 14 642 306 hlasů. K volbám přišlo 83,38% Francouzů, 14,09% se hlasování zdrželo, což bylo prozatím naposledy, kdy absence nepřekročila 15% a 2,47% vhodilo bílý hlasovací lístek.[448] Zajímavé je zdůraznit, že 800 000 pravicových voličů volilo Mitterranda a dalších 500 000 pravicově orientovaných Francouzů se voleb vůbec nezúčastnilo.[449] Mitterrandovi se podařilo zvítězit v 65 departementech proti 31 pro stávajícího prezidenta.[450] Tradiční rozložení společnosti se nezměnilo, pro Mitterranda hlasovali lidé mladší, častěji muži, dělnící a střední třída, pro Giscarda d´Estainga volily spíše ženy nad 65 let, obchodníci,

[445] Berstein Serge, Mika Pierre: Histoire de la France au XXe siècle de 1974 à nos jours, str. 90.
[446] Massot Jean: Alternance et cohabitation sous la Ve République, str. 57.
[447] Mitterrand vyhrál většinově v 65 z 96 departementů. Rovněž mu pomohl příklon komunistických a ekologistických voličů a části voličského spektra (16%) normálně hlasujícího pro Chiraca. 11% těchto voličů se zdrželo a 73% hlasovalo pro Giscarda d´Estainga. Zdroj: Rémond René: Histoire de France, le XXe siècle de 1918 à 1995, str. 257.
[448] Duhamel Éric, Forcade Olivier: Histoire et vie politique en France depuis 1945, str. 98.
[449] Berstein Serge, Mika Pierre: Histoire de la France au XXe siècle de 1974 à nos jours, str. 90.
[450] V prezidentských volbách 1974 byl poměr opačný, 55 departementů pro Giscarda a 40 pro Mitterranda. Zdroj: Becker Jean-Jacques: Crises et alternances 1974-2000, str. 241.

podnikatelé a vyšší střední třída. Nedalo se ale mluvit o polarizaci. Polarizovaní byli voliči levice a pravice až podle náboženství. Giscard přitáhl 80% praktikujících katolíků a Mitterrand téměř stejné množství ateistů.[451]

11. května 1981 se již bývalý prezident Valéry Giscard d´Estaing veřejně rozloučil se svou funkcí a 21. května 1981 se novým prezidentem stal François Mitterrand. Ještě týž den jmenoval Pierra Mauroye svým ministerským předsedou a o den později rozpustil Národní shromáždění. Po úspěšných Parlamentních volbách 14. a 21. června 1981, které Socialistům přinesly 40% hlasů, tj. 288 křesel a Komunistům 16% hlasů, tj. 44 míst[452] z celkových 491 možných, ovládla levice poprvé v historii V. Republiky politickou scénu.[453] Byla to ale hlavně velká neúčast mezi pravicovými voliči a nízká podpora pro RPR 83 křesel a UDF 61 postů, spíše než zásadní postup levice, které přinesly tento výsledek.[454] V této nové vládě se našly i čtyři křesla pro komunistické poslance a stejný počet pro ženy.

V celkové bilanci je spravedlivější mluvit o porážce Giscarda d´Estainga[455], než o vítězství socialistického kandidáta, neboť úspěch Françoise Mitterranda byl výsledkem celé řady neúspěchů předchozího prezidenta a jeho vlády v průběhu posledních sedmi let. V prvé řadě byla porážka stávajícího prezidenta spíše způsobena neúčastí nebo vhozením bílého hlasovacího lístku části pravicových voličů u voleb než mobilizací levicových voličů. Za vítězstvím pro Mitteranda nehledejme tedy příliv hlasů, ale jejich redistribuci z prvního kola, neboť podle výzkumu IFOP Mitterrand získal hlasy 92% komunistických voličů, 53% ekologicky smýšlejících hlasujících a dokonce 18% hlasů gaullistických voličů.[456] Mezi další faktory patřila bezesporu ekonomická situace zhoršená o fakt, že prezident i premiér byli svou odborností ekonomové. Není možné mluvit jen o neúspěchu Barrovy vlády najít řešení z ekonomické krize provázené nárůstem nezaměstnanosti a inflace, o nepopularitě zavedených opatření, ale je nutné zdůraznit i rivalitu mezi prezidentem a jeho prvním premiérem Chiracem[457], který jej pro druhé kolo voleb oficiálně nepodpořil, změnu společnosti a jejich hodnot, monarchické nároky prezidenta a v

[451] Becker Jean-Jacques: Crises et alternances 1974-2000, str. 241.
[452] Historické oslabení PCF z 88 křesel.
[453] Ludivine Bantigny: Les „XXe siècle" français, La France et les Français de 1914 à nos jours, str. 147.
[454] Agulhon Maurice, Nouschi André, Schor Ralph: La France de 1940 à nos jours., str. 286.
[455] Dosud jediný prezident, který nebyl znovu zvolen po svém prvním mandátu.
[456] Becker Jean-Jacques: Crises et alternances 1974-2000, str. 239.
[457] Chirac vybavil své stoupence řadou argumentů, jež je měly přesvědčit, aby nevolili pro Giscarda d´Estainga, což mělo svůj výrazný efekt ve druhém kole voleb. Chirac rovněž do druhého kola vyzýval spíše k nevolbě pro Mitterranda než k explicitní volbě pro stávajícího prezidenta. Lze tedy říci, že jak výrazně Chirac přispěl k porážce Chaban-Delmase ve volbách roku 1974, tak výrazné stopy zanechal na neúspěchu Giscarda d´Estainga o sedm let později.

neposlední řadě i řadu skandálů, které ovlivnily obraz Giscarda d´Estainga v očích veřejnosti. Lze tedy říci, že tyto volby byly daleko více odmítnutím stávajícího prezidenta, než příklonem k programu jeho vyzyvatele. Je možné, že i neúspěch komunistického kandidáta Marchaise v prezidentských volbách povzbudil právě tu část voličů levice, která se obávala vzrůstu preferencí pro Komunistickou stranu, jít k volbám a odevzdat hlas pro socialistického kandidáta Mitterranda. Důvodem mohla být i strukturální proměna společnosti, více žen vstoupilo na pracovní trh, přišlo období baby-boomu, rostla střední třída, nastalo uvolnění mravů a odklon od křesťanství. A samozřejmě v bipolárním systému muselo jednoho dne střídání nastat. Jean-Marie Colombani ve své reakci v Le Monde napsal, že se jednalo „o vítězství vytrvalosti.“[458]

[458] Rioux Jean-Pierre, Sirinelli Jean-François: La France d´un siècle à l´autre: 1914-2000, str. 174.

6. Závěr

Předložená práce se snaží analyzovat období 70. let z pohledu vnitropolitického vývoje na francouzské politické scéně. Zcela nevyhnutelně ale zmiňuje i některé jevy zahraničně – politické, které nelze pro jednotu předkládaného obrazu vynechat. Jedná se o ropné šoky let 1973 a 1979, které vedly k následné ekonomické krizi v západní Evropě a Bokassovy diamanty, jednu z afér s podstatným politickým dopadem. Snaží se dokázat, že toto období je opomíjeno neprávem a že by mu měla být věnována náležitá pozornost. I ta by pak usnadnila jeho dnešní výzkum. Zaměřuje se na reformy, neboť liberalizace společnosti měla být hlavním Giscardovým přínosem po de Gaullově snaze ustavit republiku a po kratičkém Pompidouově mandátu. Díky časovému odstupu můžeme dnes snadněji posoudit efektivitu těchto reforem a rovněž lépe definovat problémy, kterým musel čelit jako první prezident od roku 1958. Giscardovým mandátem se také uzavíra dvacettři let vlády pravice, které se již takto neopakovalo a které bylo spíše přelomem mezi třiceti léty ekonomického růstu a příštími třiceti léty hospodářského propadu. I proto se ho možná snažili Francouzi vytlačit z myslí a uchovali si na něj negativní vzpomínky. Valéry Giscard d´Estaing je tak neoprávněně spojován s neúspěchy, kterým nešlo zabránit. Bylo by pro něj možná lepší, kdyby se ucházel o prezidentskou funkci již v roce 1969, jak původně zvažoval, ale kdy si ještě nepřipadal politicky natolik vyzrálý. O pět let později se ale nepříjemnostem postavil tváří v tvář a nikdy neměl v úmyslu utéci před problémy k demisi. Byl odhodlán vytrvat až do konce, bez ohledu na to, jak bude dlouhý a pro něj bolestný.

6.1. Shrnutí jednotlivých kapitol

Předložená práce analyzovala „vládu" prezidenta Giscarda d´Estainga z pohledu jejího reformního přínosu pro francouzskou společnost a chtěla se rovněž zamyslet nad Giscardovým dědictvím. Práce byla proto zahájena hledáním kořenů refomního myšlení prezidenta Giscarda d´Estainga a analýzou konkrétních refomních opatření. Pouze ale několika skupin těchto reforem, které jsem si vnitřně rozčlenila, neboť nebylo možno se věnovat všem změnám, a to i s ohledem na nedostatek materiálů k tomuto tématu. Snaha byla vybrat ty stěžejní reformy, které ovlivnily následující období. Za každým tématickým reformním celkem pak přímo v textu následuje shrnutí. Přestože zpracování této části bylo z již zmíněného důvodu náročné, považuji její přínos za významný, neboť se podařilo

vytvořit analýzu toho nejpodstatnějšího reformního přínosu, který by si ale jistě v budoucnu zasloužil bližší výzkum. Snahou bylo i rozluštit, které reformy byly prosazovány přímo ze zájmu prezidenta a které vycházely z atmosféry společnosti.

Neopomenutelnou součástí této práce je z mého pohledu i nastínění překážek refomního úsilí, neboť v textu zjistíte, že některé reformy byly zcela odloženy, jiné byly v průběhu schvalování zásadně změněny, některé byly podporovány pouze částí politického spektra a jiné dosáhly výrazné podpory napříč politickými stranami. Důležité je říci, že to nebyla vždy opozice, kdo se proti něčemu postavil, ale že to právě naopak byla častokrát pravicová většina, která nepodporovala svého prezidenta a jejíž podporu neměl nikdy předem jistou. Kořeny této animozity jsou rovněž předmětem mé analýzy. Kromě politických překážek je nutné zmínit i ekonomickou krizi, jež zasáhla západní Evropu a přidala se tak k vnitřní francouzské ekonomické krizi. Ta způsobila, že po prvních dvou letech velmi bohatých na reformy, kdy Chiracův kabinet předkládal rovněž řešení krize, se prezident spolu se svým novým premiérem Barrem soustředili pouze na její řešení. Třetí překážkou, jež nakonec vedla k první alternaci, jsou pak aféry, nevyjasněná úmrtí a bombový atentát na konci Giscardova mandátu.

6.2. Hlavní teze práce a hypotézy, které se výzkumem potvrdily

Na základě dílčích závěrů jednotlivých kapitol a celkového závěru došlo k potvrzení úvodní teze, která zněla:

Valéry Giscard d'Estaing chtěl být reformním prezidentem. Odstranění sociální nespravedlnosti bylo nedílnou součástí jeho vize soudržnějšího národa. Neboť kde je méně sociální nerovnosti, tam je méně nespokojenosti. Kde je méně nespokojenosti, tam je i méně sociálních nepokojů. Kde je méně sociálních nepokojů, je i větší ekonomický pokrok. Tam kde ekonomika lépe roste, tam je méně nespokojenosti a také více příležitostí pro národ k potvrzení své pozice ve světě.

Byly potvrzeny i předložené hypotézy, které zněly:

- Giscard d'Estaing byl menšinovým politikem pocházejícím z většiny, která mohla a také svými rozhodnutími měnila směr prezidentových reformních záměrů, přestože to byl nakonec prezident, kdo podle znění ústavy V. Republiky rozhodl.
- Můžeme se domnívat, že mandát Valéry Giscarda d'Estainga byl slabší než mandát zakladatele a duchovního otce V. Republiky Charlese de Gaulla.

- Strukturální změny, jež ukončily období třiceti let ekonomického růstu a vypuknutí ropných šoků zásadním způsobem ovlivily směřování reformní politiky.
- Úloha médií byla v poslední fázi mandátu, který byl provázen aférami a nevyjasněnými úmrtími, stěžejní.
- V roce 1981 Francouzi nepřivítali levici, ale odmítli pravici.

Stěžejními reformami, které zůstávají spojeny s Giscardovým jménem, jsou reformy ve prospěch žen, zejména pak *„loi Veil"* povolující potraty, snížení plnoletosti z 21 na 18 let, reforma vzdělávacího systému, reforma audiovizuálních médií, zákon o rozvodech, opatření ve prospěch handicapovyných a omezení počtu kandidátů v prezidentských volbách. Přestože si dnes lidé vybaví zřejmě hlavně *„loi Veil"* nelze zpochybnit, že Giscard d'Estaing byl reformním politikem ze svého osobního přesvědčení a také proto, že naslouchal přáním a touhám francouzské společnosti a snažil se na ně, co nejtrefněji odpovědět. To že jeho cesta nebyla přímá, ale lemovaná komplikacemi, mu nemůžeme připisovat. Ekonomickou situaci změnit nemohl, přestože se jí samozřejmě snažil řešit. Těžko také mohl zásadně ovlivnit politiku, kterou vedly předchozí vlády v době tzv. *Trentes Glorieuses*, kdy se nemyslelo na modernizaci, ale využívaly se úspěchy průmyslu. Politicky se rozcházel s většinou právě díky svému reformnímu naturelu, kvůli kterému nebyl zvolen Giscardův hlavní konkurent z voleb roku 1974 Chaban-Delmas, a odlišným představám, které vycházely spíše z politického středu než pravice. Předejít snad mohl jedině aférám, do kterých se zapletl, například aféře s diamanty. Lépe si mohl ohlídat osoby, kterými se obklopoval a zajistit lepší prošetření nevyjasněných úmrtí, ke kterým došlo. Veřejné mínění mohl ovlivnit jen ztěží, to se řídilo zejména jeho úspěchy na poli boje proti nezaměstnanosti.

6.3. Odpovědi na úvodní otázky

Předložená rigorózní práce se snaží potvrdit, že Valéry Giscard d'Estaing chtěl být, snažil se být a byl reformním politikem, a to přesto, že mohou některé moje otázky znít poněkud normativně. Na každém z čtenářů již nechávám posouzení, jak úspěšně se mu tento jeho cíl dařilo plnit, stejně jako fakt, zda byl jeho reformní program vyčerpávající či nikoliv. Velmi obtížné je totiž posuzovat, jestli bychom dnes datovali u Giscardova mandátu větší pokroky, pokud by nemusel čelit překážkám, jež se tato práce snaží analyzovat. Osobně se ale domnívám, že ano, neboť se některých svých záměrů musel

vzdát buď díky nepřízni většiny, kritice Chiraca či ekonomické situaci. Ty stály zřejmě i za jistým vyčerpáním francouzské společnosti z Giscarda d´Estainga a umožnily první alternaci ve prospěch Socialistické strany pod vedením Mitterranda. Kořeny Giscardova reformního myšlení můžeme najít v 60. letech, tj. v období, které předcházelo volbám roku 1974, kdy již byl politicky aktivní. Jeho tehdejší základnou byl klub Perspectives et Réalités a Národní federace nezávislých republikánů, které sdružovaly liberálně smýšlející politiky a které ho provázely po dobu jeho politické kariéry, i když nenásledovaly jeho vzestup. Které reformy byly pro Giscarda osobně stěžejní a které byly stěžejní pro společnost? Tyto dva body se dosti prolínají, neboť pokud se prezident za některou reformu angažoval, vnímal ji i jako stěžejní pro společnost. *„Loi Veil"* například prosazoval daleko více kvůli potřebám společnosti, které cítil, než ze svého osobního přesvědčení katolíka. Ale i fakt, že toto své přesvědčení dokázal ve prospěch společnosti potlačit, dokládá, jak hluboké jeho reformní odhlodlání bylo. Pokud se již k nějaké reformě odhodlal, považoval za svůj úkol ji prosazovat. Jako důležitou chápal reformu podniků, kterou ale politické strany nevzaly za svou a prosadily ji velmi okleštěnou. Pro úspěšné prosazování reforem byla jistě podstatná politická podpora. Prezident nemohl samozřejmě počítat s podporou levicové opozice, ale stejně nejistá pro něj zůstávala i podpora gaullistického proudu, což bylo pro prosazování reforem stěžejní. Protože byl jeho reformní program prosazován na úrovni parlamentu, byly zde rozhodující politické překážky. Naopak k prezidentovu nezvolení došlo především díky ztrátě podpory voličů, neboť prezident je ve Francii volen přímo. Tady byla rozhodující ekonomická opatření k potření krize a pak řada skandálů, jež se s koncem mandátu začala s prezidentem pojit. Podpora, kterou měl, se zčásti přesunula k opozici a umožnila tak první alternaci.

7. ***Résumé***

Le but de ce travail est d´analyser l´époque de la Ve République française, les années 70 qui sont étroitement liées au personnage de Valéry Giscard d´Estaing. Il essaie de prouver que cette époque est injustement négligée alors qu´elle vaut la peine de s´y intéresser. Ce travail se concentre sur les réformes parce que la libéralisation de la société française aurait été le principal résultat du gouvernement de Giscard après l´effort de de Gaulle de construire la République et après le mandat court de Pompidou. Grâce à la distance du temps nous pouvons évaluer plus facilement la portée et l´importance des réformes réalisées et aussi définir les problèmes que le Président a dû affronter.

Le mandat de Giscard d´Estaing signifie premièrement la fin des gouvernements de la droite qui ont duré 23 ans et deuxièment la rupture entre les Trentes Glorieuses et les Trentes Piteuses. Peut-être pour la fin des années faciles, les Français et les Françaises ont essayé d´effacer leurs souvenirs négatifs de cette époque. Pour cela Valéry Giscard d ´Estaing est associé à des èchecs qui ont été inévitables du fait de la crise. Giscard a pensé à l´origine qu'il serait mieux pour lui de poser sa candidature en 1969. Cinq années après, il a fait face des problèmes sans hésiter à rester jusqu´à la fin.

Ce travail veut analyser non seulement „le gouvernement" de Giscard de point de vue des réformes pour la société française mais aussi son héritage. Pour cette raison le premier objectif du travail est de chercher et trouver les racines de la pensée du président en analysant les réformes concrètes. En raison de la limitation du travail je peux me concentrer sur quelques groupes des réformes qui sont subdivisées. J´ai essayé de choisir les réformes les plus importantes qui influencent l´époque suivante et de proposer le résumé de chacune d´entre elles. La principale difficulté était de différencier quelles réformes ont été faites dans l´intérêt du président et celles qui visaient la société.

L´élement important de ce travail est la mention des obstacles principaux. D´après le texte il est possible de relever que certaines réformes ont été changées au cours de leur discussion ou complètement ajournées et que certaines ont été supportées à travers les partis politiques ou par la part des partis. La mention importante est que ce n´était pas toujours l´opposition mais parfois la majorité qui a refusé certaines idées du président. Le soutien de la majorité a été incertain. Les racines de cette animosité sont aussi l´objet de mon analyse. À côté des obstacles politiques, il faut mentionner la crise économique qui a touché la France et l´Europe occidentale. La crise économique a causé des changements au

sein du gouvernement. Après deux années riches en réformes, les gouvernements de Chirac et de Barre se concentrent sur la solution de l'obstacle économique. Les affaires, les mort non élucidées et l'attentat à la bombe ont été le troisième obstacle principal.

8. *Literatura*

8.1. Primární prameny

Giroud Françoise: La comédie du pouvoir. Fayard, Paris 1977

Giscard d'Estaing Valéry: Démocratie française. Fayard, Paris 1976

Giscard d'Estaing Valéry: L´Etat de la France. Fayard, Paris 1981

Giscard d'Estaing Valéry: Le pouvoir et la vie. Compagnie 12, Paris 1988

Veil, Simone et Cojean, Annick: Les hommes aussi s´en souviennent: discours du 26 novembre 1974. Stock, Paris 2004

8.2. Sekundární literatura

Agulhon Maurice, Nouschi André, Schor Ralph: La France de 1940 à nos jours. Nathan, Paris 1995

Agulhon Maurice: La République: Nouveaux drames et nouveaux espoirs (1932 à nos jours). Hachette Littératures, Paris 1997

Amson Daniel: La vie politique sous la Ve République. Ellipses, Collection „Mise au point", Paris 2002

Balmand Pascal: Histoire de la France. Hatier, Torino 1992

Bantigny Ludivine: Les „XX siècle" français, la France et les Français de 1914 à nos jours. Le monde: une histoire, mondes contemporains. Ellipses, Paris 2006

Barrière Jean-Paul: La France au XXe siècle. Hachette, Paris 2000

Becker Jean-Jacques: Histoire politique de la France depuis 1945. Armand Colin, Paris 2000

Becker Jean-Jacques: Crises et alternances 1974-2000. Edition du Seuil, Paris 2002

Berstein Serge, Winock Michel: La République recommencée. De 1914 à nos jours. Seuil, Paris 2008

Berstein Serge: Chef de l´Etat: l´histoire vivante des 22 présidents à l´épreuve du pouvoir. Armand Colin, VUEF, Paris 2002

Berstein Serge, Mika Pierre: Histoire de la France au XXe siècle de 1974 à nos jours. Edition Complexe, Belgique 1994

Berstein Serge, Sirinelli Jean-François: Les années Giscard: Valéry Giscard d'Estaing et l'Europe 1974-1981. Armand Colin, Paris 2005

Blaquer Jean-Michel, Camby Jean-Pierre, Guetlier Christophe, Robert Xavier: Les 40 ans de la Cinquième République. Numéro spécial. Revue du Droit Public et de la Science Politique en France et à l´étranger, Paris 1998

Caire-Jabinet Marie-Paule: Chronologie de la France depuis 1944. Nathan, Paris 1998

Cantier Jacques, Jalabert Laurent: Chirac, Jospin: 1970 – 2002: Deux vies politiques. Édition Privat, Toulouse 2002

Catsiapis Jean: Le guide de la Ve République. Ellipses, Paris 2004

Cohen Samy: Les conseillers du président: de Charles de Gaulle à Valéry Giscard d ´Estaing. Preses universitaires de France, Paris 1980

Compagnon Olivier, Gourdon Vincent, Le Naour Jean-Yves: Histoire politique de la France depuis 1940. Hachette Supérieur, Paris 2002

Dias Louise-Caroline: L'action publique de Simone Veil. Université d'Aix-Marseille 3, Aix-en-Provence 2001

Duby Georges: Dějiny Francie od počátků po současnost. Karolinum, Praha 2003.

Duhamel Eric, Forcade Olivier: Histoire et vie politique en France depuis 1945: Des années essentielles de mutation et de modernisation du systéme politique français. Nathan, Paris 2000

Duhamel Olivier: Le pouvoir politique en France, Edition du Seuil, Paris 2003

Dumielle, Isabelle: Ces textes qui marque l´histoire de France. Bordas, Paris 2006

Ferro Marc: Dějiny Francie. Nakladatelství Lidové noviny, Praha 2006

Fhima Catherine: Chronologie de la France au XXe siècle. La Découverte, Paris 2000

Frears J.R.: France in the Giscard presidency. George Allen and Unwin, London 1981

Giscard d'Estaing Valéry, Berstein Serge, Rémond René, Sirinelli Jean-François. Les années Giscard. Institutions et pratiques politiques 1974 - 1978. Fayard, Paris 2003

Giscard d'Estaing Valéry, Berstein Serge, Sirinelli Jean-François. Les années Giscard. Les réformes de la société 1974 - 1981. Armand Colin, Paris 2007

Gueslin André: L´Etat, l´économie et la société française XIXe-XXe siècle. Hachette, Paris 1992

Chagnollaud Dominique, Quermonne Jean-Louis: La Ve République, I. Le régime politique. II. Le pouvoir exécutif et l´administration. Flammarion, Paris 1996

Chapsal Jacques: La vie politique sous la V. République: 1974 – 1987. Preses universitaires de France, Paris 1993

Chevallier Jean-Jacques, Carcassonne Guy, Duhamel Olivier: La Ve République 1958-2004: Histoire des institutions et des régimes politiques de la France. Armand Colin, Paris 2004

Jacquet Arnaud: Les Présidents de la Ve République: Valéry Giscard d'Estaing 1974-1981. L'Archer, La Ferté St-Aubin 1999

Julaud Jean-Joseph: L´histoire de France pour les nuls. First Editions, Paris 2004

Labrune Gérard, Toutain Philippe: L´histoire de France. Nathan, Paris 2004

Lacouture Jean, Baconnier Béatrix: Les grands moments de la Ve République: 50 ans en images. Flammarion, Paris 2007

Lévêque Pierre: Histoire des forces politiques en France de 1940 à nos jours. Armand Colin, Paris 1997

Massot Jean: Alternance et cohabitation sous la Ve République. La documentation française, Paris 1997

Moschetto Bruno, de La Gorce Paul-Marie: La Ve République. Preses Universitaires de France, Paris 1979

Petitfils Jean-Christian: La démocratie giscardienne. Preses universitaires de France, Paris 1981

Portelli Hugues: La vie politique en France sous la Ve République. Grasset, Paris 1994

Prost Antoine: Petite histoire de la France au 20e siècle. Armand Colin, Paris 2003

Rémond René: Histoire de France, le XXe siècle de 1918 à 1995. Fayard, Paris 1996

Rioux Jean-Pierre, Sirinelli Jean-François: La France d´un siècle à l´autre: 1914-2000. Hachette, Paris 1999

Schor Ralph: Histoire de la société Française au XXe siècle. Edition Berlin sup, Paris 2004

Sirinelli Jean-François: La France de 1914 à nos jours. Preses universitaires de France, Paris 2004

Sirinelli Jean-François: Les vingt décisives. Le passé proche de notre avenir 1965-1985. Fayard, Paris 2007

Sirinelli Jean-François: Dictionnaire de l´histoire de France. Larousse, Paris 2006

Sirinelli Jean-François: Dictionnaire historique de la vie politique française au XXe siècle. Quadrige/ PUF, Paris 1995

Strack, Fabien: Valéry Giscard d'Estaing et l'opinion publique de 1981 à nos jours. Paris 1992

Valode Philippe: Les ministres de l´histoire de France. De Vecchi, Paris 2006

Wieviorka Olivier, Prochasson Christophe: La France du XX siècle, Documents d´histoire. Nouvelle histoire de la France contemporaine 20. Edition du Seuil, Paris 2004

8.3. Video

Depardon, Raymond: 1974, une partie de campagne. Arte Vidéo, Paris 2004

9. *Projekt rigorózní práce*

Univerzita Karlova v Praze
Fakulta sociálních věd
Institut mezinárodních studií
Západoevropská studia

Jméno autora: Barbara Jurčíková
b.jurcikova@post.cz

Akademický rok: 2009/2010

Název: Francie v době krize 1974-1981: Období vládnutí Giscarda d´Estainga

Předpokládaný termín dokončení: zimní semestr 2010

Konzultant rigorózní práce: Doc. Michel Perottino, PhD.

Cíl a zdůvodnění práce:

Toto téma jsem si vybrala z důvodu svého dlouhodobého zájmu o vnitropolitické dění V. Republiky. Prostřednictvím tohoto tématu bych chtěla analyzovat reformní přínos „vlády" Giscarda d´Estainga s ohledem na překážky, které musel překonávat a dokázat, že je toto téma a stejně jako období 80. let opomíjeno neprávem.

Charakteristika tématu:

Valéry Giscard d´Estaing byl přesvědčeným reformním politikem, který chtěl vytvořit „liberální pokrokovou společnost". Období, které je spojeno s jeho nástupem, je zároveň svázáno se změnami, které mohl ovlivnit jen stěží. Byl menšinovým politikem pocházejícím z většiny, což zásadním způsobem ovlivnilo prosazování reforem. Nikdy neměl předem jistou podporu gaullistů, jeho strana Nezávislých republikánů nenásledovala vzestup svého předsedy a její podpora nemohla pro přijímání stěžejní záležitostí dostačovat. Ekonomická krize způsobená ropnými šoky pak přesunula do centra pozornosti řešení ekonomických problémů a narůstající nezaměstnanosti a odsunula další reformy až na druhé místo. V neposlední řadě popularitě prezidenta neprospěla ani aféra s diamanty či nevyjasněná úmrtí. V roce 1981 dostal François Mitterrand svou třetí šanci, kterou

tentokrát dokázal zúročit, a to díky tomu, že se voliči odklonili od Giscarda d´Estainga spíše než by podporovali kandidáta levice.

Předběžná osnova:

1. Úvod
2. Ekonomické překážky
3. Politické překážky
3. Kořeny Giscardova refomního myšlení
5. Příklady reformních opatření
6. Předvečer prezidentských voleb 1981
7. Závěr

Základní prameny:

Knihy, které budu používat ke zpracování rigorózní práce jsem našla v knihovnách francouzských univerzit, a to zejména v Aix-en-Provence. V České republice není k tomuto tématu možné sehnat dostačující množství knih vydaných po roce 1990, a to ani v CEFRESu ani ve Francouzském institutu v Praze. Téměř veškerá literatura je frankofonní, neboť i anglosasští autoři využívají překladů původních francouzských knih.

1. Becker Jean-Jacques: Crises et alternances 1974-2000. Edition du Seuil, Paris 2002
2. Berstein Serge: Chef de l´Etat: l´histoire vivante des 22 présidents à l´épreuve du pouvoir. Armand Colin, VUEF, Paris 2002
3. Berstein Serge, Mika Pierre: Histoire de la France au XXe siècle de 1974 à nos jours. Edition Complexe, Belgique 1994
4. Giroud Françoise: La comédie du pouvoir. Fayard, Paris 1977
5. Giscard d'Estaing Valéry: L´Etat de la France. Fayard, Paris 1981
6. Giscard d'Estaing Valéry: Démocratie française. Fayard, Paris 1976
7. Giscard d'Estaing Valéry: Le pouvoir et la vie. Compagnie 12, Paris 1988
8. Giscard d'Estaing Valéry, Berstein Serge, Rémond René, Sirinelli Jean-François. Les années Giscard. Institutions et pratiques politiques 1974 - 1978. Fayard, Paris 2003
9. Giscard d'Estaing Valéry, Berstein Serge, Sirinelli Jean-François. Les années Giscard. Les réformes de la société 1974 - 1981. Armand Colin, Paris 2007

10. Chapsal Jacques: La vie politique sous la V. République: 1974 – 1987. Preses universitaires de France, Paris 1993
11. Chevallier Jean-Jacques, Carcassonne Guy, Duhamel Olivier: La Ve République 1958-2004: Histoire des institutions et des régimes politiques de la France. Armand Colin, Paris 2004
12. Jacquet Arnaud: Les Présidents de la Ve République: Valéry Giscard d'Estaing 1974-1981. La Ferté St-Aubin, L'Archer 1999
13. Veil, Simone et Cojean, Annick: Les hommes aussi s´en souviennent: discours du 26 novembre 1974. Paris, Stock 2004

V Praze 21. 9. 2009

10. Příloha - Kdo je kdo?

Pierre Abelin: Narozen roku 1950 v Poitiers. Člen UDF, poslanec za 12. obvod v Národním shromáždění od roku 1978, ministr spolupráce, znovu zvolen 2002 za obvod Vídně. Člen Evropského parlamentu 1984-1989 za Evropskou lidovou stranu.

Raymond Barre: Narozen roku 1924 na Réunionu, zemřel v Paříži v srpnu 2007. Spíše technokrat než politik. Profesor ekonomie a práva silně ovlivněný liberálními teoriemi. V letech 1959-1962 byl ředitelem oddělení na ministerstvu průmyslu a obchodu. V roce 1967 ho prezident Charles de Gaulle vybral do funkce místopředsedy Evropské komise pro ekonomiku a finance, ve které setrval až do roku 1973. Premiér ve dvou obdobích za sebou, a to 1976-1981, ve svém prvním období zastával i post ministra hospodářství a financí. Po skončení ve vrcholné funkci byl Barre zvolen poslancem parlamentu v départementu Rhône za UDF. Setrval zde až do roku 2002. Starostou Lyonu byl v letech 1995-2001.

Christian Beullac: Narozen 1923 v Marseille, zemřel 1986. Absolvent Vysokého vojenského učení technického. Pracoval na ministerstvu průmyslu v oblasti pro energetiku a pro automobilku Renault. Byl ministrem práce 1976-1978 a ministrem školství 1978-1981. Navrhl vytvořit Národní výbor pro reflexi zprofesionálnění univerzit a další vzdělávací reformy.

Marcel Bigeard: Narozen roku 1916. Významný francouzský generál, který bojoval ve druhé světové válce, Indočíně i Alžírsku. V letech 1975-1976 jmenován státním sekretářem na ministerstvu národní obrany, roku 1976 ukončil svou vojenskou kariéru a v období 1978-1988 byl poslancem za region Meurthe-et-Moselle.

Charles Bignon: Narozen 1921 v Paříži. Člen UDR, poslanec za Somme 1973-1978 a technický poradce na ministerstvu průmyslu.

Jean-Bedel Bokassa I.: Narozen 1921 v Bobangua, zemřel 1996. Panovník Středoafrické republiky a voják. Moci se ujal převratem v roce 1966 a ustavil vojenskou diktaturu. V roce 1977 se nechal korunovat císařem. Francie ho podpořila, věřila totiž, že bude pouze reprezentativní figurkou a veškerou moc převezme předseda vlády. Jeho vláda padla v roce 1979.

Christian Bonnet: Narozen roku 1921 v Paříži. Byl členem Nezávislých republikánů, poté UDF. Byl ministrem zemědělství 1974-1977, ministrem vnitra 1977-1981, poslancem a senátorem za Morbihan a starostou za Carnac 1964 až 1996.

André Bordovi: Narozen 1922 ve Štrasbourgu. Od roku 1958-1981 opakovaně volen do Národního shromáždění, městský radní za Štrasbourg 1959-1989, generální rada Bas-Rhin od roku 1961. Státní sekretář na ministerstvu vnitra 1966-1972, ministr za bývalé bojovníky a oběti válek 1972-1977 a státní sekretář pro vztahy s parlamentem 1977-1978. V letech 1961-1966 působil v Evropském parlamentu a poté znovu 1982-1984.

Huguette Bouchardeau: Narozena 1935 v Saint-Étienne, Loire. Byla státní sekretářkou Socialistické strany 1979-1981, poté její prezidentskou kandidátkou 1981. V roce 1983 je ve vládě Pierra Mauroye státní sekretářkou pro životní prostředí, o rok později již ve vládě Laurenta Fabiuse je ministryní životního prostředí. Zákon týkající se této tématiky z 12. července 1983 je pojmenován po ní. PSU opustila roku 1986, ve stejném roce se stala poslankyní za Doubs. Ve funkci setrvala až do roku 1993. Během druhého Mitterrandova vládního období se přiblížila k antisocialistickému hnutí Sjednocená Francie (France Unie), za kterou kandidovala na post předsedkyně Národního shromáždění v lednu 1992.

Robert Boulin: Narozen 1920 v Gironde a nalezen mrtev v jezírku v Rambouillet 30. října 1979. Gaullista, který zahájil svou kariéru jako poslanec za Gironde v roce 1958 a o rok později se stal starostou Libourne. V těchto funkcích setrval až do své smrti. Zastával i ministerské posty, a to jak za de Gaulla, tak za Pompidoua a Giscarda d´Estainga. V době své smrti byl ministrem práce pod Raymondem Barrem. Podle pitvy bylo jeho tělo po smrti přemisťováno a měl na sobě rány, které si nemohl způsobit sám. Podle oficiální verze se ale po požití valia utopil.

Pierre Bourdieu: Narozen 1930 v Denguin, zemřel 2002. Francouzský intelektuál, sociolog, spisovatel známý pro své otevřené politické názory a angažovanost a člen Francouzské akademie věd. Je řazen mezi stoupence tzv. kritické (angažované) sociologie. Věnoval se sociologií vzdělání a kultury, politiky a fotografie, rolí intelektuálů a možnostmi sociologie ovlivnit sociální změny. Zavedl pojmy moc, kulturní a sociální kapitál, habitus. Mezi jeho díla patří: Homo academicus 1984, La noblesse d´Etat 1989, La domination masculine 1998 a Sur la télévision 1996.

Claude-Pierre Brossolette: Narozen roku 1928. Finanční inspektor a státní pokladník 1971-1974 a bývalý generální sekretář z let 1974 až 1976. Prezident Crédit Lyonnais 1976-1981.

Yves Cannac: Narozen 1935 v Chartres. Absolvent ENA. Byl technickým poradcem ve vládě Chaban-Delmase a od roku 1973 ředitelem kabinetu Giscarda d´Estainga. Člen ekonomické a sociální rady, zástupce generálního sekretáře Claude-Pierra Brossoletta 1974-1978, prezident řady společností a předseda komise kvality veřejných služeb od června 2004 na žádost Jean-Pierra Raffarina.

Jean-Marie Colombani: Narozen 1948 v Dakaru. Novinář, autor esejů a ředitel Le Monde v letech 1994-2007. Novinářskou kariéru začal v roce 1973 v ORTF, do Le Monde přišel v roce 1977. V prezidentských volbách roku 1995 podpořil Lionela Jospina a v roce 2007 Ségolène Royal. Po útocích z 11. září 2001 uveřejnil úvodník „Všichni jsme Američané", prezident Sarkozy jej v říjnu 2007 pověřil přípravou zprávy na téma adopcí ve Francii.

Coluche, vlastním jménem Michel Colucci: Narozen 1944, zemřel 1986. Francouzský komik a herec. Kandidoval v prezidentských volbách roku 1981, ale svou kandidaturu nakonec stáhl. V roce 1985 založil charitu „ Restos du cœur", která sbírala jídlo, oblečení a peníze pro lidi bez domova. Jeho smrt provázejí spekulace o zavraždění.

Michel Crépeau: Narozen 1930 ve Vendée, zemřel 1999 v Paříži na infarkt. Politik a advokát. Od roku 1971-1999 starosta La Rochelle. Hodně se zabýval životním prostředím, urbanismem a kulturou. Byl například proti budování na pobřeží, založil reciklační servis a půjčování kol zdarma. V roce 1972 se podílel na vytvoření Hnutí levicových radikálů (MRG), jehož byl v letech 1978 až 1981 předsedou. Byl ministrem životního prostředí, obchodu, spravedlnosti a poslancem za Charente-Maritime. Následně byl prezidentským kandidátem této strany. V roce 1984 spoluzaložil festival Francofolies, 1992 univerzitu v La Rochelle a poté Technoforum, 1995 síť automobilů na elektrický pohon.

Jean de Broglie: Narozen 1921, zemřel násilnou smrtí v prosinci 1976, když opouštěl byt svého finančního poradce Pierra Vargy, ten byl označen za spolupachatele a odsouzen na 10 let vězení. Poslanec za Eure od roku 1958 až do své smrti. Patřil k Nezávislým republikánům. Je jedním z okruhu osob, jež se podílely na vzniku dohody z Evianu 18.

března 1962. Byl státním sekretářem pověřeným záležitostmi Alžírska 1962-1966 a poté evropskými záležitostmi 1966-1967.

Louis de Guiringaud: Narozen 1911 v Toulouse a zemřel 1982 v Paříži. Politik a diplomat. Působil například v Ankaře 1938, Londýně 1946, Německu, San Franciscu, v době suezské krize byl zástupcem stálého vyslance v Radě bezpečnosti OSN, byl prvním velvyslancem v Ghaně 1957-1961, asistoval Jean-Marcelu Jeanneneymu prvnímu francouzskému zástupci v nezávislém Alžírsku, byl vylvyslenecem v Japonsku 1972-1976 a poté ředitelem oddělení pro marocké a tuniské záležitosti na ministerstvu zahraničí a v letech 1976, 1977 a 1978 ministrem zahraničí. V roce 1975 organizuje na požádání prezidenta konferenci o mezinárodní ekonomické spolupráci, která položila základ dialogu Sever-Jih.

Jean d´Ormesson: Narozen 1925 v Paříži. Hrabě, romanopisec a kronikář. Své dětství prožil také v Bavorsku, Rumunsku a Brazílii. V roce 1950 se stal generálním tajemníkem Mezinárodní rady filosofie a společenských věd při UNECSO a v září 1992 se stal jejím prezidentem. Pracoval na řadě pozic v časopise Diogène (Společenské vědy). Opakovaně byl ministerským poradcem a členem francouzské delegace pro různé mezinárodní konference, zejména pro Společnost národů v roce 1948. V roce 1970 se stal ředitelem Le Figaro a o tři roky později členem Francouzské akademie.

Michel d´Ornano: Narozen 1924 v Paříži, zemřel 1991 v Saint-Cloud. Jeho otec byl spoluzakladatel parfémů Lancôme, a proto i jeho syn zahájil svou kariéru v tomto odvětví. Do politiky vstoupil roku 1962 na půdě Deauvilleské radnice, poté se stal postupně poslancem, členem a prezidentem všeobecné rady v Calvados a v roce 1983 prezidentem regionální rady v Basse-Normandie. Celých třicet let byla jeho kariéra spjata s tímto ragionem, a proto se mu i přezdívalo «Duc de Normandie». Pro svu ženu Anne našel v roce 1977 rovněž místo na radnici v Deauville a až poté, co byl osočen z kumulace mandátů přenechal svůj post René Garrecovi. Spolu se Giscardem d´Estaingem, svým blízkým přítelem, spoluzaložil Nezávislé republikány. Za jeho prezidentství byl postupně ministrem průmyslu a výzkumu, kulturních záležitostí a životního prostředí. V roce 1977 je kandidátem na post starosty Paříže. On sám preferuje 17. pařížský obvod, nakonec kandiduje v 18. obvodu, kde je poražen Socialisty, ale památná je jeho poraážka Chiracem. Byl také viceprezidentem Socpresse.

Claude du Granrut: Narozena 1948. Soudkyně odvolacího soudu a francouzská politička. V současné době je starostkou Senlis, členkou regionální rady Pocardie, členkou Výboru regionů EU a byla i dohlížitelkou při tvorbě Euroústavy.

Michel Debré: Narozen 1912 v Paříži, zemřel 1996 v Montlouis-sur-Loire. Byl členem Státní rady v roce 1935, zapojil se do odboje, po osvobození byl jmenován prefektem (komisařem). V roce 1945 založil ENA. Byl členem Rady Republiky v letech 1948–1958. Vystupoval pro návrat de Gaulla k moci. Byl zastáncem francouzského Alžírska. První předseda vlády V. Republiky, byl odvolán v dubnu 1962. Do roku 1969 byl ještě třikrát ministrem. Původně se chtěl stát ministrem spravedlnosti, aby mohl provést reformy soudnictví. Byl prezidentským kandidátem ve volbách roku 1981. V roce 1988 byl zvolen do Francouzské akademie. Zemřel na Parkinsonovu nemoc a pochován je v Amboise, kde byl v letech 1966-1981.

Gilles Deleuze: Narozen 1925, zemřel 1995. Francouzský filosof a intelektuál 20. století. Napsal mnoho knih, mezi nejpopulárnější patří dvoudílný Kapitalismus a schizofrenie, Différence et répétition a Logique du sens.

Paul Dijoud: Narozen 1938 v Neuilly-sur-Seine. Absolvoval ENA, byl poslancem za Hautes-Alpes 1967-1873, starostou Briançon 1971-1983, předsedou Republikánské strany v regionu PACA, státním sekretářem pro životní prostředí 1974, pro imigranty 1974-1977, pro úpravu území 1977, pro mládež a sporty 1977-1978, na ministerstvu vnitra 1978-1981 a starostou Orres od března 2006. Byl velvyslancem v Kolumbii 1988-1991, v Mexiku 1992-1994 a v Argentině 1997-2003. V letech 1991-1992 byl ředitelem afrických a madagaskarských záležitostí, roku 1994 se stal státním ministrem pro Monako a 1997 byl pověřen v Elysejském paláci misí pro Latinskou Ameriku.

Hélène Dorlhac de Borne: Narozená 1935 jako Hélène Roujon. Lékařka a politička. Bývalá zakladatelka klubu Perspectives et Réalités v Nîmes. Působila jako státní sekretářka pro vězeňské podmínky 1974-1976, poté pro rodinu 1988-1990 a nakonec pro starší osoby 1990-1991.

Jean-Pierre Dubois: Narozen 1952. Profesor práva na univarzitě v Paříži a prezident Ligy pro lidská práva od června 2005. Tématem jeho zájmu je globalizace a laïcité.

Jacques Duclos: Narozen 1896, zemřel 1975. Činitel francouzského a mezinárodního komunistického a dělnického hnutí. V roce 1920 se stal spoluzakladatel Komunistické strany Francie. Za 2. světové války se jako člen ilegálního vedení KS podílel na organizování protifašistického hnutí odporu. V letech 1945-1948 působil jako předseda parlamentní skupiny komunistických poslanců, v letech 1946-1948 jako místopředseda Národního shromáždění, od roku 1959 zastával funkci senátora. V roce 1969 byl kandidátem Komunistické strany na úřad prezidenta republiky.

Jacques Duhamel: Narozen 1924 v Paříži, zemřel 1977 v Paříži. Centrista. Zvolen poslncem za Jura v roce 1962, 1967, 1968 a 1973. Od roku 1969 byl předsedou Centra demokracie a pokroku. Byl ministrem zemědělství, kultury, starosta Dole od roku 1968-1976, kdy funkci opustí ze zdravotních důvodů.

René Dumont: Narozen 1904 v Cambrai, zemřel 2001. Byl specialistou na hospodářské problémy třetího světa a pracoval i pro OSN a FAO. Jako první začal používat pojem udržitelný rozvoj a vysvětloval důsledky dnešní globalizace. V roce 1974 se účastní prezidentských voleb jako první ekologicky smýšlející kandidát. Po volbách vzniká Ekologické hnutí.

Michel Durafour: Narozen 1920 v Saint-Étienne, Loire. Politik a spisovatel, autor mnoha detektivek. Nejdříve byl členem Republikánské, radikální a radikálně-socialistické strany poté člen Radikální valonské strany. Byl členem vlád Jacquese Chiraca a Raymonda Barra 1974-1977. V roce 1988 se svým vstupem do Rocardovy vlády přiblížil levici. Byl zástupcem senátora v Saint-Étienne 1947-1964 a poté přímo starostou 1964-1977. Senátorem 1965-1967 a 1983-1988 a poslanecem za Loire 1967-1974 a poté 1978-1981. Zastával post ministra práce 1974-1976, byl delegovaným ministrem pověřeným ekonomickými otázkami, financemi a rozopčtem 1976-1977 a státní m ministrem pro veřejnou funkci a administrativní reformy 1989-1991. Od roku 1992 zastával funkci státního poradce pro mimořádné záležitosti. V prezidentských volbách roku 2007 podporoval Ségolène Royal.

Claude Emeri: Narozen 1933 v Bouscat. Profesor politických věd a práva. Předmětem jeho zájmu jsou politické strany, voličské systémy a lidská práva, a to vše nejen z francouzského pohledu, ale i z pohledu srovnávacího.

Robert Fabre: Narozen 1915 ve Villefranche-de-Rouergue, zemřel 2006 v témže místě. Politik a lékarník. Starosta za Villefranche-de-Rouergue 1953-1983, poslanec za Aveyron 1962-1980 a viceprezident regionální rady za Midi-Pyrénées. Založil Hnutí levicových radikálů (MRG) v roce 1972 a byl v jeho čele do roku 1978. Spolu s Georges Marchaisem a François Mitterrandem byl jedním ze tří signatářů společného programu Unie levice 27. září 1973. Ze své strany byl vyloučen poté, co přijal Giscardovu nabídku, aby zastal otázku pracovních míst a založil novou stranu Federaci radikální demokracie. V roce 1980 ho prezident jmenoval veřejným ochráncem práv občanů, byl i členem Ústavní rady a předsedou Národního shromáždění 1986.

Edgar Faure: Narozen 1908 v Béziers. Ministr zemědělství 1966-1968, ministr školství 1968-1969 a ministr sociálních věcí 1972-1973. Bývalý radikál, jež se k myšlenkám gaullismu přiklonil po roce 1962. V březnu 1973 se prezentuje s otevřenou podporou proti Jacques Chaban-Delmasovi a roku 1973 byl zvolen předsedou Národního shromáždění. Senátor za Jura a poslanec za Doubs.

Jacques Fauvet: Narozen 1914 v Paříži, zemřel 2002 v Paříži. Francouzský novinář, bývalý ředitel Le Monde 1969-1982 a prezident CNIL. Začínal jako novinář pro regionální deník L´Est républicain v Nancy. V prezidentských volbách 1981 podporoval Mitterranda. Byl správcem Národní knihovny Francie 1983-1984, poté viceprezidentem francouzské komise UNESCO 1984-1991.

Joseph Fontanet: Narozen 1921 ve Frontenex v Savojsku. Byl ministrem veřejného zdraví 1961-1962, ministr práce, zaměstnanosti a populace 1969-1972 a ministr národního vzdělávání 1972-1974. Generální sekretář Republikánského lidového hnutí 1965-1967, poslanec za Savojsko nejdříve za Demokratické centrum a poté za Pokrok a moderní demokracii. Starosta Saint-Marin-de-Belleville a první viceprezident Centra demokracie a pokroku.

Christian Fouchet: Narozen 1911 v Saint-Germain-en-Laye. Vysoký komisař v Alžírsku od března do červenec 1962, delegovaný ministr na ministerstvu informatiky září-listopad 1962, ministr školství 1962-1967 a ministr vnitra 1967-1968. Poslanec za Meurthe-et-Moselle a generální radní kantonu Toul-Nord od roku 1970, který řady UDR opustil v

únoru 1971 a založil Hnutí pro budoucnost francouzského lidu (Mouvement pour l'avenir du peuple français).

Jean Fourastié: Narozen 1907 v Saint-Benin-d'Azy, zemřel 1990 v Douelle. Francouzský politik, profesor a ekonom se silně liberálními proevropskými postoji, který přišel s pojmem „Trente Glorieuses". V roce 1945 byl Fourastié požádán Jeanem Monnetem, aby se ujal funkce ekonomického poradce. Viceprezidentem vědecké a technické komise OECD byl jmenován v roce 1948. V období let 1954-1957 vedl studijní skupinu Evropského společenství uhlí a oceli. V roce 1957 byl jmenován expertem Spojených národů pro mexickou vládu a pro ekonomickou komisi Latinské Ameriky. V roce 1966 se stal editorem Le Figaro a do roku 1968 uváděl televizní měsíčník "Quart d'heure". V témže roce byl zvolen členem Francouzské akademie morálních a politických věd a o deset let později se postavil do jejího čela. Až do roku 1978 vyučoval na Institut d'Etudes Politiques v Paříži a École Pratique des Hautes Études. V roce 1981 byl jmenován do čela Francouzského institutu.

Jean-Pierre Fourcade: Narozen 1929. Byl ministrem financí a poté vybavení, dopravy, ubytování a úpravy území 1974-1977. Senátor za Hauts-de-Seine 1977, znovu zvolen 1986, 1995 a 2004 a člen finanční komise Senátu. Starosta za Saint-Cloud 1971-1992, viceprezident regionální rady na Île-de-France a v letech 1995-2007 starosta za Boulogne-Billancourt. Vytvořil společenství Val de Seine, kde zůstal prezidentem i po zvolení svého nástupce Duhamela v březnu 2007.

Roger Frey: Narozen 1913 v Nouméa, v Nové Kaledonii. Ministr vnitra 1961-1967, ministr pověřený vztahy s parlamentem 1967-1968 a poté 1968-1971, ministr pověřený administrativními reformami 1971-1972. V březnu 1974 byl jmenován předsedou Ústavní rady. V letech 1962, 1967, 1968 a 1973 byl poslancem za Seinu.

Robert Galley: Narozen 1921 v Paříži. Od května do července 1968 byl ministrem vybavenosti a ubytování. Následně byl delegovaným ministrem vědeckého výzkumu a jaderných a vesmírných otázek 1968-1969, 1969-1972 ministr pošt a telekomunikací, ministr dopravy 1972-1973 a ministr armády 1973-1974. Od roku 1972 byl starostou Troyes.

Marie-France Garaud: Narozena 1934 v Poitiers jako Marie-Françoise Quintard. Poradkyně prezidenta Pompidoua od roku 1969 do jeho smrti. Byla prezidentskou kandidátkou ve volbách roku 1981. V roce 1982 založila a vedla Mezinárodní institut geopolitiky, který vydává každé tři měsíce časopis Géopolitique. V roce 1992 se přidala na stranu kampaně proti přijetí Maastrichtské smlouvy. Členka Evropského parlamentu 1999-2004 ve sdružení pode vedením Charlese Pasqua a Philippa de Villierse.

Françoise Giroud: Narozena 1916 v Lausanne ve Švýcarsku jako Lea France Gourdji, zemřela 2003 v Neuilly-sur-Seine. Novinářka, spisovatelka a politička. Viceprezidentka Radikálně-socialistické strany a UDF, ministryně kultury. Byla ředitelkou ELLE 1945-1953, psala pro France Dimanche a France-Soir, v roce 1953 spolu s Jean-Jacquesem Servan-Schreiberem založila L´Express, který řídila do roku 1974. Ve volbách roku 1974 podpořila Mitterranda, přesto přijala od července 1974 do srpna 1976 místo na nově vytvořeném ministerstvu Postavení ženy. V místních volbách roku 1977 kandidovala v Paříži v XV. obvodu. Politiku opustila roku 1979 a založila Asociaci-Akce proti hladu. V roce 1983 se stala editorkou v Nouvel observateur, pro který psala posledních dvacet let.

Valéry Giscard d´Estaing: Narozen 2. února 1926 v Koblenci, pocházel s bohaté rodiny, která mu dala vynikající vzdělání (1948 Vysoké vojenské učení technické, 1951 ENA). Byl známý pro své vybrané způsoby, nenucenost, uvolněnost a moderní image. Měl dar mluvit ke svému posluchačstvu. Dokázal mluvit dlouhé hodiny bez poznámek a citovat s neomylnou přesností jednu šifru za druhou. V letech 1944-1945 dobrovolník ve válce, následně se angažoval v procesu osvobození Francie. Za své činy obdrží válečný kříž. Od června do prosince 1954 působil v kabinetu Edgara Faura jako zástupce ředitele jeho kabinetu a poradce Jacques Duhamela. Do parlamentu vstoupil v lednu 1956 jako poslanec zvolený za svůj departement Puy-de-Dôme a vystřídal tak svého děda z matčiny strany Jacquese Bardouxe. Od ledna 1956 se tedy začaly odvíjet jeho zkušenosti ve vládě. Je tajemníkem ministra financí Antoina Pinaye ve vládě Michela Debrého od ledna 1959, od ledna 1962 do roku 1966 se stane ministrem financí, kterým je i pod prezidentem Pompidouem od června 1969. Roku 1965 je předsedou rady guvernérů Evropské investiční banky a následujícího roku se nechá zvolit prezidentem Federace nezávislých republikánů, kterou vytvoří 1. ledna 1966. Roku 1970 se stává předsedou rady Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj. Po odchodu de Gaulla uvažuje o své kandidatuře na

prezidentský post. Nakonec uzná, že ještě nenadešel jeho čas a gaullistický proud je stále ještě silnější než liberální pravice.

Jean-Luc Godard: Narozen 1930 v Paříži. Francouzský režisér, herec, producent, scénárista a intelektuál. Je jedním z hlavních členů francouzské nové vlny a rovněž jedním z nejslavnějších a nejuznávanějších francouzských režisérů vůbec. Mezi jeho slavné filmy patří À bout de souffle 1959, La Chinoise nebo Week End 1967.

Yves Guéna: Narozen 1922 v Brestu. Nejen politik, ale i spisovatel. Svým smýšlením gaullista a člen UDR, poté RPR. Byl ministrem, poslancem i senátorem. Ministr spravedlnosti ve vládě Michela Debrého. Pracoval na přípravě ústavy V. Republiky. V roce 1959 se stává zástupcem ředitele kabinetu premiéra Debrého. Poté je jmenován vysokým komisařem a velvyslancem na Pobřeží slonoviny. Postupně je ministrem pro pošty a telekomunikace, informací, dopravy, průmyslu a obchodu. Od roku 1989 byl senátorem za Dordogne a v letech 1992-1997 viceprezident Senátu. V letech 1997-2004 člen Ústavní rady, od roku 1999 její předseda. V letech 2004-2007 prezident Institutu pro arabský svět, od roku 2007 prezident Nadace svobodná Francie.

Olivier Guichard: Narozen 1920 v Néac, zemřel 2004 v Paříži. Byl ministrem průmyslu 1967-1968, ministrem národního vzdělávání 1969-1972, ministrem vybavení a úpravy území, ubytování a turismu 1972-1974. V letech 1947-1951 byl rovněž pověřen funkcí v RPF, byl šéfem kabinetu generála de Gaulla 1951-1958, delegovaným generálem společné organizace saharských regionů 1960-1962, člen ORTF 1964-1967, starosta Néac 1962-1971, poslanec UDR za Loire-Atlantique 1968 a 1973 a od roku 1971 starosta La Baule.

René Haby: Narozen 1919 v Dombasle-sur-Meurthe, zemřel 2003. Profesor zeměpisu. V letech 1974-1978 byl ministrem školství. Ve funkci mu pomáhala jako státní sekretářka Annie Lesur, která se zabývala mateřskými školami a sociálními otázkami v letech 1974-1976 a poté byl tento post zrušen. Vysoké školství měl na starosti Jean-Pierre Soisson a poté Alice Saunier-Séité. Člen Republikánské strany, byl poslancem za UDF opakovaně voleným 1978, 1981, 1986 a v Národním shromáždění zůstal do roku 1988. V roce 1985 se stal viceprezidentem okresní rady departementu v Meurthe-et-Moselle.

Guy Héraud: Narozen 1920 v Avignonu, zemřel 2003 v Pau. Byl prezidentským kandidátem federalistů ve volbách 1974 a dosáhl skóre 0,07%, což se datuje jako nejnižší

kdy dosažený výsledek. Byl velice uznávaným specialistou na otázku evropských menšin a federalismu.

Jacques Chaban-Delmas: Narozen 1915 v Paříži. Byl premiérem v letech 1969-1972, starostou Bordeaux od roku 1947, předseda Národního shromáždění 1958-1969 a poslanec za UNR v Gironde od roku 1958-1973.

Jean-Pierre Chevènement: Narozen 1939 v Belfort. Francouzský politik stojící na levici, spoluzakladatel a bývalý člen Socialistické strany. Od roku 1964 člen SFIO, poslanec za Territoire-de-Belfort zvolený opakovaně v letech 1973, 1978, 1981, 1986, 1988, 1991, 1993, 1997 a 2000. Na stejný post se snažil vrátil v roce 2002 a 2007, ale neúspěšně. Zástupce starosty Belfort a následně starosta Belfort 1983-2007, regionální radní Franche-Comté 1974-1988 a Belfortu 2007-2008. Tajemník PS 1971-1975 a 1979-1981 a člen výkonného byra PS 1971-1981 a 1986-1993. Ministr výzkumu 1981-1983, ministr národního vzdělávání 1984-1986, ministr obrany 1988-1991 a ministr vnitra v Jospinově vládě 1997-2000. Byl opakovaně volen do Národního shromáždění 1991, 1993 a 1997. V době přijetí Maastrichtské smlouvy byl stoupencem „ne", v roce 1993 opustil řady PS a založil si svou vlastní stranu Hnutí občanů (MDC). Kandidoval v prezidentských volbách 2002. Od ledna 2003 do roku 2008 byl čestným předsedou Republikánského a občanského hnutí (MRC), které rovněž založil, od roku 2005 je předsedou nadace Res Publica, kterou založil a signatář Gauche Avenir. Je odpůrcem Euroústavy. V prezidentských volbách 2007 podporoval Ségolène Royal poté, co stáhl svou vlastní kandidaturu. Pro prezidentské volby 2012 by rád vytvořil velkou levicovou stranu vystupující jednotně. Od června 2008 je výkonným předsedou MRC. Přestože měl v roce 1998 velké zdravotní potíže a dokonce byl několik dní v kómatu dokázal se aktivně vrátit.

Jacques Chirac: Narozen 1932 v Paříži. Vystudoval ENA 1957-1959. Byl pověřen úkolem v kabinetu Pompidouova premiéra 1962-1967, byl státním sekretářem sociálních záležitostí, problematiky zaměstnanosti 1967-1968, státním sekretářem ekonomie a financí 1968-1971, ministr delegovaný pro vztahy s parlamentem 1971-1972, ministr zemědělství a rurálního rozvoje 1972-1974 a od března do května 1974 ministr vnitra. Poslanec UDR za Corrèze 1967, 1968 a 1973, poté člen a předseda generální rady Corrèze 1968-1988 a 1970-1979. Městský radní v Sainte-Féréole 1965-1977.

Ajatolláh Chomejní, celým jménem Sajíd Ruholláh Mussáví: Narozen 1900, zemřel 1989. Íránský náboženský vůdce a vůdce islámské revoluce, která v letech 1978-1979 svrhla režim íránského šáha Muhadama Rezy Pahlavího a zavedla islámskou republiku.

Michel Jobert: Narozen 1921 v Meknès, zemřel 2002 v Paříži. Francouzský politik, gaullista. Byl členem kabinetů za IV. a V. Republiky, zejména pak byl spolupracovníkem Pierre Mendès France. Byl generálním sekretářem Georgie Pompidoua, byl ministrem zahraničí 1973-1974, v prezidentských volbách roku 1974 podporoval Chaban-Delmase a po jeho prohře založil svou vlastní politickou stranu Hnutí demokratů (MD). V prezidentských volbách 1981 podporoval Mitterranda a stal se jeho ministrem zahraničního obchodu 1981-1983.

Pierre Juillet: Narozen 1921, zemřel 1999. Byl blízkým politickým poradcem a šedou eminencí George Pompidoua. Poté se stal učitelem a rádcem Jacquese Chiraca. Byl redaktorem výzvy z Cochin, ktreou odmítl federalistické uspořádání Evropy. Chirac se s ním rozešel po neúspěchu v evropských volbách roku 1979.

Alain Krivine: Narozen 1941 v Paříži. Politik patřící k radikální levici. Pocházel ze židovské ukrajinské rodiny, které emigrovala do Francie. Pro své tajné začlenění k trotskistickému hnutí a silnou opozici ke stalinismu je vyloučen z Komunistické strany Francie v lednu 1966. Proto také zakládá Mladé revoluční komunisty, kteří jsou ale v červnu 1968 rozpuštěni vládním dekretem a Krivine je zadržen a uvězněn na několik měsíců. Po svém propuštění pak v dubnu 1969 založí Komunistickou ligu, jež je rovněž v červnu 1973 rozpuštěna. V roce 1969 je prezidentským kandidátem se ziskem 1,1% hlasů. Znovu svou účast opakuje v roce 1974, pro rok 1981 se mu nepodařilo nasbírat 500 povinných podpisů. V letech 1999-2004 byl evropským poslancem. Až do roku 2006 byl členem Komunistické revoluční ligy, poté zůstává jedním z jejich tří mluvčích. V roce 2008 se aktivně podílel na založení Nové antikapitalistické strany.

Claude Labbé: Narozen 1920 v Argenteuil. Člen RPR, předseda gaullistického uskupení (RPR), byl poslancem Hauts-de-Seine 1978-1981.

Arlette Laguiller: Narozena 1940 v Paříži. Členka francouzské krajní levice Dělnického boje (LO). Byla první ženou, která se účastnila prezidentských voleb v roce 1974, celkem se zúčastnila šesti prezidentských voleb 1974, 1981, 1988, 1995, 2002 a 2007. Podílela se

na založení Dělnického boje v roce 1968 a v roce 1973 byla vybrána jako mluvčí strany. V letech 1999-2004 byla europoslankyní za Jednotnou evropskou levici/Zelenou severskou levici a regionální radní za Île-de-France 1998-2004.

Brice Lalonde: Narozen 1946 v Neuilly-sur-Seine. V roce 1950 si celá rodina změnila příjmení Levy na Lalonde. Je rodině spřízněn s Johnem Kerrym, americkým senátorem za Massachusetts a kandidátem na prezidenta v roce 2004. Připojil se k francouzské sekci organizace Přátelé země, poté jí předsedal a byl ředitelem kampaně kandidáta ekologistů pro prezidentské volby 1974 René Dumonta. V roce 1977 se stal mluvčím své strany pro obecní volby. Sám se účastnil prezidentských voleb v roce 1981. Byl kandidátem v obecních volbách 1983, státním sekretářem a posléze ministrem životního prostředí 1988-1992. V roce 1990 založil Ekologickou generaci, kterou opustil roku 2002, byl regionální radní za Bretagne a v letech 1995-2008 starosta za Saint-Briac-sur-Mer. V únoru 2007 předsedal kulatému stolu OECD s tématem udržitelného rozvoje a v září 2007 byl velvyslanec pověřeným jednáním v otázkách klimatických změn.

Jean-Marie Le Pen: Narozen 1928 v La Trinité-sur-Mer. Francouzský nacionalistický politik, zakladatel a předseda politické strany Front national. Jako voják se účastnil francouzských vojenských operací v Indočíně (1953), Suezu (1956) a v Alžírsku (1957). V letech 1956 a 1958 byl zvolen poslancem, poprvé za Unii na obranu obchodníků a živnostníků. Poslanecké křeslo ztratil v roce 1962 a na čas se stáhl z politiky. V roce 1972 založil Front national. V letech 1974, 1988, 1995, 2002 a 2007 Jean-Marie Le Pen kandidoval v prezidentských volbách, v roce 2002 z nich postoupil do druhého kola, když obdržel více hlasů než favorizovaný socialista Lionel Jospin. Ve druhém kole jej však po silné antikampani porazil Jacques Chirac. V prezidentských volbách v roce 2007 obsadil čtvrté místo. V letech 1984 a 1999 byl zvolen poslancem Evropského parlamentu, v letech 1992 a 1998 zastupitelem za region Provence-Alpes-Côte d´Azur. Le Pen patří mezi výrazné odpůrce imigrace z neevropských zemí, požaduje obnovení trestu smrti, snížení daní a vystoupení Francie z EU.

Jean Lecanuet: Narozen 1920 v Rouen, zemřel 1993 v Neuilly-sur-Seine. V průběhu IV. Republiky zastával opakovaně post ředitele kabinetu vícera ministrů MRP. Poslanec MRP za Seine-Inférieure 1951-1955, senátor za Seine-Maritime 1959-1973, starosta Rouen 1968-1993, europoslanec 1979-1988, státní sekretář na ministerstvu spravedlnosti 1976 a

státní sekretář na ministerstvu úpravy teritoria 1976-1977. Byl předsedou MRP 1963-1965. V roce 1965 byl prezidentským kandidátem a získal 15,6% hlasů, o rok později založil Demokratické centrum a v roce 1972 založil spolu s Jean-Jacquesem Servan-Schreiberem Reformní hnutí. V roce 1974 aktivně podporoval zvolení Valéry Giscard d´Estaing a následně zaujal post předsedy UDF pro roky 1978-1988.

Jean-Philippe Lecat: Narozen 1935 v Dijonu. Státní sekretář premiéra a mluvčí vlády 1972-1973, státní sekretář ekonomie a financí od dubna-října 1973, ministr informací 1973-1974, mluvčí vlády od března do května 1974 a poslanec UDR za Côte-d'Or 1968-1973.

Max Lejeune: Narozen 1909 ve Flesselles, zemřel 1995 v Abbeville. Člen SFIO, poté Socialistické strany. Byl poslancem v Somme za Národní frontu 1936-1942, poté poslancem v témže místě ale za SFIO 1945-1977, senátor za Sommu 1977-1995 a prezident regionální rady v tomtéž městě 1945-1988. Byl starosta v Abbeville 1947-1989, vicepředseda Národního shromáždění 1967-1968 a 1970-1971. Byl ministrem bývalých bojovníků a obětí války 1946-1947, státní sekretář pro válku únor-červenec 1948, státní sekretář ozbrojené moci 1948-1951 a ministr pro Saharu 1957-1959. Odmítal Unii levice a přibližuje se středové orientaci a Reformnímu hnutí, 9. prosince 1973 zakládá Hnutí sociálních demokratů, ze kterého vznikne Sociálně-demokratická strana (PSD), která se stane v roce 1978 součástí UDF. Byl členem výboru asociace Francie-Izrael a byl prezidentem regionální rady Picardie 1978-1979.

René Lenoir: Narozen 1927 v Alžíru. Politik středové politické orientace a státní sekretář pro sociální záležitosti 1974-1978, který se zabýval problematikou vyloučených ve společnosti a vytvořil zákon ve prospěch handicapovaným roku 1975.

Annie Lesur: Narozena 1926. Centristka, lékařka, státní sekretářka pro předškolní vzdělávání a sociální otázky 1974-1976.

André Malraux: Francouzský spisovatel žijící v letech 1901-1976, kterému byla přidělena oblast kultury jako ministru bez určení přesného poslání.

Georges Marchais: Narozen 1920 v Hoguette, zemřel 1997 v Paříži. Byl tajemníkem odborů a od roku 1947 členem Komunistické strany. V 60. letech se stává zástupcem a

poté členem centrálního politického výboru. Od roku 1961 byl tajemníkem PCF a od roku 1970 následně zástupcem generálního sekretáře. Podepsal společný program se Socialistickou stranou a Levicovými radikály v červnu 1972. V prosinci 1972 se stal generálním sekretářem PCF a v letech 1973-1997 byl poslancem za Val-de-Marne. Pro volby do EP 1979 vedl PCF a byl zvolen europoslancem až do roku 1989. V roce 1981 kandidoval v prezidentských volbách a v roce 1994 se na 28. sjezdu strany vzdal svého předsednického křesla, ale zůstal čestným členem. V roce 1994 se stal také předsedou výboru PCF pro obranu svobod a lidských práv ve Francii a ve světě.

Pierre Mauroy: Narozen 1928 v Cartignies. Politik, předseda vlády 1981-1984. V roce 1966 se stal zástupcem generálního sekretáře SFIO, v roce 1973 pak starostou Lille, tento post opustil v roce 2001, ale zůstal až do roku 2008 tamním městským radním, od roku 2008 je čestným starostou Lille. V letech 1973-1992 byl poslancem a v letech 1979-1980 i poslncem v EP, od roku 1992 je senátorem. V letech 1986-1988 byl radním Nord-Pas-de-Calais, 1988-1992 byl prvním sekretářem PS. V prezidentských volbách 2007 podporoval Ségolène Royal.

Pierra Messmer: Narozen 1916 ve Vincennes. Byl ministrem armády 1960-1969, ministr pro D.O.M.-T.O.M. 1971-1972, premiér Pompidouovy vlády 1972-1974. Poslanec UDR za Mosellu 1969-1988 a starosta Sarrebourgu 1971-1989.

François Mitterrand: Narozen 1916 v Jarnac, zemřel 1996 v Paříži na rakovinu prostaty. Francouzský prezident od 21. května 1981 do 17. května 1995. V roce 1954 se stal ministrem vnitra ve vládě Pierre Mendès France, jež byl proti nezávislosti Alžírska a kterému asistoval při jednáních, které vedly k nezávislosti Tuniska a Maroka. V roce 1956 se stal ministrem spravedlnosti. 1. června 1958 nepodpořil svým hlasem de Gaulla ani ústavu V. Republiky ani referendum o přímé volbě prezidenta 1962. Sénátor za Nièvre 1959-1962, poslanec za Nièvre od roku 1962, radní kantonu Montsauche-les-Settons 1949-1955, znovu zvolen 1961, 1967 a 1967, starosta Château-Chinon 1959-1981 a prezident okresní rady departementu Nièvre 1964-1981. Generální sekretář Socialistické strany zvolený na kongresu v Épinay 1971-1981 a viceprezident Socialistické internacionály 1972-1981. V roce 1965 se účastnil prezidentských voleb, stejně tak v roce 1974. Na kongresu v Créteil 1981 byl vybrán jako kandidát PS na prezidenta a ve volbách i zvítězil. Během prvního funkčního období jmenoval premiérem Pierra Mauroye 1981-1984,

Laurenta Fabiuse 1984-1986 a Jacquese Chiraca 1986-1988 v době první kohabitace. Během druhého mandátu jeho vládu vedli Michel Rocard 1988-1991, Édith Cresson 1991-1992, Pierre Bérégovoy 1992-1993 a Édouard Balladur 1993-1995 v době druhé kohabitace.

Albert Monguilan: Byl v letech 1975- 1977 předsedou Kasačního soudu.

Jérôme Monod: Narozen 1930 v Paříži. V roce 1966 byl delegován zástupcem vybavenosti a úpravy teritoria a regionálních akcí. Technický poradce a zástupce ředitele kabinetu Maurice Schumanna a bývalý ředitel Chiracova kabinetu.

René Monory: Narozen 1923 v Loudun. Dlouholetý člen UDF, jež se téměř na konci své kariéry přiklonil k UMP. Byl starostou v Loudun 1959-1999, v roce 1961 se stal radním ve Vienne. Senátorem byl v letech 1968-1977, 1981-1986 a 1988-2004, byl ministrem průmyslu 1977-1978, poté ministrem financí 1978-1981, od ledna do května 1981 byl prezidentem Mezinárodního měnového fondu a v letech 1986-1988 ministrem školství a národního vzdělávání. Jeden ze zakladatelů Futuroscopu v Poitiers v roce 1984. Velmi reformní předseda Senátu v letech 1992-1998, kdy vytváří oddělení mezinárodních vztahů, informační oddělení, setká se s Billem Gatesem a často jezdí do Číny, Japonska a Koreje. V roce 1996 přišel s projektem internetu do školek, škol a nižších gymnázií ve Vienně. V roce 2004 odešel do politického důchodu, od roku 2007 se jeho zdravotní stav prudce zhoršoval a v dubnu roku 2008 byl hospitalizován.

Émile Muller: Narozen 1915 v Mulhouse, Alsasko, zemřel 1988. Člen UDF, poslanec za Haut-Rhin 1958-1981 a od roku 1956 až do roku 1981 byl starostou Mulhouse. V roce 1970 opustil řady SFIO na protest proti jejímu spojení s Komunistickou stranou. V prezidentských volbách 1974 kandidoval za Sociálně-demokratické hnutí Francie (MDSF), které založil v prosinci 1973. Ještě předtím založil Stranu sociální demokracie (PDS).

Lucien Neuwirth: Narozen 1924 v Saint-Étienne. Advokát, politik, bývalý poslanec a senátor a současný člen Konzultativního národního výboru etiky. Je znám zejména pro návrh zákona z roku 1967, kterým bylo ženám umožněno užívat antikoncepci. Byl členem RPF, UDR poté RPR, poradcem v Saint-Étienne 1947-1965, pak zástupce starosty 1953-1965 a v roce 1972 se neúspěšně pokusil stát tamním starostou, byl také poslancem za

Loire 1958-1981. V listopadu 1981 založil politický klub Nouvelle opposition nationale a v letech 1983-2001 byl senátorem.

Jacqueline Nonon: Bývalá ředitelka francouzské reprezentace Evropské komise v Paříži.

Maurice Papon: Narozen 1910, zemřel 2007. Francouzský politik kolaborující v tzv. vichystickém režimu za druhé světové války s nacisty. Papon v letech 1942-1944 coby generální tajemník prefektury oblasti Gironde nařídil deportovat 1690 Židů z Bordeaux do sběrného a následně do vyhlazovacího tábora. Přes svou minulost zůstal Papon státním úředníkem a se stal i poslancem, v letech 1978-1981 pak byl dokonce ministrem financí a obdržel Řád čestné legie. V roce 1998 byl za podíl na deportaci Židů odsouzen na 10 let do vězení. Už po třech letech byl ale ze zdravotních důvodů z vězení propuštěn. V roce 2004 byl odsouzen k pokutě 2500 eur za nelegální nošení Řádu čestné legie, který mu byl v roce 1999 odňat.

Nicole Pasquier: Narozena 1930 v Lyonu. Státní sekretářka pro zaměstnávání žen v Barrově vládě 1978-1981, členka Republikánské strany.

Monique Pelletier: Narozená 1926 v Trouville-sur-Mer jako Monique Bédier. Advokátka a členka UDF. Do politiky vstoupila roku 1971 jako městská radní v Neuilly-sur-Seine a o šest let později se stala zástupkyní starosty stejného města. V roce 1978 vstouila do vlády jako státní sekretářka na ministerstvu spravedlnosti, ve stejném roce se stala ministryní pověřenou postavením žen. V roce 1980 je pověřená stejnou agendou rozšířenou ale o otázky rodiny. V roce 1981 se vrací ke svému civilnímu povolání advokátky v Paříži a 22. března 2000 je Chiracem jmenována členkou Ústavní rady, kterou je až do března 2004.

Alain Peyrefitte: Narozen 1925 v Najac. Státní sekretář pro informace duben až září 1962, ministr pro repatriované osoby září až prosinec 1962, ministr informací 1962-1966, ministr pro vědecký výzkum a jaderné a vesmírné otázky 1966-1967, ministr národního vzdělávání 1967-1968, ministr administrativních reforem 1973-1974 a ministr pro kulturní záležitosti a životní prostředí 1974. Radní kantonu Bray-sur-Seine od roku 1964, byl delegován do Valného shromáždění Spojených národů 1959-1961 a 1969-1971, člen budoucího Evropského parlamentu 1959-1962. Starosta Provins od roku 1965 a předseda komise pro kulturní a sociální záležitosti v Národním shromáždění 1968-1972. Generální sekretář Unie demokratů pro republiku (UDR) 1972-1973 a poslanec za Seine-et-Marne 1958-1981.

Antoine Pinay: Narozen 1891 v Saint-Symphorien-sur-Coise, Rhône, zemřel 1994 v Saint-Chamond Byl starostou Saint-Chamond, Loira 1929-1977. Na celonárodní úrovni se prosadil roku 1936, kdy byl zvolen poslancem za Loiru. O dva roky později byl zvolen senátorem. V době války kolaboroval s Vichy, následně v době osvobození byl nejdříve označen za nevolitelného, což se změnilo v roce 1945, kdy bylo uznáno, že z pozice starosty vzdoroval Němcům dostatečně a v roce 1946 byl zvolen do Národního shromáždění. Poslancem byl i v letech 1946-1948, v roce 1948 se stal státním sekretářem a o dva roky později i ministrem. Kandidoval v prezidentských volbách 1953, v letech 1955-1956 se stal ministrem zahraničí, kdy odsouhlasil nezávislost Maroka a otevřel cestu k tuniské autonomii. Generál de Gaulle si ho vybral na post ministra financí 1958-1960, v roce 1960 opustil vládu a v letech 1973-1974 byl prvním veřejným ochráncem práv občanů.

Alain Poher: Byl starostou Ablon-sur-Seine, od roku 1946 senátorem za Seine-et-Oise, kterým byl znovu zvolen v září 1968 za Val-de-Marne po rozdělení departementů pařížského regionu v roce 1964. Byl členem MRP poté Centra demokratů. Třikrát za IV. Republiky působil na postu státního sekretáře a v březnu 1966 se pokusil stát prezidentem Evropského parlamentu. 3. října 1968 nahradil na postu předsedy Senátu radikála Gastona Monnervilla v souboji s Pierrem Garetem díky hlasům socialistických a radikálních senátorů.

Georges Pompidou: Narozen 1911 v Montboudif, zemřel 1974 na rakovinu. Byl blízkým spolupracovníkem generála de Gaulla od roku 1944 pověřeným vnitřní politikou a vzděláváním, ředitelem jeho kabinetu od rok června 1958 do ledna 1959 a jeho premiérem od dubna 1962 do července 1968 zvoleným na místo Debrého. Pracoval i v Rothschildově bance. V období června 1969 až dubna 1974 byl prezidentem. V de Gaullově epoše byl významným článkem politického dění. Podílel se na vypracování ústavy V. Republiky a podporoval stejně jako později ekonomické a měnové reformy. Přestože se pak na čas stáhl zpět do komerční sféry, s generálem zůstával vždy v kontaktu a v únoru 1961 přijal pověření tajné mise s cílem ulehčit vyjednávání v alžírské otázce. Byl rovněž poslancem za Cantal.

Michel Poniatowski: Narozen 1922 v Paříži. Ředitel kabinetu Giscarda d´Estainga, ministr financí 1962-1965, ministr veřejného zdraví a sociální služby 1973-1974, poslanec za

nezávislé republikány ve Val-d'Oise 1967-1973. Generální sekretář Federace nezávislých republikánů 1967-1973 a starosta Isle-Adam od roku 1971.

Bernard Pons: Narozen 1926 v Béziers. Doktor medicíny. Poslanec za UNR v Lot 1967-1969, znovu zvolen 1973, generální poradce kantonu Cajarc a státní sekretář na ministerstvu zemědělství 1969-1973.

Bertrand Renouvin: Narozen 1943. Politik a voják. Měl blízko k monarchisticko-orleanistické orientaci. Byl prezidentským kandidátem ve volbách roku 1974. V prezidentských volbách 2002 podporoval Jean-Pierra Chevènementa.

Michel Rocard: Narozen 1930 v Courbevoie. Premiér v letech 1988-1991, od roku 1994 poslanec EP za Stranu evropských socialistů. V roce 1949 se přidal k Mladým socialistům, po vyhlášení války s Alžírskem se přidal k socialistům. Od roku 1953 přijal pseudonym Georges Servet, pod kterým vystupoval až do roku 1967. V roce 1960 se podílel na založení Sjednocené socialistické strany (PSU) a o sedm let později se stal generálním sekretářem této strany. Účastnil se prezidentských voleb roku 1969 a 1981, kdy se ale po oznámení kandidatury Mitterranda stáhl. V prezidentských volbách 1974 podpořil Mitterranda a v říjnu 1974 vystoupil z PSU poté, co navrhl, aby se strana připojila k PS, protože ale návrh zůstal menšinový, vstoupil v prosinci 1974 do PS. Státní ministr pro plán a vybavení teritoria 1981-1983, ministr zemědělství 1983-1985, premiér 1988-1991, poslanec za PSU poté za PS za Yvelines 1969-1973, znovu zvolen 1978, 1981, 1986 a 1988 a senátor za Yvelines 1995-1997. Poslanec EP za Stranu evropských socialistů od června 1994 do 1999, opět zvolen 2004, starosta za Conflans-Sainte-Honorine 1977-1994 a regionální radní za Île-de-France 1978-1988. Generální sekretář PS 1993-1994, předseda PS 1993 a člen národního byra PS 1994-1997. V referendu o Euroústavě stál v opozici proti Fabiusovi a levicovému proudu v PS, těsně před volbami se vyslovil pro uzavření dohody Royal-Bayrou a v červenci 2007 vyšlo najevo, že se měsíc před konáním prezidentských voleb snažil Ségolène Royal přesvědčit, aby se vzdala své kandidatury ve prospěch jeho, čímž se chtěl vyhnout porážce PS.

Yvette Roudy: Narozená 1929 v Pessac. Překladatelka, poté novinářka a členka Socialistické strany. V letech 1979-1981 byla europoslankyní, od května 1981 do roku 1986 byla ministryní práv ženy, poté poslankyní za Lisieux 1986-1993 a 1997-2002 a

starostkou Lisieux 1989-2001. Byla autorkou zákona o rovnosti mezi mužem a ženou z 13. července 1983. Velká zastánkyně Ségolène Royal, která pracovala i na její prezidentské kampani roku 2007.

Jean Royer: Narozen 1920 v Nevers. Byl ministrem obchodu 1973-1974, poté ministr pošt a telekomunikací v Pompidouově vládě. Starosta Tours 1959-1995 a poslanec za Indre-et-Loire 1958-1997. Snaží se být nezávislý a v době, kdy je poslancem není zapsán jako člen v poslaneckém stranickém klubu. Hájí morální hodnoty a drobný obchod.

Antoine Rufenacht: Narozen 1939 v Le Havru. Francouzský pravicový politik a starosta Le Havre zvolený 1995, 2001 a 2008. Stál v čele lokálního společenství Le Havru, byl prezidentem regionální rady Haute-Normandie a jejím poslancem, vystudoval ENA a byl státním sekretářem ve vládě Raymonda Barra. Vedl prezidentskou kampaň Jacquese Chiraca v roce 2002. Uvažovalo se o něm jako o možném nástupci de Villepina na pozici premiéra.

Alexandre Sanguinetti: Narozen 1913 v Care, Egypt, zemřel 1980 v Saint-Mandé. Ministr pro bývalé bojovníky a oběti válek 1966-1967 a zástupce generálního sekretáře a později generální sekretář UDR. Poslanec za Seinu 1962-1966 a poslnec za Haute-Garonne 1968-1973. Hlavní zpravodaj armádního rozpočtu 1963-1966. Prezident administrativního výboru společnosti pro stavbu a provozování silničního tunelu Mont-Blanc 1967-1968, prezident komise národní obrany a ozbrojené moci 1968-1973, prezident administrativního výboru vědeckého výzkumu a zámořské techniky a předseda regionální rady Midi-Pyrénées od roku 1970.

Alice Saunier-Séïté: Politička a profesorka. Byla pověřena výzkumem v Národním centru vědeckého výzkumu (CNRS) 1958-1963, následně 1967-1970 byla tajemnice zeměpisné sekce CNRS. V roce 1973 se jako první žena postavila do čela Akademie. Zástupkyně starosty v Manso 1977-1983, státní sekretářka pověřená univerzitami 1976-1978, poté ministryně univerzit 1978-1981. V roce 1981 se stala ministryní pro rodinu a postavení žen, mezi roky 1978-1982 byla zástupkyní státního sekretáře Republikánské strany. Od roku 1983 zastávala funkci poradkyně v Paříži.

Jean Sauvagnargues: Narozen 1915, zemřel 2002. Politik a velvyslanec. Vystudoval němčinu a do diplomacie vstoupil za 2. světové války. V době osvobození byl členem de

Gaullova kabinetu a komise pro německé a rakouské záležitosti. V roce 1955 byl jmenován velvyslancem v Etiopii a od roku 1960 byl pověřen africkou diplomacií. Prezident Giscard d´Estaing si po nástupu do své funkce přál posílit vztahy s Německem a jmenoval proto Sauvagnarguese ministrem zahraničí. Poté co Chirac opustil post premiéra, se Sauvagnargues stal velvyslancem ve Velké Británie 1976-1981.

Jean-Claude Sebag: Narozen 1943 v Aix-en-Provence. Advokát a politik. Byl prezidentským kandidátem pro volby 1974 za Hnutí evropského federalismu, kdy získal 0,16% hlasů.

Jacques Séguéla: Publicista. Jeden ze světově neznámějších a nejuznávanějších odborníků na vedení politické kampaně, politickou reklamu a politickou komunikaci.

Jean Serisé: Narozen 1920 v Bordères. Studoval na ENA. Technický poradce kabinetu Valéry Giscard d'Estainga, ministr financí, člen generální rady Francouzské banky 1968-1972 a od roku 1973 člen audiovizuální rady.

Jean-Jacques Servan-Schreiber: Narozen 1924 v Paříži, zemřel 2006 ve Fécamp. Novinář, spisovatel a politik. Ve svých 25 letech se stal autorem úvodníků v Le Monde se specializací na zahraniční politiku, USA a studenou válku. Měl blízké vztahy s rodinou Kennedyů. V roce 1953 založil L´Express spolu s novinářkou Françoise Giroud a stal se jedním z poradců Pierra Mendès France, později Giscard d´Estainga a Mitterranda. Napsal knihy jako Poručík v Alžírsku, Americká výzva a Světová výzva. Po demisi de Gaulla, proti kterému orientoval svou tiskovinu, se stal v říjnu 1969 generálním sekretářem Radikálně socialistické strany, byl spoluautorem Radikálního manifestu v roce 1970. V červnu 1970 byl zvolen poslancem v Nancy a znovu zvolen 1973. Kandidoval na stejný post i v Bordeaux proti Chaban-Delmasovi, ale neúspěšně. Byl proti Unii levice a zastával spíše středově-levicové myšlenky. Předsedou Radikální strany se stal v roce 1971. Byl ministrem pro reformy od května do června 1974, regionálním radou Lotrinska 1976-1978. V roce 1977 se rozhodl prodat L´Express Jamesi Goldsmithovi, v roce 1979 opustil Radikální stranu a ve volbách do EP vytvořil spolu Françoise Giroud_uskupení Zaměstnání, rovnost, Evropa, které získalo jen 1,84% a předznamenalo konec jeho kariéry.

Mariette Sineau: Politoložka. Analyzuje vztah mezi mužem a ženou v oblasti politiky a moci a specifický ženský přístup k občanství. Je konzultantkou Evropské rady a členkou pozorovatelny rovnosti mezi muži a ženami.

Jean-Pierre Soisson: Narozen 1934 v Auxerre. Vystudoval ENA, do politiky vstoupil v roce 1974 a byl ministrem ve vládě Chiraca, Barra, Rocarda, Cressonové a Bérégovoye. Spoluzakladatel Republikánské strany, Unie pro francouzskou demokracii a Reformního hnutí předtím než se připojil k Liberální demokracii a UMP. Poslanec za Yonne opakovaně volený od roku 1968, člen Národního shromáždění a prezident regionální rady Burgundska. Starosta Auxerre 1971-1998, ministr mládeže, sportu a volného času, ministr práce, zaměstnanosti a vzdělávání, ministr zemědělství a venkovského rozvoje.

Olivier Stirn: Narozen 1936 v Boulogne-Billancourt. Byl státním sekretářem na ministerstvu pro vztahy s parlamentem. Pověřen službou jako státní sekretář na ministerstvu pro D.O.M.-T.O.M., na ministerstvu pro zahraniční věci a pro sociální záležitosti a problémy zaměstnanosti. Poslanec a generální radní v Calvadosu 1968-1988. Starosta Vire od roku 1971.

Lionel Stoléru: Narozen 1937 v Nantes. Politik a ekonom. Pracoval v Crédit Lyonnais 1968-1969, do roku 1974 byl ekonomickým poradcem Giscarda d´Estainga a byl státním sekretářem pověřeným pracovními podmínkami manuálně pracujících 1974-1981. V roce 1977 ze svého postu nabízel prémii 10 000 franků pro zahraniční pracovníky, kteří opustí Francii. Státním sekretářem zůstává i v socialistické Rocardově vládě. V letech 1986-1988 je prezidentem obchodní komory Francie-Israel a znovu zvolen byl roku 1993. Roku 1988 se stal poslancem za Oise. Zabrousil i do umělecké sféry jako šéf orchestru a v roce 2007 v prezidentské kampani podporoval Sarkozyho.

Pierre Sudreau: Narozen 1919 v Paříži. Od dubna do října 1962 ministr národního vzdělávání. Prezident Federace železničního průmyslu 1963-1996, prezident Asociace Středozemního moře 1964-1984, prezident Seskupení pro posílení průmyslové spolupráce mezi Francií a Japonskem 1965. Poslanec za Loir-et-Cher 1967-1981, starosta Blois 1971-1989 a čestný předseda Francouzské rady pro evropské hnutí od roku 1972.

Jean Taittinger: Narozen 1923 v Paříži. Poslanec za Marne 1958-1973, ministr financí ve vlácách Chaban-Delmase a Pierra Messmera a ministr spravedlnosti v druhé Messmerově vládě. Starosta Reims 1959-1977.

Henri Torre: Narozen 1933 v Maroku. Člen UMP. Státní sekretář ve vládě Pierra Messmera. V letech 1973-1974 byl ministrem státního rozpočtu. Senátor za Ardèche od roku 1980, znovu zvolen v letech 1989 a 1998.

Simone Veil: Narozená 1927 v Nice jako Simone Jacob. Známá je především prosazením zákona Veil v roce 1975 z pozice ministryně zdravotnictví a tím, že jako první žena stála v letech 1979-1982 v čele Evropského parlamentu a zároveň v letech 1979-1984 zastávala funkci poslnkyně EP. Ministryní zdravotnictví byla ve dvou po sobě jdoucích vládách pod prezidentstvím Giscarda d'Estainga v období 1974-1979. Tento post opouští na žádost prezidenta, aby vedla UDF do voleb do EP. V březnu 1993 byla jmenována státní ministryní pro sociální záležitosti, zdraví a město ve vládě Édouarda Balladura. Tuto funkci zastávala do roku 1995. Členka Ústavní rady 1998-2007, která se v roce 2005 v kampani o evropskou ústavu postavila na stranu «ano» a v prezidentské kampani roku 2007 podporovala Sarkozyho. Zároveň je prezidentkou Nadace na památku Shoah, který přežila a členkou Francouzského institutu pro mezinárodní vztahy.

Robert-André Vivien: Narozen 1923 v Saint-Mandé, zemřel 1995 v Saint-Mandé. Politik, poslanec za Val-de-Marne 1962-1995, předseda finanční komise v Národním shromáždění 1978-1981, radní za Seinu a poté za Val-de-Marne 1959-1982, regionální radní za Île-de-France, státní sekretář pro otázky bydlení 1969-1972, který se aktivně zajímal o vyřešení problému nouzových kolonií a vytvoření Národní agentury pro zlepšení bydlení a starosta Saint-Mandé 1983-1995. V prezidentských volbách 1974 podporoval Jacques Chaban-Delmase a v roce 1995 Jacques Chiraca. Byl jedním z hlavních tvůrců Nadace národní asociace francouzských sil v OSN a pluku v Koreji a spoluzakladatel a první předseda Asociace Francie-Korea v roce 1976.

Jean Zay: Narozen 1904 v Orléans, zemřel násilnou smrtí způsobenou milicionáři v Molles roku 1944. Velmi mlád se přidal k Republikánské straně, stal se členem Ligy za lidská práva zodpovědným za vzdělání. V roce 1932 by zvolen poslancem za Loret, tehdy se stal nejmladším poslancem Francie. Byl ministrem národního vzdělávání a krásných

umění 1936-1939. Připravil vzdělávací reformu, kterou ministerská rada schválila 2. března 1937, jejímž cílem bylo vnést demokracii do vzdělávacího systému sjednocením základního vzdělávání. Odstranil základní třídy na nižších gymnáziích a lycejních a zharmonizoval střední školství, všeobecné a technicky zaměřené a zároveň zkvalitňoval vzdělávání učitelů. Chtěl vytvořit ENA, ale návrh zákona byl tehdy zamítnut. V březnu 1937 byl zvolen radním kantonu Orléans-Nord-Est a o dva roky později vstoupil do armády. Navrh vznik festivalu v Cannes, jež se poprvé uskutečnil v září 1939 a pracoval na rozvoji vědeckého výzkumu a vytvoření CNRS v říjnu 1939.